
M

IOSEPHI BINGHAMI,
RECTORIS ECCLESIAE HAVANTINAE
IN AGRO HANTONIENSI ANGLIAE,

ORIGINES
SIVE
ANTIQVITATES ECCLESIASTICAE
EX LINGVA ANGLICANA IN LATINAM
VERTIT
IO. HENRICVS GRISCHOVIVS,
HALBERSTADIENSIS.

VOLVMEN DECIMVM ET VLTIMVM.

HALAE,
SVMTIBVS ORPHANOTROPHEI.
M DCC XXIX.

LECTORI BENEVOLO S.

VLTIMVM *originum* ſiue *antiquitatum eccleſiaſticarum* IOSEPHI BINGHAMI volumen lingua latina iam edo, ſimulque fidem meam libero, quam in ſecundi voluminis præfatione dedi. Monuerant videlicet viri quidam docti, quum primum volumen exiiſſet, addendum fuiſſe indicem: quibus ego tum reſpondi, ſub finem totius operis deſiderio ipſorum me, Deo bene iuuante, cumulatiſſime ſatis eſſe facturum. Id nunc de-

mum me præſtitiſſe, perſpicient. Triplicem enim ſub calcem libri viceſimi tertii, qui in hoc volumine continetur, indicem exhibeo, vnum *rerum*, alterum *auctorum*, tertium *conciliorum*.

Ipse quidem clariſſimus auctor noſter tres indices operi ſuo ſubiunxit: Enimvero præterquam quod index rerum in hac latina editione multo locupletior, quam in anglicana, facta eſt, ſecundus & tertius poſteriores duos *Binghamianos* longiſſime ſuperant, vel alia potius apparent forma. Quamquam enim vir doctiſſimus auctorum, quibus vſus eſt, non nomina ſolum, (ſicut alias plerumque fieri ſolet) ſed editiones etiam indicauit: locum tamen, vbi hunc iſtum in opere ſuo adlegarit, adſcripſit nullum. Eamdem rationem ſequutus eſt in indice conciliorum, quippe in quo præter nomina, numerum canonum

et

et annum, ad quem vnumquodque celebratum fuit, nihil habet. In hac autem latina editione ſingulis patribus, auctoribus & conciliis paginas, vbi locus quidam vel canon citatus eſt, adnotaui: ita quidem, vt, ſi plures alicuius ſcriptoris libri adlegati fuerint, ad euitandam in euolvendis adlegationibus confuſionem & tædium, diſtincte eos poſuerim. Quam rem multis lectoribus gratam me feciſſe, perſuaſus ſum. Quum enim in haſce *origines* ingens notabilium ſententiarum farrago ex omnis generis ſcriptoribus congeſta ſit, talis index, qui, vbicumque ex hoc illoue auctore auctoriſque libro hic ille locus adlegatus ſit, plane indicat, illis mirifice prodeſſe poteſt, qui de ſimili vel cognato argumento commentantur, auctores vero quoslibet, quibus opus eis eſt, nanciſci nequeunt. Quod ipſum & mihi in hac adornanda verſione ſæpius vſu venit.

Quando ſcilicet auctor noſter de quadam materia ad ſcriptoris alicuius teſtimonium prouocauit, neque vero illud interpoſuit: tum ego, pro inſtituti mei ratione (*) illud exſcribere cupiens, ſi ipſius libri compos fieri non potui, quæſiui vel in ALBERTINO, vel CHAMIERIO, vel alio quopiam auctore, & beneficio iſtiuſmodi indicum haud raro eum ipſum locum non ſine gaudio reperi, quem BINGHAMVS innuit (**).

PRAETEREA in gratiam eorum, quibus latinam hanc editionem cum anglicana conferendi copia eſt, hoc quoque de indice auctorum *Binghamiano* monendum duxi,

(*) De qua dixi in præfatione ad volum. I. pag. 19.

(**) Multorum loco vnum tantum idque recentiſſimum exemplum indicare lubet ex ſubſequente auctoris præfatione pag. 32. vbi Rainerii, (ſiue Reineri) librum contra Waldenſes adlegat, quem alibi fruſtra quæſitum apud ALBERTINVM de *eucharistiae ſacramento* in indice auctorum tandem conſpexi & in ipſo eius libro pag. 967. locum, ad quem prouocat, inueni & tranſcripſi.

Vi-

viginti circiter ſcriptores (*), partim alios ſcriptorum adlegatorum libros (**), ibi legi, quos, quantumuis diligentiſſime quæſitos, nuſpiam in ipſis voluminibus adlegatos deprehenderim, adeoque in huius editionis indice omiſerim; contra ea non paucos omiſſos eſſe (***), quos in colligendis adlegationibus occupatus obſeruarim, & heic interpoſuerim. Quod de indice etiam conciliorum (*) notatum volo.

(*) Ex. gr. IOANNEM BALAEVM, MARTINVM CHEMNITIVM, FRANCISCVM HALLOIX, IOANNEM PHOCAM, IOAN. MARIAM THOMASIVM, cet.

(**) Vt HENR. DODWELL. de iure laicorum ſacerdotali contra Hugonem Grotium: CHRIST. KORTHOLD. de variis ſcripturæ editionibus: IACOB. VSSER. de ſucceſſione eccleſiæ, cet.

(***) *Conſtitutiones apoſtolorum*: PETRI LAMBECII comment. de bibl. Vindobonenſi: IOANNIS GARNERII librum diurnum Romanorum pontificum, cet.

(*) Sic ibi leguntur concil. Arauſican. 2. & Carthag. 6. e quibus canonem nullum adlegatum animaduerti. Contra in *originibus* citantur Arelat. 4 & 5. Tolet. 16 & 17. cet. quæ in indice non exſtant.

CETE-

CETERVM, vti auctor noster sub operis sui finem gratum animum aduersus eos, a quibus se adiutum esse intellexit, declarauit publice (*): ita & meas partes esse arbitror, idem vt faciam. Gratias itaque ago iis, qui vel publice (**) vel priuatim laborem meum approbarunt, meque, vt in incepto pergerem, cohortati sunt. Plurimum autem illis me debere profiteor, qui ex bibliothecis propriis (***), vel alie-

(*) Lib. XXIII. cap. IV. §. IX. vol. X. p. 99.

(**) Post D. IOANNEM FRANCISCVM BVDDEVM, (cuius mortem, de qua his ipsis diebus nuntius huc adlatus est, cum bonis omnibus, ecclesiae euangelicae caussa, doleo) in praefatione volumini primo praemissa, mihi innotuerunt clarissimi auctores nouorum litterariorum, quae inscribuntur: *Auserlesene theologische bibliothec, oder, Gründliche nachrichten von denen neuesten und besten theologischen büchern*; Et: *Neue zeitungen von gelehrten sachen.*

(***) Ex nostrae academiae Doctoribus honoris caussa nomino NICOLAVM HIERONYMVM GVNDLINGIVM, h. t. Pro-Rectorem Magnificum, (quem per aliquot hebdomades grauiter aegrotantem Deus respiciat propitius, & in commoda vtilitatemque academiae conualescere, si velit, iubeat!) PAVLVM ANTONIVM, IOANNEM HENRICVM MICHAELIS & IVSTVM HENNINGIVM BOEHMERVM. Ex Lipsiensibus IOANNEM BVRCARDVM MENCKENIVM.

nis,

nis, quibus præfecti sunt (*), libros mihi suppeditarunt, vel integra loca excerpta mecum communicarunt (**). Pro qua insigni liberalitate & humanitate ipsis omnia officia, quæ quidem a me proficisci possunt, promitto.

NON minus autem cum auctore nostro DEVM immortalem laudo & concele-

(*) Horum in numero sunt, CHRISTIANVS BENEDICTVS MICHAELIS, P. P. O. cui academiæ Fridericianæ; D. IOANNES FRIDERICVS BIECKIVS & D. IOANNES GEORGIVS FRANCKIVS ICti, quorum huic post istum ecclesiæ Marianæ; IOANNES HENRICVS CALLENBERGIVS, P. P. cui orphanotrophei; HIERONYMVS FREYERVS, pædagogii regii Inspector, cui istius scholæ bibliotheca commissa est: Et, qui hoc nomine primum laudandus erat, HENRICVS IVLIVS ELERS, bibliopola quondam orphanotrophei sollertissimus, superiore anno, mense Sept. beate defunctus; cuius e penu plerosque selectiores & pretiosiores libros e. g. *Acta sanctorum;* CAESARIS BARONII *annales; Bibliothecas patrum; Scriptores Byzantinos;* PHILIPPI LABBEI *tomos conciliorum, & Patres græcos & latinos* tantum non vniuersos depromere mihi licuit. Nec prætereundus est, qui illius in locum successit, HENRICVS ZOPFIVS.

(**) Id iterum iterumque fecerunt, *Guelpherbyti*, PETRVS SCHILLINGIVS, Serenissimo Duci Brunsuicensium & Luneburgensium, AVGVSTO GVILIELMO, a concionibus aulicis, ex bibliotheca ista celeberrima Ducali: *Gothæ*, IOANNES FRIDERICVS HEVSINGERVS, illustris gymnasii Sub-Con-Rector, ex Ducali & Vockerodtiana: et *Lipsiæ*, G. KEYSELITIVS, M. A. & catecheta ad ædem D. Petri, e publicis priuatisque.

 bro,

bro, quod & mihi hoc dedit clementissime, vt hanc latinæ versionis telam, ante hos sex annos exorsam, etsi aliquando morbo acutissimo interruptam, saluus & incolumis deduxerim. Faxit Ipse, qua est bonitate, vt multa ex hoc, vtvt in se exiguo, labore in rem christianam pariter ac litterariam redundent emolumenta, & hæc ipsa cedant in sanctissimi nominis sui gloriam laudemque sempiternam! Glauchæ ad Halas Magdeburgicas, III kal. Decembr. CIↃ IↃCC XXIX.

IO. HENR. GRISCHOW,
Osterodanus Halberstadiensis.

PRAE-

PRAEFATIO AVCTORIS.

QVVM hæc duo volumina confeciſſem, &, quod animo intenderam, vniuerſum abſoluiſſem opus, preliſque ſubieciſſem, nunc puſillum laxamenti ac requietis quærens ex magno labore; ſtatim ad nouum opus vocatus ſum per librum ad me miſſum, qui inſcribitur (*), ECCLESIAE PRIMITIVAE NOTITIA. CVI PRAEFIXVS EST INDEX HAERETICVS, BREVEM CONTINENS RECENSIONEM OMNIVM PRAECIPVARVM HAERESIVM A PRIMIS INDE RELIGIONIS CHRISTIANAE INITIIS. ACCEDIT SVCCINCTA RECENSIO OCTO PRIORVM GENERALIVM CONCILIORVM, DVOBVS VOLVMINIBVS, LONDINI, ANNO MDCCXXII. 8*uo*. Dedicatus liber eſt venerandæ ſocietati, quæ a propagando in exteris regionibus euangelio nomen habet, ab A. BLACKAMORE. Vehementer, fateor, initio obſtupui libri titulo &

(*) *Eccleſiæ Primitivæ Notitia*, or a Summary of Chriſtian Antiquities. To which is prefix'd, An *Index Hæreticus*, containing a short Account of *All* the Principal Hereſies ſince the Riſe of Chriſtianity; There is alſo added, A Brief Account of the Eight firſt General Councils. In two volumes. *London* MDCCXXII. 8*uo*.

epiſtola dedicatoria, nouum aliquod opus eſſe ratus, in quo non nihil egregie & præclare præſtitum eſſet, vel in corrigendis meis erroribus, vel ſupplendis iis, quæ, duro viginti annorum labore, in colligendis in vſum eccleſiæ *originibus* meis, perfunctus, forte omiſiſſem. Enimvero ſimul atque in præfationem intuli oculos, & in librum ipſum paullum introſpexi, auctorem illum animaduerti aliquam *originum* mearum partem tranſcripſiſſe, ſub notione quidem *epitomes*, tametſi nihil huius in libri titulo legatur. Id artificium quoddam eſſe videtur, excogitatum ab hoc viro & decem bibliopolis, qui cum ipſo conſpirarunt, quo libros meos inutiles reddere, ſuo autem tanto maius pretium conciliare ſatagant, vtpote qui omnia, quæ ego ſcripſerim, & quodam modo plura complectatur, minoriſque veneat. Quam rem profuturam eſſe dicit pauperibus clericis aliiſque, qui procliuitate quadam naturæ in ſtudium antiquitatis ferantur, neque tamen libros meos cariores comparare ſibi poſſint. At enim vero bonus ille vir pauperibus lectoribus egregie imponit, dum hæc dicit, ex duabus rationibus: Primo quidem, dum epitomen totius operis noſtri ſe exhibere profitetur, quum tamen duo volumina adhuc reliqua ſint, quæ in epitomen redigere haud potuit, typis nondum excuſa. Dicit quidem in præfatione, me vniverſum opus octo voluminibus feliciter abſoluiſſe, illudque maioribus laudibus extollit, quam forte illud meretur. Vbi autem cognouerit, me opus meum octo voluminibus abſoluiſſe, id equidem haud ſcio. Scio autem, quod lectoribus adeoque & ipſi ſignificarim, de duobus adhuc voluminibus me commentari atque meditari, quæ iam, vt ad eum exitum perueniam, qui mihi fuit propoſitus, in lucem publicam emitto. Quare auctor noſter pauperibus fratribus ſuis verba dat, quando vniuerſi ope-

ris

ris nostri epitomen illis se dare dictitat, quum id ex parte tantum fiat. Aliud igitur adhuc volumen conscribat, eisque id sibi comparandi necessitatem imponat, oportet, vt epitomen integram habeant. Deinde, si auctori nostro tantæ curæ fuit, vt pauperum fratrum suorum consuleret rationibus: Cur, quæso, epitomen adeo longam fecit? Capita & summæ rerum, quas libris meis complexus sum, in multo breuius compendium contrahi poterant. Non opus erat, testimonia allegari in vsum eorum, qui libros non habent, quos euoluant examinentque, sed ipsi in auctoritate acquiescere poterant collectoris; cuius auctoritatem quauis occasione decentius atque honestius poterant adlegare, quam auctoritatem patrum atque conciliorum, quæ, vt auctor noster mecum recte existimat, videndi non habent opportunitatem. Præterea, si ipsi propositum fuit pauperibus fratribus suis gratificari paruo pretio, cur epitomæ duas longas a se ipso conscriptas dissertationes, alteram ad caput, ad calcem alteram, adsuit? Non sane hoc erat librum eis parabilem reddere, sed facere, vt plus pecuniæ in illum impendendum sit; dum dissertationes eius emere necesse habent, si quid de meo legere cupiant. Bella epitomen faciendi ratio fuisset, si libros meos, in compendium redactos, per se edidisset, suumque ipsius separatim excudendum curasset. Id magis e re pauperum lectorum eius fuisset, & ipse, credo, aliquando intelliget, maiorem hoc vtilitatem bibliopolis suis adlaturum fuisse. Nescio, quam auctoritatem vel ipse vel ipsius bibliopolæ habeant, libros, qui per legem mei proprii sunt, re ipsa recudendi. Sed hoc nomine ipsum iam non arguo. Si honesta ratione id fecisset, petita videlicet venia & sub directione, veniam ei dedissem addidissemque calcar. Vel si vtiliter id fecisset, ita vt proposito susceptoque consilio, quod

præ ſe fert, ſatis eum feciſſe conſtaret, etiam ſine venia; ego quidem id ei facile condonarem. Iam vero ſuum ipſius conſilium inutilibus pariter & noxiis additamentis peruertit, quæ non ſolum libris illius incommodo atque impedimento futura, ſed hos quoque incautis lectoribus periculoſos pernicioſosque redditura ſunt, niſi in tempore ab exercitatiore quadam manu remedium eis & correctio adhibeatur. Quam ob cauſſam, quum iſtas meditationes ſuas diuulgauit cum *originum* mearum epitome, tum aliis, tum mihi ipſi æquum & rectum cenſui, aptas quaſdam in eas facere animaduerſiones. Equidem fateor libere, veterum ac recentiorum ſectarum atque hæreſium recenſionem, a docto & intelligente viro ex iuſtiſſimæ auctoritatis & fidei documentis editam, opus vtiliſſimum fore. Et hoc eſt, quod iam pridem multi deſiderarunt homines eruditi, qui vulgarium hæreſiologorum vitia vndiquaque animaduerterunt. At enim vero non video, quid recentiorum hæreſium index ad antiquitates attineat eccleſiaſticas, aut quid modernorum ſectariorum notitia ad explanandos vetuſtos ritus ac conſuetudines catholicorum in prioribus ſæculis conferat. Vnde auctor noſter iſtam operis ſui partem ſine vllo detrimento omittere potuiſſet, vt liber eius tanto minoris conſtaret. Siue autem commodum fuerit ſiue incommodum, operi ſuo hæreſium antiquarum vel recentiorum indicem adſuere; quidquid in alterutro genere factum eſt, accurate ſane diligenterque & ſtudioſe fieri oportuiſſet: Quod autem, quantiſcumque laudibus opus meum cumulauit, de eo prædicare non poſſum, & quod non poſſum ſaluo officio in alios, doleo. Etenim narrationum eius aliæ valde leves ſunt & ieiunæ ac tales, quæ lectorum mentibus nihil luminis præferant: Aliæ falſæ ſunt & in magnos viros iniurioſæ, quos ille hæreticos facit, quum re ipſa propugna-

gna-

gnatores fuerunt fidei catholicæ & defenſores adſidui. Quid? quod tota eius recenſio valde manca atque imperfecta eſt, omittens quaſdam conſideratu digniſſimas ſectas atque errores, & tamen in fronte libri recenſio promittitur OMNIVM præcipuarum hæreſium inde a primis religionis chriſtianæ initiis. Non iuuat ſine ratione quempiam reprehendere, adeoque manifeſtas quaſdam ſingulorum capitum, de quibus ipſum arguo, probationes dabo, præmiſſurus tantummodo aliquam rem, quæ, reor, faciet, vt ſubrideant grammatici. Inſcriptio diſſertationis habet, INDEX HAERETICVS, quæ lingua *anglicana* non id ſignificat, quod vocat *An Account of Hereſies*, ſed, *An Heretical Index.* Quam appellationem, credo, non cupit eſſe notam eius characteriſticam. Enimvero ſi vocabulum, *heretical*, (*hæreticus*) mollius interpretemur, & tantum pro *erroneo* accipiamus, vtcumque ominoſum eſt, verus tamen illius character eſt. Nam præterquam, quod alia vitia habet, valde errat in iis, quæ magnis & orthodoxis ſanctiſque viris adfingit, qui ex ipſius relatione peſſimi ſunt hæretici. Singula, quæ vitio & culpæ ipſi do, demonſtrabo ordine.

I. NARRATIONVM illius aliæ leues ſunt & ieiunæ ac tales, quæ lectorum mentibus nihil luminis præferant. Quando de *Hypſiſtariis* loquitur, quidquid de illis dicit, hoc ſolum eſt (*): *Hypſiſtarii defenſores hæreſeos in quarto ſæculo, ex Iudaiſmo & paganiſmo conflatæ.* Iam vero quam ex his omnibus ſcientiam conſequitur lector? Quæ enim ita generaliter de illis dicuntur, ea ad minimum de viginti hæreſibus intelligi poſſunt, neque adeo lector eas diſtinguere nouerit, non videns, quænam opiniones &

(*) Ind. hæret. pag. 36. *Hypſiſtarians*, Maintainers of an Hereſie in the Fourth Century, made up of *Judaiſm* and *Paganiſm*.

praxes iudæorum vel gentilium *Hypsistariis* heic adscribantur, in quibus hi ipsi ab aliis hæreticis, qui iudaismum & paganismum cum christiana religione commiscuerunt; discerni debeant. Ait in præfatione, ex præcipuis caussis, cur *indicem hæreticum* confecerit, fuisse vnam aliquam, quod ego in libris meis leuiter tantum & in transitu *hæreses* attigerim, quomodo eæ videlicet ad institutum meum fecerint, nec vllam perfectam earum dederim descriptionem. Recte quidem. Cur vero ipse non dedit perfectam horum *Hypsistariorum* descriptionem, aut certe perfectiorem, quam quæ a me data est? Ignorare enim non potuit, qui libros meos in epitomen redegit, quod eos, quantum satis est, descripserim lib. XVI. cap. VI. §. II. vol. VII. p. 272. vbi hæc habeo: *Ipsi se vocabant Hypsistarios, hoc est, cultores superni Dei, quem in vna tantum persona adorabant, vti iudæi: Quorum sabbata obseruabant & a nonnullis cibis tamquam impuris abstinebant, circumcisionem autem adspernabantur, quemadmodum* GREGORIVS NAZIANZENVS, *cuius pater huic sectæ aliquando addictus fuerat, de illis narrat.* Hæc certe aliqua, etiamsi non perfecta, eorum descriptio est. Quare igitur non eamdem dedit aut meliorem? Aut, Cur saltem lectorem suum non amandauit ad librum meum vel suam ipsius epitomen, vbi p. 335. verba mea transcripsit? Sed vir bonus festinauit, quando *indicem* suum scripsit, nec morari potuit ad satisfaciendum mihi suisue lectoribus. Addere quædam poteram de hisce *Hypsistariis* ex GREGORIO NYSSENO, HESYCHIO & SVIDA; at satis opportunum erit id facere, si vixero, & lectoribus epitomen cum quibusdam additamentis ipse tradidero. Id solum hoc loco obseruo, nullam horum *Hypsistariorum* mentionem fieri in EPIPHANIO, THEODORETO, PHILASTRIO, AVGVSTINO, aliisue patribus, qui de hæresibus scripserunt; nec eos, qui de illis verba faciant,

paga-

paganismi eorum meminisse, etsi auctor noster temere & inconsiderate de eo loquatur.

QVAE de *Cælicolis* tradit, ea nihilo meliora sunt istis prioribus. *Cælicolæ*, inquit (*), *siue cultores cæli, secta hæretica initio sæculi quinti, quo tempore damnati sunt per rescripta Honorii imperatoris.* Iterum per mihi mirum est, non potuisse eum lectores suos ad eamdem libri mei vel epitomes suæ locum remittere, vbi eos verbis luculentioribus & pluribus depictos inuenire potuissent. Verum enim vero *indicem* suum extollere & lectoribus persuadere volebat, se res magnas & mirandas præstitisse in detegendis veterum hæreticorum opinionibus, quas ego vel silentio præteriissem, vel attigissem leuiter: tametsi ex hisce exemplis lectori facile erit, de operis ipsius perfectione & excellentia iudicare.

VNVM tantum adhuc exemplum huius generis ex multis, quæ addi poterant, adferam. Loquens de *Ethnophronibus* ait (**), *fuisse eos hæreticos sæculi septimi, qui quasdam superstitiones paganas vna cum christianismo retinendas esse docuerint.* Cur vero lectoribus non aperit, quænam fuerint istæ superstitiones paganæ? An auctor nullus est, qui de illis distincte loquatur? Lector eruditus accipiat, quæso, a me hanc de illis relationem verbis IOANNIS DAMASCENI *de hæresibus* pag. 585. *Ethnophrones quum gentium instituta sequantur, in ceteris sunt christiani. Hi natales dies, fortunam, fatum, omnem astronomiam & astrologiam omnemque diuinationem & auspicia probant: Auguria, expia-*

(*) Ind. hæret. p. 21. *Cælicolæ*, or Worshippers of Heaven, an Heretical Sect in the Beginning of the Fifth Century; at which Time they were condemn'd by the Rescripts of *Honorius* the Emperour.

(**) Ind. hæretic. p. 28. *Ethnophrones*, Hereticks of the Seventh Century, who taught, that some *Pagan* Superstitions were to be retain'd together with *Christianity*.

tiones & placationes, sortes, prodigiorum & portentorum inspectiones, veneficia aliasque eiusdem generis impias fabulas adhibent: iisdemque, quibus gentes, vtuntur institutis. Dies etiam festos quosdam Græcorum probant. Dies denique, & menses & annos & tempora obseruant & notant. Vt summatim dicam, iidem fuerunt atque illi superstitiosi christiani, qui vetitas gentilium artes, magiam, incantationem, astrologiam iudiciariam & apotelesmaticam, genethlialogiam, augurium, diuinationem per sortes, obseruationem dierum & casuum fortuitorum, præsagia atque omina, obseruationem item festiuitatum gentilium sectabantur, de quibus fuse distincteque egimus per duo integra capita IV & V. libri XVI. vbi de disciplina & legibus ecclesiæ, aduersum illas praxes factis, loquuti sumus. Et nihilo tamen secius epitomator ille noster lectores hoc vult sibi penitus persuadeant, se perfectam exhibere recensionem antiquarum sectarum & hæresium, quas ego, occasione ita ferente, leuiter tantum attigerim.

II. ALTERVM, quod aduersus indicem eius habeo, maioris momenti est; Quod quædam narrationum eius, quas de hæresibus & hæreticis habet, falsæ sint & in magnorum, bonorum & excellentium virorum memoriam summopere iniuriosæ, vtpote quos ille hæreticos faciat, quum re vera fuerint constantes fidei catholicæ confessores & defensores inuicti. Quod vt demonstrem, non insistam eis, quæ de *Melitone* (*) episcopo *Sardium*, vel de *Nicolao* (**) diacono narrat; sed obseruabo tantum, quod scri-

(*) Ind. hæretic. p. 46. *Melitonians*, so called from *Melito*, an Heretick of the first Ages, who held, that the *Body*, and not the *Soul* of Man, was made *after Gods Image*, and that *God* therefore was *Corporeal.*

(**) Ind. hæretic. p. 52. *Nicolaitans*, a Sect of Hereticks deriving their Original from *Nicolas* one of the Seven Deacons, *Acts VI*,

ſcriptor aliquis prudens, ea, quæ de vtroque dixerit, parce & molliter ſcribere potuerit. Quamquam enim HENRICVS VALESIVS (*) *Melitonem* nimis aſpere tractet & cum auctore noſtro dicat, quod Deum corporeum eſſe contenderit in libro, quem ſcripſerit περὶ ἐνσωμάτου θεοῦ, quod VALESIVS reddit: *de Deo corporeo:* alii tamen viri docti (**) id errorem eſſe exiſtimant; ſiquidem θεὸς ἐνσώματος non ſignificet, *Deum corporeum*, ſed *Deum incarnatum* ſiue *carnem factum*, *aut in corpore habitantem;* quod prorſus aliud quid eſt, quam Deum in diuina natura ſua eſſe corporeum. Igitur quum tantum iure ſuo dici poſſet ad defendendum *Melitonem*, auctor noſter non debebat tam acerbus & ſeuerus in ipſum eſſe, vt primorum ſæculorum hæreticum eum vocaret, qui Deum corporeum eſſe ſtatuerit; ſed pro illo adlegare, quæ in illius defenſionem a tot viris doctis dicta ſunt; id inprimis conſiderans, quod

who having a very beautifull wife, was accuſed of overmuch Jealouſy; to clear himſelf of which Imputation he brought her into a full Aſſembly, and declared his Conſent, that any Man might take her. Hence his Followers took Occaſion to live promiſcuouslyy, and taught that it was lawfull for Men to have their Wives in common.

(*) Valeſ. not. in Euſeb. lib. IV. c. XXVI. περὶ ἐνσωμάτου θεοῦ] Hoc in libro contendebat Melito, Deum corporalem eſſe; idque ex variis ſcripturæ locis comprobabat.

(**) Caue hiſtor. litter. vol. 1. p. 43. (pag. 32 edit. Geneuenſ) περὶ ἐνσωμάτου θεοῦ, *de Deo* (non corporeo ſed) *corporato* ſeu *corpore induto*, vt olim Ruffinus reddidit.

Du Pin, biblioth. nou. p. 96. edit. latin. *De Deo incarnato*] Græce περὶ ἐνσωμάτου θεοῦ. Alii hunc locum aliter explicant & eum exiſtimaſſe crediderunt, Deum eſſe corporeum, ſed vocis græcæ propria ſignificatio ea eſt, quæ a nobis ei eſt tradita.

Vide ſis Suicer. theſaur. eccleſ. vocibus ἐνσώματος & ἐνσωμάτωσις.

POLYCRATES (*) apud EVSEBIVM, & TERTVLLIANVS (**) apud HIERONYMVM de eo narrant, ipſum ſpiritu ſancto adflatum cuncta geſſiſſe & a pleriſque chriſtianorum prophetam creditum fuiſſe.

EODEM modo defendi poterat, & iure quidem ac merito debebat, *Nicolaus*, vnus e ſeptem diaconis. Quamvis enim nonnulli veterum doctrinam *Nicolaitarum* illi tribuant; tamen, vti in libro quodam antecedente (***) oſtendimus, multi alii, in primis autem CLEMENS ALEXANDRINVS, EVSEBIVS, THEODORETVS & AVGVSTINVS ipſum excuſant dicuntque, doctrinam non fuiſſe *Nicolai*, ſed tantum ab eis adſumtam, qui ſe iſtum ſequi dixerint, adducentes quoddam eius adagium, cuius non fuerit iſtiuſmodi ſenſus.

VERVM his miſſis ad ea tranſeo, quæ de *Acephalis* auctor noſter habet: *Acephali*, inquit (*), *genus quoddam, hæreticorum ſine capite, nullum agnoſcentes epiſcopum, nullum ſacerdotem, nullum ſacramentum, perinde atque moderni Quakeri apud nos in Anglia.* Neſcio, quibus rationibus nixus

(*) Apud Euſeb. lib. V. c. XXIV. Τί δὲ δεῖ λέγειν Μελίτωνα τὸν εὐνοῦχον, τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι πάντα πολιτευσάμενον· ὃς κεῖται ἐν Σάρδεσι περιμένων τὴν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἐπισκοπὴν, ἐν ᾗ ἐκ νεκρῶν ἀναστήσεται. *Quid de Melitone eunucho attinet dicere, qui ſpiritu ſancto adflatus cuncta geſſit; qui & Sardibus ſitus eſt, aduentum domini de cælis, in quo reſurrecturus eſt, exſpectans.*

(**) Tertull. ap. Hieron. de ſcriptur. in voce *Melito*. Huius, (Melitonis) elegans & declamatorium ingenium laudans Tertullianus in ſeptem libris, quos ſcripſit aduerſus eccleſiam pro Montano, dicit, eum a pleriſque noſtrorum prophetam putari.

(***) Lib. XXII. cap. I. §. II. vol. IX. pag. 267. 268.

(*) Index hæretic. p. 2. *Acephali*, or Ἀκέφαλοι, a headleſs kind of Hereticks, who own'd neither Biſhop, Prieſt or Sacrament, like our modern *Quakers*.

auctor

auctor noster hæc dicat: nullum enim scriptorem per vniuersum *indicem* adlegat. Noui autem ALEXANDRVM ROSSAEVM idem dixisse ante illum; & hic vnus ex hujus viri eruditis auctoribus est. Noui etiam, quosdam scriptores pontificios (*) hoc ipsum obiecisse *Lutheranis*, quod sint similes veteribus *Acephalis*, quia non habeant episcopos, qui ipsis præsint. Existimarim autem, ALEXANDRVM ROSSAEVM id, (vtrum recte an secus, non definio), ex aliquo horum scriptorum pontificiorum accepisse. Sed enim ALEXANDER ipse sibi infeliciter contradicit. Nam vno eodemque spiritu ait, *Seuerum*, episcopum *Alexandriæ* (potius *Antiochiæ*) huius sectæ *Acephalorum* auctorem fuisse, imperante *Anastasio* an. CCCCLXII. Et, ipsos vocatos esse *Theodosianos* a *Theodosio*, præcipuo patrono suo & episcopo *Alexandrino*. Satis quidem mirabile! Habuisse eos episcopos auctores & patronos, & tamen fuisse sine episcopo, sacerdote & sacramento! Auctor noster hunc scopulum præuidit cauteque studuit deuitare. Hinc ducem suum sapienter & considerate deserit eumque contradictionibus suis per se consulere sinit; narrans nobis priorem historiæ partem, non vero posteriorem, quæ similitudinem, quam inter *Acephalos* & *Quakeros* statuit, ademtura erat. Quomodo autem probare vellet, si vrgeretur, *Acephalos* non habuisse episcopos, vel ita dictos fuisse, quod non habuerint istiusmodi capita inter se? Ego quidem nullum vetustum scriptorem noui, qui hæc de illis memoriæ prodiderit. LIBERATVS (**) *Acephalos* sic vocatos esse dicit, quia noluerint doctrinam recipere CYRILLI ALEXANDRINI, nec

(*) Vid. Masons *Defence of the Ordination of Ministres beyond Seas*, p. 129. *Oxon.* 1641.

(**) Liberat. breuiar. c. IX. Hos esse puto auctores Acephalorum, qui neque Cyrillum habent caput, neque quem sequantur ostendunt.

eum tamquam caput ſuum ſequi, nec vllum alium. Hi autem epiſcopi erant, qui neque *Cyrillum* patriarcham *Alexandrinum*, nec *Ioannem* patriarcham *Antiochenum*, caput ſuum volebant agnoſcere; & idcirco dicebantur *acephali*, quia iſtorum patriarcharum alterutrum tamquam ducem ſequi detrectabant. Nam vti iſti epiſcopi appellabantur *autocephali*, qui nulli patriarchæ ſubiecti, ſed ipſimet patriarchæ quidam erant, abſoluta & omni ſubiectione immuni libertate gaudentes: Ita hi epiſcopi, qui patriarchis ſubiecti erant, parere autem eis nolebant, *acephali* vocabantur, quia ipſi non erant capita ſiue patriarchæ, & tamen alii cuidam ſubeſſe recuſabant. Patriarchæ tunc erant epiſcoporum capita, vti epiſcopi capita erant populi. Et hæ res diuerſiſſimæ ſunt, quod epiſcopi vocentur *acephali*, quia patriarcham ſuum reiiciant, & quod populi vocentur *acephali*; quia non habeant inter ſe epiſcopum, nec ſacerdotem, nec ſacramentum. Equidem non ſum cupidus defendendi veteres hæreticos, puto tamen, omnes homines æquitate erga eos vti oportere, nec plures illis hæreſes adfingere, quam quarum re vera rei fuerint. In confeſſo eſt, hoſce *Acephalos* fuiſſe *Eutychianos* & aduerſarios concilii *Chalcedonenſis*. Et vt tales LEONTIVS (*) quoque eos in libro *de ſectis* deſcribit. At ne verbum quidem dicit, quod fuerint ſine epiſcopis, ſa-

(*) Leont. de ſectis, Action. VII. Bibl. patr. græc. latin. Tom. I. p. 521. 522. πάλιν πρὸς τῦτο λέγομεν, ὅτι εἰ καὶ μὴ ἀπὸ τῶν Γαϊανιτῶν πιςῦϑε τῦτο, ἀλλ' ἔν ἀπὸ τῶν Ακεφάλων ἀνάγκη ὑμᾶς τῦτο πιςώσαϑαι· ἐκεῖνοι γὰρ ἀρχαιότεροι ὑμῶν καὶ τῶν Γαϊανιτῶν φανερῶς ὄντες, ἔτω μάχονται τῇ συνόδῳ, ὡς δύο λεγύσῃ τὰ μέρη. *Nos rurſum reſpondemus, ſi maxime non a Gaianitis ipſi fidem illam ſumſerint, tamen eſſe neceſſe, vt ab Acephalis acceperint. Nam illi manifeſto Theodoſianis & Gaianitis antiquiores, ita ſynodum oppugnant, quaſi quæ partes duas tradat.*

cer-

cerdotibus vel facramentis. Adeoque auctor noster antiquiorem aliquem fcriptorem, quam ALEXANDRVM ROSSAEVM, producat, oportet, vt ea ita fefe habere probet, quæ de illis narrat.

NON immorabor leui errori grammatico, in quem abreptus eft, loquens de *Saccophoris*. *Saccophori*, inquit (*), *Encratitarum furculus, ita dicti, quia longum faccum* (a long Bag) *geftabant, vt populo perfuaderent, fe vitam degere pœnitentialem.* Fuerunt quidem particularis quædam fecta *Manichaeorum*, qui fub hoc nomine in diuerfis codicis *Theodofiani* (**) legibus damnantur; vbi diuerfæ *Manichaeorum* propagines defcribuntur fub diuerfis *Solitariorum, Encratitarum, Apotactitarum, Hydroparaftatarum* & *Saccophororum* nominibus, quæ adfumferunt, vt a priorum legum, contra *Manichaeos* fub folo nomine *Manichaeorum* promulgatarum, feueritate tutos fefe præftarent. Iam vero hi *Manichaei Saccophori* non ita vocati, quod longum faccum geftarent, fed quod vefte induti cilicina, (*Sackcloth*) in publicum prodirent. *Saccus* quidem lingua noftra æque fignificat *a Sack* fiue *a Bag*, quam *Sackcloth*, hoc eft cilicium: Quid autem longus faccus ad vitam pœnitentialem? Melius facit ad defcribendum philofophum quam pœnitentem. Veftis autem cilicina & vita pœnitentialis bene confiftunt. Verumtamen ecclefia nemini hunc veftitum adfectandi dedit veniam, etiamfi monachi quidam, perinde ac *Manichaei*, eius effent percupidi atque ex fingulari quadam & adfectata agendi ratione catenas & cruces humeris iugiter circumferre, & nudis pedibus incedere amarent. Qui proinde a veteribus, EPIPHANIO, AV-

(*) Index hæretic. pag. 67. *Saccophori*, a Branch of the *Encratites*, fo called becaufe they carry'd a long Bag, to make the People believe they led a penitent Life.

(**) Cod. Theod. lib. XVI, tit. V, de hæreticis, leg. VII, IX, XI.

GV-

GVSTINO, HIERONYMO, PALLADIO & CASSIANO acrius hoc nomine reprehenduntur, quemadmodum alio loco id plenius ostendimus (*). Numquam autem aliquos siue monachos siue hæreticos audiui reprehensos esse, quod longum saccum in signum vitæ pœnitentialis gestarint. Nec dubito, quin auctor noster, si id denuo considerauerit, hoc pro alio istiusmodi errore *indicis hæretici* habiturus sit. Sed hæc leuia tantum errata sunt, si cum eis comparentur, quæ iam porro aduersus ipsius indicem dicere habeo, qui in variis tam priscarum quam recentiorum ætatum exemplis catholicos in numerum refert hæreticorum.

INTER veteres magna iniuria adficit *Eustathium*, celebrem illum *Antiochensium* episcopum. De hæreticis enim *Eustathianis* differens, ait (**): *Eustathiani semen erant hæresis Sabellianæ, nomen suum indepti ab Eustathio, episcopo Antiocheno, cui concilium quoddam, in sua ipsius ciuitate circa medium sæculi quarti habitum, munus abrogauit, eo, quod hisce dogmatibus addictus esset.* Nihil dico de parachronismo eius, quando concilium *Antiochenum* circa sæculi quarti medium ei munus abrogasse, narrat. Licet enim annum CCCXXVII vel CCCXXIX. vbi illud concilium celebratum est, non possimus recte vocare sæculi quarti medium; id tamen leuis tantum error est, in quem facile induci potuit a CAESARE BARONIO, vel corruptis ATHANASII & HIERONYMI exemplaribus, quæ concilium istud sub *Constantium* referunt, loco *Constantini*, quemadmodum optimi critici, HENRICVS VALESIVS (***), IACOBVS GO-

(*) Lib. VII. cap. III. §. VI. vol. III. p. 50 seqq.

(**) Ind. hæretic. p. 28. *Eustathians*, were the Spawn of the *Sabellian* Heresie, and had their Name from *Eustathius* Bishop of *Antioch*, who was deposed in a Council held in his own City, about the Middle of the fourth Century, for holding those Principles.

(***) Valesf. adnotat. ad Euseb. de vit. Constant. lib. III. cap. LIX. Baro-

THO-

THOFREDVS (*), ANTONIVS PAGIVS (**) & GVILI-nius certiſſimis, vt quidem ipſe putat, rationibus, Euſtathium non ſub Conſtantino imperatore ſed ſub Conſtantio, ex Antiochena ſede deiectum eſſe contendit. Videamus igitur, quibus id argumentis adſtruere nitatur. Primum adfert Athanaſii locum ex epiſtola ad Solitarios ſub initium. *Fuit*, inquit, *quidam Euſtathius epiſcopus Antiochiae, vir confeſſione clarus &c. quem homines Arianae opinionis ita apud Conſtantium facta calumnia accuſarunt, quaſi in matrem principis contumelioſus fuiſſet.* Verum ego pro Conſtantio Conſtantinum in hoc Athanaſii loco ſcribendum eſſe adfirmo. Quam emendationem confirmant ea, quae de imperatoris matre mox ſubiiciuntur. Helenam enim intelligit, quae in Orientem circa hoc tempus aduenerat. Nam de Fauſta omnino haec intelligi non poſſunt, ante viginti fere annos, ſi Baronium ſequimur, occiſa. Hieronymi vero locus ex libro de ſcriptoribus eccleſiaſticis parum facit pro Baronio, quum in antiquis editionibus, adeoque in Lugdunenſi, quae penes me eſt, diſerte ſcriptum ſit, *ſub Conſtantino principe miſſus eſt in exilium.* Neque enim video, cur tanti motus in creatione Euſtathii eſſe potuerint, de quibus in epiſtola imperatoris Conſtantini fit mentio, vt ad eos ſedandos mittendus fuerit Comes, totque epiſtolas ab imperatore ſcribi oportuerit, cetera.

(*) Gothofred. diſſert. in Philoſtorg. lib. II. c. VII.

(**) Pagi critic. in Baron. an. CCCXXVII. n. III. Tres annos, quibus Arius in exilio fuit, incompletos fuiſſe, manifeſtum facit ſynodus Antiochena, hoc anno (CCCXXVII) vel ſequenti aduerſus ſanctum Euſtathium epiſcopum Antiochenum congregata, in qua is ab Euſebio Nicomedienſi ſociiſque, falſis impoſitis criminibus, depoſitus fuit. Baronius eam ſynodum in annum CCCXL coniecit; ſed, vt eo anno dicetur, per hoc tempus celebrata fuit. Id. ad an. CCCXL. n XVIII. (al. XIX.) Synodus Antiochena, in qua Euſebiani Euſtathium Antiochiae epiſcopum in exilium ab imperatore pelli curarunt, non Conſtantio, ſed Conſtantino magno imperante, celebrata, vt ſuo loco demonſtraui; idque manifeſte docet Athanaſius in epiſtola ad ſolitariam vitam agentes p. 212. vbi loquuturus de epiſcopis, quos Euſebiani perſequuti

ELMVS CAVEVS (*), concorditer ſtatuunt; & ſicut ex omnibus hiſtoricis, SOCRATE, SOZOMENO, THEODORETO & PHILOSTORGIO euidenter apparet. Sed res, de qua conqueror, hæc eſt: Quod hunc *Euſtathium* faciat *Sabellianum* ipſiuſque ſectatores ſemen vocet *Sabellianæ* hæreſis. Quum re vera fidem catholicam contra hæreſin *Arianorum* in ſynodo *Nicæna* omni conatu propugnarit. Ab ipſis iſtius ſynodi patribus *Berœa Antiochiam* translatus eſt; & primus fuit, qui ſynodum oratione panegyrica ad *Conſtantinum* aperuit; vt hic auctor ſui oblitus libere profitetur in recenſione octo conciliorum generalium p. 476. Præclaro encomio eum ornat ATHANASIVS, *Euſtathius quidam*, inquiens (**), *fuit Antiochenus epiſcopus, vir confeſſione clarus, & religione pius, qui magno zelo pro veritate dimicavit, & Arianam hæreſin odio proſequutus eſt.* Quo pacto igitur fieri potuit, vt *Sabellianus* eſſet, niſi hæreſin *Sabellianam* veram fidem ipſumque *Athanaſium Sabellianum* fuiſſe ſtatuas? Vt hanc materiam adhuc magis illuſtrem auctorique

ſunt, initium facit ab Euſtathio, quem cum ingenti turba presbyterorum & diaconorum in exilium eiectum dicit. Quare ſynodus illa ante Tyriam, in qua multi epiſcopi relegati, congregata, vt alibi fuſe oſtendi & omnibus Baronii dubiis ſatisfeci.

(*) Caue hiſtor. literat. vol. I. p. 139. (p. 99. edit. Geneu. MDCXCIII.) Referunt id Baronius, Petauius aliique ad annum CCCXL. Athanaſii Hieronymique teſtimonio præcipue nixi, qui Euſtathium ſub Conſtantio in exilium miſſum fuiſſe ſcribunt. At vero contigiſſe hæc ſub Conſtantino non diu poſt Euſebii Nicomedienſis reditum, nempe circa annum CCCXXIX vel CCCXXX. teſtes ſunt Socrates, Sozomenus, Theodoretus & Philoſtorgius, idque multis firmatur argumentis. cetera.

(**) Athanaſ. epiſt. ad Solitar. tom. I. p. 812. (p. 346. edit. Pariſ. MDCXCVIII.) Ευςάθιός τις ἦν ἐπίσκοπος τῆς Αντιοχείας, ἀνὴρ ὁμολογητὴς, κ τὴν πίςιν εὐσεβὴς, ἦτος πολὺς ἦν ζηλῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, τήν τε Αρειανὴν αἵρεσιν ἐμίσει, κ. τ. λ.

no-

nostro & lectoribus eius auferam errorem, addo: Hic *Eustathius* hoc nomine delatus tantum fuit ex odio & maleuolentia ab *Arianis*, qui acerrimi eius hostes erant, eo quod fidem *Nicænam* aduersus eos strenue defenderet. Hi igitur odiosum eum reddere conati sunt, criminando ipsum tamquam *Sabelliani* dogmatis fautorem, aliaque quædam crimina illi adfingendo, vi quarum calumniarum, coacta apud *Antiochiam* synodo, ipsum deposuerunt. SOCRATES(*) & SOZOMENVS(**) diserte aiunt, fuisse hanc

(*) Socrat. lib. I. c. XXIV. Σύνοδον ἐν Ἀντιοχείᾳ ποιήσαντες καθαιρᾶσιν Ευςάθιον, ὡς τὰ Σαβελλίȣ μᾶλλον Φρονᾶντα, ἢ ἅπερ ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος ἐδογμάτισεν· ὡς μὲν ȣ̃ν τινες Φασὶν, δι᾽ ἄλλας ȣ̓κ ἀγαθὰς αἰτίας· Φανερῶς γὰρ ȣ̓κ εἰρήκασι· - ὅτι μέντοι ὡς Σαβελλίζοντα καθεῖλον Ευςάθιον, Κύρȣ τȣ̃ Βεῤῥόιας ἐπισκόπȣ κατηγορᾶντος αὐτȣ̃, Γεώργιος ὁ Λαοδικείας τῆς ἐν Συρίᾳ ἐπίσκοπος, εἷς ὢν τῶν μισᾶντων τὸ ὁμοȣ́σιον, ἐν τῷ ἐγκωμίῳ τῷ εἰς Ευσέβιον τὸν Εμισηνὸν ἔγραψεν εἰρηκέναι. *Congregata Antiochiæ synodo, Eustathium deponunt, vt qui Sabellii dogmati potius, quam Nicenæ synodi decretis insisteret. Sunt, qui ob alias etiam caussas minus honestas depositum esse dicant, quas tamen in medium non proferunt. -- Porro quod Eustathius tamquam Sabelliano dogmati fauens, ab episcopis depositus sit, accusante illum Cyro Beroeæ vrbis episcopo, Georgius Laodiceæ in Syria episcopus, vnus ex eorum numero, qui vocem consubstantialis oderant, in laudatione Eusebii Emiseni scribit.*

(**) Sozomen. lib. II c. XIX. Συνόδȣ ἐν Ἀντιοχείᾳ γενομένης, ἀφαιρεῖται Ευςάθιος τὴν Αντιοχέων ἐκκλησίαν· τὸ μὲν ἀληθὲς, ὡς πολὺς ἔχει λόγος, καθότι τὴν ἐν Νικαίᾳ πίςιν ἐπήνει, καὶ τȣ̀ς ἀμφὶ τὸν Ευσέβιον καὶ Παυλῖνον τὸν Τύρȣ ἐπίσκοπον, καὶ Πατρόφιλον τὸν Σκυθοπόλεως, ὧν τῇ γνώμῃ οἱ ἀνὰ τὴν ἕω ἱερεῖς εἵποντο, οἷάγε τὰ Ἀρείȣ Φρονᾶντας ἀπεςρέφετο, καὶ Φανερῶς διέβαλλε· πρόφασιν δὲ, ὡς ȣ̓χ ὁσίαις πράξεσι τὴν ἱερωσύνην αἰσχύνας ἐφωράθη. *Congregata Antiochiæ synodo, Eustathius epi-*

ſynodum *Arianam*, quæ *Euſtathium* depoſuerit, ſpecie, quaſi *Sabellii* dogmati potius quam *Nizænæ* ſynodi decretis inſiſteret. Quod vſitatum *Arianorum* artificium fuit, quo *Athanaſium* quoque deſtruere adniſi ſunt. Iam vero quando hoc non niſi merum conuicium ſit atque contumelia, tanto viro ab *Arianis*, qui ei tam crudeliter inimici fuerunt, impoſita, non decet eum, qui indoctis lectoribus antiquarum hæreſium recenſionem ſe dare præ ſe fert, hanc illi notam apponere, ſine vlla auctoritatis adlegatione, vllaue ſignificatione, eum in ſynodo pure *Ariana* fuiſſe depoſitum. Non credo, habuiſſe auctorem noſtrum malum quoddam conſilium in his, quæ hac de re ſcripſit; ſed aut deceptum eſſe a recentiore quodam hiſtorico, aut non ſatis conſideraſſe, quæ a vetuſtis ſcriptoribus tradita inuenit. Quæ res in poſterum ipſi eo prodeſſe debet, vt diligentius aduertat & circumſpiciat cautius, quos duces ſequatur, & diſcat cum iudicio ſcribere, ſi officium in ſe ſuſceperit hiſtorici pro illis, qui ipſi contradicere nequeant.

EVMDEM errorem admittit, quando de *Eſſenis* loquens, *Eſſeni*, inquit (*), *ſecta erant hæreticorum chriſtianorum Alexandriæ, tempore S. Marci.* Heic vero paullo plus voluntarii erroris videtur ſubeſſe. Ignorare enim non potuit, quando *origines* meas tranſcripſit, allegaſſe

ſcopatu Antiochenſis eccleſiæ exuitur: re ipſa quidem ſicut maior pars aſſerit, eo quod Nicæni concilii fidem adſtrueret, & Euſebium Pamphili, Paulinum Tyri ac Patrophilum Scythopoleos epiſcopum, quorum ſententiam omnes Orientis epiſcopi ſectabantur, tamquam Arianos auerſaretur, palamque eos accuſaret. Specie vero, quaſi honorem ſacerdotii flagitiis quibuſdam commaculaſſe deprehenſus fuiſſet.

(*) Index hæretic. p. 28. *Eſſeans*, *Eſſenes*, and *Eſſenians*, a Sect of *Chriſtian* Hereticks at *Alexandria*, in the Time of St. *Marck*, &c.

me

me auctoritatem EPIPHANII, EVSEBII atque HIERONYMI, vt ostenderem, ab hisce scriptoribus eos creditos fuisse orthodoxæ ecclesiæ ciues, non autem sectam hæreticorum christianorum *Alexandriæ*, tempore *S. Marci*. Quid? quod ipsemet in epitome lectores suos ad hæc testimonia remittat. Addidi, (quod ille omittit,) viros quosdam doctos, nominatim HENRICVM VALESIVM, IOSEPHVM SCALIGERVM & IOANNEM DALLAEVM dubitare, an christiani fuerint, GVILIELMO BEVEREGIO aliisque communem opinionem tuentibus. Omnes autem in hoc consentiunt, non fuisse eos sectam hæreticorum christianorum. Verum hic auctor omnem tam veterum quam recentiorum spernit auctoritatem, dum hanc eis notam adponit. Si enim hæretici fuerunt, ad *iudæos*, non ad *christianos*, spectarunt.

IN modernorum hæreticorum recensione (a qua sibi in libro de *antiquitatibus ecclesiasticis* temperare potuisset) multó est iniuriosior in lectores non minus quam in piam plurimorum excellentium virorum memoriam caussamque protestantium in genere, quando *Albingenses*, *Hussitas* siue *Bohemos*, *Lollardos*, *Waldenses* & *Wiclevitas* vniuersos in numerum hæreticorum refert; tam monstrosas eis adscribens opiniones, quas numquam fouerunt, sed illis ex implacabili odio tribuerunt aduersarii *Romanenses*, qui in eumdem modum eos tractarunt, quemadmodum in priscis sæculis *Athanasium* & *Eustathium* tractarunt *Ariani*. Decebat hæresiologum & historicum protestantem aut omittere hæc nomina, aut certe lectoribus suis narrare, quam præclaris scriptis caussam eorum eruditissimi auctores ex protestantibus per duo posteriora sæcula vindicarint, & has criminationes, ab eorum aduersariis falso & de industria oblatas, depulerint. Si nihil huius vindicationis novit, ad agendas partes historici hac in re minus idoneus

 fuit:

fuit: Sin autem nouit, tanto magis eſt inexcuſabilis, quod lectores ſuos ea celauit, quæ, vt illis & eccleſiæ & memoriæ ſanctorum, de quibus ita detractum erat, ſatis faceret, ſtudioſe ante eorum oculos ponere debebat. Si ei placuiſſet librum meum, inſcriptum *Scholaſtical Hiſtory of Baptiſm*, diligentius inſpicere, quemadmodum inſpexit *origines*, veneranda nomina deprehenſurus fuiſſet quorumdam ex hiſce excellentibus viris, qui hoſce teſtes veritatis a falſis criminationibus & contumeliis, in ipſos iactis, vindicando cauſſæ proteſtantium ius ſuum aſſeruerunt. In gratiam illius & veritatis adhuc ſemel illos tranſcribam, additurus non nihil, libroſque ac loca, quibus hæ vindiciæ continentur, apertius indicaturus. Referendi autem huc ſunt:

IACOBVS VSSERIVS de chriſtianarum eccleſiarum ſucceſſione & ſtatu, cap. X. quæ eſt de *Albigenſium* & aliorum, qui eccleſiæ pontificiæ aduerſati ſunt, hiſtoria.

RICHARDI CRANKANTHORPII Defenſio eccleſiæ *Anglicanæ* contra *Spalatenſem* cap. XVIII. p. 100.

EDMVNDVS ALBERTINVS de euchariſtia lib. III. p. 976. vbi agit de *Wicleuitis*, *Waldenſibus*, *Lollardis*, *Taboritis* ſiue *Bohemis*.

SAMVELIS MORLANDI Hiſtory of the Euangelical Churches of the Valleys of *Piedmont*. *Lond.* MDCLVIII. *fol.*

PETRI ALLIX Hiſtory of the *Albigenſes*. *Lond.* MDCXCII. *4to.* 2 vol.

IOACHIMVS HESTEBERGVS de eccleſia *Waldenſium*. *Argentorat.* MDCLXVIII. *4to.*

PAVLI PERRINI Hiſtory of the *Albigeois* and *Vaudois*. *Lond.* MDCXXIV. *4to.*

BALTHASARIS LYDII *Waldenſia*, ſiue conſeruatio veræ eccleſiæ, demonſtrata ex confeſſionibus *Taboritarum* & *Bohemorum*. 2 vol. *Roterod.* MDCXVI. *8uo.*

GVI-

GVILIELMI CAVEI Hiſtoria litteraria. In conſpectu ſæculi *Waldenſis* ſiue duodecimi.

THOM. JAMES's Apology for *John Wickliffe*, shewing his Conformity with the now *Church* of *England. Oxon.* MDCVIII. 4*to.*

HENRICI MAVRITII Vindication of the Prim. Church. p. 374.

Ratio diſciplinæ fratrum *Bohemorum. Hagæ* MDCLX.

HENR. WHARTHONII appendix ad CAVEI hiſtoriam litterariam, p.50. in vita *Ioan. Wicklef.* p. 50.

The life of *Wickliffe*, by a Late Author. *Lond.* 8*uo.*

AMOS COMENII Hiſtoria perſecutionum eccleſiæ *Bohemicæ. Lugd. Bat.* MDCXLVII. 8*uo.*

IT. Hiſtoria eccleſiæ *Slauonicæ* &c.

ANTON. LEGER Hiſtoire *Vaudois* des Egliſes de *Vallees* de *Piedmont. Lugd. Bat.* MDCLXIX. *fol.*

Waldenſium Confeſſio contra claudicantes *Huſſitas. Baſil.* MDLXVI. 8*uo.* Vid. etiam in *Faſciculo rerum* &c. Tom. I.

CONRADI DANHAVERI Eccleſia *Waldenſium* orthodoxiæ *Lutheranæ* teſtis & ſocia. *Argent.* MDCLIX. 4*to.*

SAMVELIS MARESII Diſſertatio hiſtorico-theologica de *Waldenſibus. Groning.* MDCLX. 4*to.*

AEGIDII STRAVCHII Hiſtorico-theologica diſquiſitio de *Waldenſibus. Witteberg.* MDCLXXV. 4*to.*

PETRVS WESENBECIVS de *Waldenſibus* & principum proteſtantium epiſtolis, huc pertinentibus MDCIII. 4*to.*

IOANNIS LASICII, veræ religionis apologia. *Spiræ* MDLXXXII.

NVM autem in tanta eximiorum commentariorum & opuſculorum, de hoc argumento elaboratorum, copia fieri potuit, vt is, qui librum de hæreſibus ſcriberet, omnino nullum ex illis omnibus videret, nec quiddam de apologiis inaudiret, quæ in horum hominum gratiam in lucem publi-

publicam emiſſæ ſunt? Num adeo neceſſe habuit narrationes ſuas ita crude exponere, quemadmodum a manifeſtis eorum inimicis accepit traditas? Si quis ea, quæ RAINERIVS (*), aduerſarius quidem eorum, at ingenuus ſcriptor pontificius, de illis memoriæ prodidit, conſide-

(*) Not. Inueni hunc ſcriptorem apud EDMVNDVM ALBERTINVM de euchariſtia p. 967 Lubet igitur ea, quæ ex illo excerpſit ALBERTINVS, in gratiam lectorum, qui hunc librum euoluere non poſſunt, huc tranſcribere: REINERVS (ita vocatur ALBERTINO) licet illis infenſiſſimus, eos a Catharis & Manichæis (cap. VI.) diſtinguit. Ait: (cap. V & III.) *Noui teſtamenti textum & magnam partem veteris vulgariter ſciunt corde.* Item: *Nouum & vetus teſtamentum vulgariter tranſtulerunt, & ſic docent & diſcunt. Audiui & vidi quemdam ruſticum idiotam, qui Iob recitauit de verbo ad verbum & plures, qui totum nouum teſtamentum perfecte ſciuerunt.* Et rurſum (cap. IV.): *Inter has omnes ſectas, quæ adhuc ſunt vel fuerunt, non eſt perniciosior eccleſia, quam Leoniſtarum. Et hoc tribus de cauſſis. Prima eſt, quia eſt diuturnior. Aliqui enim dicunt, quod durauerit a tempore Syluestri: aliqui a tempore apoſtolorum. Secunda, quia eſt generalior: fere enim nulla eſt terra, in qua hæc ſecta non ſit. Tertia, quia quum omnes aliæ ſectæ immunitate* (leg. *immanitate*) *blaſphemiarum in Deum audientibus horrorem inducant, hæc, ſcilicet Leoniſtarum, magnam habet ſpeciem pietatis, eo quod coram hominibus iuſte viuant & bene omnia de Deo credant, & omnes articulos, qui in ſymbolo continentur. Solummodo Romanam eccleſiam blaſphemant & clerum, cui multitudo facilis eſt ad credendum.* Inter cauſſas autem illius credulitatis, notat (cap. III.) *inſufficientiam doctrinæ quorumdam, qui prædicant quandoque friuola, quandoque falſa: vnde quidquid doctor eccleſiæ docet, quod per textum noui teſtamenti non probat, hoc totum pro fabulis habent contra eccleſiam.* Et iterum (cap. VII.): *Hæretici cognoſcuntur per mores & verba. Sunt enim in moribus compoſiti & modeſti. Superbiam in veſtibus non habent, quia nec pretioſis nec multum abiectis vtuntur. Negotiationes non habent propter mendacia & iuramenta & fraudes vitandas, ſed tantum viuunt de labore vt opifices &c.*

ret,

ret, plus æquitatis & iuris eum illis tribuere, cognoscet,

Diuitias non multiplicant, sed necessariis sunt contenti. Casti etiam sunt, maxime Leonistæ. Temperati etiam sunt in cibo & potu. Ad tabernas non eunt, nec ad choreas, nec ad alias vanitates. Ab ira se cohibent: semper operantur, discunt vel docent, & ideo parum orant, &c. *Cognoscuntur etiam in verbis præcisis & modestis. Cauent etiam a scurrilitate & detractione & verborum leuitate & mendacio & iuramento.* Papæ! (sunt verba ALBERTINI) quales nobis depingit hæreticorum notas, quæ purus christianismus sunt? Denique: *Post hæreticus*, inquit, (cap. VIII.) *facit comparationem status ecclesiæ Romanæ ad statum ipsorum, sic dicens: Doctores Romanæ ecclesiæ sunt fastuosi in vestibus & moribus Matth. XXIII. Amant primos recubitus & vocari appetunt ab hominibus Rabbi, Rabbinos vero tales non quærimus. Item, ipsi sunt incontinentes, sed vnusquisque nostrum vxorem suam habet & cum ea caste viuit. Item, sunt diuites & auari, quibus dicetur, væ vobis diuitibus, quia habetis heic consolationem vestram: Nos vero habentes victum & vestes, quibus possumus tegi, his contenti sumus. Item, sunt voluptuosi quibus dicitur, væ vobis, qui deuoratis domos viduarum &c. nos vero vtcumque sustentamur. Item, ipsi pugnant & bella inducunt & mandant occidi & incendi pauperes, quibus dicitur, omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit: nos vero ab eis persecutionem patimur propter iustitiam. Item, comedunt panem otiosum, nihil operantes: nos vero manibus operamur. Item, ipsi volunt esse doctores soli, quibus dicitur Matth. XXIII. Væ vobis, qui tulistis clauem scientiæ: apud nos vero tam feminæ* (priuatim videlicet) *quum viri docent, & discipulus septem dierum docet alium. Item, rarus est doctor inter eos, qui tria capitula continuata noui testamenti litteraliter sciat corde: apud nos vero rarus est vir & femina, qui textum non sciat vulgariter recitare. Et quia veram Christi fidem habemus, & sanctam vitam & doctrinam docemus omnes nos, ideo scribæ & pharisæi gratis persequuntur nos ad mortem, vt Christum. Præterea, ipsi tantum dicunt, non faciunt, & alligant onera grauia in humeros hominum, sed digito suo hæc non mouent: nos vero omnia facimus quæ docemus. Item, ipsi plus cogunt seruari traditi-*

quam hunc auctorem. Licet enim eos sectam appellet, dicit tamen, diuturniorem esse sectam: Aliquos enim dicere, quod durauerit a *Syluestri* episcopi *Romani* tempore, aliquos a tempore apostolorum, & quum omnes aliæ sectæ immanitate blasphemiarum in Deum audientibus horrorem inducant, hanc *Leonistarum*, magnam habere speciem pietatis, eo quod coram hominibus iuste viuant, bene omnia de Deo credant & omnes articulos, qui in symbolo continentur: solummodo *Romanam* ecclesiam blasphemare & clerum. Num hi igitur fuerunt *Waldenses*, *Qui episcopatum, symbolum apostolicum, omnes sacros ordines, & potestatem magistratus reiecerunt, & approbarunt adulterinos amplexus & promiscuos concubitus agitarunt*; quemadmodum auctor noster (*) eos repræsentat, vocans eos contemtim *nundinatores religionis & pios reformatores sæculi duodecimi?*

ones hominum, quam Dei mandata, vt ieiunia, festa, ire ad ecclesiam, & multa alia, quæ sunt hominum instituta: nos vero tantum doctrinam Christi seruare suademus & apostolorum. Item, ipsi pœnitentes onerant pœnis grauissimis, quas nec digito mouent: nos vero exemplo Christi dicimus peccatori, vade iam & noli amplius peccare, & ei per manus impositionem omnia peccata relaxamus & animas transmittimus a morte in cælum. Ipsi autem fere omnes animas transmittunt ad infernum.

(*) Index hæretic. p. 78. While they rejected *Images*, &c. as *Popish*, they also run down the Use of *Churches*, decried *Confirmation* with all *Episcopal* Obedience, and would allow no Distinction between a *Bishop* and *Priest*. --- They rejected the *Apostles Creed*, abhorred all *Kinds of Oath*, and taught that the *Magistrate* had not the *Power* of *Sword*, and that no Man ought to suffer *Death* by the *Sentence* of any *Judge*. But tho' they were so severe against Priests and *Magistrates* falling into Sin, they were a great deal more indulging to themselves. For they were so far from mortifying the Flesh, that they not only permitted but approv'd of adulterous Embraces, and practis'd promiscuous Copulation. These were some of the *Religion-mongers* and *Pious Reformers* of the twelfth Century.

Si auctor noster caussam suam ipse defendere iuberetur, culpam omnem in ALEXANDRVM ROSSAEVM conferret: hic enim doctus auctor ipsius est, quem transcripsit. Atqui ALEXANDER ingenue fatetur, narrationes suas se habere ex CAESARE BARONIO, GILBERTO GENEBRARDO, NIC. SANDERO, GVALTERO, ROB. BELLARMINO, VIEGA, FLORIMVNDO RAIMVNDO, GABRIELE PRATEOLO, GREGORIO DE VALENTIA & istiusmodi scriptoribus aliis, qui papicolæ & capitales hostes *Waldensium* pariter & protestantium fuerunt. An ergo auctorem nostrum, de hæresibus scribentem, decebat narrationes suas, lectorum protestantium vsibus destinatas, ex talibus depromere auctoribus, quando vnum & alterum consulere poterat ex tanta multitudine præclarorum scriptorum protestantium, qui res *Waldensium* illustrarunt eorumque memoriam ex suis ipsorum scriptis & confessionibus fidei, quæ certissima religionis eorum documenta sunt, vindicarunt? Equidem satis mirari non possum, qua ratione auctor quispiam ingenuus, qui vel mediocrem librorum & doctrinæ cognitionem habet, eiusmodi censoriæ seueritatis notam hisce excellentibus confessoribus & testibus veritatis inurere audeat, nulla, ne minima quidem, mentione facta eorum, quæ in istorum hominum defensionem a tot viris eruditis dicta sunt vel dici poterant. Non suspectum reddam auctorem nostrum nomine malorum consiliorum promouendi papatum: audeo tamen dicere, eum vix propiorem & magis compendiariam viam inire potuisse, si id ipsi propositum fuisset, quam mentes eorum, qui longius retro respicere non possunt, quam narrationes illius lumen eis præferant, imbuendo tam aduersis opinionibus de istis viris, quorum tot millia mortem pro vera religione oppetiere, & quidem ob hæc ipsa capita, in quibus protestantes in hodier-

diernum vſque diem a pontificiis diſſident. Fuit mihi aliquando occaſio in libro quodam antehac edito (*) idem illud alium quemdam ſcriptorem monendi, qui auctori noſtro doctrina & ingenuitate longe antecellit. Neque vero vmquam audiui, id eum accepiſſe grauiter. Nam hiſtorici eſt, quantum poteſt, diligentiſſime perquirere & inueſtigare veritatem, inuentamque aliis aperte & ingenue ſine fuco & fallaciis tradere. Et idcirco ſpero, auctorem noſtrum hunc grandem errorem emendaturum eſſe, ſi opportunitatem habuerit adhuc quiddam de hoc argumento ſcribendi. Melius omnino tempus impenderit legendis & conſiderandis libris quorumdam ex his excellentibus ſcriptoribus, ad quos eum remiſi, quam colligendis quisquiliis ex ALEXANDRO ROSSAEO vel vllis aliis iſtiusmodi minus doctis & intelligentibus ſcriptoribus.

III. VNVM autem adhuc habeo, quod hunc auctorem eiusque lectores moneam: Quod videlicet, dum miſellos *Waldenſes*, *Albingenſes*, *Wicleuitas*, *Huſſitas* & *Lollardos* ita aſpere tractat, de grauibus *Romanenſium* ſiue *Pontificiorum* erroribus in vniuerſo indice ſuo, ſub quocumque demum titulo aut denominatione, verbum nullum faciat. Non poteſt reſpondere, id ad inſtitutum ſuum haud directe ſpectaſſe: nam ille de modernis æque ac veteribus hæreſibus agit. Neque a duce ſuo heic deſtitutus eſt. Nam ALEXANDER ROSSAEVS integram quinquaginta paginarum ſectionem in libro ſuo de hoc argumento habet. Et ſi hic ea de re dixiſſet nihil, tamen nouum hæreſium expoſitorem decebat errorum *Romanenſium* ſub vno alteroue titulo meminiſſe. Errores eorum tam graves ſunt & periculoſi, quam plerarumque recentiorum ſectarum. Cur igitur in *indice* ipſius locum habent nullum?

(*) Scholaſtical Hiſtory of Baptiſm. Part. I. chap. I. p. 97.

lum? An num transſubſtantiatio error nullus eſt? Num idololatria in variis cultus ſanctorum, angelorum, imaginum, reliquiarum, hoſtiæ & crucis ſpeciebus vitium nullum eſt? Hæreſis *Hildebrandina*, vti ſcriptoribus noſtratibus vocatur, hoc eſt, doctrina de abrogando regibus imperio, annon error eſt, dignus qui memoretur? Inſolentia illa pontificis *Romani*, qua ſe omnis erroris expertem eſſe iactat, & vniuerſalem poteſtatem in eccleſiam ſibi arrogat, annon digna eſt cenſura ſcriptoris proteſtantis? An crimen nullum eſt, clericos ciuilis magiſtratus eximere poteſtate, aut temere atque iniurioſe illis imponere cælibatum? An nullam habet iſta res iniquitatem, quod populis ſcripturæ ſacræ lingua incognita obſcerantur? Aut, quod illos ſacris intereſſe oporteat, quæ lingua fiant, quam minus intelligant? Aut, quod per ſacrilegium altera euchariſtiæ ſpecie priuentur? Aut, quod abſolutæ neceſſitati confeſſionis auricularis ſeſe ſubmittere cogantur? Num nihil damni eſt ex vſu interdictorum & indulgentiarum? Num miſſæ priuatæ & ſolitariæ, doctrina item de igne purgatorio cum multis erroribus aliis, tam innocentes res ſunt, vt hiſtoricus non facturus ſit aliquid, quod ſit operæ pretium, ſi lectoribus ſuis aliquam eorum notitiam ſuggeſſerit, eosue, vt ab illis ſibi caueant, præmonuerit? Nouit auctor noſter, quod res iſtas plerasque in diuerſis *originum* mearum partibus, nactus occaſionem, palam impugnauerim, & nouationes magnasque corruptelas eſſe oſtenderim. Potuiſſet ergo ſaltem ad haſce epitomes ſuæ mearumue *originum* partes, vbi eæ tractantur, lectores ſuos remittere, ſi illas in collectionibus ſuis vno obtutu exhibere non libuiſſet.

VERVM ENIM VERO *Anti-epiſcopalibus*, ſiue *Presbyterianis* æque fauet atque *Pontificiis*. Nam nec iſtis locum vllum in catalogo ſuo adſignat. Feſtinauit, credo, vr-

gentibus operis, nec animaduertit eorum prætermissionem. Iam vero considerare ipsum oportet, quod, qui *Waldenses* nomine reiecti muneris episcopalis, (quod semper studiose tuiti sunt) falso arguit, silentio istos præterire non debuisset, qui episcopali auctoritati sese opponunt; quum hoc, tamquam heterodoxiam, quam sibi habent propriam, & a qua *Anti-episcopales* siue *Presbyteriani* appellantur, iure ac vere eis adscribere potuisset. Non autem hoc solum in *indice* eius deest, sed desiderantur etiam plura.

Si auctor noster animum induxit perfectum catalogum OMNIVM hæresium, quæ a primis inde christianismi initiis exstiterunt, præcipuarum item heterodoxiarum, quæ posterioribus temporibus ortæ sunt, tradere, debebat multa alia, tam vetusta quam recentiora nomina interponere, quæ vero in indice eius iam deficiunt. Ex primo quidem sæculo desunt; *Thebuliani*, *Cleobiani*, *Dositheani*, *Gorthæani*, *Merinthiani*: vt ne commemorem de *Dema*, *Hermogene*, *Hymenæo* & *Phileto*, *Alexandro* fabro, *Diotrephe* & doctrina *Iesabel*, quorum omnium mentio fit in scripturis. Ex secundo sæculo, *Bassus*, nouus discipulus *Valentini*. Ex tertio sæculo, *Discalceati*, *Apocaritæ*, *Dicartitæ* & *Solitarii*, nouæ *Manichæorum* propagines. Ex quarto sæculo, *Minæi*, *Adelphiani*, *Psathyriani* & *Lucianistæ*, duo noui surculi *Arianorum*, *Adelophagi*, *Theoponitæ*, *Triscilidæ* siue *Triformiani*, *Hydrotheitæ*, *Cyrthiani* & *Pythaciani*, nouæ sectæ *Arianorum*, *Gyrouagi*, *Homuncionitæ*, *Ametritæ*, *Pſychopneumones*, *Adecerditæ*, *Sarabaitæ*, siue *Remboth*, *Passionistæ*, *Nyctages*, *Theophroniani*, *Metagenetæ*, *Sabbatiani* siue *Protopaschitæ*. Ex sæculo quinto, *Vigilantiani* & *Massilienses*. Ex sæculo sexto, *Marcianistæ* siue sectatores *Marciani Trapezitæ*, *Tetraditæ* & *Seueriani* cum diuersis surculis, qui ex illis succreuerunt, *Contobabditæ*, *Pauliani*,

Theo-

Theodosiani, *Damianistæ*, *Petritæ*, *Cononitæ*, *Corrupticolæ*; vna cum erroribus PETRI MOGGI & PETRI GNAPHEI siue FVLLONIS, qui magnum momentum in istius æui historia faciunt; sicut & praxes *Zenonis* cum *henotico* suo, & *Anastasii* aduersus concilium *Chalcedonense*. Ex sæculo septimo, IOANNES PHILOPONVS & *Ethicoproscoptæ*. Sæculum octauum celebre fuit ob controuersias inter *Iconoclastas* & *Iconolatras*. Et errores synodi *Nicænæ* secundæ cum maiore fructu in clariorem lucem proferri potuissent, si auctori nostro placuisset in historia generalium conciliorum lectoribus suis narrare, quam fortiter concilium *Francofurtense* & alia concilia ac scriptores istius sæculi & sequentium temporum eis sese opposuerint. Sæculum nonum & decimum GABRIEL PRATEOLVS(*), hæreticorum interregnum fuisse dicit & ecclesiæ ab hæreticis infestationibus quietem & cessationem per ducentorum annorum spatium & vltra. Alii ista tempora melius vocant tempora tenebrarum & ignorantiæ, vbi inimicus, dormientibus hominibus, seuerit zizania. Neque ipse CAESAR BARONIVS facere potest, quin ex certis rationibus ea vocet, *infelicissima Romanæ ecclesiæ tempora & omnium luctuosissima*(**), vbi periculum sit, ne *quid scandali pu-*

(*) Prateolus in elencho hæreticorum. Hæreticorum interregnum, hoc est, ecclesiæ ab hæreticis infestationibus quies & cessatio, per ducentorum annorum spatium & vltra, sub initium translati imperii ad Germanos: ab anno videlicet 800. quo Carolus, merito magnus dictus, regnare cœpit, vsque ad 1000. & vltra, donec sub Henrici tertii imperio, Berengarius diaconus Andegauanus in Gallia erupit, circa annum 1048. Quod sane Dei optim. max. gratia & fauore, atque sapientum principum sedulitate ac diligentia, in Deumque & christianam religionem propensa sinceritate atque flagranti dilectione, contigisse nemo dubitarit, qui eorumdem principum historias diligenter perlegerit.

(**) Not. Quæsiui hæc verba in BARONIO, sub initia sæculi noni & *stillus*

fillus animo patiatur, si quando videre contigerit abominationem desolationis in templo. Si auctor noster, pro eo ac decebat, scrutatus esset, grande idolum transsubstantiationis inuenire potuisset, hisce temporibus formari cœptum in erroribus PASCHASII RATHBERTI, etsi non prorsus perfectum, nisi aliquot sæculis post in concilio *Lateranensi.* Item semina hæresis *Hildebrandinæ*, herbescentia in temerariis ausibus pontificum horum temporum contra potestatem principum, vsque dum maturescerent sub *Hildebrando* ipso, dicto *Gregorio VII.* Vt plurium errorum mentionem ne faciam, quos auctor noster tacitus præteriit. In sæculo duodecimo errores inuenire potuisset DVRANDI DE WALDACH, PETRI ABELARDI & GILBERTI PORRETANI, *Coterellorum* etiam & *Populicanorum*, eosque in indice suo interponere. In primis autem sæcula decimum tertium & decimum quartum largam ei suppeditatura fuissent insigniorum errorum segetem, quibus catalogum suum, *Wicleuitarum*, *Hussitarum*, *VValdensium* & *Albingensium* loco, potuisset implere. In decimo enim tertio sæculo errores apparent IOACHIMI abbatis PETRI IOANNIS DE OLIVA & IOANNIS DE PARMA infamis auctoris libri, qui *Euangelium æternum* inscriptus & ad abrogandum euangelium *CHRISTI*, obtentu intro-

decimi sed non inueni. Quæ autem sequuntur, in principio sæculi decimi (tom. X. p. 629. edit. Antuerp. MDCXVIII.) exstant, vbi tamen in antecedentibus BARONIVS aliis verbis in istam fere sententiam de hoc sæculo iudicat. *En incipit*, inquiens, *annus redemtoris nongentesimus, tertia indictione notatus, quo & nouum inchoatur sæculum, quod sua asperitate ac boni sterilitate ferreum, malique exundantis deformitate plumbeum, atque inopia scriptorum appellari consueuit obscurum. In cuius limine constituti, ad ea, quæ pro foribus adeo flagitiosa nuper contigit aspexisse, antequam progrediamur vlterius, heic lectorem monendo, præfari aliquid necessarium duximus, ne quid scandali pusillus animo patiatur*, cetera.

du-

ducendi magis ſpiritualis euangelii *SPIRITVS SANCTI*, compoſitus eſt. Septem & viginti errores ac blaſphemias, quas monachi mendicantes hoc tempore magnifecerint & probauerint, in hoc libro notauit NICOLAVS EYMERICVS. Sed auctor noſter ne neceſſe quidem habebat hunc EYMERICVM quærere & euoluere. Nam EDVARDVS STILLINGFLEETVS amplam earum recenſionem exhibet in libro, quem de *fanaticiſmo eccleſiæ Romanenſis* (*) edidit. Sicut etiam errores commemorat GERARDI SEGARELLI, *Dulciniſtarum*, HERMANNI FERRARIENSIS & libri, qui vocatur *Flores S. Franciſci* (**), & alius cuiusdam, qui inſcribitur *Conformitates vitæ beati Franciſci ad vitam domini noſtri Ieſu Chriſti*. Quibus addi poſſent errores RAYMVNDI LVLLII, DAVIDIS DINANTII & BVGAVRII DE MONTE FALCONE, vna cum erroribus IOANNIS GVIONIS DE MERCVRIA, NICOLAI DE VLTRICVRIA, DIONYSII SOVLECHATI monachi ordinis *Franciſci*, IOANNIS DE CALORE, LVDOVICI cuiuſdam, & GVIDONIS, monachi *Auguſtiniani*, cum aliis quibusdam, qui his temporibus condemnati ſunt a GVILIELMO *Pariſienſi* & STEPHANO *Pariſienſi*, iuuante & approbante academia *Pariſienſi*, & ſub calcem quarumdam editionum PETRI LOMBARDI, vna cum erroribus huius ipſius LOMBARDI, leguntur, ſub hoc titulo, *Articuli, in quibus magiſter ſententiarum communiter non tenetur. Lombard. ſentent. Lugd.* MDXCIII. *8uo.* HENRICVS SPONDANVS hiſce adiungit *Condormientes*, *Paſtorellos*, GVIDONEM DE LACHA, *Humiliatos* & *Ordinem apoſtolorum*: Qui omnes in ſæculo decimo tertio apparuerunt, præter famoſas *Guelphorum* & *Gibelinorum* diſputationes, quæ ſequentibus temporibus continuatæ ſunt. In ſæculo decimo quarto errores deprehenduntur ARNALDI MON-

(*) Fanaticiſm of the Church of *Rome*.

(**) The Flowers of St. *Francis*.

TANERII, ALNALDI DE VILLA NOVA, BERTOLDI DE ROBACK, MARTINI GONSALVI CONCHENSIS, NICOLAI CALABRI, BARTHOLOMAEI IANOVESII, *Bizochorum*, *Fratrum de paupere vita*, *Pseudapostolorum*, IOANNIS DE LATONE, IOANNIS HATONIS, sectæ *Impurorum*, RAIMVNDI DE TERRAGA, AMADEI *Lusitani*; *Albatorum*, qui cum magna sanctitatis suæ admiratione omnes partes *Europæ* peragrarunt; *Templariorum*, quorum ordo in concilio *Viennensi* exstinctus est; nouorum *Sabellianorum* in *Hispania*, qui ex hypothesi transubstantiationis statuerunt, eucharistiam esse *PATREM*, *FILIVM* & *SPIRITVM SANCTVM*; errores FRANCISCI CECCI, astrologi *Italici*; Litigiosæ disputationes inter GREGORIVM PALAMAM, & IOANNEM CANTACVZENVM ab vna parte, & BARLAAMVM atque GREGORIVM ACINDYNVM ab altera parte, de lumine *Thaboritico*; Reuelationes *S. Brigittæ* & *S. Catharinæ* pro immaculata *Mariæ* virginis conceptione & contra hanc ipsam; controuersiæ de eadem materia inter *Dominicanos* & *Franciscanos*; & ferociores contentiones horum ordinum de paupertate *IESV CHRISTI*, de quibus EDVARDVS STILLINGFLEETVS in *fanaticismo ecclesiæ Romanensis* & auctor *mysterii Iesuitismi* fuse disputant. Et hisce addi poterant errores pontificis IOANNIS XXII, qui nonaginta ei adscribuntur a populari nostro GVILIELMO OCCAM, propter quod ipse cum amicis suis IOANNE PARISIENSI, IOANNE DE POLIACO, PETRO DE VINEIS, IOANNE DE IANDVNO & MARSILIO DE PADVA cum multis aliis hæreseos insimulantur, re ipsa imperialem potestatem contra populum firmissime adserentes. Quorum tractatuum collectio reperiri potest in MELCHIORIS GOLDASTI *monarchia imperii Romani, seu de iurisdictione & potestate imperatoris & papæ, per varios auctores* 3 vol. *Hanou.* MDCXII. *fol.*

SAECVLO decimo quinto occurrunt litigiosæ illæ disputationes inter concilia *Constantiense* & *Basileense* ab vna,

vna, & concilium *Florentinum* ab altera parte, de eo, an pontifex *Romanus* errori obnoxius & conciliis generalibus superior sit? Error concilii *Constantiensis* in eripiendo multitudini calice; error concilii *Basileensis* in stabiliendo dogmate de immaculata conceptione *S. Mariæ* virginis. Errores item AVGVSTINI DE ROMA, IOANNIS PARVI, FRANCISCI GEORGII VENETI, LAVRENTII VALLAE, instauratoris *Sabellianismi*, NICOLAI MACHIAVELLI, MATTHAEI PALMERII, PETRI DE ARANDA, *Fanaticorum Sueuensium*, MATTHAEI TIBVRTINI Enthusiastæ *Franciscani*, *Tympanistæ Germani*, & sectæ sic dictorum *Opinionistarum*: Vt ne mentionem faciam HENRICI HARPHII, cuius errores, quia tantum ab *indice Romano* damnati sunt & expurgati, magis dubiæ naturæ sunt. Fuit etiam ineunte hoc sæculo quidam VINCENTIVS FERRERIVS, *Catalaunus*, ordinis prædicatorum, qui iam pro insigni sancto habetur ab HENRICO SPONDANO & CAESARE BARONIO aliisque ecclesiæ pontificiæ scriptoribus. Fuit autem aliquando tempus, vbi hæreticus declaratus est a NICOLAO EYMERICO, hæreticæ prauitatis inquisitore, eo quod *Iudam* proditionis ad salutem pœnituisse, statuerit. Quibus addi possent errores QVADRIGARII & MVNERII, damnati a schola *Parisiensi* an. MCCCCXLII & MCCCCLXX.

De sæculo decimo sexto non multum temporis effluxit, antequam HVLDERICVS ZWINGLIVS & MARTINVS LVTHERVS ecclesiam reformare cœperunt: tamen in hoc breui interuallo auctor noster notare potuisset HERMANNVM RISSVICVM, *Fossarios* in *Bohemia* & PETRVM POMPONATIVM in *Italia*, qui publice contra immortalitatem animæ disputauit. Et si addidisset THOMAM DE VIO, hoc est, CAIETANVM cardinalem, auctoritate id fecisset GABRIELIS PRATEOLI & AMBROSII CATHARINI, qui librum ex instituto aduersus *Caietanum* scripsit, in quo ei plus du-

centos errores tribuit, ex quo libro excerpta quædam leguntur apud MATTHIAM FLACIVM ILLYRICVM, *de controversiis religionis papisticæ*, p. 138. *Basil.* MDLXV. *4to.*

DEVENIMVS iam ad tempus *Reformationis*, vbi auctor noster multas adnotauit sectas & heterodoxias, multo autem plures prætermisit notatu omnino dignas. AMBROSIVS CATHARINVS, qui CAIETANVM condemnat, errores quoque ipsemet habet ab aliis notatos. ANTONIVS SOTOMAIOR in indice suo quosdam eius libros legi vetat, iubetque expurgari. Quæri autem potest, vtrum hoc factum sit ob errores eius vere tales, an solum ob opiniones, ad partes protestantium inclinantes. Nam opinio eius de statu quodam post huius mundi finem in noua terra inter cælum & orcum intermedio, pro illis, qui non ita boni fuerunt, vt in cælum admitti possint, nec tam mali, vt ad orcum damnandi sint, error est qui meruisset, vt ab auctore nostro obseruaretur. De *Anabaptistis* loquitur, at confuse & permixte, quum alii eos ad minimum in quatuordecim sectas, pro diuersis suis dogmatibus, dispertiant, nimirum in *Muntzerianos*, *Apostolicos*, *Separatos*, *Catharos*, *Silentes*, *Enthusiastas*, *Liberos*, *Adamitas*, *Hutitas*, *Augustinianos*, *Beuckeldianos*, *Melchioritas*, *Georgianos* & *Mennonistas*. Nonnulli hisce addunt *Pastoricidas*, *Nudipedes*, *Manifestarios*, *Clancularios*, *Baculares*, *Batemburgicos*, *Pacificos* & *Sanguinarios*. Auctor noster quorumdam ex illis meminit sub suis ipsorum titulis, maximam autem illorum partem omisit. Debebat etiam *Anabaptistas Anglicanos* ab aliarum regionum *Anabaptistis* distinguere, quia a multis illorum opinionibus abhorrent. De *Antitrinitariis* loquens dicit, eos esse propagines veterum *Arianorum* & *Samosatenianorum*, in stirpem eorum insitos a MICHAELE SERVETO. Quum tamen SERVETVS non fuerit *Arianus* nec *Samosatenianus* sed instaurator *Sabellianismi*, in quo

quo ſectatorem habuit BARTHOLOMAEVM KECKERMANNVM & plures alios, quos nuſquam tam ſeuera cenſura vexat. Auctores recentioris *Arianiſmi* fuerunt VALENTINVS GENTILIS, GEORGIVS BLANDRATA, GREGORIVS PAVLI, MATTHAEVS GRIBALDVS, FRANCISCVS DAVID, IOANNES PAVLVS ALCIATVS, IOANNES CAMPANVS, & LAELIVS SOCINVS, FAVSTI SOCINI patruus, de quibus auctorem noſtrum ſub diuerſis eorum titulis diſſerere oportebat diſtinctius. Attingere etiam, breuiter ſaltem ſtrictimque, debuiſſet errores IVLII CAESARIS VANINI, ANDREAE CAESALPINI & THOMAE HOBBESII, qui in eadem, qua BENEDICTVS SPINOSA, fuerunt claſſe. Operæ quoque pretium fuiſſet lectorem docere, quæ ſingulares & heterodoxæ opiniones fuerint ARCHERI, qui, inter alia in res diuinas contumelioſa dicta, Deum auctorem eſſe peccati publico ſcripto docuit, quamobrem a theologorum ordine caſtigatus & liber eius per carnificem an. MDCXLV. combuſtus eſt. Notare etiam debuiſſet errores IACOBI BOEMII & ANTONIETTAE BOURIGNONIAE (contra quos D. COCKBVRNIVS ſcripſit) HIERONYMI item CARDANI, STEPHANI CVRCELLAEI, SIMONIS EPISCOPII & IACOBI ARMINII; & errores HVGONIS GROTII, poſteaquam conſilium cepit comprehendendi mitioremque in partem interpretandi & *Pontificiorum* & *Socinianorum* dogmata, quod in vltimis eius ſcriptis manifeſto apparet; Errores quoque EDVARDI HERBERTI DE CHERBVRY; Nouam hæreſin *Ieſuitarum*, vti ipſi *Ianſeniſtæ* eam vocant, qui pontificem *Romanum* omni errore immunem ſtatuunt, non ſolum in rebus fidei, ſed rebus etiam facti, & poteſtatem ei tribuunt deturbandi de ſolio principes & ſubiectos abſoluendi a ſacramento debitæ illis fidelitatis. Quæ doctrina paſſim occurrit in ſcriptis ROBERTI BELLARMINI contra GVILIELMVM BARCLAIVM & WIDDRINTONEM

ſub nomines SCVLKENII, & in MARTINO BECANO, & IOANNE MARIANA, FRANCISCO SVAREZIO, IOANNE AZORIO, EMANVELE SA & compluribus aliis, quorum librorum nonnulli vna cum libro BARONII *Pariſiis* & *Mantuæ Carpetanorum* per carnificem publice combuſti ſunt. Hiſce addi potuiſſet noua doctrina *Ieſuitarum* moralis, ſatis fuſe expoſita in libris, qui inſcribuntur, *litteræ prouinciales de morali & politica Ieſuitarum diſciplina*; præcipue deſumta ex ANTORIO DE ESCOBAR, VINCENTIO FILLIVCIO & aliis iſtiusmodi ſcriptoribus. Doctrina item de probabilitate, defenſa a IOANNE CARAMVELE, quæ viam aperit effrenatæ licentiæ, quo nomine damnata & notata eſt in ipſo *Romano indice*, ſub hoc titulo: *IOANNIS CARAMVELIS apologema pro antiquiſſima & vniuerſaliſſima doctrina, de probabilitate prorſus prohibetur.* Exſtant etiam non minus quadraginta quinque propoſitiones theologiæ caſuiſticæ *Ieſuitarum*, ex quibus hæc doctrina de probabilitate vna aliqua eſt, damnatæ duabus, vt vocantur, bullis *Alexandri VII.* ſub calcem *Romani indicis*, quæ in auctoris noſtri collectione interponi potuiſſent. Sicut & cenſuræ ſupremæ curiæ *Pariſienſis* & ſcholæ, quam *Sorbonam* vocant, in propoſitiones ANTONII SANCTARELLI an. MDCXXVI. quibus poteſtatem deponendi reges pontifici *Romano* adſerere conatus eſt: Cenſura modo dictæ ſcholæ in *Ieſuitas* an. MDCLXI. quod papam eadem gaudere docuerunt infallibilitate, qua gaudeat *IESVS CHRISTVS*, in rebus facti non minus quam iuris. Cenſura item ſcholæ *Sorbonicæ* an. MDLXI. in alium auctorem, quod adfirmauit, papam habere poteſtatem decernendi de hæreticorum principum dominiis, & abſoluendi ſubiectos a ſacramento fidelitatis. Quæ omnia inueniuntur in libro, inſcripto *The pernicious Conſequences of the new Hereſy of the Jeſuits.* EDMVNDVS quoque RI-

CHE-

CHERIVS censuram nobis exhibet *Sorbonæ* in quemdam LVDOVICVM COUBANT, quod statuerit, episcopos auctoritatem suam non habere proxime a *IESV CHRISTO*, sed a papa *Romano*: Et aliam, in LVDOVICVM CELLOTIVM, quod concilia auctoritatem a solo papa habere docuerit: Et aliam, in FRANCISCVM GUILLOU, & rursus aliam in IACOBVM VERNANTIVM ob easdem adsertiones; præter censuram SANCTARELLI *Iesuitæ*, quæ heic etiam memoratur. RICHER. *Vindic. doctrinæ scholæ Parisiensis*. In alio libro RICHERII *de potestate papæ in temporalibus* decreta senatus *Parisiensis* habemus contra TANQVERELLVM, PERRONIVM cardinalem & BERNARDINVM CASTORIVM ob publicatam infamem illam bullam pontificiam *de cœna domini*, & aduersus IOANNEM CASTELLVM ac FLORENTINVM IACOB & RAVAILLACVM, qui *Henricum IV* regem *Galliæ* interfecit, inductus illo dogmate de potestate deponendi principes hæreticos; Decreta etiam contra ROBERTVM BELLARMINVM, MARTINVM BECANVM & SCVLKENIVM, hoc est, BELLARMINVM ipsum & FRANCISCVM SVAREZIVM, ob varios ac perniciosos libros, quos de eodem argumento ediderunt. Quorum omnium recensio auctoris nostri catalogo recentiorum heterodoxiarum ornamento fuisset. Porro, si EDVARDI STILLINGFLEETI inspexisset librum *de dissidiis cleri Romani* (*), præter schismata paparum in prioribus sæculis eorumque contentiones cum imperatoribus de potestate temporali, & mutuas dissensiones inter ordines monasticos, distincta narratione ibi expositum videre potuisset, quanto conatu studioque *Iesuitæ* potestati & iurisdictioni episcopali sese opposuerint, in libris NICOLAI SMITHI & THOMAE A IESV; qui libri primum ab archiepisco-

(*) Of the Divisions of the *Roman* Clergy.

po

po *Parisiensi*, deinde a *Sorbona* & tandem ab episcopis *Galliæ* in conuentu *Parisiis* habito, sub censuram vocati & damnati sunt. Hisce subiungere potuisset libros, quos *Iesuitæ* sub fictis nominibus HERMANNI LOEMELII & EDMVNDI VRSVLANI ediderunt, & *censuram symboli apostolici* ad vertendas in ludibria censuras *Parisienses* publicatam. Item, quomodo illis denuo responderit FRANCISCVS HALLERIVS, ISAACVS LVDOVICVS DE MAISTRE & PETRVS AVRELIVS, qui ostenderunt, hasce doctrinas a *Iesuitis* defendi: „*Quod ordo episcopalis non sit* „*necessarius ad essentiam particularis alicuius ecclesiæ*; *Quod di-* „*gnitas episcopalis non sit iuris diuini*; *Quod confirmatio dari* „*possit sine episcopis*; *Quod ordo monasticus perfectior sit ordine* „*episcopali*; *& quod sic dicti regulares exemti sint ab episcopo-* „*rum iurisdictione*. Et quidquid *Romæ* contra hasce doctri- „nas factum sit, eo tantum spectasse, vt vtriusque partis „libri supprimerentur; eaque de re doctores *Parisienses* „grauiter conqueri, quod tales indignitatis & offensionis „pleni ac seditiosi libri, quales sint hi *Iesuitarum*, eam- „dem *Romæ* gratiam ineant quam censura episcoporum „*Galliæ*; quod profanæ eorum & impiæ censuræ symboli „apostolici nulla offensionis nota inusta sit eorumue cri- „minationibus, quando episcopos & theologos contu- „meliosissimis nominibus appellent ipsosque veritatis ac „pietatis inimicos esse dictitent„. Si auctor noster ea etiam, quæ in dicto libro *Stillingfleetiano* aliquanto post sequuntur, oculis perlustrasset, deprehendere potuisset, quam immani & barbara ratione *Arnandum Guerrerum*, insularum *Philippinarum* episcopum, tractarint, quia in synodo quadam eos condemnauerat, eo quod omnia agere ausi essent, inconsulto episcopo & insuper habita illius iurisdictione. Item quemadmodum se gesserint aduersus episcopum *Angelopolitanum* in *America* ex eadem prorsus

ſus ratione: Et, quam horrenda in catecheſi eorum, quam recens conuerſis in *China* dare ſoliti ſint, contineantur, a congregatione de propaganda fide *Romæ* ann. MDCXLV. damnata propoſitionibus ſeptendecim. Summa inſtitutionum eorum hæc erat: *Pauca loqui de Chriſto crucifixo, ſed hanc parui momenti & minus dignum conſideratu circumſtantiam doctrinæ chriſtianæ, quam fieri poſſit, diligentiſſime celare; omnibus & iisdem ritibus vti, quibus vtantur idololatræ, modo vt omnem eorum cultum ad Chriſtum & ſanctos dirigant; Non magnopere angi de ieiunio, pœnitentia, confeſſione, & participatione euchariſtiæ, nec de ſeueritate reſipiſcentiæ & mortificationis.* Nonne hi tam pernicioſi errores ſunt, quam vlli eorum, qui in hiſce poſterioribus ſæculis apparuerunt? Nonne igitur digni erant, qui in modernarum heterodoxiarum legerentur catalogo? ALPHONSVS DE VARGAS quatuor libros contra illos in vulgus edidit, qui inſcribuntur:

Relatio ad principes chriſtianos de ſtratagematis & ſophiſmis politicis ſocietatis Ieſu ad monarchiam orbis terrarum ſibi conficiendum.

Sedis apoſtolicæ cenſura aduerſus nouam, falſam, impiam & hæreticam ſocietatis Ieſu doctrinam nuper in Hiſpania publicata.

Ieſuitarum fidei ſymbolum velut canticum nouum.

Actio hæreſis in ſocietatem Ieſu.

AT ENIM VERO auctor noſter multas alias heterodoxias ſilentio præteriit, dignas omnino, de quibus docerentur lectores. Cuiuſmodi ſunt errores IOANNIS DEE & KELLEY, de conuerſatione cum angelis, publicati a MERICO CASAVBONO, *Londini* MDCLIX. Errores THOMAE MONETARII & CHRISTOPHORI SCHAPLERI: *Nicodemitarum*, contra quos ſcripſit IOANNES CALVINVS: NICOLAI DRABICII Enthuſiaſtæ *Germani:*

IACOBI BROCARDI, prophetæ apocalyptici, damnati in synodo protestantium *Rupellæ* an. MDLXXXI. PAVLI GREBNERI vatis *Sueci*: IOANNIS FRANCISCI BORRI: BERNARDINI OCHINI, THEOPHILI ALETHEI, & libri, qui vocatur *Polygamia triumphatrix*, IOANNIS MILTONII, CORNELII VYTHAGII aliorumque defensorum polygamiæ & diuortiorum: *Paionismus* profligatus a FRIDERICO SPANHEMIO in elencho. Errores GVILIELMI POSTELLI, P. SIMONIS, *Schwenckfeldianorum*, VINCENTII VIVIANI *Itali*, CONRADI VORSTII, *Weigelianorum* & *Paracelsianorum*, sic dictorum nouorum prophetarum *Germaniæ*, quorum blasphemiæ videri possunt in epistola dedicatoria, quam theologiæ suæ præmisit MARCVS WENDELINVS, & apud IOANNEM HORNBECKIVM, THEODORVM THVMMIVM & BECKMANNVM, qui ex instituto contra eos scripserunt.

HISCE addi opportune potuisset relatio de nouis prophetis in *Anglia* nostra, qui non multis abhinc annis maximum strepitum dederunt; & de *Masonitis* paullo ante illos, nec non de *Rationalistis*, *Latitudinariis*, *Libere cogitantibus* & de *Vnionistis*, qui doctrinam papistarum & protestantium, recte quidem repræsentatam, vnam eamdemque esse dictitant; cuiusmodi fuit DAVENPORTVS, alias dictus SANCTA CLARA, IACOBVS BENIGNVS BOSSVETVS, *Condomiensis* primum postea *Meldensis* episcopus, & alii istiusmodi reconciliatores & expositores fidei. Errores IOAN. TOLANDI, ASGILII & libri, qui inscribitur *Iura ecclesiæ christianæ* (*), iure suo in auctoris nostri *indice* locum habere potuissent. Ita quoque diversæ *Fanaticorum* sectæ in vltima rerum confusione ab an. MDCXL ad an. MDCLX. *Vanistæ*, siue discipuli HENRICI VANI; Noui *Bæmistæ* auctore IOANNE POR-

(*) The Rights of the Christian Church.

DA-

DAGIO; Sectatores ROBERTI GELLI, PARKERI & AVGVSTINI GIBBONII; LVDOVICVS MOLINAEVS, LEVELLERVS & multi alii, qui describuntur in EDVARDI *gangræna & reliquiis Baxterianis* aliisque consimilibus huius æui relationibus.

AVCTOR noster fortassis sibi ipse iam persuadere incipiet, plus æquo sese breuitati seruiisse, & nimia prætermisisse in breui sua *omnium* præcipuarum hæresium, quæ ab initiis inde christianismi exstiterunt, recensione; quum tot ex antiquis pariter & recentioribus reliquæ sint, quas non tantum non recensuit, sed ne nominauit quidem aut leuissime attigit. Si dixerit, non opus fuisse; Respondeo, ita est, vt ipse dicit, respectu habito ad opus, in quo tum occupatus erat. Quum autem semel id ipsum susceepisset, promissa debebat perficere & operam dare, vt liber responderet titulo. Sed hoc forte fieri non potuit, nisi magnum aliquod volumen de hoc argumento conscriberet. Tunc autem illud seorsum edendum fuisset, atque ita epitome eius tanto minoris iam constaret essetque commodior. Pauperes eius lectores antiquas hæreses ex AVGVSTINO *de hæresibus* tutius & minore sumtu cognoscere potuissent. Libellus enim *Oxonii* seorsum excusus & vno denario (*) venalis est. Quod autem ad modernas sectas attinet, eæ nihil faciunt ad institutum explicandæ antiquitatis, adeoque hac occasione potuissent prætermitti.

DE HISTORIA autem octo conciliorum generalium, in qua longissimus est, ita censeo, potuisse hac non minus quam illa supersederi. Nam auctor nouissimus libri, qui vocatur *Vade mecum clericorum*, in volumine secundo in eiusmodi lectorum gratiam canones tam *vniuer-*

(*) Six penny Book.

ſalis quam *Romani* & *Africani* codicis, ad annum vſque DCCLXXXVII enarrauit. Quem librum dicere auſim in pauperrimi cuiuſque clerici manibus fuiſſe ante, quam auctor noſter, magna permotus miſericordia, eis opitulari animum induxit. Si quid in rem præſentem facere voluiſſet, non debuiſſet actum agere, ſed breuem eis tradere recenſionem iſtorum conciliorum *Latinorum*, quæ ab ante memorato auctore non attinguntur, ſæpiſſime autem adlegantur in meis *originibus*. Quam ob cauſſam alphabeticum & chronologicum eorum indicem dedi, quum ſint centum circiter & viginti, vna cum numero canonum, qui in eis continentur. Quod pro inſtituti mei ratione ſatis eſt.

VNIVERSVM etiam opus generali rerum ſuppleui indice; voluminibus, libris, capitibus, ſectionibus & paginis diſtincte adnotatis. Addidi etiam catalogum auctorum, quos in elaborando opere a principio ad finem vſque conſului. Meditabar animo alium quoque indicem ſubnectere iſtorum auctorum, quos nec videndi nec euoluendi mihi copia fuit, qui tamen magno vſui illis eſſe poſſunt, qui in hoc antiquitatum eccleſiaſticarum ſtudio longius progredi cupiunt: Quia vero auctor noſter ad repetendos labores meos me vocat, & impellit, vt ſim mei ipſius epitomator,

- - - (*Donatum rude repoſcit,*
Atque iterum antiquo tentat me includere ludo.)

ad commodiorem id occaſionem differo: optans lectori interea tantam voluptatem, delectationem & vtilitatem in legendis ſine labore his collectionibus, quantam ego, magno quidem permiſtam labore, in excerpendis digerendisque illis percepi.

AD-

ADDITAMENTVM.

AD maius antiquitatis ecclesiasticæ incrementum, si qui validi, docti, sollertes & iudicio pollentes iuvenes ad hanc potissimum rem sese applicare velint, multum profuerit, si sequentia opera conficiantur ab eis, quibus librorum vsus & otium suppetit, maxime in academiis.

I. Supplementum ad meas *origines*, in libro quodam rituum miscellaneorum: ad quem componendum, si per diuinam gratiam melius valuero, ego ipse alacer atque lætus adgrediar, tametsi id in minimis iam pono eorum, quæ desiderantur.

II. Commentarius catholicus in scripturas, quem doctus quidam & diligens scriptor iam inchoauit, in eoque conficiendo animum occupatum habet.

III. Systema theologiæ catholicæ, ex ipsis veterum scriptorum effatis concinnatum; cuiusmodi *Theologia dogmatica* DIONYSII PETAVII & LVDOVICI THOMASSINI inter *Romanenses* est.

IV. Systema theologiæ practicæ seu moralis & casuisticæ: Cuiusmodi quiddam faciendi occasionem habui, quod ad grandia crimina contra decalogum attinet, quæ sub disciplinam cadunt ecclesiæ. Perfectum autem opus in hoc genere, quod de omnibus virtutibus, vitiis & quibusuis casibus practicis agat, amplius ac diffusius, magnoque vsui concionatoribus & theologiæ moralis doctoribus fore video.

V. Editio canonum, conciliorum, *Græcorum* & *Latinorum*, quæ iustæ auctoritatis & fidei sit, & ex ipsis vetustatis fontibus adornata. Versiones enim & epitomæ etsi quodammodo vtiles sunt indoctis, hominibus tamen, vera doctrina & iudicio præditis, non faciunt satis,

qui ad ipſos ſemper fontes amant recurrere. PETRVS ALLIXIVS aliquando hoc ipſum molitus & ſingulari beneuolentia ac liberalitate patrum conſcriptorum ſupremi ſenatus Magnæ Britanniæ fruitus eſt, qui, vti ego quidem certior factus ſum, extraneæ chartæ vſum ſine vectigali ipſi conceſſerunt, & tamen conatus eius hac vel illa ratione irritus factus eſt. Acta conciliorum, quæ a canonibus differunt, longiora ſunt, quam vt in tali editione interponi poſſint: Canones autem ipſi, vti in ipſis fontibus *Græce* & *Latine* habentur, duobus mediocribus voluminibus in forma, quam vocant, quarta comprehendi poſſent. Quod ſtudioſis modica pecunia inſtructis plurimum vtilitatis adlaturum eſſet, ſi potiſſimam magnorum, viginti vel triginta numero, voluminum conciliorum partem haberent, in manus ſibi fideliter & vili pretio traditam: quum iam eiuſmodi conciliorum editiones, qualis eſt illa PHILIPPI LABBEI, vix per integram aliquam diœceſin inuenias, præterquam in bibliothecis cathedralibus aut eccleſia quadam collegiata, vbi paucis, qui ad euoluendum eas propenſi ſunt, ſine labore & ſumtu aditus datur, niſi quis forte in vicinia degat, quod per diuinam prouidentiam mihi contigit, ſine qua opportunitate nullam vmquam partem conficere potuiſſem operis, quod iam, quæ Dei eſt gratia, abſolui.

VI. Hiſtoria perſecutionum & paſſionum priſcorum martyrum, ex authenticis eorum actibus & probatis hiſtoricis extracta, ſine ſpuriis additamentis ineptorum ſcriptorum, *legendarum* & incertorum *martyrologiorum* poſterioris æui. Ego aliquando ad hoc ipſe me applicaui, & multa hanc in rem per annum vnum & alterum legi, tamquam exhortationes pomeridianas, aptas ad alendum zelum & conſtantiam in religione, in eccle-

ecclesia mea parochiali. Aliæ autem occupationes id attentatum deserere me coëgerunt. THEODORETI RVINARTI *acta primorum martyrum sincera & selecta*, & ANTONII PAGI *critica in annales* CÆSARIS BARONII singulari vsui forent ei, qui istiusmodi opus denuo adgredi vellet & ad exitum perducere. Ita quoque liber IOANNIS MEISNERI *de persecutionibus & martyriis christianorum veterum*; CHRISTIANI KORTHOLDI *de persecutionibus ecclesiæ primitiuæ, sub imperatoribus ethnicis*; & ANTONII *Gallonii de SS. martyrum cruciatibus*, quos in prolegomenis ad *historiam litterariam* laudat GVILIELMVS CAVEVS. Dissertatio HENRICI DODWELLI in *Cyprianum* duodecima ad exponendas caussas fortitudinis primorum martyrum longe est accommodatissima: Vndecima autem de *paucitate martyrum* non alio facit, nisi vt ostendat, quid vir aliquis magnus de mala quadam caussa possit dicere, & argumentari plausibiliter in leuibus ac falso fundamento innixis rationibus, a qua autem re huiusce operis molitor sibi caueat oportet, diligenterque consideret, quæ contra eam dixit RVINARTVS.

VII. HISTORIA hæresium, heterodoxiarum & schismatum, quæ, quidquid hanc in rem tentatum fuit, numquam ita perfecta apparuit, vt quis in ea satis acquiescere possit. GVILIELMVS CAVEVS lectoribus suis nomina auctorum, qui de hoc argumento scripserunt, recitat: Tandem vero his notatu dignis verbis concludit: *His tamen aliisque plurimis, qui addi poterant, non obstantibus, opus accuratum de hæreticis, præcipue antiquis, deque eorum ortu, progressu, adfinitate, dogmatibus, duratione, merito adhuc inter desiderata habendum est.* Quam obseruationem recte se habere, animaduersiones, quas in recentissimum quemdam huius generis auctorem modo feci, plane demonstrare existimo. Multa plura de hoc argu-

argumento dicere poteram, ſed quæ iam innui, ea homini ſapienti ſufficiunt, qui ad tale opus edendum animum ſuum adiecerit.

VIII. Denique, Supplementum ad hos magnos & incomparabiles ſcriptores CAVEVM & DVPINIVM, quorum vterque tam eximiam hiſtoriam ſcriptorum eccleſiaſticorum edidit. Vix quidquam in hoc genere tam perfecte præſtari poteſt, quin multa conſideratione digna addi poſſint. Exſpectauit orbis eruditus adhuc tertium volumen a CAVEO, atque ita fortaſſis reliquorum hominum omnium laboribus ſuperſederi poſſet; Antequam autem illud appareat; dicere audeo, multos auctores occultò latere & a plerorumque conſpectu penitus eſſe reconditos. Et hoc ſatis eſt ad declarandum, eſſe hoc argumentum, quod ad maiorem perfectionem prouehi poſſit. Præterea autem hæc res eo etiam prodeſſet, vt variorum hiſtoricorum aliorumque ſcriptorum notitia in lucem proferretur, quorum teſtimonia cauſſam proteſtantium confirmarent, & contrarias eccleſiæ *Romanenſis* corruptelas refellerent.

QVANDO iam huius rei mentionem feci, duo vel tria adhuc addam, quæ maximo vſui eccleſiæ forent, ſi ab hominibus induſtriis & intelligentibus conficerentur, licet ad antiquitatem non ſpectent.

1. Diſſertatio de *Romanis indicibus* librorum prohibitorum & expurgatorum, oſtendens rationes, ob quas inquiſitores tam ſollicite eos prohibeant & expurgent. Perſuaſus ſum, hac ratione inſignem catalogum teſtium veritatis contra manifeſtos eccleſiæ *Romanenſis* abuſus & corruptelas ex domeſticorum ſcriptorum confeſſionibus adornari poſſe ipſius.

2. No-

2. Nouum opus breuium adnotationum marginalium in sacrum codicem, explicantium tantummodo difficultates maxime obuias, quæ vulgares lectores demorari possunt. Eruditi satis adnotationum habent, quæ istarum vicem suppleant. Videtur autem aliquid istius generis deesse pro lectoribus indoctis. Cohortatus sum aliquando doctos amicos ad hocce opus, quibus forte postea aliud quoddam vtile negotium demandatum fuit: Et nisi idem mihi contigisset, attentassem non nihil huiusmodi in indoctæ multitudinis gratiam, cui scripturas sacras legere licet, sæpius tamen adminicula ad earum intelligentiam desunt. Cui rei remedium adhiberi posset, si vel aliquid lucis adfunderetur versioni, vel obscura quædam phrasis aut antiqua consuetudo explanaretur, a qua sacri sermonis sensus sæpissime pendet, cum aliis eiusmodi viis scripturas ad captum vulgi accommodandi.

3. Vsque dum hoc efficiatur, breuis expositio istorum modo capitum, quæ tamquam aptæ lectiones de veteri testamento recitantur, vulgi captui & rudioribus lectoribus conducere posset ad instituendas meditationes in hasce scripturæ partes, quas ecclesia in ædificationem & institutionem eorum selegit, & quæ alicuius lucis & ducis maxime indigere videntur, vt finem, quem sibi præfixum habent, obtineant. Nisi me fallit animus, tale opus vidi, a COOPERO episcopo superioribus temporibus elaboratum. Siue autem illud hunc vel alium quempiam auctorem habeat, ego tale quiddam, sapienter quidem factum, opus generatim vtile ad istum finem, qui intenditur, habitum iri existimo. Equidem *postillis*, siue explicationibus epistolarum & euangeliorum, nec non vberioribus adnotationibus in

vetus & nouum teſtamentum abundamus: Sed breues iſtæ explicationes, quarum memini, multo magis neceſſariæ ſunt; atque hoc ipſum ſatis valet ad negotium illud pio & religioſo cuidam auctori commendandum.

QVIDQVID contra hæc omnia maxime opponi poteſt, hoc eſt, quod vnumquodque eorum maius ſit, quam vt aliquis per ſe ſolus id ſuſcipere poſſit atque perficere. Idem illud contra me & *origines* meas obiectum eſſe memini, quum primum earum volumen publicaſſem. Gratias autem ago Deo, qui mihi hoc dedit, vt iſtam obiectionem ipſe confutarim, & demonſtrarim publice, magna & laborioſa opera non ſemper ita formidoloſa eſſe, vti quidem eſſe creduntur. Exiguum aliquod ſpecimen hac in re dedi, quid induſtria vnius cuiusdam hominis valeat, cui nec ſummum ingenium ſit, nec firmiſſima corporis conſtitutio. Et quum periculum mei ipſius fecerim, decentius & liberius has res aliis poſſum commendare, qui ad eas ſuſcipiendas idonei ſunt. Dum autem hoc dico, non quosuis audaculos, vt ita loquar, empiricos in theologia & hiſtoria ad edenda iſtiuſmodi opera incitatos volo, ad quæ, vel ob cognitionis inopiam vel defectum iudicii, nullo modo idonei ſunt. Ad omnes iſtos monitum illud poëtæ ſpectat:

Sumite materiam veſtris, qui ſcribitis, æquam
Viribus, & verſate diu, quid ferre recuſent,
Quid valeant humeri. - - -

Quæ regula ſi negligatur, multo plura damna quam commoda ex eiusmodi conatibus exſiſtunt. Iſtorum enim hominum ſcripta eo tantum valent, vt confundatur doctrina, & res peiore loco relinquantur, quam in quo deprehenſæ ſint. Teſtatur id quotidiana experientia cum rei

rei litterariæ pariter ac religionis detrimento. Quidquid igitur excitationis gratia dixi, non ad iſtos, ſed ad intelligentes, ſollertes, modeſtos & doctos homines ſpectat, quibus nihil niſi par eruditioni animus deeſt, vt ipſos eo adducam, vt res vtiles in eccleſiæ gratiam agendo diuinæ gloriæ euadant inſtrumenta. Eccleſiæ noſtræ numquam defuerunt eiusmodi magna & illuſtria ingenia, nec illi vmquam ea defore confido, ad veritatem cum omnibus doctrinæ & eruditionis ſubſidiis proponendam, conatusque omnium religionis hoſtium, qui iſtam vel aperte oppugnant, vel fundamenta illius ſuffodiunt clandeſtine, reprimendos.

Devs omnia feliciter ſuccedere iubeat eis, quibus facultas eſt & voluntas magna & vtilia opera, ad pietatis & religionis incrementum, ſuſcipiendi, & ruinoſam murorum eccleſiæ labem aduerſus omnes veri rectique hoſtes propugnandi.

ΣΥΝΟΨΙΣ.

LIBER VICESIMVS TERTIVS

De ritibus funebribus, siue de consuetudine & ratione sepeliendi mortuos in ecclesia antiqua.

CAPVT PRIMVM

De cœmiteriis, siue locis sepulturæ; vbi simul disquiritur, quomodo & quando consuetudo sepeliendi mortuos in ecclesiis primum inducta sit.

CAPVT SECVNDVM
Aliæ quædam obseruationes de loco, ratione & tempore sepeliendi.

CAPVT TERTIVM

Quemadmodum corpus ad exſequias præpararint, & quibus religioſis cærimoniis & ritibus illud ſepelierint.

§. XIV.

CAPVT QVARTVM

De legibus, ad defunctorum corpora & sepulchra a spoliatorum direptorumque violentia tuta præstanda, factis.

§. *III.*

I. N. I.

I. N. I.

ORIGINVM ECCLESIASTICARVM

LIBER VICESIMVS TERTIVS

DE RITIBVS FVNEBRIBVS, SIVE DE CONSVETVDINE ET RATIONE SEPELIENDI MORTVOS IN ECCLESIA ANTIQVA.

CAPVT PRIMVM

DE COEMITERIIS, SIVE LOCIS SEPVLTVRAE; VBI SIMVL DISQVIRITVR, QVOMODO ET QVANDO CONSVETVDO SEPELIENDI MORTVOS IN ECCLESIIS PRIMVM INDVCTA SIT.

§. I.

Cœmiterium commune nomen loci ſepulturæ & eccleſiæ. Quomodo hoc factum.

PRIVSQVAM ad ſacros ritus ac conſuetudines, in mortuorum humatione obſeruatas, adgrediamur, quiddam de locis, vbi humari mortui conſueuerint, breuiter commemorandum videtur. Chriſtianos olim loca quædam habuiſſe ſibi peculiaria pro ſepeliendis mortuis, inde patet, quod perſecutionis temporibus,

peracturi cultum diuinum, ſæpe ad martyrum ſuorum ſepulchra & monumenta conuenerunt: quæ non fuiſſent loca iſtiuſmodi conuentibus accommoda, ſi ipſis cum gentilibus fuiſſent communia. Hæc generali nomine vocabantur *κοιμητήρια*, *cœmiteria*, quia mortem tantum pro ſomno habebant, & corpora illic depoſita non proprie mortua eſſe, ſed tantum dormiendi ac quieſcendi cauſſa iacere exiſtimabant, vſque dum veniente ad iudicium *CHRISTO* experrecta reſurgerent. Alio nomine appellabantur *areæ ſepulturarum* [*a*], & *cryptæ* [*b*] quia ſæpe fornices erant ſubterraneæ,vbi chriſtiani tutius coire poterant ad agendos conuentus religioſos tempore perſecutionis. Qua de cauſſa, quemadmodum alibi [*] animaduertimus, hæc omnia nomina erant tam locis ſepulturarum quam locis religioſorum conuentuum indita. Vnde gentiles ſæpius, chriſtianis conuentus ad diuinum cultum agere interdicturi, areas eis interdicebant; vt in illo loco TERTVLLIANI, *Areæ non ſint* [*c*]. Cuiuſmodi interdictiones in aliis etiam locis reperiuntur. Ita ſimilem in modum *Aemilianus* præfectus *Romanus*, loquens ad *Dionyſium* epiſcopum *Alexandrinorum* [*d*], *Nullatenus licebit vobis*, inquiebat, *nec quibuſcumque aliis, conuentus agere, aut ea, quæ vocantur, cœmiteria adire.* In quibus locis omnibus manifeſtum eſt vocabulum promiſcue accipi pro locis ſepulturarum & pro locis conuentuum ad cultum peragendum religioſum. Vnde quis propemodum adduci poſſet, niſi inuicta argumenta eſſent

(*a*) Tertull. ad Scapul. c. III. Sicut & ſub Hilarione præſide, quum de *areis ſepulturarum noſtrarum* adclamaſſent: Areæ non ſint; areæ ipſorum non fuerunt. Meſſes enim ſuas non egerunt.

(*b*) Hieronym. comment. in Ezech. cap. XL. Dum eſſem Romæ & liberalibus ſtudiis erudirer, ſolebam cum ceteris eiuſdem ætatis & propoſiti diebus dominicis ſepulchra apoſtolorum & martyrum circumire, crebroque *cryptas* ingredi.

(*) Lib VIII. cap. I. §. IX. vol. III. p. 129. ſeqq.

(*c*) Tertull. ad Scapul. c. III. vid. ſub litt. (a). Et geſta purgationis Cæcilian. ad calcem Optati p. 272. (p. 95. b. Pariſ. MDCLXXIX.) Ciues *in area martyrum* fuerunt incluſi. It. p. 277. (p. 96. d.) Tollat aliquis de veſtris in *area, vbi orationem facitis*, & illic ponantur. Item paſſio Cyprian. p. 12. Eius corpus poſitum eſt in *areis* Macrobii Candidi.

(*d*) Ap. Euſeb. lib. VII. c. XI. *οὐδαμῶς ἐξέσται οὔτε ὑμῖν οὔτε ἄλλοις τισὶν, ἢ συνόδους ποιεῖσθαι, ἢ εἰς τὰ καλούμενα κοιμητήρια εἰσιέναι.*

in

in contrarium, vt antiquiſſimorum chriſtianorum morem fuiſſe ſibi perſuaderet, mortuos in eccleſiis ſepelire.

§. II.

Nulla loca ſepulturæ in oppidis vel in eccleſiis per tria priora ſæcula.

QVOD ſi vero in rem inquiramus ſtudioſius conſideratiuſqe eam contemplemur, perſpicuum eſt, non fuiſſe nec eſſe potuiſſe vllam ſepulturam in eccleſiis proprie loquendo, per tria priora ſæcula. Neceſſitas nonnumquam chriſtianos, durante hoc interuallo, cogebat conuentus ſuos inſtituere in locis, vbi martyres ſepulti erant, atque ita ea extraordinarias quaſdam & temporarias facere eccleſias; vti quamcumque ſpeluncam vel locum a frequentia hominum remotum, rebus ita ferentibus in iſtiuſmodi vſum adhibere poterant. Nam vti DIONYSIVS ALEXANDRINVS [e] ſcite loquitur, *Tempore perſecutionis quiuis locus, ager, ſolitudo, nauis, ſtabulum, carcer inſtar templi eſt ad ſacros conuentus peragendos.* Verum hic obuentitius vſus in caſu quodam extraordinario & extrema neceſſitate iſta loca non proprie fecit eccleſias, hoc eſt, loca ad diuinum cultum conſtituta. Et propterea conuentus priſcorum chriſtianorum ex iſtiuſmodi occaſione in cœmiteriis ſuis, ſiue ad ſepulchra & monumenta martyrum, inſtituti, hæc non conuerterunt in eccleſias. Neque proprie hoc reſpectu dici poteſt, quod tunc temporis mortuos in eccleſiis ſepeliuerint, ſed tantum quod extraordinarias quaſdam eccleſias ſiue loca temporariorum conuentuum ad ſepulchra ſiue monumenta mortuorum fecerint. Eccleſiæ eorum, quæ veræ & propriæ eorum eccleſiæ erant, præcipue tunc erant in ciuitatibus, & in pleriſque locis fortaſſis illic ſolum: Atqui leges *Romanæ* per omne illud tempus mortuos in ciuitatibus ſepelire omnibus hominibus cuiuſcumque ordinis ac conditionis interdicebant. Chriſtiani igitur, qui *Romanis* legibus in omnibus rebus per ſe innocentibus & indifferentibus, nec cum religionis ſuæ regulis pugnantibus obtemperabant obediebantque, huic innocenti regulæ aut conſuetudini æque atque vlli alii parere parati erant.

(e) Ap. Euſeb. lib. VII. c. XXII. *πᾶς ὁ τῆς καθ' ἕκαστον θλίψεως τόπος, πανηγυρικὸν ἡμῖν γέγονε χωρίον· ἀγρός· ἐρημία· ναῦς· πανδοχεῖον· δεσμωτήριον.*

Et hoc firmiſſimo nobis argumento eſt, chriſtianos haud humauiſſe nec potuiſſe humare corpora in eccleſiis. Gentiles quidem ipſi interdum hanc legem perfringebant, & prohibitione & interdicto inſuper habito in vrbibus ſepelire audebant. Nuſquam autem chriſtianos hoc nomine ſpeciatim accuſari inuenias; ſed chriſtiani potius huius legis violationem obiectabant gentilibus: Quemadmodum IOANNES SAVARO in doctis animaduerſionibus ſuis in SIDONIVM APOLLINAREM [f] e diuerſis CLEMENTIS ALEXANDRINI, ARNOBII, LACTANTII, IVLII FIRMICI, PRVDENTII aliorumque locis demonſtrat. Erat vna ex vetuſtiſſimis duodecim tabularum legibus, *Hominem mortuum in vrbe ne ſepelito, neue vrito* [g]. Hæc

(f) Sauaro in Sidon. lib. III. epiſt. XII. p. 201. Veteres in campis & agris cadauera ſepeliebant, non in vrbibus -- qui mos cum apud Græcos, tum apud Latinos obtinuit. Polybius lib. VI. & lib. VIII. Diogenes Laërtius in Pyrrhone Helienſi, apud Latinos ex. 12. *In vrbe ne ſepelito, neue vrito.* quæ lex quum exoleuiſſet, & plerique intra vrbem inhumarentur, & quot Romæ templa, tot ſepulchra prius fuerant. Clemens Alexandrin. ad Gentes, Arnobius lib. VI. Lactantius lib. I. c. XI. Plutarch. rer. Romanar. cap. LXXIX. Iulius Firmicus de errore prof. relig. Prudent. lib. I. contra Symmachum. Feſtus I. in *Argea loca.* Idem III. in *Cincia*, poſtea ſenatusconſulto cautum eſt, ne quis in vrbe ſepeliretur. Seruius lib. XI. ad hæc:

vrbique remittunt;

Meminit, inquit, *antiquæ conſuetudinis, nam etiam ante homines in ciuitate ſepeliebantur, quod poſtea Duellio conſule ſenatus prohibuit & legauit, ne quis in vrbe ſepeliretur.* Vnde mos inualuit, vt in continentibus vrbis humatio fieret. Ouidius:

Inque ſuburbano membra ſepulta ſolo.

M. Tullius pro Roſcio, & T. Liuius lib. XI. ab vrbe cond. Gregor. Turon. de glor. confeſſor. cap. LXXX. quod ſenatusconſultum, quum penitus antiquatum eſſet, D. Hadrianus reſtituit, lib. III. §. D. Hadrianus, de ſepulch. violato. itemque eius ſucceſſor Antonin. Pius, Capitolinus, *intra vrbes ſepeliri mortuos vetuit.* Paulus I. ſentent. titulo vltimo, §. II. *Corpus in ciuitatem inferri non licet.* Idem §. III. Sed quum leges illæ conculcarentur, vt omnes intra eccleſias & vrbes ſepeliri vellent, id chriſtiani imperatores vetuerunt, leg. VI. cod. Theodoſ. de ſepulch. violato. & leg. II. cod. de relig. & ſumt. funer. Leo ſapiens nouella LIII. legem illam refixit, quam legem Galli religioſe excoluerunt, concilii Bracarenſis primi cap. XXXVI. *Nam ſi firmiſſimum hoc priuilegium vſque nunc retinent Galliæ ciuitates, vt nullo modo intra ambitum murorum ciuitatum cuiuslibet defuncti corpus ſit humatum &c.*

Dallæus de obiecto cultus religioſi lib. IV. cap. VII. p. 620. 621.

(g) Cicer. de legibus lib. II. c. LVIII.

quum

quum aliquo modo exoleuisset, postea *Duellio* consule, vt ex SERVII obseruationibus in VIRGILIVM porro notat SAVARO, senatusconsulto confirmata est. Et tum aliquamdiu mos obtinuit, vt humatio fieret in suburbanis non in vrbibus, vt idem auctor e TVLLIO, LIVIO & OVIDIO ostendit. Postea quum lex denuo violaretur (gentiles enim adhuc intra vrbem in templis sepelire ambitiose contendebant) *Hadrianus* nouo rescripto [*b*] id fieri vetuit, pœnamque quadraginta aureorum in eos, qui in ciuitate sepelirent, statuit, & in magistratus, eadem qui passi essent: & locum publicari iussit, & corpus transferri. Neque vlla lex municipalis vel priuata hoc in casu, monente VLPIANO, vim obtinere debuit contra generale rescriptum principis. *Antoninus Pius, Hadriani* successor, eamdem legem renouauit, &, quemadmodum IVLIVS CAPITOLINVS [*i*] vitæ eius scriptor ait, *intra vrbes sepeliri mortuos vetuit.* IACOBVS GOTHOFREDVS [*k*] *Paulum* celeberrimum illum iurisconsultum citat, tamquam qui in eamdem sententiam statuat, simulque idoneam huius rei det rationem: *Corpus in ciuitatem inferri non licet, ne funestentur sacra ciuitatis, & qui contra ea fecerit, extra ordinem punitur.* Denique *Diocletianus* [*l*] præcedentes leges noua sanctione confirmauit, data eadem, quam PAVLVS antea attulerat, contra morem sepeliendi in ciuitatibus ratione: *Mortuorum reliquias, ne sanctum municipiorum ius polluatur, intra ciuitatem condi iam pridem vetitum est.* Hinc est, quod extra ciuitates in agris & ad vias publicas sepulchra communiter constituerentur, vti VARRO, antiquus scriptor *Romanus* [*m*] ob-

(*b*) Vlpian. in digest. lib. XLVII. tit. XII. de sepulchro violato. leg. III. §. V. Diuus Hadrianus rescripto pœnam statuit quadraginta aureorum in eos, qui in ciuitate sepeliunt: quam fisco inferri iussit & in magistratus, eadem qua passi sunt: & locum publicari iussit, & corpus transferri. Quid tamen, si lex municipalis permittat in ciuitate sepeliri? post rescripta principalia an ab hoc discessum sit, videbimus: quia sunt generalia rescripta, & oportet imperialia statuta suam vim obtinere & in omni loco valere.

(*i*) Capitolin. vit. Antonini Pii p. 60.

(*k*) Paulus sentent. lib. I. cap. vlt. ap. Gothofred. in cod. Th. lib. IX. tit. XVII. de sepulchris violatis leg. VI. p. 149.

(*l*) Cod. Iustin. lib. III. tit. XLIV. de religiosis & sumtibus funerum leg. XII.

(*m*) Varro de lingua latina lib. V. citante Gothofr. l. c. p. 148. Sepulchra ideo secundum viam sunt, quo prætereuntes admoneant, & se fuisse, & illos esse mortales.

ſeruat, aliam huic rei rationem adſignans, *quo prætereuntes admonerent, & ſe fuiſſe, & illos eſſe mortales.* *Auguſtus* & *Tiberius* in via *Appia* [n] ſepulti ſunt, & *Domitianus* in via *Latina* [o]. Hinc IVVENALIS poëta [p] de mortuis in genere loquitur, tamquam qui in via *Flaminia* atque *Latina* [q] ſepulti ſint. S. *Petrus* apoſtolus hanc ob cauſſam humatus eſt in via triumphali iuxta *Tiberim*, vti narrat HIERONYMVS [r]: Et S. *Paulus* in via *Oſtienſi*, III mill. paſſuum extra portam vrbis [s], quemadmodum idem auctor & reliqui omnes, qui de eorum mortibus loquuntur, fidem nobis faciunt. Quid? Quod SIDONIVS APOLLINARIS [t] porro nobis adfirmat, locum illum, in quo S. *Petrus* ſepultus ſit, etſi eccleſia ſuperſtructa fuerit, ſuo adhuc tempore, an. CCCCLXX extra pomœria vrbis *Romæ* fuiſſe. Loquens enim de itinere ſuo *Romam* ſuſcepto, ait, *Priuſquam vel pomœria contingerem, triumphalibus apoſtolorum liminibus adfuſus, omnem protinus ſenſi membris male fortibus explosum eſſe languorem,* cetera. Quæ verba hoc monumentum & eccleſiam adhuc extra muros vrbis fuiſſe innuunt. Atque ita generatim de ſepulchris ac monumentis martyrum ſcriptores veteres loquuntur, tamquam extra ciuitates conſtitutis. Ita ſepulchrum *Cypriani* [u] eſſe dicitur in via *Mappalienſi*: & *Sixti* in cœmiterio

---

Vid. Tertull. de teſtimon. animæ c. IV. Vocas porro ſecuros (defunctos) ſi quando extra portam cum obſoniis & mattæis tibi potius parentans ad buſta recedis, aut a buſtis dilutior redis.

(n) Seneca, apocolocynth. Claud. Appiæ viæ curator eſt, qua ſcis & diuum Auguſtum & Tiberium Cæſarem ad deos iſſe.

(o) Sueton. vit. Domitian. c XVII. Cadauer eius populari ſandapila per veſpillones exportatum, Phyllis nutrix in ſuburbano ſuo Latina via funerauit.

(p) Iuuenal. ſatyr. I. in fine:

Quorum Flaminia tegitur cinis atque Latina.

(q) Vid. plura ap. Dempſter. in Roſini antiqu. Roman. lib. V. cap. vlt. p. 1006.

(r) Hieron. de ſcriptor. c. I. Sepultus Romæ, in Vaticano, iuxta viam triumphalem, totius vrbis veneratione celebratur.

(s) Ibid. cap. XV. Hic XIIII Neronis anno, eodem die, quo Petrus, Romæ pro Chriſto capite truncatus, *ſepultuſque eſt in via Oſtienſi*, anno poſt paſſionem Domini triceſimo ſeptimo.

(t) Sidon. Apoll. lib. I. epiſt. V.

(u) Paſſio Cypriani p. 14. (p. 15. edit. Amſtelod. MDCC.) Eius corpus propter gentilium curioſitatem in proximo poſitum eſt cum cereis & ſcolacibus, in

Calix-

Calixti in via *Appia* [w] & ſex diaconorum eius in cœmiterio *Prætextati* in via *Appia*; & *Laurentii* in crypta viæ *Tiburtinæ*. Hinc ſequentibus temporibus, quando ad monumenta martyrum conuentus agitabant, ſemper loqui deprehenduntur de egresſione ex vrbibus in agros, vbi martyres ſepulti iacebant. Sic CHRYSOSTOMVS in homilia quadam de martyribus [x] ait: *Quemadmodum quum Maccabæorum feſtum celebraretur, in vrbem villa omnis effuſa eſt: ita quum martyrum, qui illic* (in villis) *quieſcunt, feſtum ageretur, nunc vrbem totam oportuit ad illos ſe transferre.* Simili modo loquens de feſto *Droſidis* [y] martyris, ait: *Licet intus in ciuitate ſpiritualibus cibis referta propoſita nobis eſſet menſa, tamen hæc ad ſanctos iſtos egreſſio neſcio quo nos recreat ſolatio, & vtilitatem nihilo recreatione minorem parit.* Ex quibus omnibus luce meridiana clarius eſt, chriſtianos per tria priora ſæcula non ſepeliiſſe nec ſepelire potuiſſe mortuos in oppidis vel eccleſiis oppidanis, quia leges *Romanæ*, ad quas ſeſe libenter conformabant, abſolute id prohibuerunt. Si poſtea vmquam martyres in eccleſiis poſitos inuenimus, id de reliquiis tantum martyrum, in eccleſias vrbicas, vel eccleſias recens in agris ſuper ſepulchra ſiue monumenta martyrum ædificatas, translatis intelligendum eſt. Quorum neutrum nihil omnino ad ſepulturam in eccleſiis attinet: Quia alterum tantum translatio erat cinerum eorum in vrnis poſt aliquot ſæcula, & alterum potius conſtructio nouarum eccleſiarum in locis, vbi martyres ſæculis aliquot ante ſepulti erant, quam vlla veri nominis ſepultura martyrum in eccleſiis: Tametſi hoc ipſum primam occaſionem

areis Macrobii Candidi procuratoris, quæ ſunt in *via Mappalienſi* iuxta piſcinas cum voto & triumpho magno.

(w) Pontific. vit. Sixti. Not. Apud Labbeum tom. I. concil. p. 553. hæc non inuenio, ſed iſta ibi leguntur: Qui ſepultus eſt iuxta corpus beati Petri in Vaticano.

(x) Chryſoſt. homil. LXV. de martyribus. Tom. V. p. 972. homil LXVIII. tom. V. p. 872. edit. Francof. MDCXCVIII.) *καθάπερ τῆς ἑορτῆς τῶν Μακκαβαίων ἐπιτελουμένης, πᾶσα ἡ χώρα εἰς τὴν πόλιν ἐξεχύθη· οὕτω τῆς ἑορτῆς τῶν ἐκεῖ μαρτύρων ἀγομένης, νῦν τὴν πόλιν ἅπασαν πρὸς ἐκείνους μεταστῆναι ἐχρῆν.*

(y) Chryſoſt. homil. LXVII. in Droſidem. Tom. V. p. 989. (homil. LXX. p. 885. edit. Frf.) *πλήρης μὲν γὰρ ἡμῖν καὶ ἔνδον ἡ τράπεζα τῶν πνευματικῶν ἐδεσμάτων παρέκειτο, ἀλλ' ἡ πρὸς τοὺς ἁγίους ἔξοδος τούτους ἔχει τινὰ καὶ ψυχαγωγίαν καὶ κέρδος τῆς ψυχαγωγίας οὐκ ἔλαττον.*

noua-

nouationi hac in re factæ dedit, vt in ecclesiis mortui ſepeliri cœpti ſint, quemadmodum poſtea pluribus videbimus.

§. III.

Sed vel in monumentis in publica via erectis, vel in fornicibus & catacumbis in campis ſubterraneis.

INTERIM obſeruari licet, per hoc trecentorum annorum interuallum mortuos communiter ſepeliri conſueuiſſe aut in ſepulturis cum monumentis ſuperſtructis in publicis viis, aut in fornicibus & catacumbis, maioris ſecuritatis cauſſa factis in campis & locis ſubterraneis. Nam habuiſſe eos iſtiuſmodi fornices hanc in rem, dictas *cryptas* & *arenaria*, eo quod priuatim defoſſæ eſſent in arenarum profunda, ex antiquis pariter & recentioribus narrationibus manifeſtum eſt. BARONIVS[z] circiter quadraginta tria iſtiuſmodi cœmiteria in ſuburbanis

(z) Baron. an. CCXXVI. n. IX. Præter cœmiteria duo, Calliſti & Calepodii, quorum heic mentio eſt, illud fuit cum primis nobiliſſimum, poſitum in Vaticano, in quo S. Petri & aliorum plurium ſummorum pontificum corpora condita ſunt: aliud Oſtianum via Salaria, in quo idem S. Petrus dicitur baptizaſſe, cuius mentio eſt in actis Liberii papæ: quintum ad Nymphas dictum, via Nomentana, in prædio Seueræ, ſeptimo ab vrbe lapide: ſextum Soteris nominatum, haud longe a cœmiterio Calliſti; iuxta quod etiam ſeptimum ſitum erat cœmiterium Zephyrini: octauum Prætextati via Appia: nonum Pontiani: Cyriacæ matronæ decimum in agro Verano: vndecimum Lucinæ via Aurelia: duodecimum Aproniani via Latina: decimum tertium Felicis papæ via Aurelia ſecundo ab vrbe lapide: decimum quartum Priſcillæ via Salaria tertio ab vrbe lapide iuxta cryptam ſancti Creſcentionis: quintum decimum Timothei via Oſtienſi in loco, vbi nunc eſt baſilica S. Pauli: decimum ſextum Nauellæ dictum via Salaria: decimum ſeptimum S. Balbinæ inter viam Appiam & Ardeatinam, idemque nominatum Marci papæ: inſuper cœmiterium Iulii via Flaminia: aliud eiuſdem nominis via Aurelia: rurſus aliud eiuſdem quoque nominis via Portuenſi, quod numeratur viceſimum; rurſum cœmiterium Damaſi inter viam Ardeatinam & Appiam: viceſimum ſecundum vero quod dicebatur Anaſtaſiii papæ, tempore pacis intra vrbem in Exquilino factum: viceſimum tertium Hermetis: aliud Nicomedis via Ardeatina: viceſimum quintum ſanctæ Agnetis via Nomentana: viceſimum ſextum ſanctæ Felicitatis via Salaria: viceſimum ſeptimum dictum Iordanorum: viceſimum octauum Nerei: Sanctorum Felicis & Adaucti vndetriceſimum: triceſimum vero Tiburtii & Valeriani: XXXI. ſanctorum Petri & Marcellini via Lauicana: XXXII. Marci & Marcelliani; quod ſequitur XXXIII. dictum Quarti & Quinti: itemque illud ſanctæ Agathæ via Aurelia: XXXV. cœmiterium Vrſi; & aliud quod dictum eſt Cardianum; triceſimum vero ſeptimum di-

Romæ

Romæ recenset. Et ONVPHRIVS [*a*] sigillatim commemorat eorum nomina (desumta a nominibus conditorum suorum, vel talium beneficorum hominum, quibus curæ fuit ea ædificare vel instaurare), & quod præcipue notandum est, loca nobis nominat, vbi fuerint, nimirum non in vrbe, sed in publicis viis extra mœnia, *Roma* ad alia loca ducentibus, vt in via *Appia*, *Aurelia*, *Ostiensi*, *Nomentana*, *Tiburtina*, *Latina*, *Salaria*, *Flaminia*, *Portuensi*, *Ardeatina*, *Lauicana*, ceteris. Quæ notæ viæ sunt, ad vicina *Romæ* oppida ducentes. Atque hac ratione intelligere possumus, quid HIERONYMVS velit, quando ait [*b*]: „Dum essem *Romæ* puer, & liberalibus studiis erudirer, sole„bam cum ceteris eiusdem ætatis & propositi, diebus domini„cis sepulcha apostolorum & martyrum circuire: crebroque „cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defossæ, ex vtra„que parte ingredientium, per parietes habent corpora sepul„turarum, & ita obscura sunt omnia, vt propemodum illud „propheticum compleatur: *Descendant ad infernum viuentes*: & „raro desuper lumen admissum horrorem temperet tenebra„rum, vt non tam fenestram, quam foramen demissi luminis „putes; rursumque pedetentim acceditur, & cæca nocte cir„cumdatis illud *Virgilianum* proponitur:

Horror vbique animos simul ipsa silentia terrent.

Hæc intelligenda sunt non de vllis locis intra vrbem, sed de istis cryptis, quæ secundum diuersas vias circa *Romam* constructæ erant. Et hæc descriptio optime congruit cum iis, quæ BARONIVS [*c*] de vna quadam earum, quæ ipsius tempore inventa, & cœmiterium *Priscillæ* dicta sit, narrat: Vidimus, in„quit, sæpiusque lustrauimus *Priscillæ* cœmiterium, haud pri„dem inuentum atque refossum via *Salaria* tertio ab vrbe lapi-

ctum est, inter duas lauros: tricesimum octauum ad cliuum cucumeris via Salaria: cœmiterium vero Thrasonis ad sanctum Saturninum ponitur tricesimum nonum: quadragesimum vero Cyriaci via Ostiensi: quadragesimum primum Petronillæ: quadragesimum secundum Ianuarii: denique quadragesimum tertium Simplicii & Seruiliani. Quorum omnium fit mentio in libro de Romanis pontificibus, & aliis in locis.

(*a*) Onuphr. de cœmiteriis cap. XII. tot. (p. 18 - 22. edit. Colon. MDI XVIII.)
(*b*) Hieron. in Ezech. cap. XL. p. 636. (p. 455. b. edit. Paris. MDCXLIII.)
(*c*) Baron. an. CXXX. n. II.

„de, quod nullo magis proprio vocabulo dixerimus præ eius „amplitudine, multisque atque diuerſis eiuſdem viis, quam ſub- „terraneam ciuitatem: quippe quod ipſius ingreſſu primaria „via ceteris amplior pateat, quæ hinc inde diuerſas vias ha- „beat, easdemque frequentes, quæ rurſus in diuerſos viculos „diuidantur & angiportus: rurſus, vt in ciuitatibus, ſtatis lo- „cis velut fora quædam, ampliora ſint ſpatia ad conuentus ſa- „cros agendos, eademque ſanctorum imaginibus exornata; „nec deſint, licet nunc obſtructa, ad lumen recipiendum de- „ſuper exciſa foramina. Obſtupuit vrbs, quum in ſuis ſubur- „biis abditas ſe nouit habere ciuitates, chriſtianorum tempo- „re perſecutionis olim colonias, modo autem ſepulchris tan- „tum refertas,„ cetera. Hæ catacumbæ vrbis *Romæ* omnium ſermone celebratæ ſunt. Erant autem, quæ ad multas alias ci- vitates pertinebant. GILBERTVS BVRNETVS [d] catacumbas ciuitatis *Neapolis* deſcribit, quas extrà mœnia eſſe dicit & no- biliores ac ſpatioſiores *Romanis*. Ab ethnicis non a chriſtianis

(d) Burnet's *Travels*. Letter 4. p. 201. (p. 144. edit. Germ. Lipſ. MDCLXXXVII. 12mo.) *Vor der ſtadt an der kirche und dem hoſpital St. Gemaro ſeynd ſchöne Catacomben, welche, weil ich in gantz Italien nichts vortreflichers geſehen, und d Römiſchen dieſen nicht das waſſer reichen, ich auch in keiner beſchreibung von Napoli davon etwas geleſen, allhier von mir umſtändlich beſchrieben werden ſollen. Es ſeynd groſſe lange in felſen gehauene gallerien, welche über einander hingehen. Ich habe dererſelben zwar 2. geſehen, weil aber in der unterſten der felſen eingefallen war, kunte ich davon nichts als den eingang in augenſchein nehmen. Dieſe gallerien ſeynd faſt über alle 20. ſchuch breit und 50. hoch, und erfolglich ſchön und geraumig. Sie haben ein gantz ander anſehen, als die zu Rom, welche nur 3. oder 4. ſchuch breit, und 5. oder 6. ſchuch hoch ſeyn. Man wolte mich bereden, daß dieſe Neapolitaniſchen catacomben wohl 9. meilen die länge lang in den felſen hinein gingen, aber man kunte mir ſolches nicht erweiſen. Wenn es ſich ſo verhielte, und dieſelben nach Pozzuolo zu gingen, möchte man ſagen, daß dieſes der ort wäre, dahin die auf dieſe linie liegende ſtädte ihre todten begraben, allein es iſt nur eine bloſſe muthmaſſung. Wenn ſie aber gleich nicht 9. meilen in der länge halten, darf man deßwegen nicht dencken, ſie ſeyn kurtz: maſſen ich weit hinein ging, und ſehr viel quer-gänge auf allen ſeiten antraff. In den Römiſchen catacomben ſeynd nicht mehr als 3 oder 4 reihen in ſtein gehauene löcher oder grüffte über einander, darein man die todten cörper begräbet. In den Neapolitaniſchen aber ſeynd 6 oder 7 reihen, dergleichen löcher von gröſſerer breite und höhe, als die Römiſchen;*

con-

constructas [*] esse putat: quod non est præsentis instituti nostri examinare: quia, siue ab his siue ab illis factæ fuerint (quasdam ab vtrisque factas esse, probabile est) tamen extra ciuitatis muros fuerunt; quod ad præsentem nostram diquisitionem satis est. Et cum his testimonium congruit vetusti illius scriptoris, sub CHRYSOSTOMI nomine delitescentis, qui generatim ait [e]: *Omnis ciuitas, omne castellum ante ingressum sepulchra habet, vt contendens intrare in ciuitatem, quæ imperat & floret diuitiis & potentatu, aliisque dignitatibus, priusquam videt, quod secum concepit, videat primum, quod fit. Ante ciuitates sunt sepulchra, ante agros sunt sepulchra. Vbique ante oculos est nostræ humilitatis schola: & docemur, in quid desinamus tandem, & tunc videmus, quæ intus sunt spectacula.* Iam consideratis his omnibus existimo, vix vllius rei meliorem nos habere posse probationem, quam quæ huius adserti nobis suppetit, siue legem siue factum spectemus, quod per tria priora sæcula sub imperatoribus ethnicis generalis regula & mos fuerit, extra ciuitatis mœnia sepelire, neque adeo intra ciuitates vel ecclesias, in ciuitatibus constitutas, nisi per quamdam conniuentiam vel transgressionem.

HEGESIPPVS quidem, EVSEBIVS [*], atque HIERONYMVS post eos, *Iacobum* episcopum *Hierosolymitanum* in ciuitate prope templum, vbi percussus sit, sepultum esse dicunt: HIERONYMVS autem fatetur, esse qui eum in monte olearum humatum esse statuant. Quod multo est probabilius, quia ex

(*) Christianarum catacumbarum mentio fit in antiquissimo libro, qui inscribitur *depositio martyrum*, cit. a Pearsonio in annal. Cyprian. an. CCLVIII. p. 62. (p. 49. §. II. edit. Amstelod. MDCC.) Ratio, si recte capio, in antiquissima depositione martyrum continetur; vbi hæc leguntur, *Tertio kalendas Iulii, Petri in catacumbas, & Pauli Ostiense, Tusco & Basso cons.*

(e) Chrysost. homil. XVII. de fide & lege naturæ. tom. VI. p. 184. (p. 1[illegible]. edit. Francof.) *πᾶσα πόλις, πᾶσα κώμη πρὸ τῶν εἰσόδων τάφους ἔχει· ἐπειγόμενός τις εἰσελθεῖν εἰς πόλιν βασιλεύουσαν, καὶ κομῶσαν πλούτῳ καὶ δυναστείᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀξιώμασι· καὶ πρὶν ἴδῃ, ὃ φαντάζεται, βλέπει πρῶτον ὃ γίνεται· τάφοι πρὸ τῶν πόλεων, τάφοι πρὸ τῶν ἀγρῶν· πανταχοῦ τὸ διδασκάλιον τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν πρόκειται, καὶ παιδευόμεθα τότε ὁρᾷν τὰ ἔσω φαντάσματα.*
Vid. Tertull. de testimon. animæ c. IV. citat. §. II. sub litt. (m) pag. 6.

(*) Euseb. lib. II. c. XXIII. *Ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ τόπῳ, καὶ ἔτι αὐτοῦ ἡ στήλη μένει παρὰ τῷ ναῷ. Sepultus est eodem in loco, manetque adhuc cippus illius prope templum.*

 cuan-

euangelio [†] conſtat, iudæos extra ciuitatem ſepelire conſueuiſſe. Et EVSEBIVS de mauſoleo ſiue monumento *Helenæ* reginæ *Adiabenorum* loquens, in ſuburbiis [*] *Hieroſolymorum* illud fuiſſe expreſſis verbis adfirmat. Vt adeo, quidquid in contrarium cum aliqua ſpecie adfertur, concludi liceat, fuiſſe generalem chriſtianorum, iudæorum & *Romanorum* per tria priora ſæcula morem, mortuorum cadauera extra ciuitates ſepelire.

§. IV.

Sepelire intra ciuitates & eccleſias ab imperatoribus chriſtianis interdictum per ſubſequuta aliquot ſæcula.

DISQVIRAMVS iam, quemadmodum hæc res ſe habuerit in proxima temporis periodo, quando imperatores CHRISTO nomen dederunt, legesque factæ ſunt chriſtianæ. Heic leges per multa tempora eaſdem deprehendimus atque antea, vetantes omnem ſepulturam in ciuitatibus. Immo nouæ quædam leges latæ reperiuntur, homines ſpeciatim a ſepeliendo in eccleſiis prohibentes atque arcentes. Quum enim nonnulli *Conſtantinopoli* has leges perfringere cœpiſſent, dictitantes, non exſtare expreſſam aliquam legem, quæ mortuos in eccleſiis ſepeliri vetet; *Theodoſius* nouo edicto [ſ] in eccleſiis æque atque in ciuitatibus ſepelire interdixit; idque ſiue ſolum cineres & reliquiæ corporum eſſent, ſupra terram vrnis clauſæ, ſiue integra corpora ſarcophagis detenta: Omnia extra vrbem deferri iubet ex iiſdem rationibus, quas veteres leges adſignarunt, nimirum, *Vt & humanitatis inſtar exhibeant & relinquant incolarum domicilio ſanctitatem.* Pœnam quoque denuntiat non obtemperantibus: *Quiſquis huius præcepti negligens fuerit, atque aliquid tale ab huius interminatione præcepti auſus fuerit moliri, tertia in fu-*

(†) Matth. XXVII, 60. Luc. VII, 12. Ioan. XI, 30.

(*) Euſeb. lib. II. c. XII. Τῆς γέτοι Ἑλένης, ἧς δὴ καὶ ὁ συγγραφεὺς ἐποιήσατο μνήμην, εἰσέτι νῦν στῆλαι διαφανεῖς ἐν προαστείοις δείκνυται τῆς νῦν Αἰλίας· Τῶ δὲ Αδιαβηνῶν ἔθνας αὕτη βασιλεῦσαι ἐλέγετο. *Ceterum Helenæ illius, cuius mentio fit a Ioſepho, illuſtres etiamnum exſtant cippi in ſuburbiis Hieroſolymorum, quæ mutato nomine nunc Aelia appellatur: eamque Adiabenorum reginam fuiſſe perhibent.*

(ſ) Cod. Theodoſ. lib. IX. tit. XVII. de ſepulchris violatis. leg. VI. Omnia, quæ ſupra terram vrnis clauſa, vel ſarcophagis corpora detinentur, extra vrbem delata ponantur, vt & humanitatis inſtar exhibeant, cetera.

turum

turum patrimonii parte multetur: Officium quoque, quod sibi paret, quinquaginta librarum auri adfectum dispoliatione merebitur. Ac ne alicuius fallax & arguta sollertia ab huius se praecepti intentione subducat, atque apostolorum vel martyrum sedem humandis corporibus aestimet esse concessam, ab his quoque, ita vt a reliquo ciuitatis, nouerint se atque intelligant esse submotos. IOANNES CHRYSOSTOMVS huius legis meminit, quando peccatores, quos nihilo meliores esse sepulchris iudicat, si in peccatis suis moriantur, redarguens, ita loquitur [g]: *Cogita, quia nullum in ciuitate sepulchrum struitur, quare nec tu in supernam poteris ciuitatem introire. Nam si in terrestri ciuitate hoc interdictum est, multo magis in caelesti.* Similiter alio loco [h]: *Si mortua corpora extra vrbem sepelimus, multo magis eos, qui verba mortua, & qui talia proferunt, & ne tegere aut obumbrare quidem volunt, longe amandare oportet. Huiusmodi enim ora sunt communis ciuitatis pernicies.* Auctor, qui sub nomine CHRYSOSTOMI [i] scripsit, probabiliter SEVERIANVS *Gabaliensis*, illius σύγχρονος, ad hanc legem eamque antegressas respicit, quando ait: *Omnis ciuitas, omne castellum ante ingressum sepulchra habet.* Hoc non solum consuetudinem, quae ante ista tempora obtinuit, sed etiam praxin temporum ipsius circa annum CCCC. comprobat, legi accommodatam. SIDONIVS APOLLINARIS episcopus *Gallicanus* centum fere annis post vixit, atqui ille manifesto indicat, fuisse tum adhuc morem in

(g) Chrysost. homil. XXXVII. al. LXXIV. in Matth. p. 634. (p. 781. edit. Frf.) ἐννόησον ὅτι οὐδεὶς τάφος ἐν πόλει κατασκευάζεται· οὐκοῦν οὐδὲ σὺ εἰς τὴν ἄνω φανῆναι δυνήσῃ πόλιν· εἰ γὰρ ἐνταῦθα τοῦτο ἀπείρηται, πολλῷ μᾶλλον ἐκεῖ.

(h) Id. exposit. psalm. V. tom. III. p. 50. (p. 44. edit. Frf.) εἰ τὰ νεκρὰ σώματα ἔξω τῆς πόλεως καταθάπτομεν· πολλῷ μᾶλλον τοὺς τὰ νεκρὰ ῥήματα, καὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα ἐκφέροντας, καὶ οὐδὲ συσκιάσαι βουλομένους, πόῤῥω που κατοικίζειν χρή.

(i) Id. homil. XVII. de fide. Tom. VI. p. 184. (p. 155. edit. Francof.) vid. sub litt. antec. (c) pag. 11.

Vid. Macar. homil. XXX. §. V. ὥσπερ ὁ νεκρὸς ἀχρεῖος, καὶ ὅλως μὴ χρησιμεύων τοῖς ἐκεῖ ἐστι· διὸ καὶ ἐνκομίζουσιν αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως καὶ κατατίθενται· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ, ἡ μὴ φέρουσα τὴν ἐπουράνιον τοῦ θείου φωτὸς εἰκόνα, τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς, ὥσπερ ἀδόκιμος καὶ πάντη ἀπόβλητος τυγχάνει. *Quemadmodum mortuus inutilis est, nec omnino quid commodat iis, qui heic viuunt; quapropter* exportant quoque eum ex vrbe & *humi deponunt: sic quoque anima, quae non gestat caelestem diuini luminis imaginem, vitam scilicet animae, velut reproba ac plane reiectitia euadit.*

Gallia,

Gallia, vt mortui extra mœnia ciuitatis in aperto campo ſepelirentur. Loquens enim de aui ſui tumulo, campum eſſe dicit [*k*], in quo ſepultus ſit, tam buſtialibus fauillis quam cadaveribus refertum; in publicis viis ac ſuburbiis vrbis *Aruernæ*. Et poſt hæc concilium *Bracarenſe* an. DLXIII. hac de re iterum loquitur [*l*], tamquam priuilegio ad iſtam vſque ætatem in *Galliæ* ciuitatibus firmiter retento, *vt nullo modo intra ambitum murorum ciuitatum cuiuslibet defuncti corpus ſit humatum.* Et hoc tamquam argumentum adhibent, cur nullus intra eccleſiam aliquam ſepeliri debeat in *Hiſpania*. Qua de re mox plura. Interim ſi in *Africam* intueamur, ætate *Auguſtini* an. CCCCI, ex decreto, in concilio quinto *Carthaginenſi* aduerſus *Donatiſtas* facto, intelligimus, obtinuiſſe adhuc eo tempore morem, vt in campis & viis publicis mortui humarentur. Nam *Donatiſtæ* ſic ſepelierant *Circumcelliones*, creditos martyres ſuos, exſtructis in eorum memoriam tumulis in forma altarium. Quo intuitu concilium illud hunc in modum decernebat [*m*]: *Placuit, vt altaria, quæ paſſim per agros aut vias, tamquam memoriæ martyrum conſtituuntur, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyrum conditæ probantur, ab epiſcopis, qui eiſdem locis præſunt, ſi fieri poteſt, euertantur.* Quod non ideo ſic decernebatur, quia in agris aut viis ſepulti erant; (hoc enim legi a *Theodoſio* non multo ante datæ conueniebat;) ſed quia dubium erat, vtrum veri nominis martyres eſſent an non. Neque enim catholici neque *Donatiſtæ* generatim in ciuitatibus aut in eccleſiis tunc ſepelire contendebant; ſed tantum pauci ex *Circumcellionibus*, qui reliquis ferociores erant & effrenatiores, cum omnium legum contemtu quoſdam ex ſic creditis martyribus ſuis in eccleſiis ſepeliebant. Sed hi ipſi, quemadmodum narrat OPTATVS [*n*], de

(*k*) Sidon. lib. III. epiſt. XII. Aui mei tumulum heſterno (proh dolor!) die pene manus profana temerauerat. Sed Deus adfuit, ne nefas tantum perpetraretur. *Campus* autem ipſe dudum refertus tam buſtualibus fauillis, quum cadaueribus, nullam iam diu ſcrobem recipiebat &c.

(*l*) Concil. Bracar. I. c. XXXVI. Firmiſſimum hoc priuilegium vſque nunc retinent Galliæ ciuitates, vt nullo modo intra ambitum murorum ciuitatum cuiuslibet defuncti corpus ſit humatum &c.

(*m*) Concil. Carthag. V. can. XIV.

(*n*) Optat. lib. III. p. 68. (p. 71. edit. Pariſ. MDCLXXIX.) In loco Octauenſi

in-

integro refoſſi & eiecti ſunt, quod non liceret mortuorum corpora in domo Dei ſepelire. Hoc primum exemplum eſt, quod memini, ſepulturæ in eccleſiis factæ; cui autem epiſcopus loci ſeſe oppoſuit ſepultosque eiici iuſſit. Nullam adhuc mutationem lex, contra ſepulturam in eccleſiis promulgata, ſubierat. Nam *Iuſtinianus*, qui priorem partem legis *Theodoſianæ* aduerſus humationem in ciuitatibus reſecuit, poſteriorem partem contra humationem in eccleſiis [o] adhuc retinuit, in ſuoque interpoſuit codice: *Nemo apoſtolorum vel martyrum ſedem humanis* (leg. *humandis*) *corporibus exiſtimet eſſe conceſſam.* Et longo poſt tempore hæc prohibitio vim habuit ad ætatem vſque *Caroli magni*, licet cum quibuſdam exceptionibus in nonnullorum præcipuorum hominum gratiam; quemadmodum ex continuatione ſerieque rerum patebit, vbi, per quos gradus contraria conſuetudo in eccleſiam irrepſerit, examinabimus.

§. V.

Primus gradus ad humationem intra eccleſias ædificatio eccleſiarum ſuper ſepulchris martyrum in agris, vel translatio reliquiarum eorum in eccleſias oppidanas.

Prima res, quæ hominibus occaſionem dedit de humatione in eccleſiis cogitandi, fuit ſingularis honor, martyribus tributus ſæculo quarto, vbi ſepulchra ſiue monumenta in agris, in quibus illi conditi iacebant, & ad quæ chriſtiani olim perſequutionis temporibus diuini cultus gratia conuenire conſueuerant, iam in ſe inædificatas habebant eccleſias: Aut cineres & reliquiæ eorum in ciuitatem translatæ in eccleſiis deponebantur; & ſæpenumero nouæ eccleſiæ conſtruebantur in locis, vbi iacebant, dictæ inde *martyria*, *propheteia*, *apoſtolea*, a martyribus, prophetis vel apoſtolis, quorum reliquiæ eo translatæ erant. Hæc adeo cognita ſæculi quarti conſuetudo fuit, vt

occiſi ſunt plurimi, detruncati ſunt multi: quorum corpora vſque in hodiernum, per dealbatas aras aut menſas poterunt numerari. Ex quorum numero quum aliqui in baſilicis ſepelire cœpiſſent, Clarius presbyter in loco Subbulenſi ab epiſcopo ſuo coactus eſt, vt inſepultam faceret ſepulturam. Vnde proditum eſt, mandatum fuiſſe fieri, quod factum eſt, quando nec ſepultura in domo Dei exhiberi conceſſa eſt.

(o) Cod. Iuſtin. lib. I. tit. II. de eccleſiis, leg. II.

nul-

nullum eius exemplum in medium proferri, ſed generatim tantum obſeruari oporteat, quod hoc tantopere ab iſtius æui eccleſia approbatum ſit, vt nulla iſtiusmodi martyria ſiue eccleſias ædificari licuerit, niſi reliquiæ cuiuſdam probati martyris in illis eſſent depoſitæ. Quod ipſum ex quodam concilii quinti *Carthaginenſis* [p] canone apparet, in quo inter alia & hoc decernitur: *Omnino nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur, niſi aut ibi corpus, aut aliquæ certæ reliquiæ ſint.* Hoc autem nihil ad ſepulturam in eccleſiis facit, ſed honor tantum erat, cineribus exhibitus martyrum, qui forte ſæculis aliquot ante mortui & ſepulti fuerant; nec tam proprie humatio in eccleſiis, quam ædificatio eccleſiarum, & noua earum exſtructio in vetuſtis ſepulturæ locis vocari poteſt. Quidquid autem fuerit, certe peculiare fuit priuilegium martyrum, quod eorum reliquiæ in corpore eccleſiæ ita repoſitæ eſſent. Leges hoc reliquis omnibus interdicebant, nec ſummo loco nati hoc honore atque beneficio gaudebant, vt in eodem loco ſepelirentur, quo martyrum repoſitæ eſſent reliquiæ.

§. VI.

Proximus gradus, ſepultura regibus & imperatoribus in atrio, ſiue porticu & exterioribus ædificiis eccleſiæ conceſſa.

REGES autem & imperatores hac ætate peculiare præ reliquis mortalibus habebant priuilegium, vt in atrio ſiue porticu vel in aliis quibuſdam exterioribus eccleſiæ ædificiis ſepelirentur. EVSEBIVS [q] *Conſtantinum* imperatorem dicit iuxta apoſtolos ſepeliri voluiſſe, quorum memoriam, eccleſiam nominibus eorum appellatam ædificando, honorarit. Sed hoc non ita intelligendum eſt, quaſi in ipſa eccleſia voluerit ſepeliri, ſed tantum in atrio eccleſiæ. Atque eatenus *Conſtantius* filius voluntati ipſius morem geſſit, quemadmodum ſemel at-

(p) Concil. Carth. V. can. XIV. Not. Hæ reliquiæ ſub altari ſepultæ, non ſuper altari poſitæ. Nam Ioannes Mabillonius dicit, reliquias altari impoſitas non fuiſſe ad ſæculum vſque decimum. Mabill. de liturg. Gallicana lib. I. c. IX. §. 4.

(q) Euſeb. vit. Conſtant. lib. IV. c. LXXI. *τὰ σπουδασθέντα αὐτῷ σὺν τῇ τῶν ἀποστόλων κατηξίωτο μνήμῃ κ. τ. λ. quod maxime ambierat, locum iuxta apoſtolorum memoriam ei conceſſit (Deus).*

que

que iterum narrat CHRYSOSTOMVS: *Constantinum magnum*, inquit [r], *filius ita demum ingenti honore se adfecturum existimauit, si eum in piscatoris vestibulo conderet. Quodque imperatoribus sunt in aulis ianitores, hoc in sepulchro piscatoribus sunt imperatores. Atque illi quidem, velut domini, interiores loci partes obtinent: hi autem, velut accolæ ac vicini, præclare secum agi putarunt, si vestibuli ianua ipsis adsignetur.* Iterum alio loco, loquens de eadem materia, *Constantinopoli*, inquit [s], *reges nostri magnam gratiam putant, non si prope apostolos, sed si vel extra eorum vestibula, corpora sua sepeliantur, fiantque piscatorum ostiarii reges.* Ita quoque *Theodosius* senior, *Arcadius* & *Theodosius* iunior non nullis historicis [t] sepulti esse dicuntur. Quod satis est credibile, quamuis vetusti historici SOCRATES, SOZOMENVS & THEODORETVS nihil hac de re narrent. Huc vsque igitur per quingentos annos, christianos generatim videmus extra ciuitatem sepultos, & solis regibus atque imperatoribus intra ciuitatem locum sepulturæ concessum esse; nec dum in ecclesia, sed tantum in atrio siue porticu, vel aliis exterioribus ædificiis ecclesiæ.

§. VII.

Tum populus sæculo sexto in atrium, non autem intra ecclesiam, admitti cœptus.

INEVNTE sæculo sexto populus etiam ad idem priuilegi-

(r) Chrysost. homil. XXVI. in 2 Cor. p. 929. (p. 741. edit. Francof.) *Κωνσταντῖνον τὸν μέγαν μεγάλῃ τιμῇ τιμᾷν ἐνόμισεν ὁ παῖς, εἰ τοῖς προθύροις κατάθοιτο τοῦ ἁλιέως· καὶ ὅπερ εἰσὶν οἱ πυλωροὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἐν τοῖς βασιλείοις, τοῦτο ἐν τῷ σήματι οἱ βασιλεῖς τοῖς ἁλιεῦσι· καὶ οἱ μὲν, ὥσπερ δεσπόται τοῦ τόπου, τὰ ἔνδον κατέχουσιν, οἱ δὲ, ὡς πάροικοι καὶ γείτονες, ἠγάπησαν τὴν αὔλειον αὐτοῖς ἀφορισθῆναι θύραν.*

(s) Id lib. Quod Christus sit Deus c. VIII. Tom. V. p. 839. (p. 752. edit. Frf.) *Ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει οὐδὲ πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἐγγὺς, ἀλλὰ παρ' αὐτὰ τὰ πρόθυρα ἔξω ἀγαπητὸν εἶναι ἐνόμισαν οἱ τὰ διαδήματα περικείμενοι τὰ σώματα αὐτῶν κατορυττέσθαι, καὶ γεγόνασι θυρωροὶ λοιπὸν τῶν ἁλιέων οἱ βασιλεῖς.*

(t) Niceph. lib XIV. cap. LVIII. *Θεοδόσιος δ' ἐξ αὐτῆς ἐν τῇ πατρῴᾳ θήκῃ ἐτέθαπτο, κατὰ τὸ δεξιὸν ὑπερῷον τοῦ τῶν ἀποστόλων σηκοῦ, ἐν λίθῳ Ῥωμαΐῳ, ᾧ δηλαδὴ ὑπερῴῳ τῷ ἴσῳ λίθῳ καὶ ὁ πατὴρ Ἀρκάδιος καὶ ἡ μήτηρ Εὐδοξία, καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ Θεοδόσιος κατετέθησαν. Theodosius postea mox in paterno monumento Romani lapidis repositus est, in dextra sublimi sanctorum apostolorum templi porticu: in qua porticu, eodemque lapide, pater quoque Arcadius, & mater Eudoxia, nec non auus Theodosius siti sunt.*

um ſepulturæ in atrio, ſiue area ante eccleſiam, admiſſus videtur. Adhuc autem per leges tam eccleſiaſticas quam ciuiles in eccleſia ſepeliri vetabantur. Nam *Iuſtinianus* in nouo codice ſuo, prætermiſſa priore legis *Theodoſianæ* parte, omnem populum extra ciuitatem ſepeliri iubente, poſteriorem clauſulam [u] adhuc retinebat, quæ homines in ſedibus martyrum & apoſtolorum humari interdicebat. Et circa annos DLXIII concilium primum *Bracarenſe* in *Hiſpania* [x] corpora defunctorum, neceſſitate ſic exigente, foris ſecundum murum eccleſiæ, nullo autem modo intra eccleſiam, ſepeliri permittebat, hanc huius rei dans rationem: *Si firmiſſimum hoc priuilegium vſque nunc retinent ciuitates Galliæ, vt nullo modo intra ambitum murorum cuiuslibet defuncti corpus ſit humatum; quanto magis hoc venerabilium martyrum reuerentia debet obtinere?* Concludere hinc poſſumus, vti fecimus antea, tantum abeſſe, vt hoc tempore in *Gallia* ſepulturas in eccleſia permiſerint, vt ne quidem in atrio vel vllo alio loco intra ciuitatem defunctorum corpora humari fuerint. Sed aliquanto tempore poſt, circa annum DCLVIII vel DCXCV, quando concilium *Nannetenſe* habitum eſt, (chronologi de tempore inter ſe non conſentiunt) populo etiam *Galliæ* permiſſum fuit, in atrio [y] aut in porticu aut in exedris eccleſiæ ſepelire, non autem in ipſa eccleſia prope altare, vbi corpus & ſanguis CHRISTI conſecratur. Hæc regula repetitur in concilio *Arelatenſi* [z] & concilio *Moguntino* [a] ad annum DCCCXIII, tempore *Caroli magni*, ex quo impera-

(*u*) Cod. Iuſtin. lib. I. tit. II. de eccleſiis. leg. II. Nemo apoſtolorum vel martyrum ſedem humandis corporibus exiſtimet eſſe conceſſam.

(*x*) Concil. Bracar. I. can. XXXVI. Corpora defunctorum nullo modo intra baſilicam ſanctorum ſepeliantur, ſed ſi neceſſe eſt, deforis circa murum baſilicæ vſque adeo non abhorret.

(*y*) Concil. Nannet. can. VI. Prohibendum eſt etiam ſecundum maiorum inſtituta, vt in eccleſia nullatenus ſepeliantur, ſed in atrio aut in porticu, aut in exedris eccleſiæ. Intra eccleſiam vero & prope altare, vbi corpus & ſanguis domini conficitur, nullatenus ſepeliantur.

(*z*) Conc. Arelat. III. c. XXI. De ſepeliendis mortuis in baſilicis illa conſtitutio ſeruetur, quæ ab antiquis patribus conſtituta eſt.

(*a*) Concil. Moguntin. can. LII. Nullus mortuus intra eccleſiam ſepeliatur, cetera.

tor

tor ille regulam in *capitularibus* ſuis [*b*] fecit in eamdem ſententiam. Vt ne inſiſtamus incerto canoni concilii *Varenſis*, vti apud GRATIANVM [*c*] vocatur, qui non niſi repetitio canonis *Namnetenſis* eſt: addere hiſce poſſumus regulam in ſynodo datam *Triburienſi* [*d*], itidem *Caroli magni* tempore celebrata: *Praecipimus*, inquiunt patres illic conſcripti, *vt deinceps nullus laicus in eccleſia ſepeliatur.* Addunt tamen paucis interiectis: *Corpora antiquitus in eccleſia ſepulta, nequaquam proiiciantur, ſed pauimento deſuper facto, nullo tumulorum veſtigio apparente, eccleſiae reuerentia conſeruetur. Vbi vero hoc prae multitudine cadauerum difficile ſit facere, locus ille coemiterium & polyandrium habeatur, ablato inde altari & conſtituto, vbi religioſe ſacrificium Deo valeat offerri.* Dum iſtae leges ſic in *Occidente* ferebantur, dantes hominibus licentiam ſepeliendi in ciuitatibus & atriis eccleſiae, adhuc tamen magnopere in eccleſiis quempiam ſepeliri vetantes; *Leo ſapiens* in *Oriente* circa annos DCCC antiquas leges omnes, contra humationem in ciuitatibus promulgatas, abrogabat, perfectam hominibus relinquens libertatem ſepeliendi intra vel extra cuiuscumque ciuitatis muros [*e*]: Nihil vero de licentia ſepeliendi in eccleſiis ab eo ſtatutum legimus. Vt adeo notum atque teſtatum ſit, huc vſque nulla in orbis parte quibuslibet hominibus generalem aliquam per leges indultam fuiſſe licentiam ſepeliendi in eccleſiis ſine diſcrimine, ſed quaſdam leges in hoc interuallo omnino & generatim id ipſum vetuiſſe.

§. VIII.

Atque intra hoc temporis interuallum regibus, epiſcopis, eccleſiarum conditoribus, aliisque viris primariis per leges quasdam locus ſepulturae conceſſus in eccleſiis.

VERVMTAMEN nonnullae leges intra hoc temporis in-

(*b*) Carol. capitular. lib. I. cap. CLIX. ap. Lindenbrog. leg. antiqu. Nullus deinceps in eccleſia mortuum ſepeliat.

(*c*) Gratian. cauſſ. XIII. quaeſt. II. c. XV.

(*d*) Concil. Tribur. c. XVII.

(*e*) Leo nouell. LIII. Ne igitur vllo modo inter ciuiles leges haec lex receaſeatur, ſancimus: quin potius, vt a conſuetudine recte contemnitur, ſic etiam decreto noſtro prorſus reprobatur. Quicumque autem ſiue extra muros, ſiue intra ciuitatem ſepelire mortuos volet, perficiendae voluntatis facultatem habeto.

teruallum factæ ſunt, cum quibusdam limitationibus & exceptionibus, reſpectu magnorum & primariorum hominum, regum videlicet & epiſcoporum, conditorum eccleſiæ, presbyterorum & quorumdam ex laicis, qui ſanctimonia vitæ & virtutum laude maxime eſſent conſpicui. Concilium *Moguntiacum* ante memoratum generalem prohibitionem cum hac exceptione pronuntiat, *Nullus mortuus*, inquiens [*f*] *intra eccleſiam ſepeliatur, niſi epiſcopi, aut abbates, aut digni presbyteri, aut fideles laici.* Et concilium *Triburienſe* [*g*], tantum laicos ſepeliri vetans in eccleſia, clericis id permittere credi poteſt. Atque hic quidem honos epiſcopis & imperatoribus aliquanto ante exhibitus erat. SOCRATES [*b*] enim *Proclum* corpus *Ioannis Chryſoſtomi*, quod *Comanis* ſepultum fuerit, *Conſtantinopolin* deportaſſe & in eccleſia apoſtolorum depoſuiſſe perhibet. Et EVAGRIVS [*i*] hac de re loquitur, tamquam vſitata conſuetudine ſepeliendi imperatores & clericos in eccleſia apoſtolorum, a *Iuſtiniano* ædificata *Conſtantinopoli.* Eodem honore eccleſiarum conditores adfici conſueuerunt. Sepeliri permiſſi ſunt in ſacris ædificiis ab ſe conditis. Quemadmodum de vxore *Cæſarii* cuiusdam SOZOMENVS [*k*] narrat, quod in eccleſia circa ambonem ſiue pulpitum lectorum ſepulta fuerit, eo quod maritus illius

(*f*) Concil. Moguntiac. can. LII.

(*g*) Concil. Tribur. c. XVII. vt ſupra ſub lit. (d).

(*b*) Socrat. lib. VII. c. XLV. *τὸ σῶμα Ἰωάννου ἐν Κομάνοις τεθαμμένον, βασιλέα πείσας, τριακοστῷ πέμπτῳ ἔτει μετὰ τὴν καθαίρεσιν, εἰς τὴν Κωνσταντίνου πόλιν μετεκόμισε· καὶ μετὰ πολλῆς τιμῆς, δημοσίᾳ πομπεύσας αὐτὸ, εἰς τὴν ἐπώνυμον τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίαν ἀπέθετο. Ioannis corpus, quod Comanis ſepultum erat, annuente imperatore Conſtantinopolim deportauit, anno poſt eius abdicationem quinto ac triceſimo. Idque ſollemni pompa per vrbem traductum, ingenti cum honore in eccleſia apoſtolorum depoſuit.*

(*i*) Euagr. lib. IV. c. XXXI. *εἴργαστο αὐτῷ ὁ τῶν θεσπεσίων ἀποστόλων νηὸς, ἐκ ἐθέλων ἑτέρῳ τὰ πρωτεῖα διδόναι· ἐν ᾧ οἵτε βασιλεῖς, οἵτε ἱερώμενοι, τῆς νενομισμένης ταφῆς τυγχάνουσι. Exſtructum eſt ab eodem Iuſtiniano templum ſanctorum apoſtolorum, quod nulli alteri templo facile concedat: in quo imperatores ac ſacerdotes ſepeliri mos eſt.*

(*k*) Sozom. lib. IX. c. II. *μέμνημαι παρατυχὼν τῇ ταφῇ τῆς Καισαρίου γαμετῆς· καὶ ἀναλογιζόμενος ἐκ τῆς πέλας παρακειμένης λεωφόρου, εἰκάζω αὐτὴν κεῖσθαι περὶ τὸν ἄμβωνα· βῆμα δὲ τοῦτο τῶν ἀναγνωστῶν. Memini adeſſe me, tunc quum vxor Cæſarii ſepeliretur, & ex adiacente via publica iudicans, coniicio illam iacere circa ambonem, quod eſt pulpitum lectorum.*

cam

eam ædificarit. Et VALESIVS *Constantinum* ideo in basilica apostolorum sepultum esse putat, quod eam exstruxisset. Ita duplex huius priuilegii ius habuit, tamquam imperator & conditor. Differentiam autem aliquam obseruare possumus inter tempus *Constantini* & hoc. *Constantini* memoria imperator & conditor tantum in porticu sepeliebantur: tempore autem *Sozomeni* conditor quicumque in media ecclesia sepeliri poterat.

§. IX.

Res denique arbitrio relicta episcoporum & presbyterorum, quos in ecclesiis sepeliri aut non sepeliri oporteret. Hæreditariæ sepulturæ sæculo nono nondum permissæ, sed per decretales papales demum inductæ.

ITA res pedetentim & gradatim processit longius, partim permissu & relaxatione legum, partim etiam transgressione legum & conniuentia eorum, qui illas exsequi debebant. Et tandem magnam partem episcoporum & presbyterorum arbitrio relicta est, vt hi decernerent, quos in ecclesia sepeliri aut non sepeliri oporteret, pro merito eorum, qui id desiderarent. Sæculo nono quædam familiæ in *Gallia* hæreditarias sepulturas in ecclesia sibi adserere cœperant. Verum huic consilio obuiam itum est, & concilium *Meldense*, anno DCCCXLV decretum fecit [*l*] istiusmodi: *Nemo quemlibet mortuum in ecclesia, quasi hæreditario iure, nisi quem episcopus & presbyter pro qualitate conuersationis & vitæ dignum duxerit, sepelire præsumat.* Et postea leges quasdam deprehendimus generatim factas contra humationem in ecclesiis. Sic in concilio *Vintoniensi* [*m*] sub *Lanfranco* archiepiscopo *Cantuariensi*, anno MLXXVI canon habetur: *In ecclesiis corpora defunctorum non sepeliantur.* Verum enim vero tot exceptiones passæ sunt antiquæ leges, vt cuiuis ambitioso vel superstitioso homini, qui maius beneficium in morte sibi tributum iri crederet, si in ecclesia sepeliretur, non difficile esset, hoc priuilegium obtinere. Et hæ duæ rationes viam maiori aperuerunt licentiæ, quam quidem antiqui canones indulserunt. Nam opinio, quod hominum animabus id multum

(*l*) Concil. Meldens. can. LXXII.
(*m*) Concil. Vinton. an. MLXXVI. can. IX. tom. X. pag. 352.

profit, si in ecclesia sepeliantur, homines huius priuilegii post mortem obtinendi tanto reddebat appetentiores. Quid? quod *Leo III.* papa decretum fecit, quod decretalibus suis [n] inseruit GREGORIVS IX, quo vnicuique genus quoddam iuris hæreditarii conceditur in sepulturis maiorum suorum iacendi, exemplo, vt dicitur, patriarcharum. Factum hoc circa ann. MCCXXX. Non multo post BONIFACIVS VIII [o] de ea re loquitur, tamquam consueta hominibus, vt sepeliantur intra ecclesiam in maiorum suorum monumentis. Vt adeo ab hisce decretalibus antiquarum legum conculcatio arcessenda sit. Nam episcopis relictam exiguam potestatem permittendi vel non permittendi pro suo arbitrio & prudentia populo locum sepulturæ in ecclesia abstulerunt, iusque & possessionem locorum sepulturæ in ecclesiis priuatarum familiarum tradiderunt manibus. Et alii, quibus non erat istiusmodi ius, sua ducti vel ambitione vel superstitione, ius sepulturæ in ecclesia facile sibi emere poterant; quæ res erat, quam ne ipsi quidem imperatores priscis temporibus sibi expetere ausi fuerant. Ego in historia huius materiæ a primis initiis ad extrema vsque eius deducenda tanto fui studiosior, quia nouatio viris quibusdam, doctrina & iudicio præstantibus, querendi eamque tempore reformationis vel postea sublatam volendi dedit occasionem. *Hunc morem*, inquit doctus ANDREAS RIVETVS [p], *quem invexit auaritia & superstitio, valde vellem apud nos, cum aliis superstitionum reliquiis esse abolitum, & pristinam consuetudinem reuocari, vt sepulturæ publicæ in campo libero & aperto, extra ciuitatum portas constituerentur. Id etiam conuenientissimum esset vsibus ciuilibus, quia in locis reclusis non potest aër non adfici tetro cadauerum odore, ita vt nec mortuis hac ratione consulatur; nec viuentium pericula caueantur; præsertim morborum contagiosorum tempore, quo promiscue cadauera pesti-*

(n) Gregor. decretal. lib. III. de sepulturis cap. I. Statuimus vnumquemque in maiorum suorum sepulchris iacere, vt patriarcharum exitus docet.

(o) Sext. decretal. lib. III. tit. XII. de sepulturis. cap. II. Quum quis, cuius maiores sunt soliti in aliqua ecclesia sepeliri ab antiquo, cetera.

(p) Rivet. in Gen. XLVII. exercitat. CLXXII. p. 842. (p. 616. ed Roterod. MDCLI.) Vid. Grot. Luc. VII, 12. Quod in memoriam martyrum olim inductum, nescio an satis sapienter retineatur.

fera

fera conduntur templis, in quibus quotidie conuenitur. Quod sane horrendum mihi, & aliis multis merito visum est. Similis querela facta est a nonnullis inter *Romanenses*, maxime a IOANNE STEPHANO DVRANTO [q], excellentissimo quondam iureconsulto & senatus *Tholosani* præside. Laudat hic veterum patrum religionem, qua cauerint diligenter, ne intra ecclesiam defunctorum corpora sepelirentur, & *Caroli magni* pietatem, qua priscam institutionem, quodam modo neglectam, renouarit atque instaurarit. Simul cum magno dolore id loquitur, quod, quum olim imperatores tantum in porticu ecclesiæ sepulti sint, hodie recepta consuetudine laici passim intra ecclesiam sepeliantur præter leges & instituta veterum christianorum: ad quæ, post hanc digressionem, iam reuertimur.

LIBRI VICESIMI TERTII

CAPVT SECVNDVM

ALIAE QVAEDAM OBSERVATIONES DE LOCO, RATIONE ET TEMPORE SEPELIENDI.

§. I.

Consecratio cœmiteriorum non adeo antiqua.

CONSIDERATO hactenus generatim loco sepulturæ, ad specialiores quasdam obseruationes de loco, ratione & tempore sepeliendi inter christianos progredimur. Et heic primum quæri potest, Num formali quadam cœmiteriorum suorum, perinde atque ecclesiarum, vsi sint consecratione? Iam vero hac de re perfectum est silentium in primis sæculis. Nullus scriptor ante GREGORIVM TVRONENSEM, qui vixit circa annos DLXX, vllam eius fecit mentionem. Dicit autem [a] hic, sepulchrorum loca suo tempore sacerdotali benedictio-

(q) Durant. de ritib. ecclef. lib. I. c. XXIII. §. 5. 6. 7.

(a) Gregor. Turon. de gloria confessor. cap. CVI. Quid faciemus, si episcopus vrbis non aduenerit? quia locus ille, quo sepeliri debet, non est sacerdotali benedictione consecratus? Tunc ciues & reliqui viri honorati, qui ad exsequias beatæ reginæ conuenerant, imperant paruitati meæ, dicentes: Præsume de caritate fratris tui, & benedic altare illud. Confidimus enim de eius beneuolentia, quod molestum non ferat, si feceris, sed magis gra-

ne

ne conſecrata fuiſſe. DVRANTVS [b] huius conſuetudinis originem haud poteſt repetere altius, adeoque concludere poſſumus; hac memoria, non antea, hunc morem in eccleſiam eſſe inuectum. Sanctitas enim ſepulchrorum, de qua tam crebro antehac legimus, ex alia ratione erat, non ex formali eorum conſecratione.

§. II.

Sanctitas eorum ex alia ratione oriunda, non ex formali ipſorum conſecratione.

NAM ipſi gentiles hæc loca ſacra eorumque violationem genus quoddam ſacrilegii & violationem religionis habere conſueuerunt. Sicut ex duorum imperatorum gentilium, GORDIANI & IVLIANI edictis, quæ adhuc inter leges chriſtianas locum retinent, apparet. GORDIANVS [c] ea vocat *res religioni deſtinatas, etiam religionis effectas:* & propterea ſepulchrorum ſpoliatores puniri iubet, vt qui in læſæ religionis crimen inciderint. Similiter IVLIANVS [d] buſta diem functorum *aggeres conſecratos* nominat; & lapidem hinc mouere, terram ſollicitare, & ceſpitem vellere, proximum ſacrilegio maiores ſemper habuiſſe dicit: Ornamenta tricliniis aut porticibus auferre de ſepulchris, piaculum eſſe & contaminationem religionis, pœna manium vindice cohibendam. IVSTINIANVS

tiam referat. Præſume, precamur, vt caro ſancta ſepulturæ reddatur. Et ſic ab illis iniunctus altare in cellula ipſa ſacraui.

(b) Durant. de ritib. eccl. lib. I. cap. XXIII. n. 9. Omnia cœmiteria conſecrabantur ab hiſque poteſtas ſæcularis excludebatur. Iuo Carnotenſis *epiſt. CCXXIX.* Gregor. Turon. *de gloria confeſſor. cap. CVI.* teſtatur, ſepulchrorum loca ſacerdotali benedictione conſecrata fuiſſe.

(c) Cod. Iuſtin. lib. IX. tit. XIX. de ſepulchro violato leg. I. Res religioni deſtinatas, quin imo iam religionis (al. religioſas) effectas, ſcientes qui contigerint, & emere & diſtrahere non dubitauerint: tametſi iure venditio non ſubſiſtat: læſæ tamen religionis inciderunt in crimen.

(d) Cod. Theod. lib. IX. tit. XVII. de ſepulchris violatis. leg. V. Pergit audacia ad buſta diem functorum & aggeres conſecratos: Quum & lapidem hinc mouere, terram ſollicitare & ceſpitem vellere, proximum ſacrilegio maiores ſemper habuerunt: ſed ornamenta quidam tricliniis aut porticibus auferunt de ſepulchris. Quibus primis conſulentes ne in piaculum incidant, contaminata religione buſtorum, hoc fieri prohibemus, pœna manium vindice cohibentes.

hanc

hanc IVLIANI legem repetens in codice ſuo [*e*] pro *pœna manium* legit *pœna ſacrilegii*, nomen pariter & pœnam ſacrilegii huic crimini expreſſis verbis adſignans. Ita quoque vetuſtus poëta in hoc diſticho:

Res ea ſacra, miſer, noli mea tangere fata:
Sacrilegæ buſtis abſtinuere manus.

Quæ omnia oſtendunt, ſepulchra tam ab ethnicis quam chriſtianis pro rebus ſacris habita eſſe, ſine vlla formali conſecratione. Et *Romani* impium eſſe ſtatuebant, mortuorum cineres diſturbare vel violare, niſi publicorum hoſtium eſſent cineres, quorum ſepulchra illis religioſa non erant, quemadmodum PAVLVS [*f*] magnus ille iureconſultus, definit: Ideoque lapides inde ſublatos in quemlibet vſum conuertere quis poterat, nec vlla ſepulchri violati actio in eum competebat.

§. III.

Modus exornandi ſepulchra diuerſus inter ethnicos & chriſtianos.

VERVM in reliquis caſibus omnibus ſepulchra mortuorum loca magnæ ſanctitatis, adeoque & loca magnæ ſecuritatis erant: Ita quidem, vt tuta repoſitoria eſſe crederentur non ſolum mortuorum, ad illos ab omni violentia ſartos tectos conſeruandos, ſed ornamentorum etiam, quibus illa circumdata erant, vel diuitiarum, quæ ſæpe vna cum mortuo ſepeliebantur. Nam *Romani* monumenta ſua ſæpenumero pretioſis columnis, marmoribus, ſtatuis atque imaginibus circumpoſitis ornabant. Quemadmodum e diuerſis legibus in codice *Theodoſiano* [*g*], ad cohibendos eorum ſpoliatores factis, & ex mul-

(*e*) Cod. Iuſtin. lib. IX. tit. XIX. de ſepulchro violato. leg. V.

(*f*) Digeſt. lib. XLVII. tit. XII. de ſepulchro violato. leg. IV. Sepulchra hoſtium nobis religioſa non ſunt; Ideoque lapides inde ſublatos in quemlibet vſum conuertere poſſumus: Non ſepulchri violati actio competit.

(*g*) Cod. Theod. lib. IX. tit. XIX. de ſepulchris violatis, leg. II. Vniuerſi, qui de monumentis columnas vel marmora abſtulerunt, vel coquendæ calcis gratia lapides deiecerunt, -- ſingulas libras auri per ſingula ſepulchra fiſci rationibus inferant. -- Eadem etiam pœna, qui diſſiparunt, vel ornatum minuerunt, teneantur. cetera. Leg. IV. Qui ædificia manium violant, domus, vt ita dixerim, defunctorum, geminum videntur facinus perpetrare: nam & ſepultos ſpoliant deſtruendo, & viuos polluunt fabricando. Si

tis *Romanis* scriptoribus patet, qui GOTHOFREDO [*h*] in commentario in vnam harum legum memorantur, & nominatim sunt PLINIVS, CICERO, AGGENVS, PROPERTIVS, SERVIVS & EVTROPIVS, quorum hic postremus speciatim de *Traiani* monumento narrat, quod columna ibi posita fuerit, cuius altitudo CXL pedes habuerit. *Antonini* quidem imperatores immensam *Romanorum* vanitatem ac profusionem hac in re quodam modo cohibuerunt, asperioribus legibus contra nimis splendidam funerum pompam & sepulchrorum magnificentiam promulgatis, vti memoriæ prodidit IVLIVS CAPITOLINVS [*i*]: Verum hoc non impediebat, quo minus monumenta sua statuis & columnis marmoreis & id genus ornamentis aliis honestarent homines, quemadmodum postea in lege quadam *Gordiani* in codice *Iustinianeo* [*k*] permissum esse reperimus. Vt adeo hæc monumenta gentilium tam structura quam ornamentis sæpius splendida essent & magnifica, vnde non raro præda & spolium rapacibus inuasoribus facta sunt. Hoc autem vix de vllo christianorum sepulchro per tria priora sæcula statuere possumus. CAIVS, vetustus scriptor & presbyter ecclesiæ *Romanæ* circa annum CCX, de tropæis ac monumentis [*l*] loquitur *Petri* & *Pauli* apostolorum, quæ tunc temporis ostendi solita sint, vnum quidem in *Vaticano* ad *viam triumphalem*,

quis igitur de sepulchro abstulerit saxa, vel marmora, vel columnas, aliamue quamcumque materiam, fabricæ gratia, siue id fecerit venditurus, decem pondo auri cogatur inferre fisco; siue quis propria sepulchra defendens, hanc in iudicium querelam detulerit, siue quæcumque alius accusauerit, vel officium nuntiauerit.

(*h*) Gothofred. in leg. II. p. 141. a fin. seq.

(*i*) Capitolin. vit. Marc. Anton. pag. 78. Tunc Antonini leges sepeliendi sepulchrorumque asperrimas sanxerunt: Quandoquidem cauerunt, Ne vti quis vellet fabricaret sepulchrum: Quod hodieque seruatur.

(*k*) Cod. Iustin. lib. III. tit. XLIV. de religiosis & sumtibus funerum leg. VII. Statuas sepulchro superimponere vel monumento ornamenta superaddere, non prohiberis: Quum iure suo quæ minus prohibita sunt, vnicuique facultas libera non denegetur.

(*l*) Ap. Euseb. lib. II. c. XXV. *ἐγὼ δὲ τὰ τρόπαια τῶν ἀποστόλων ἔχω δεῖξαι· ἐὰν γὰρ θελήσῃς ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸν Βατικανὸν, ἢ ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν Ὠστίαν, εὑρήσεις τὰ τρόπαια τῶν ταύτην ἱδρυσαμένων τὴν ἐκκλησίαν.* *Ego vero* (inquit Caius) *apostolorum tropæa possum ostendere. Nam siue in Vaticanum, siue ad O-*

et

et alterum ad *viam Ostiensem.* At vero hæc tropæa non adeo magnifica fuerunt. Qualiacumque autem fuerunt, postea tamen vtriusque ossa circa annos CCLVIII a *Xysto* pontifice *Romano* [m] in catacumbas reposita sunt formidine dedecoris atque iniuriæ, quæ feruente persecutione illis inferri poterat. Quodcumque de illis statuere tuto possumus, hoc est, quod lapides sepulchrales fuerint cum inscriptione, nomina eorum, merita, tempus & genus mortis declarante. Et nonnulla eorum ne hoc quidem fuisse exploratum habemus. Interdum enim multi martyres in vno communi sepulchro humabantur, & tum inscriptio solum numerum, non nomina, nec vlla singularia de illis continebat. PRVDENTIVS [n] tumulum se obseruasse dicit, in quo sexaginta martyres vna sepulti iacuerint. Monumentum *Iacobi* apostoli *Hierosolymis* solus cippus [o] erat cum inscriptione. Et sequentibus sæculis christiani magnifica monumenta non magnopere adfectabant ante quidem, quam intra ecclesias sepelire inciperent. Obseruarant enim, quemadmodum gentilium monumenta spoliata & direpta essent, & quot leges contra sepulchrorum violationem ferre necesse habuissent imperatores. Quæ res multis christianis occasionem dabat cogitandi, quanto melius ac tutius esset, sibi ipsis, dum viuerent, monumenta exstruere per liberalitatem ac beneficentiam in pauperes, quam splendida ac magnifica

stiensem viam pergere libet, occurrent tibi tropæa eorum, qui ecclesiam illam fundauerunt.

(m) Depositio martyrum ap. Pearson. annal. Cyprian. p. 62. (p. 49. §. II. edit. Amstel. MDCC.) cit. cap. I. §. III. sub not. (*) pag. 11.

(n) Prudent. Peristephan. hymn. XI. de Hippolyto.

Plurima litterulis signata sepulchra loquuntur
Martyris aut nomen, aut epigramma aliquod.
Sunt & muta tamen tacitas claudentia turbas
Marmora, quæ solum significant numerum.
Quanta virum taceant congestis corpora aceruis
Nosse licet, quorum nomina nulla legas.
Sexaginta illic, defossas mole sub vna,
Reliquias memini me didicisse hominum.

(o) Euseb. lib. II. c. XXIII. vocat στήλην, ὅτι αὐτοῦ ἡ στήλη, inquiens, μένει παρὰ τῷ ναῷ. Et Hieronymus de scriptor. eccles. c. II. *TITVLVM. Iuxta templum*, inquiens, *vbi præcipitatus fuerat, sepultus est. TITVLVM* vsque ad obsidionem Titi & vltimam Hadriani notissimum habuit.

mo-

monumenta ædificare, a furibus ac latronibus pro arbitrio ſuo diripienda. Ita narrat de *Paula* HIERONYMVS [*], cam omnia bona ſua dediſſe pauperibus & hoc habuiſſe voti, vt mendicans ipſa moreretur & in funere ſuo aliena ſindone inuolueretur. *Ephrem Syrus* iam moriturus iis, qui tunc aderant, mandabat, ne pretioſo cum veſtimento corpus ſuum ſepelirent. Et ſi quis tale quidquam cogitaſſet, aut præparaſſet, id ne exſequeretur, ſed conſilio in melius mutato, hoc ipſum, quod ſepulturæ cohoneſtandæ decreuiſſet, pauperibus impertiretur, quemadmodum in vita ampliſſimi huius viri ac magni luminis in eccleſia *Orientali* refert GREGORIVS NYSSENVS [*p*]. Et BASILIVS diuites ac locupletes generatim adhortatur, vt opes ſuas potius pietatis operibus impendant, quam vt ſibi magnifica exſtruant monumenta. *Quid opus*, inquit [*q*], *monumento ſumtuoſo, aut quæ vtilitas inanis ſumtus? Bonum ſepulchrum eſt pietas. Omnibus tuis ornatus hinc diſcede, fac ornent te tuæ diuitiæ. Habe illas penes te.*

§. IV.

Differebant etiam inter ſe ritu ſepeliendi: ethnicis quidem corpus communiter cremantibus, oſſaque & cineres in vrnis ponentibus: Chriſtianis autem integrum corpus terra humantibus, & a gentili conſuetudine abhorrentibus.

ALIA differentia ethnicos inter & chriſtianos erat in ratione ſepeliendi. Ethnici enim plerique omnes defunctorum corpora in rogum impoſita cremabant, & tum cineres & oſſa in vrnas colligebant ſepeliebantque: chriſtiani autem ab hac ſepeliendi ratione abhorrebant; neque adeo illa vmquam vte-

(*) Hieronym. epiſt. XXVII. in epitaph. Paulæ cap. VII.

(*p*) Nyſſen. vit. Ephrem. tom. III. p. 613. *Μέλλων ὁ θεοφόρος ἐκεῖνος ἀνὴρ ἀπαίρειν πρὸς τὰ αἰώνια, τοῖς παροῦσιν παρηγγύατο, ὡς οὐκ ἐξὸν αὐτοῖς ἐσθῆτι πολυτελεῖ τὸ τούτου σῶμα ἐνταφιάσαι· εἰ δὲ καί τις φιλοπάτωρ ὢν τοιοῦτόν τι προνενόηκεν, ἢ παρητοίμασε, μηδαμῶς εἰς ἔργον τὴν βουλὴν ἀγαγεῖν· ἀλλ' αὐτὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁρισθὲν εἰς τὴν ἐκείνου ταφὴν, δοθῆναι πτωχοῖς.*

(*q*) Baſil. homil. in diuites, tom. I. p. 348. *τί μνήματος ἐπισήμου καὶ ταφῆς πολυτελοῦς, καὶ δαπάνης ἀκερδοῦς ὄφελος; -- καλὸν ἐντάφιον ἡ εὐσέβεια· πάντα περιβαλλόμενος ἄπελθε· οἰκεῖον κόσμον τὸν πλοῦτον ποίησαι· ἔχε αὐτὸν μετὰ σεαυτοῦ.*

bantur, ſed vniuerſum corpus terra humabant, vel ſi qua occaſione ad alium ſepeliendi modum eſſet, corpus condiebant, ad ponendum illud in catacumbis, vt ne quid offenſionis & incommodi ex illis haberent in iſtis locis, vbi nonnumquam religioſos conuentus ſuos agere neceſſum habebant. Chriſtianos planam & ſimplicem infodiendi corpora, non cremandi, rationem ſequutos eſſe, ex obiectione pagani illius apud MINVCIVM FELICEM [r] patet, *Anceps malum*, inquientis, *& gemina dementia! Cælo & aſtris, quæ ſic relinquimus vt inuenimus, interitum denuntiare: ſibi mortuis & exſtinctis, qui, ſicut naſcimur, & interimus, æternitatem repromittere. Inde videlicet exſecrantur rogos, & damnant ignium ſepulturas, quaſi non omne corpus, etſi flammis ſubtrahatur, annis tamen & ætatibus in terram reſoluatur*; cetera. Ad quam obiectionem chriſtianus reſpondet [s]: *Corpus omne, ſiue areſcit in puluerem, ſiue in humorem ſoluitur, vel in cinerem comprimitur, vel in nidorem tenuatur, ſubducitur nobis: ſed Deo elementorum cuſtodi reſeruatur. Nec, vt creditis, vllum damnum ſepulturæ timemus; ſed veterem & meliorem conſuetudinem humandi frequentamus.* Idem manifeſtum eſt ex TERTVLLIANO, qui quoſdam ethnicos a cremando ex ſuperſtitioſa quadam opinione [t] abſtinere dicit, quod ſcilicet modicum quid animæ ſubſidat in corpore poſt mortem. *Propterea nec ignibus funerandum aiunt, parcentes ſuperfluo animæ.* Addit: *Alia autem ratio pietatis iſtius (*chriſtianorum videlicet*) non reliquiis animæ adulatrix, ſed crudelitatis etiam corporis nomine auerſatrix, quod & ipſum homo non vtique mereatur pœnali exitu impendi.* Alio loco [u] ait: *Ego magis ridebo vulgus, tunc quoque quum ipſos defunctos atrociſſime exurit, quos poſtmodum guloſiſſime nutrit, iiſdem ignibus & promerens & offendens. O pietatem de crudelitate ludentem!* Inter criticos non conuenit, quo tempore & qua ratione hæc conſuetudo cremandi corpora inter *Romanos* ceſſarit. Nonnulli eam vetitam eſſe putant per vtrumque *Antoninum* in ſeueris legibus de funeribus, antea memoratis. GOTHOFREDVS autem & alii, non ſine ratione errorem

(r) Minuc. p. 32. (cap. XI. n. 2. 3. p. 33. edit. Cellar. Hallenſ. MDCXCIX.)
(s) Ibid. p. 101. (cap. XXXVII. n. 10, 11. p. 129. 130. cit. edit. Hall.)
(t) Tertull. de anima. cap. LI.
(u) Id. de reſurr. cap. I.

eſſe putant: quia non ſolum TERTVLLIANVS exuſtionem derideat tamquam adhuc vſitatam inter gentiles, ſed quia etiam in lege quadam *Theodoſii*, tempore ipſius adhuc quaſdam eius reliquias fuiſſe, ſignificetur. Nam de vtraque conſuetudine loquitur, hoc eſt, de humatione non ſolum vniuerſorum corporum ſubter terram, ſed etiam [x] de more ſepeliendi in vrnis ſupra terram; quod corpus ante exuri, & ſolas reliquias, oſſa & cineres, in vrnis ſupra terram poni conſueuiſſe innuit. Verum enimvero certum eſt, hanc conſuetudinem inter ipſos ethnicos quadraginta circiter annis poſt exoleuiſſe. MACROBIVS [y] enim, qui *Theodoſii* iunioris memoria vixit, circa annos CCCCXX, vrendi corpora defunctorum vſum eo tempore nullum fuiſſe, & quidquid de eo norit, ex lectione ſe didiciſſe expreſſis verbis adfirmat. Maxime probabile eſt, gentilitiam conſuetudinem gradatim immutatam fuiſſe a *Commodi* imperatoris inde tempore. Nam ipſe *Commodus* & multi ex amicis ipſius ſepulti ſunt per humationem, non per combuſtionem, quemadmodum vir quidam doctus [z] ex XIPHILINO obſeruat. Et ab hoc tempore conſuetudo cremandi fortaſſis cœpit exoleſcere, donec tandem ſub chriſtianis imperatoribus, licet ſine vlla eam prohibente lege, contraria conſuetudo prorſus inualeſceret, & hæc occideret in nihilum. Chriſtiani autem ſimplicis rationis ſepeliendi per humationem ſemper erant retinentiſſimi, nec vlla alia vti volebant; magnam crudelitatis partem in vexatoribus ſuis habentes, quandocumque hanc ipſis decentem ſepulturam poſt mortem negarent, vti faciebant nonnumquam, vel exponendo eorum tetris & immanibus beluis ac rapacibus auibus, vel cremando illa in contemtum ac riſum doctrinæ de futura reſurrectione. Ita, vt

(x) Cod. Theod. lib. IX. tit. XVII. de ſepulchris violatis. leg. VI. Omnia quæ ſuper terram vrnis clauſa, vel ſarcophagis corpora detinentur, extra vrbem delata ponantur, cetera.

(y) Macrob. Saturnal. lib. VII. c. VII. Licet vrendi corpora defunctorum vſus noſtro ſæculo nullus ſit, lectio tamen docet eo tempore, quo igni dari honor mortuis habebatur, ſi quando vſu veniſſet, vt plura corpora ſimul incenderentur, ſolitos fuiſſe funerum miniſtros denis virorum corporibus adiicere ſingula muliebria, cetera.

(z) Burnet. *Travels*. Let. IV. p. 210.

EVSE-

EVSEBIVS [a] ex epiſtola eccleſiæ *Smyrnenſis* refert, *Polycarpum* inſtigantibus iudæis tractabant, corpus illius in medio collocatum, vt moris erat ipſis, concremantes: atque ita chriſtiani demum illius oſſa colligentes ſepeliebant. Eodem modo martyres *Lugdunenſes* & *Viennenſes* in *Gallia* tractabant, cum grauiſſimo dolore chriſtianorum, quibus humare cadauera non permittebant, ſed ſub dio ſex dies cuſtodita, & tandem cremata atque in cineres redacta, in præterfluentis *Rhodani* alueum ſpargebant, in contemtum doctrinæ de carnis reſurrectione; exclamantes, *Videamus nunc, an ſint reſurrecturi, & vtrum adeſſe ipſis Deus ſuus ac de manibus noſtris ipſos eripere valeat*, quemadmodum hiſtoriam ex actis & monumentis paſſionis eorum idem EVSEBIVS [b] narrat. Sic *Maximus* præſes *Tharaco* martyri [c] dicebat, non eſſe, quod corpus ſuum vnguentis & odoribus conditum atque ſepultum iri ſperet; ſe enim comburi ipſum iuſſurum, & cineres eius in ventum diſperſurum. Facile eſſet, alia eiuſdem conſuetudinis exempla proferre in medium,

(a) Euſeb. lib. IV. cap. XV. ἰδὼν οὖν ὁ ἑκατοντάρχης τὴν τῶν ἰουδαίων γενομένην φιλονεικίαν, θεὶς αὐτὸν ἐν μέσῳ, ὡς ἔθος αὐτοῖς, ἔκαυσεν· οὕτως τε ἡμεῖς ὕστερον ἀνελόμενοι τὰ τιμιώτερα λίθων πολυτελῶν καὶ δοκιμώτερα ὑπὲρ χρυσίον ὀστᾶ αὐτοῦ, ἀπεθέμεθα ὅπου καὶ ἀκόλουθον ἦν.

(b) Euſeb. lib. V. c. I. τὰ δὲ καθ' ἡμᾶς ἐν μεγάλῳ καθειστήκει πένθει, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὰ σώματα κρύψαι τῇ γῇ· τὰ ἐν σώματα τῶν μαρτύρων παντοίως παραδειγματισθέντα καὶ αἰθριασθέντα ἐπὶ ἡμέρας ἕξ, μετέπειτα καέντα καὶ αἰθαλωθέντα ὑπὸ τῶν ἀνόμων κατεσαρώθη εἰς τὸν Ῥοδανὸν ποταμὸν πλησίον παραρρέοντα, ὅπως μηδὲ λείψανον αὐτῶν φαίνηται ἐπὶ τῆς γῆς ἔτι· καὶ ταῦτ' ἔπραττον, ὡς δυνάμενοι νικῆσαι τὸν θεὸν, καὶ ἀφελέσθαι αὐτῶν τὴν παλιγγενεσίαν·— νῦν ἴδωμεν εἰ ἀναστήσονται, καὶ εἰ δύναται βοηθῆσαι αὐτοῖς ὁ θεὸς αὐτῶν, καὶ ἐξελέσθαι ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν. *Nos grauiſſimo interim dolore premebamur, quod humare cadauera nobis non liceret. -- Igitur martyrum corpora poſtquam omni genere contumeliæ traducta & ſub dio per ſex dies expoſita iacuerunt, tandem cremata atque in cineres redacta, in præterfluentis Rhodani alueum ſparſa ſunt ab impiis, ne vllæ deinceps eorum reliquiæ in terris ſupereſſent. Atque id agebant, prorſus quaſi Deo ſuperiores eſſe & reſurrectionem illis adimere poſſent. -- Videamus nunc &c.*

(c) Acta Tharaci ap. Baron. an. CCXC. n. XXI. (n. XXIII. ed. Autuerp. MDCXVII.) Præſes dixit, Nonne ſic te perdam, & ſicut antea prædixi, & reliquias tuas? ne mulierculæ in linteamine corpus tuum inuoluant, & vnguentis & odoribus adornent. Sed ſceleſte, iubebo te comburi, & cineres tuos in ventum diſpergam.

quo-

quorum nonnulla ab ipſis hiſtoricis ethnicis [*d*], non ſine dolore & animaduerſione in inhumanam iſtam ac crudelem agendi rationem, commemorantur.

§. V.

Mos defunctorum corpora condiendi valde vſitatus inter chriſtianos. Et cur magis inter illos quam inter gentiles.

AB vltimo exemplo, quando præſes *Tharaco* dixit, fore; vt corpus eius vnguentis haud condiatur, facile eſſet concludere, fuiſſe morem chriſtianorum ad minimum martyres ſuos, ſi non alios, vnguentis adornare. Verum conſuetudo videtur fuiſſe generalior. Nam paganus ille apud MINVCIVM FELICEM [*e*] chriſtianis generatim dat vitio, quod corpus odoribus non honeſtent, dum viuant, ſed reſeruent vnguenta funeribus. Et TERTVLLIANVS ſignificare videtur [*f*], corpus ad funus præparare, adhibitis aromatibus aliiſque rebus odoriferis, generalem conſuetudinem fuiſſe chriſtianorum. *Tura*, inquit, *plane non emimus. Si Arabiæ queruntur, ſciant Sabæi, pluris & carioris ſuas merces chriſtianis ſepeliendis profligari, quam diis fumigandis.* Vna ex præcipuis ſpeciebus huius inunctionis corporum erat myrrha. Vnde PRVDENTIVS, adludens ad hanc conſuetudinem [*g*] ait:

Adſperſaque myrrha Sabæo
Corpus medicamine ſeruat.

(*d*) Ammian. Marcellin. lib. XXII. p. 241. (Inter ſcriptor. Auguſt. tom. II. p. 406. edit. Francof. MDLXXXVIII.) Quo non contenta multitudo immanis, dilaniata cadauera peremtorum camelis impoſita vexit ad lacus: iisdemque ſubito igne crematis, cineres proiecit in mare, id metuens, vt clamabat, ne collectis ſupremis, (i. e. reliquiis) ædes (rectius, ſedes) illis exſtruerentur vt reliquis, qui deuiare a religione compulſi, pertulere cruciabiles pœnas, aduſque glorioſam mortem intemerata fide progreſſi, & nunc martyres appellantur.

(*e*) Minuc. p. 35. (p. 38. edit. Hal.) Non corpus odoribus honeſtatis, reſeruatis vnguenta funeribus.

(*f*) Tertull. apol. c. XLII. Vid. de idololatria cap. XI. Annon illa principalis idololatria viderint, ſi eædem merces, tura dico & cetera peregrinitatis ſacrificium idolorum. Etiam hominibus ad pigmenta medicinalia, nobis quoque inſuper ad ſolatia ſepulturæ vſui ſunt.
Acta Euplii ap. Baron. an. CCCIII. n. CXLIX. Sublatum eſt poſtea corpus eius a chriſtianis, & conditum aromatibus, ſepultum eſt.

(*g*) Prudent. cathemerin. hymn. de exſequiis defunctorum.

Hic

Hic præcipuus vſus erat myrrhæ, vti ex PLINIO obſeruat HVGO GROTIVS [*b*]. Hinc porro [*] ex HERODOTO narrat [*i*], nationes *Orientales* corpora mortuorum myrrha condire ſolitas eſſe. Et Iudæis quidem morem fuiſſe, vnguentum adhibere ad funerandum, manifeſtum eſt ex ſeruatoris noſtri teſtimonio, dato mulieri, quæ corpus ipſius vnxerat ad funerationem, & ex iis, quæ *Ioannes* de *Ioſepho Arimathæenſi* & *Nicodemo* dicit, quod attulerint miſturam myrrhæ & aloës libras quaſi centum, acceperintque corpus *IESV* & obuinxerint illud linteis cum aromatibus, *ſicut mos ſit iudæis funerare*, Ioan. XIX, 39. 40. Vnde chriſtiani probabiliter anſam acceperant eumdem honorem mortuorum corporibus deferendi. Veteres etiam exiſtimabant, aliquid myſtici denotatum eſſe in donis, *CHRISTO* nato exhibitis a magis, quum ei darent aurum, tus ac myrrham: aurum quidem tamquam regi; tus autem tamquam Deo; & myrrham tamquam homini, quem mori oporteret atque ſepeliri. Etiamſi enim forte nihil huiuſmodi in animo habuerint, ſpiritus tamen ſanctus hæc dona talia eſſe iubere potuit, vt ipſis vel neſcientibus hæc omnia ſignificarent; quemadmodum vnctionem *CHRISTI*, a *Maria* ſuſceptam & perfectam, ad funerationem illius direxit. Ita enim ipſe ſeruator noſter eam interpretatus eſt atque accepit, quantumuis illa de ea nihil fortaſſis cogitarit. Certum eſt, hanc generalem fuiſſe notionem de myrrha *CHRISTO* oblata: quemadmodum ex IRENAEO, CYPRIANO, ORIGENE, BASILIO, GREGORIO NYSSENO, AMBROSIO, CHRYSOSTOMO, AVGVSTINO, HIERONYMO, IVVENCO & SEDVLIO oſtendit IOANNES MALDONATVS [*k*]. Et hæc opinio originem ſuam videtur traxiſſe

(*b*) Grot. in Matth. II, 11. Myrrhæ vix alius vſus eſt, quam vt corpora incorrupta conſeruet.

(*) Not. Nulla apud Grotium l. c. (nec Ioan. XIX, 39.) mentio habetur *Herodoti*, nec eorum, quæ heic ex eo adferuntur.

(*i*) Herodot. lib. II. cap. LXXXVI. tot. pag. 120. edit. Londin. MDCLXXIX. vbi inter alia hæc habentur: ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμένης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυμιημάτων, πλὴν λιβανωτοῦ, πλήσαντες, συῤῥάπτουσι ὀπίσω. *Tum aluum (mortui) complentes contuſa myrrha pura, & caſia, & aliis, excepto ture, odoribus, iterum conſuunt.*

(*k*) Maldonat. in Matth. II, 11. *Obtulerunt ei munera, aurum, tus, myrrham*]

ex regionum *Orientalium* consuetudine adhibendi myrrham in præparandis ad sepulturam defunctorum corporibus. Et quum hoc cum consuetudine iudaica & ratione sepulturæ seruatoris nostri exacte conueniret, veteres probabiliter tanto magis adduxit, vt eadem mortuorum corporum præparatione ad funerationem vterentur. Sæpius enim mortuos suos in istis locis sepelire necessum habebant, vbi ad diuinum cultum congregabantur. Atque hoc in casu necesse omnino erat, mortua corpora aromatibus condire, vt a corruptione conseruarentur, & loca tanto minus offensionis & incommoditatis haberent: Quemadmodum recentiorem quemdam ingeniosum scriptorem (*l*), in cogitationibus suis de hoc capite, huic opinioni fauere deprehendo. Iam quum ethnici generatim aliam sepeliendi viam inirent, hæc consuetudo nullum inter ipsos vsum habebat. Absurdum enim fuisset, remediis vti ad corpus a corruptione liberum conseruandum, quod statim igne destruere & in rogo in cineres redigere cogitabant. Hæc manifesto pugnantia erant. Quamobrem vt ethnici *Romani* a consuetudine condiendi cadauera alieni fuerunt, ita hoc ipsum pro alia differentia inter christianam & gentilitiam sepeliendi rationem habere possumus.

§. VI.

Christiani interdiu, ethnici vero noctu sepelire soliti.

ALIA quædam differentia erat ratione temporis. Ethnici enim exsequias funerum suorum plerumque noctu agebant:

Quibus Orientales abundant, quamquam nolim mysterium excludere, quod omnes heic veteres auctores tanto consensu cognouerunt, vt regi aurum, Deo tus, homini myrrha data sint. Minus enim mysterii esse videbatur, quod mulier illa vnguento Christum perfudisset, quod nihilominus erat apud Orientales vsitatum, tamen Christus ad significandam suam sepulturam, de qua nihil fortasse mulier cogitabat, factum dixit, Matth. XXVI, 12. Huius autem mysterii etsi non Christum, quia nihil eum de magis loquutum legimus, tamen omnes veteres auctores interpretes habemus, Irenæum lib. III. c. X. Cypr. serm. de stella & magis. Orig. lib. I. contr. Celsum, Basil. homil. de humana Christi generatione, Gregor. Nyssen. hom. de Christi natiuit. Chrysost. hom. I. in varios euangelistas, Ambros. lib. I. de fide c. II. Augustin. serm. I. de epiphania & serm. XXXVII. Hieron. comment. Iuuencum & Sedulium, quorum nota sunt carmina.

(*l*) Reeve's Apolog. not. on Minucius. p. 76.

Chri-

Christiani autem, si tuto illis liceret, semper eligebant diem. Temporibus quidem persequutionis, par est statuamus, eos sæpius coactos esse officia sua funebria, vti alia, ad deuitandam inimicorum suorum rabiem, de nocte celebrare. Sicut exemplum habetur in passione CYPRIANI [m], cuius corpus propter gentilium curiositatem noctu sepultum esse dicitur cum cereis & scolacibus. Neque vero id ipsum semper hisce difficilibus temporibus factum. Nam iudices sæpius faciliore & humaniore erant animi indole, quam vt illis commune ius & beneficium sepulturæ negarent, quod ipsimet officium, humanæ naturæ generatim debitum, credebant. Et propterea, quamcumque alioquin crudelitatem exercerent in christianos, plerumque hoc eis commodabant, vt martyres, quos trucidassent, sepeliri finerent; quomodo ex diuersis eorum actis, siue historiis passionum [n] patet. Quod officium si martyrum cadaueribus præstari permittebatur, necesse haud erat noctis perfugium & præsidium quærere, sed poterant, vti faciebant sæpius, luce palam sepelire. Ita quum *Polycarpus* esset crematus, discipulis postea tuto licebat [o] ossa eius & cineres colligere atque arbitratu suo humare. Et *Asturius*, vir ex *Roma* vrbis senatoribus, celeberrimum nomen consequutus dicitur EVSEBIO [p], quod *Marini* martyris cadauer humeris suis impositum baiularit & decenti sepulturæ tradiderit.

(m) Passio Cyprian. p. 14. Eius corpus propter gentilium curiositatem in proximo positum est cum cereis & scolacibus.

(n) Passio Maximiliani ad calcem Lact. de mort. persecut. p. 46. Pompeiana matrona corpus eius de iudice meruit & imposuit dormitorio suo &c.

(o) Euseb. lib. IV. c. XV. vid. sub litt. anteced. (a) §. IV. pag. 31.

(p) Euseb. lib. VII. c. XVI. Ἔνθα καὶ Ἀςύριος διὰ τῆς θεοφιλοῦς παῤῥησίας μνημονεύεται· ἀνὴρ τῶν ἐπὶ Ῥώμης συγκλητικῶν γενόμενος, βασιλεῦσί τε προσφιλὴς, καὶ πᾶσι γνώριμος εὐγενείας τε ἕνεκα καὶ περιουσίας· ὃς παρὼν τηνικάδε τελειουμένῳ τῷ μάρτυρι, τὸν ὦμον ὑποθεὶς, ἐπὶ λαμπρᾶς καὶ πολυτελοῦς ἐσθῆτος ἄρας τὸ σκῆνος ἐπιφέρεται· περιστείλας τε εὖ μάλα πλουσίως, τῇ προσηκούσῃ ταφῇ παραδίδωσι. *Tunc & Asturius ob religiosam fiduciam ac libertatem celeberrimum nomen est consequutus: vir ex Romæ vrbis senatoribus, imperatoribus vnice carus: & cum ob splendorem generis, tum propter diuitias omnibus notus. Qui quum supradicti martyris (Marini) supplicio interesset, humeris suis impositum cadauer candida ac pretiosa amictus veste baiulauit: & magnifico cultu ornatum decenti tradidit sepulturæ.*

Qvo-

Qvomodocvmqve autem res ſe habuit perſecutionis temporibus, id certum eſt, quamprimum ad imperii dignitatem euectus fuit *Conſtantinus*, chriſtianis funerum ſuorum exſequias luce palam peragere placuiſſe. Quod illi fecerunt, quoad *Conſtantinus* & *Conſtantius* imperio *Romano* præfuerunt, quo ipſo *Iulianus* apoſtata magnopere offenſus, promulgato edicto id vetuit, quod luculentum hac in re teſtimonium eſt. Edictum illud ita habet [q]: *Efferri cognouimus cadauera mortuorum per confertam populi frequentiam & per maximam inſiſtentium denſitatem: quod quidem oculos hominum infauſtis infeſtat adſpectibus. Qui enim dies eſt bene auſpicatus a funere? aut quomodo ad Deos & templa venietur? Ideoque quoniam & dolor in exſequiis ſecretum amat, & diem functis nihil intereſt, vtrum per noctes an per dies efferantur, liberari conuenit populi totius adſpectus, vt dolor eſſe in funeribus, non pompa exſequiarum, nec oſtentatio videatur.* Quæ lex manifeſto ad praxin chriſtianam ſub duobus antecedentibus imperatoribus reſpicit. Dolebat *Iulianus*, quod chriſtianos videbat exſequias ſuas palam de die peragere, idque cum gaudii potius quam doloris teſtificatione, maxime in translationibus martyrum, quæ eiuſdem naturæ erant cum exſequiis, magnaque cum pompa & lætitiæ ſignificatione, cum pſalmodia & hymnis ad Deum, in generali quadam congregatione & concurſu multitudinis, perficiebantur. Quomodo ſpeciatim in translatione *Babylæ* martyris ex *Daphne* ſuburbano in vrbem *Antiochiam* factum, quæ ætate ipſius contigit, & vna ex maximis noxis in imperio ſuo ab ipſo habita eſt. Nam, vt hiſtorici [r] perhibent, chriſtiani, qui *Antiochiæ* erant, viri ſimul ac mulieres, iu-

(q) Cod. Theod. lib. IX. tit. XVII. de violandis ſepulchris. leg. V.

(r) Socrat. lib. III. c. XVIII. τὰ γὰρ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἱερὰ τῶν ἑλλήνων ἀνοιγῆναι κελεύσας, χρησμὸν λαβεῖν παρὰ τοῦ ἐν Δάφνῃ Ἀπόλλωνος ἔσπευδεν· ὡς δὲ ὁ ἐνοικῶν τῷ ἱερῷ δαίμων τὸν γείτονα δεδοικὼς, λέγω δὴ Βαβυλᾶν τὸν μάρτυρα, οὐκ ἀπεκρίνατο· πλησίον γὰρ ἦν ἡ σορὸς, ἡ τὸ σῶμα τοῦ μάρτυρος κρύπτουσα· γνοὺς τὴν αἰτίαν ὁ βασιλεὺς, τὴν σορὸν τάχος κελεύει μετοικίζεσθαι· τοῦτο μαθόντες οἱ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν χριστιανοὶ, ἅμα γυναιξὶ καὶ νέᾳ ἡλικίᾳ, χαίροντες καὶ ψαλμῳδοῦντες, ἀπὸ τῆς Δάφνης ἐπὶ τὴν πόλιν μετέφερον τὴν σορόν· αἱ δὲ ψαλμῳδίαι ἥπτοντο τῶν ἑλληνικῶν Θεῶν, καὶ τῶν πεπιστευκότων αὐτοῖς τε καὶ τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν. *Imperator quum templa gentilium in vrbe Antiochia aperiri iuſſiſſet, oraculum ab Apolline Daphnæo accipere omni ſtudio contendebat. Sed quum*

venes ac virgines, ſenes ac pueri immenſa exſultatione ſuccincti, loculum per totam viam præcedebant. Præcinebant autem ceteris ii, qui pſalmos apprime callebant: multitudo deinde reſpondebat cum concentu, & ſingulis verſibus pſalmorum hanc addebant clauſulam: *Confundentur omnes, qui adorant ſculptilia, qui gloriantur in ſimulacris.* Hæc in auribus *Iuliani* per ſex millia paſſuum tanta exſultatione pſallebat omnis populus, vt cælum clamoribus reſultaret. Vnde & ille in tantam iracundiæ rabiem deductus eſt, vt altera die comprehendi chriſtianos paſſim & tradi iuberet in carceres ac pœnis ac cruciatibus adfici. Et hæc procul dubio ſecreta erat ratio, cur legem iſtam contra ritum celebrandi chriſtianas exſequias ferret; quamuis lex ipſa alias rationes prætexeret, ex ſuperſtitioſis penitioris philoſophiæ ac religionis eius principiis deſumtas. Prima eius ratio erat, quod ipſe exſequiarum aſpectus, maxime vero funeris perſecutio diurna homines ita polluat, vt ad cultum deorum inepti reddantur. Eamque ipſam ob ra-

in templo habitans dæmon, vicinum veritus, Babylam videlicet martyrem, nihil reſponderet: erat enim in proximo loculus, quo martyris corpus incluſum ſeruabatur: comperta cauſſa imperator loculum confeſtim transferri iubet. Quod vbi chriſtianis, qui Antiochiæ erat, palam factum eſt, ſimul omnes effuſi cum mulieribus & paruulis, loculum ex Daphne in vrbem comportant, tripudiantes gaudio & pſalmos concinentes. Pſalmi autem illi perſtringebant gentilium deos, eoſque, qui diis illis & ſimulacris eorum fidem adhibebant.

Sozom. lib. V. cap. XIX. *Φασὶ δὲ τότε ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καὶ νέους καὶ παρθένους, γέροντάς τε καὶ παῖδας, οἳ τὴν σορὸν εἷλκον, παρακελευομένους ἀλλήλοις, παρὰ πᾶσαν τὴν ὁδὸν διατελέσαι ψάλλοντας· πρόφασιν μὲν τῇ ᾠδῇ τοὺς ἱδρῶτας ἐπικουφίζοντας· τὸ δ' ἀληθές, ὑπὸ ζήλου καὶ προθυμίας κινουμένους, τῷ μὴ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν αὐτοῖς τὸν κρατοῦντα περὶ τὸ θεῖον· ἐξῆρχον δὲ τῶν ψαλμῶν τοῖς ἄλλοις, οἱ τούτους ἀκριβοῦντες, καὶ ξυνεπήχει τὸ πλῆθος ἐν συμφωνίᾳ· καὶ ταύτην τὴν ῥῆσιν ὑπῇδεν· ᾐσχύνθησαν πάντες οἱ προσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἐγκαυχώμενοι τοῖς εἰδώλοις. Quo quidem tempore aiunt viros ſimul & mulieres, iuuenes ac virgines, ſenes ac pueros, qui loculum martyris trahebant, ſeſe inuicem cohortantes, pſalmos per totum iter ceciniſſe: ſpecie quidem vt laborem cantu ſubleuarent: re ipſa vero, zelo quodam & pietatis æſtu ſuccenſos, eo quod princeps non idem cum ipſis de Deo ſentiret. Præcinebant autem ceteris ii, qui pſalmos apprime callebant: multitudo deinde reſpondebat cum concentu; & hunc verſiculum ſuccinebat; Confuſi ſunt omnes qui adorant ſculptilia, qui gloriantur in ſimulacris.* Vid. eadem apud Ruffinum lib. I. c. XXXV. Theodoret. lib. III. c. X.

tionem magiſtratui aut ſacerdotibus per *Romanæ* ſuperſtitionis leges non licebat funus de die exſequi, ſed tantum de nocte; quemadmodum in huius legis interpretatione ex optimis *Romanis* ſcriptoribus SERVIO, DONATO, AVLO GELLIO, SENECA, TACITO & DIONE fuſe oſtendit IACOBVS GOTHOFREDVS [s]. Hæc ratio eſt, deſumta ex principiis ſuperſtitionis eius in religione. Secunda ratio, e philoſophiæ penetrali deſumta a *Iuliano* & ipſo maximo philoſopho, hæc eſt, quod dolor in exſequiis ſecretum amet: quod dolor in funeribus eſſe debeat, non pompa exſequiarum aut oſtentatio. Tertia & poſtrema ratio eſt, ex perſona defunctorum petita, quod videlicet diem functis nihil interſit; vtrum per noctes an per dies efferantur: & quod adeo commodius ſit de nocte ſepelire propter viuos, qui nocturnis exſequiis pollui & offendi nequeant. Verum chriſtiani has rationes deſpiciebant, tamquam minus philoſophicas, ridiculas & irreligioſas. Quod ad primam, nullam agnoſcebant pollutionem, oriundam ex proſequutione funeris. Corpora chriſtianorum credebant *CHRISTI* membra eſſe, tam mortua, quam viua; nec vllam ſtatuebant labem in eorum deductione ad ſepulchra ſua, in quibus tantum ſomni ac quietis cauſſa deponerentur, aliquando reſurrectura. Quidquid theologia gentilis docebat in contrarium, perſuaſiſſimum tamen habebant, mortuos in communione eſſe ſanctorum, &

(s) Gothofred. in dict. leg. Iuliani. Quibus concinit Donatus in *Andriam Terentii. Noctu*, inquit, *efferebantur propter ſacrorum celebrationem diurnam.* Item Seruius *lib. XI. Aeneid.* ad verba illa: *Rapuere faces. Quia*, inquit, *in religioſa ciuitate canebant, ne aut magiſtratibus occurrerent, aut ſacerdotibus, quorum oculos nolebant alieno funere violari.* Eaque ipſa ratione vel certe ſimili Paulus *1. ſect. tit. de ſepulchris & lugendis*, corpus in ciuitatem inferre non licere ſcripſit, *ne funeſtentur*, inquit, *ſacra ciuitatis.* Et tamen refert Gellius lib. X. c. XV. ex Fabii Pictoris *lib. I.* etſi fas non eſſet pontifici, vel flamini Diali mortuum intueri, (quod etiam Seneca *conſol. ad Marc.* c. XV. & Tacitus *1. Annal.* agnoſcunt, id perperam negat Dio, lib. LIV.) & feralia tangere, funus tamen exſequi ne quidem pontifici religioni fuiſſe. Neque tamen hæc ſunt contraria. Non fuit religioni pontifici funus exſequi de nocte, quo tempore ſacra non celebrabantur: religioni fuiſſet de die, vt in indictiuo funere: vide exemplum in Tiberio apud Dionem lib. LV. in funere Cæſaris Auguſti, quo tempore ſacrorum celebratio diurna, vt loquitur Donatus, fiebat.

vt

vt talibus communicari & miniſtrari poſſe ſine vlla contaminatione. Quod vero ad ſecundam eius rationem attinet, ex philoſophia petitam, Quod nox ad luctum ſit aptior, dies autem non niſi ad pompam & oſtentationem faciat: hoc nullum ipſis argumentum erat, qui docti erant non immoderate lugere mortuos, nec lugere vt ceteri ſine ſpe eos, qui tantum obdormiuerant. Nam chriſtianorum luctus gaudio & ſolatio mixti ſunt. Pompæ exſequiarum potiſſimum pſalmi erant & hymni, cum quibus defunctos ad ſepulchra deducebant. Et talis pompa, qualis hæc, nihil in ſe habebat oſtentationis. Eo ſolum ſpectabat, vt viui ad ſanctitatem & ſtudium virtutis excitarentur, vt mortis memores eſſent, ad eamque digne ſe præpararent. Quam ob cauſſam commodum erat, eam fieri palam in ore atque oculis omnium per confertam ſpectatorum frequentiam. Ad quæ omnia dies accommodatior erat nocte, quum exſequiis ipſorum propoſitum eſſet videri ab omni populo. Et propterea, quum mortuorum nihil interſit, vtrum per dies an per noctes efferantur, (quæ tertia *Iuliani* ratio erat) chriſtiani diem iſtis ſollemnitatibus præſtituebant, vtpote viuis, quorum vtilitatis præcipua hac in re habebatur ratio, magis conuenientem.

ATQVE ex his rationibus chriſtiani exſequias ſuas de die celebrare pergebant, *Iuliani* prohibitionem rationeſque in contrarium nihil morati. GOTHOFREDVS ab hoc tempore nullum exemplum exſequiarum de nocte factarum exſtare putat: Refragari tantum videri dicit locum quemdam AMBROSII [r], vbi viduam, alteras poſt mariti deceſſum nuptias repetentem amiſſis liberis, ſic compellat & dehortatur: *Nonne iterum paſſura, quod repetit, & ad ipſorum votorum tumulos, exceptarum orbitatum imagines, lamentorum ſtrepitus perhorreſcit, vel quum accenſis funalibus nox ducitur, nonne pompa funebris exſequias magis putat, quam thalamum præparari?* „Verum, inquit GOTHOFREDVS, non „vult eo loco AMBROSIVS ad noctem exſequias celebrari, ſed „ritum nuptiarum cum ritu funeris componit. Vt in funere, „ita in nuptiis faces vſitatæ. Hinc illud ad matrimonio recens „iunctos:

(r) Ambroſ. de viduis.

Viui-

in *Paulæ* celebris illius matronæ funere. Nonnullos corpus eius, ceruice feretro subiecta, ad sepulchrum transtulisse, alios lampades cereosque prætulisse ait. Eadem de funere *Macrinæ* sororis suæ narrat GREGORIVS NYSSENVS [z], quod non pauci diaconi ministrique funus præcesserint, qui ordine progredientes, accensos cereos gestarint manibus. Et THEODORETVS [a], loquens de reliquiarum *Chrysostomi* ex *Comanis* in vrbem regiam *Constantinopolin* translatione, dicit, tantam populi multitudinem eas prosequutam esse in nauigiis, quum *Bosporum* transportarentur, vt mare facibus obtegeretur. CHRYSOSTOMVS ipse [b] de vsu lampadum in funeribus loquitur. Et in nouella quadam IVSTINIANI [c] acoluthis interdicitur quidpiam exigere pro facibus suis. Nam *Constantinopoli* faces funeribus dabantur ex publico ærario, quod ibi ad sepeliendos mortuos

manibus & ceruicem feretro subiicientibus, quum alii pontifices lampadas cereosque præferrent.

(z) Nyssen. vit. Macrinæ, tom. II. p. 201. Τοῦ λαοῦ περὶ τὴν κλίνην πεπυκνωμένου, καὶ πάντων ἀπλήστως ἐχόντων τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου θεάματος, οὐκ ἦν ἐν εὐκολίᾳ τὴν πορείαν ἡμῖν διανύεσθαι· προηγεῖτο δὲ καθ' ἑκάτερον μέρος διακόνων δὲ καὶ ὑπηρετῶν οὐκ ὀλίγον πλῆθος, στοιχηδὸν τοῦ σκηνώματος προπομπεῦον, τὰς ἐκ κηροῦ λαμπάδας ἔχοντες πάντες. *Quum frequens populus feretrum circumstaret, nec tam mirabili & sacro spectaculo posset expleri, non erat facile nobis iter facere, ex vtraque autem parte præcedebat non exiguus diaconorum ministrorumque numerus, qui omnes ordine progredientes,* accensos cereos *manibus gestabant.*

(a) Theod. lib. V. c. XXXVI. χρόνῳ μέντοι ὕστερον καὶ αὐτὰ τοῦ διδασκάλου τὰ λείψανα εἰς τὴν βασιλεύουσαν μετεκόμισαν πόλιν· καὶ πάλιν ὁ πιστὸς ὅμιλος, ὡς ἠπείρῳ τῷ πελάγει διὰ τῶν πορθμείων χρησάμενος, τοῦ Βοσπόρου τὸ πρὸς τῇ προποντίδι στόμα ταῖς λαμπάσι κατέκρυψε. *Aliquanto post ipsius quoque magni doctoris reliquiæ in vrbem regiam translatæ sunt. Atque iterum fidelis populus, mari præ nauigiorum multitudine instar continentis effecto, ostium Bospori ad Propontidem situm* facibus obtexit.

(b) Chrysost. homil. IV. in Hebr. p. 1784. (p. 730. edit. Francof.) εἰπὲ γάρ μοι, τί βούλονται αἱ λαμπάδες αἱ φαιδραί; οὐχ ὡς ἀθλητὰς αὐτοὺς προπέμπομεν; τί δὲ ὕμνοι; οὐχὶ τὸν θεὸν δοξάζομεν, καὶ εὐχαριστοῦμεν, ὅτι λοιπὸν ἐστεφάνωσε τὸν ἀπελθόντα; *Nam dic mihi, quid sibi volunt* claræ lampades? *Annon eos tamquam athletas deducimus? Quid autem hymni? Annon Deum glorificamus & gratias agimus, quod eum, qui excesserit, iam coronauerit?*

(c) Iustin. nouell. LIX. cap. V. tot.

conſtitutum erat. Hæ non meræ ſunt adluſiones ad vetuſtam conſuetudinem, ſed planæ narrationes de ipſo facto, quæ chriſtianos probant aut quaſdam exſequias noctu celebraſſe, aut certe de die facibus vſos eſſe: vti quædam teſtimonia videntur innuere. Nam CHRYSOSTOMVS lampades ante mortuos portari dicit, ad ſignificandum, quod athletæ ac victores fuerint, & vt tales in triumpho ad ſepulcra ſua deducantur. Et eatenus opinio GOTHOFREDI admitti poteſt, quod chriſtiani generatim de die funera ſua duxerint. At vero tum ei illud addi oportet, quod lampades & faces accenſas adhibuerint interdiu ad declarandam lætitiam ſuam & teſtificandam reuerentiam atque honorem mortuo, tamquam triumphanti victori, qui hunc mundum inferiorem deuicerit, & iam profectus ſit in melioris mundi, qui ſupra eſt, poſſeſſionem. Si quid pretii ſtatui poſſet incertæ auctoritati ſcriptoris vitæ *Germani* epiſcopi *Antiſſiodorenſis* apud SVRIVM, res extra controuerſiam poneretur. Dicit enim [*d*], „*Gallos* funus eius honorifice curaſſe, & multitudinem hominum, ſplendorem ſibi etiam per diem vendicantem, repercuſſo ſolis radio, refulſiſſe„. Verum præter hoc incertum teſtimonium ſatis multa diximus ad oſtendendam differentiam inter ritum gentilem ſepeliendi de nocte & chriſtianum ritum ſepeliendi de die; quæ res præcipua eſt, quam in hac diſſertationis meæ parte ſpectaui. Vnum tantum confirmationis loco ſubiungo, quod chriſtiani hoc æuo generatim euchariſtiam in elatione funerum celebrarint, quod diurnum officium eſt, non nocturnum, & matutina quidem diei parte, non poſt meridiem, peragendum. Vnde in concilio quodam *Carthaginenſi* decretum legitur, vt, ſi qua commemoratio defuncti facienda ſit a meridie, ea fiat cum ſolis precibus, non cum celebratione euchariſtiæ. Quod certiſſimum argumentum eſt, funera eorum generatim de die efferri conſueuiſſe, ſiquidem officium funebre officio euchariſtico ſiue matutino quodam modo adſignatum erat. Qua de re plura loco ſuo.

(*d*) Sur. XXX. Iul. ap. Durant. de ritib. lib. I. c. XXIII. n. 14.

LIBRI

LIBRI VICESIMI TERTII
CAPVT TERTIVM
QVEMADMODVM CORPVS AD EXSEQVIAS PRAEPARARINT, ET QVIBVS RELIGIOSIS CAERIMONIIS AC RITIBVS ILLVD SEPELIERINT.

§. I.

Christiani sepeliendi mortuos, etiam cum vitæ suæ periculo, numquam non studiosi.

VENIMVS iam ad cærimonias, in præparatione mortui corporis ad exsequias adhiberi solitas, & ritum illud sepeliendi. Nullus caritatis actus maioribus laudibus effertur a veteribus, quam quidem hic sepeliendi mortuos. Et propterea sæpe cum vitæ suæ periculo hoc amoris in defunctos officium suscipiebant. Persequutionis & pestilentiæ temporibus fieri hoc non poterat sine graui periculo; neque tamen in vtroque casu id reformidabant. *Asturius* senator *Romanus* [a] corpus *Marini* martyris humeris suis impositum de loco supplicii ad sepulchrum portabat. Et *Eutychianus* presbyter *Romanus* in *Romano* martyrologio & pontificali laudatur, quod per loca diuersa CCCXLII martyres [b] manibus suis sepeliuerit. Interdum cadauera martyrum noctu auferre audebant, si libertatem ea sepeliendi precibus obtinere aut pecunia redimere non poterant. Quemadmodum ex epistola ecclesiarum *Lugdunensis* & *Viennensis* apud EVSEBIVM [c] discimus, vbi fratres grauissimum animi dolorem declarant, quod sibi per inimicos non licuerit martyres suos humare. Omni enim studio atque industria cadauera noctu atque interdiu custodiisse eos dicunt, ne quis christianorum ea auferret, neque vim auri neque preces vllas hostium animos commouere potuisse, vt ea sepulturæ mandari sinerent, sed sub dio per sex dies exposita, tandem

(a) Euseb. lib. VII. c. XVI. vid. cap. præced. §. VI. sub litt. (p) pag. 35.
(b) Pontificial. vit. Eutychiani (concil. tom. I. p. 913.)
(c) Euseb. lib. V. c. I. Vid. cap. antec. §. IV. sub litt. (b) pag. 31.

 cre-

cremata atque in cineres redacta, in *Rhodanum* fluuium sparsisse, ne vllæ deinceps eorum reliquiæ in terris superessent. Fratres heic vitam suam noctu exposuerunt periculo, vt, si fieri posset, cadauerum compotes facti ea honeste sepelirent. Neque exempla in vetustis martyrologiis desunt eorum, qui propter flagrantissimum in fratres suos hac in re amorem martyres facti sunt. Alter difficilis casus, in quo æqualem caritatem & industriam demonstrabant, tempus erat, vbi pestilentiæ contagia humanum vrebant genus. Neque tum fratres suos, dum viuerent, deserebant, neque inhumatos esse sinebant, si diem obiissent. Singulare huius curæ exemplum [*d*] nobis suggerit DIONYSIVS episcopus *Alexandriæ* in terribili pestilentia, quæ tunc temporis grassata sit in *Aegypto*. „Plurimi ex fratribus nostris, inquit, curam omnem propriæ salutis abiicientes, sibique mutuo adhærescentes, dum ægros secure atque „audacter inuisunt, eisque assidue ministrant & curationem adhibent in *CHRISTO*, vna cum illis mortui sunt; aliorum ægritudine libentissime sese implentes, & proximorum morbum „in semetipsos quodam modo attrahentes, doloresque eorum „sponte sua exprimentes atque extergentes. Multique adeo, „qui alios ægrotantes curauerant, & in pristinam valetudinem „restituerant, ipsi interierunt: mortem illorum in se ipsos traducentes, verbumque illud vulgare, quod officiosæ duntaxat „comitatis hactenus visum fuerat, re ipsa adimplentes, quum „aliorum peripsema effecti ex hac vita migrarent. Et hoc „quidem pacto optimi quique ex fratribus nostris, quorum „nonnulli presbyteri erant atque diaconi, & ex populo lauda-

(*d*) Ap. Euseb. lib. VII. c. XXII. οἱ πλεῖστοι τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην καὶ φιλαδελφίαν ἀφειδοῦντες ἑαυτῶν καὶ ἀλλήλων ἐχόμενοι, ἐπισκοποῦντες ἀφυλάκτως τὰς νοσοῦντας· λιπαρῶς ὑπηρετούμενοι· θεραπεύοντες ἐν χριστῷ, συναπηλλάττοντο ἐκείνοις ἀσμενέστατα· τῦ παρ' ἑτέρων ἀναπιμπλάμενοι πάθους, καὶ τὴν νόσον ἐφ' ἑαυτὰς ἕλκοντες ἀπὸ τῶν πλησίον, καὶ ἑκόντες ἀναμασσόμενοι τὰς ἀλγηδόνας· καὶ πολλοὶ νοσοκομήσαντες καὶ ῥώσαντες ἑτέρους, ἐτελεύτησαν αὐτοί, τὸν ἐκείνων θάνατον εἰς ἑαυτὰς μεταστησάμενοι· καὶ τὸ δημῶδες ῥῆμα μόνης ἀεὶ δοκῦν φιλοφροσύνης ἔχεσθαι, ἔργῳ δὴ τότε πληρῦντες, ἀπιόντες αὐτῶν πάντων περίψημα· οἱ γῦν ἄριστοι τῶν παρ' ἡμῖν ἀδελφῶν, τῦτον τὸν τρόπον ἐξεχώρησαν τῦ βίυ, πρεσβύτεροί τέ τινες καὶ διάκονοι, καὶ τῶν ἀπὸ τῦ λαῦ λίαν ἐπαινέ-

„tissi-

„tiſſimus quiſque mortem oppetierunt. Adeo, vt genus hoc „mortis ob pietatem fideique conſtantiam nequaquam in„ferius martyrio cenſeatur. Hi ergo ſanctorum corpora ſæ„pius manibus gremioque excipientes; oculos illis & ora clau„dentes; baiulantes eadem humeris ſuis; componentes; ad„hæreſcentes illis; complectentes; lauacro & veſtimentis or„nantes, paullo poſt eadem officia ab aliis conſequuti ſunt, „quum ſuperſtites ſemper eorum, qui præceſſerant, veſtigiis „inſiſterent„.

§. II.

Quemadmodum corpus ad ſepulturam præpararint. Primo; *Claudendo oculos & ora eius obturando. Decens omnino ritus, ab omnibus nationibus obſeruatus.*

HIC locus DIONYSII nobis non ſolum magnam veterum chriſtianorum caritatem in ſepeliendis mortuis, ſed etiam quaſdam minores circumſtantias, in præparando & decenter componendo corpore ad ſepulturam tum obſeruari ſolitas, oſtendit. Primum eos conſueuiſſe dicit oculos claudere & ora obturare, ſimul atque quis deceſſiſſet. Quæ conſuetudo decentiæ erat, ab omnibus nationibus obſeruata, & ab ipſa natura tamquam res conueniens commendata. Soli *Romani* aliam ei cærimoniam addebant, quæ nihil a natura iniunctum in ſe habebat, ſed meram ſuperſtitionem: Quæ, deſcribente PLINIO [e], erat, oculos rurſus in rogo patefacere, eiſque cælum oſtendere. Quod ex ſuperſtitione *Romana* tam neceſſe fieri oportebat, quam neceſſe erat primum oculos eorum claudere aduerſus adſpectum hominum. Cuius in ſuperſtitionis rationem heic non inquiremus, ſed obſeruabimus duntaxat,

μενοι· ὡς καὶ τῦ θανάτυ τῦτο τὸ εἶδος διὰ πολλὴν εὐσέβειαν καὶ πίστιν ἰσχυρὰν γινόμενον, μηδὲν ἀποδεῖν μαρτυρίυ δοκεῖν· καὶ τὰ σώματα δὲ τῶν ἁγίων ὑπτίαις χερσὶ καὶ κόλποις ὑπολαμβάνοντες, καθαιρῦντές τε τὰς ὀφθαλμὰς, καὶ στόματα συγκλείοντες· ὠμοφορῦντές τε καὶ διατιθέντες· προσκολλώμενοι συμπλεκόμενοι· λυτροῖς τε καὶ περιστολαῖς κατακοσμῦντες· μετὰ μικρὸν ἐτύγχανον τῶν ἴσων· ἀεὶ τῶν ὑπολειπομένων ἑφεπομένων τοῖς πρὸ αὐτῶν.

(e) Plin. natur. hiſtor. lib. XI. cap. XXXVII. p. 204. Morientibus oculos operire, rurſuſque in rogo patefacere, Quiritium magno ritu ſacrum eſt. Ita more condito, vt neque ab homine ſupremum eos ſpectari fas ſit, & cælo non oſtendi nefas.

quod

quod ſicuti chriſtiani hanc cærimoniam reiecerint, eo quod mera ſuperſtitio eſſet, ita alteram illam retinuerint, tamquam conuenientem decoro illi, quod ab natura docetur.

§. III.

Abluendo corpus aqua.

PROXIMA circumſtantia, DIONYSIO memorata, erat corporis expoſitio & ablutio. Hæc cærimonia erat, non ſolum *Græcis* & *Romanis*, ſed *Hebræis* etiam vſitata: A quibus arceſſita & continuata eſt per chriſtianos, vti apud Iudæos, quamquam ex magis ſuperſtitioſis rationibus quam olim, in hodiernum vſque diem, narrante IOANNE BVXTORFIO [*f*], obtinet. Ritum fuiſſe, admodum mature a iudæis ad chriſtianos transmiſſum, ex iis patet, quæ de *Tabitha* Act. IX, 37. memoriæ prodita leguntur, quod, quum illa diem obiiſſet, lauerint eam poſuerintque in cœnaculo. Et nonnulli [*g*] hoc ipſum *Paulum* apoſtolum intelligere putant, 1 Cor. XV, 29. vbi de ablutione ſuper mortuos loquitur. Quod non adeo certum eſt. Vtcumque autem eſt, conſuetudinis, tamquam vſitatæ apud chriſtianos, mentio habetur non ſolum apud DIONYSIVM, ſed apud TERTVLLIANVM [*h*] etiam, qui chriſtianos æque lauacro vti dicit atque gentiles, ad ſeruandum calorem & ſanguinem. Rigendi enim & pallendi tempus poſt mortem eſſe. Hæc itidem innocens decenſque cærimonia erat, adeoque a chriſtianis retinebatur, non ob myſticam aliquam ſignificationem, cuius vlli eorum meminerint, ſed vt ritum ciuilem &

(*f*) Buxtorf. ſynagog. iudaic. c. XXXV. p. 501 (cap. XLIX. p. 699. 700. edit. Baſil. MDCLXI. 8uo.) Aqua calida, cui addunt flores chamæmeli & roſas ſiccas, ſtudioſe abluitur mortuus, vt purus & mundus ſit, quum peccatorum ratio reddenda erit. Ouum inſuper acceptum, cum vino agitantes, permiſcent & capiti illius illinunt. Ablutio & Inunctio hæc a quibuſdam fit domi, antequam efferatur; in nonnullis locis, præſertim vbi iudæorum eſt magna copia, in cœmiteriis, quæ בית חיים *Bes chajim* locum viuentium vocant, tabulæ (quam מטה *Mittah* lectum vocant) impoſitum in cœmiterium deferunt, in quo certam quamdam ædiculam habent, in qua eum abluunt, & poſt ablutionem loculo includunt. Huius ritus fit mentio Act. IX, 37.

(*g*) Bez. in Act. IX, 37. †

(*h*) Tertul. apol. cap. XLII. Lauor honeſta hora & ſalubri, quæ mihi & calorem & ſanguinem ſeruet: Rigere & pallere poſt lauacrum mortuus poſſum.

de-

decentem corporis ad sepulturam præparationem. Quamdiu hæc cærimonia obtinuerit, ego quidem non recte scio: STEPHANVS autem DVRANTVS [i] recentiora eius exempla adfert ex GREGORIO MAGNO, GREGORIO TVRONENSI, BEDA de exsequiis *S. Gumbberti*, & EGINARTO in vita *Caroli Magni*.

§. IV.

Induendo ei vestimentum funebre: Idque interdum pretiosum atque splendidum.

PROXIMA circumstantia, a DIONYSIO notata, est, quod mortuorum corpora vestimentis funebribus ornata fuerint. Nihil de pretiosis vnguentis & aromatibus adhibitis dicit (quorum autem meminisse debebat inter cærimoniam lauandi & vestiendi); quia istorum vsus non adeo vniuersalis erat, vtpote res laboriosior, neque adeo lamentabili isti casui, de quo loquitur, conueniens. Sed hac de re antea satis multa dicendi habuimus occasionem. Præsens circumstantia induendi & ornandi corpus vestimentis funebribus, diuersis aliis scriptoribus memoratur, qui de hisce vestimentis loquuntur, vt inter se, vel pro dignitate & conditione defuncti, vel pro conditione eorum, qui ea præpararent, multum discrepantibus. EVSEBIVS [k] *Asturium*, vrbis *Romæ* senatorem diuitem ac nobilem, cadauer *Marini* martyris candida ac pretiosa veste & magnifico cultu ornatum, sepulturæ tradidisse narrat. Et *Constantinus* imperator regiis insignibus, purpura scilicet & diademate

(i) Durant. de ritibus lib. I. c. XXIII. n. 14. S. Gregorius *homil. XXXIX. de sorore sua defuncta* loquens ait: *Cumque corpus eius, ex more mortuorum, ad lauandum esset nudatum.* Idem Gregorius *lib. III. dialog. capit. XVII.* ibi: *Quum ex more lotum & vestimentis indutum*, Et *lib. IV. c. VI. Quumque corpus, ex more mortuorum, ad lauandum esset nudatum.* Quibus etiam verbis vtitur *eodem lib. c. XXVII.* Beda *de exsequiis S. Gothberti*, testatur, Gothbertum vita functum, a nauigantibus in insulam delatum, *totum corpore lauatum* &c. Eum morem Gallos præcipue retinuisse testatur Gregor. Turon. *lib. de gratia confess. cap. CIIII.* vbi ait: Pelagiam vita functam *ablutam fuisse* iuxta morem ac deinde collocatam in feretro. Idem Gregorius in *vitis patrum* capit. IX. X. XIII. & XX. Sanctos Patroclum, Feriandum, Lupicinum, & Leopardum, post obitum ablutos fuisse commemorat. Eginartus *in vita Caroli magni*, corpus Caroli magni sollemni more lotum scribit.

(k) Euseb. lib. VII. c. XVI. vid. cap. II. §. VI. sub litt. (p) pag. 35.

exornatus, ſepultus eſt, vt idem EVSEBIVS [l] memoriæ prodidit. HIERONYMVS etiam hunc morem diutum fuiſſe ſignificat, tametſi ſatyrice, vt ſolet, in eum inuehatur. *Parcite, quæſo*, inquit [m], *vobis, parcite ſaltem diuitiis, quas amatis. Cur & mortuos veſtros auratis obuoluitis veſtibus? Cur ambitio inter luctus lacrimaſque non ceſſat? An cadauera diuitum niſi in ſerico putreſcere neſciunt?* Ita ſimul nobis conſuetudinem narrat, ſuamque acerbam animaduerſionem in illam demonſtrat; declarans, ſibi potius planam & communem probari veſtiendi mortuos ad funus rationem: Quæ erat, obuoluere eos mundis linteis ad exemplar corporis *CHRISTI*, ſicut mos erat iudæis funerare. Ita HIERONYMVS alio loco [n], loquens de muliere ſepties icta, ait: *Clerici, quibus id officii erat, cruentum linteo cadauer obuoluerunt.* Sic quoque PRVDENTIVS in hymno circa exſequias defunctorum hoc repræſentat, tamquam viitatiſſimum veſtimentum funebre [o]:

Candore nitentia claro
Prætendere lintea mos eſt.

Et ATHANASIVS [p] *Aegyptios* dicit, ſolitos eſſe piorum hominum defunctorum corpora maximeque ſanctorum martyrum linteis inuoluere. Verum enim vero hæc vel illa ornandi ratio ſemper obtinuit. Vnde SIDONIVS APOLLINARIS [q]

(l) Euſeb. de vit. Conſtantin. lib. IV. cap. LXVI. εἶδον γάρ τοι ἐν αὐτῷ παλατίῳ μετὰ τὸ μεσαίτατον τῶν βασιλείων, ἐφ᾽ ὑψηλῆς κείμενον χρυσῆς λάρνακος τὸ βασιλέως σκῆνος, βασιλικοῖς τε κόσμοις, πορφύρᾳ τε καὶ διαδήματι τετιμημένον πλεῖστοι περιστοιχισάμενοι, ἐπαγρύπνως δι᾽ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐφρούρουν. *Quippe in medio conclaui regalis palatii funus imperatoris in arca aurea ſublime iacens, regiis inſignibus, purpura ſcilicet ac diademate exornatum, multi circumdantes noctu atque interdiu vigiles cuſtodiebant.*

(m) Hieron. vit. Paul.

(n) Hieronym. epiſt. XLIX. ad Innocent.

(o) Prudent. cathemer. hymn. X. circa exſequias defunctor. n. 49. 50.

(p) Athanaſ. vit. Anton. (tom. I. opp. p. 862. c. edit. Pariſ. MDCXCVIII.) οἱ Αἰγύπτιοι τὰ τῶν τελευτώντων σπουδαίων σώματα, καὶ μάλιστα τῶν ἁγίων μαρτύρων, φιλοῦσι μὲν θάπτειν καὶ περιελίσσειν ὀθονίοις.

(q) Sidon. lib. III. epiſt. III. Nec oſſa tumultuarii ceſpitis mole tumulabant: quibus nec elutis veſtimenta, nec veſtitis ſepulcra tribuebant, iuſte ſic mortuis talia iuſta ſoluentes. Iacebant corpora vndique locorum plauſtris conuecta rorantibus &c.

tam-

tamquam rem communi sepeliendi consuetudini contrariam repræsentat in *Gothis*, quod coacti cæsos suos tumultuaria quadam ratione humare, ipsos nec abluere nec vestire ad sepulturam potuerint, sed vniuersa eorum cadauera nudata & sanguine stillantia terræ infoderint. Quæ res satis vsitata est in sepeliendis cæsis militibus in campo, sed minus conueniens rationi sepeliendi tempore pacis. Qui plura de hac consuetudine legere cupit, IOANNIS SAVARONIS viri doctissimi notas in SIDONIVM [*] consulat, qui alia exempla ex ARNOBIO, LACTANTIO, CORIPPO, GREGORIO TVRONENSI & CONSTANTIO de vita *Germani* suppeditat, quæ hoc loco interponere nihil attinet. Nos duntaxat illud HIERONYMI [r] addimus, vbi magnam *Paulæ* liberalitatem in pauperes laudans dicit, nullum eorum diem obiisse, qui non illius vestimentis obuolutus sit; illamque ex incredibili huius virtutis studio hoc habuisse voti, „vt mendicans ipsa moreretur, vt vnum „nummum filiæ non dimitteret, & in funere suo aliena sindo„ne inuolueretur„. Cui subiungimus locum illum CHRYSOSTOMI [s], vbi hoc vestimentum funebre mysticam aliquam significationem habere statuit. *Nouis vestibus*, inquit, *mortuos induimus, nouum vestimentum incorruptibilitatis nostræ præsignificantes.*

(*) Sauar. in loc. Postquam eluta erant cadauera, vestiebantur. Paulus l. XIX. de in rem verso. Vlpianus l. XIV. §. idemque & si, de religios. & sumt. funer. l. CXIII. §. vlt. de legat. I. l. XV. §. proinde de vsufructu. Constantius de S. Germano lib. II. c. XXII. *regina vestiuit.* præter Arnob. lib. V. & Lactantium de orig. error. cap. IV. Quintil. declamat. CCCLXXIII. Corippus lib. I.

Purpureaque in veste iacens requiescere somno &c.

Gregor. Turon. lib. IV. cap. vlt. idem lib. VI. c. IX. histor. & de vita patrum cap. III. *Exinde vestitus atque ablutus in ecclesiam defertur*, cap. VII. *Adfuit quædam matrona, quæ ablutam dignis vestiit vestimentis.* & cap. XII. *ablutus ac vestimentis dignis indutus.* & cap. VIII. in fine: idem lib. IV. histor. cap. L. lib. VI. cap. vltim. lib. VII. cap. I. & de gloria confess. cap. LXXXI. &c.

(r) Hieron. epitaph. Paulæ. c. II. Quis inopum moriens non illius vestimentis obuolutus est? Ibid. cap. VII.

(s) Chrysost. homil. CXVI. tom. VI. p. 944. edit. Sauil. *καινοῖς ἱματίοις τοὺς τεθνεῶτας ἀμφιέζομεν, τὸ καινὸν ἔνδυμα τῆς ἀφθαρσίας ἡμῶν προμηνύοντες.*

§. V.

Excubando & custodiendo illud in loculo, vsque dum efferretur.

PROXIMA circumstantia, in breui narratione DIONYSII memorata, est, quod corpora decenter composuerint in loculis, & excubantes custodierint, vsque dum efferrentur. Mos omnium gentium erat, vt mortua corpora aliquamdiu iacere sinerent insepulta, ne, si quis forte spiritus vitalis in illis superesset, per festinatam humationem penitus destrueretur. Hac de caussa apud *Romanos* solebant mortuorum cadavera seruari inhumata septem dies, & interim lauari calida & conclamari, vt vocabant, per interualla: vt si vitalis spiritus oppressus delitesceret, excitaretur: nec nisi post vltimam conclamationem, quum nulla spes vitæ esset super, tum demum cremari. Antiquitatum *Romanarum* scriptores porro notant, quod ditiores in lectis, tenuis autem fortunæ homines in arcis seu loculis, in vestibulo ædium ad ianuam ipsam collocari soliti sint. Christianæ cærimoniæ in quibusdam rebus eædem erant, & in quibusdam rebus correctæ paullum & emendatæ. Plerique ex populo in arcis siue feretris ligneis ponebantur, vti ex AMBROSIO aliisque [t] discimus. Nam hac in re christiani ethnicos quam iudæos imitari malebant; quum iudæi non vterentur arcis, sed tantum vestibus sepulchralibus, quibus cadauera inuoluerent, & sandapila, qua efferrent ad sepulchrum. Alii arcas habebant magnificas & pretiose ornatas. *Constantini* corpus in arca aurea, *ἐν χρυσῇ λάρνακι*, vti EVSEBIVS [u] & SOCRATES loquuntur, deponebatur, eaque purpurea obtegebatur veste. HIERONYMVS similiter *Blesillam Paulæ*, diuitis feminæ *Romanæ*, filiam feretrum habuisse dicit, aureo velamine obtectum. At ipse HIERONYMVS hoc non appro-

(t) Ambros. in Luc. II. cit. a Durant. de ritib. lib. I. c. XXIII. p. 112. Feretrum ligneum est, ait Ambrosius *in cap. II. Lucæ*, propter spem resurgendi. Lignum enim, ait ille, etsi antea non proderant, posteaquam tamen Iesus id tetigit, proficere cœpit ad vitam.

(u) Euseb. vit. Constant. lib. IV. c. LXVI. *Ἄραντες οἱ στρατιωτικοὶ τὸ σκῆνος χρυσῇ κατετίθεντο λάρνακι· ταύτην δ' ἁλουργικῇ ἁλουργίδι περιέβαλλον.*
Socrat. lib. I. cap. XL. *Τὸ δὲ σῶμα τῦ βασιλέως οἱ ἐπιτήδειοι χρυσῇ ἐνθέμενοι λάρνακι·*

ba-

babat; ſtatim enim ſubiungit [x]: *Videbatur mihi CHRISTVS tunc clamare de cælo: Non agnoſco veſtes: Amictus iſte non eſt meus: Hic ornatus alienus eſt.* Vnde concludere nobis licet, hanc rationem tam magnifice ornandi loculos non adeo communem fuiſſe inter chriſtianos. Neque illi ethnicos in eo imitati, vt mortuos in veſtibulo ædium collocarent: quamquam DVRANTVS [y] hanc vetuſtam *Romanorum* conſuetudinem *Lutetiæ Pariſiorum* adhuc obſeruari dicit: Sed loculos ſuos vel in interiore ædium parte vel in cœnaculo ponebant, vti de *Tabitha* relatum legimus Act. IX, 37. vel in eccleſiam deportabant, vbi excubabant apud cadauer, vſque dum ſepeliretur. EVSEBIVS [z] narrat, *Conſtantini* corpus in arca aurea, purpurea obtecta veſte, depoſitum atque in præcipuo imperialis palatii cubiculo collocatum fuiſſe: accenſis aurea ſuper candelabra luminibus, funusque regiis inſignibus, purpura ſcilicet ac diademate exornatum, multos noctu atque interdiu vigiles cuſtodiiſſe; idque tam admirabile ſpectaculum præbuiſſe intuentibus, quale in nullo vmquam mortalium ab ipſo orbis conditu viſum in terris ſit. Alii ſimulac animam efflaſſent, in eccleſia collocabantur, vbi vigiles eos quoque cuſtodiebant, vſque dum funus duceretur. Ita corpus *Ambroſii*, ſimul ac vita defunctus eſſet, in eccleſia depoſitum; ibique a vigilibus proxima ante pa-

(x) Hieron. epiſt. XXVII. in epitaph. Paulæ. Aureum feretro velamen obtenditur. Videbatur mihi &c.

(y) Durant. de ritib. lib. I. c. XXIII. n. XIII. Lutetiæ, vbi quis extremum vitæ ſpiritum edidit, cadauer in veſtibulo ædium ad ianuam ipſam vulgo collocari ſolet: quod non nullæ ad conſuetudinem ethnicorum referunt. Moris enim erat & apud Græcos & apud Romanos, cadauer ad ianuam deponere. cetera.

(z) Euſeb. vit. Conſtant. lib. IV. c. LXVI. Ἄραντες οἱ στρατιωτικοὶ τὸ σκῆνος, χρυσῇ κατετίθεντο λάρνακι· ταύτην δ' ἁλουργικῇ ἁλουργίδι περιέβαλλον, ἐκόμιζόν τε εἰς τὴν βασιλέως ἐπώνυμον πόλιν, κἄπειτ' ἐν αὐτῷ τῷ πάντων προφέροντι τῶν βασιλείων οἴκων, βάθρων ἐφ' ὑψηλῶν κατετίθεντο· φῶτα τ' ἐξάψαντες κύκλῳ ἐπὶ σκευῶν χρυσῶν, θαυμαστὸν θέαμα τοῖς ὁρῶσι παρεῖχον, οἷον ἐπ' οὐδενὸς πώποτ' ἐφ' ἡλίου αὐγαῖς ἐκ πρώτης αἰῶνος συστάσεως ἐπὶ γῆς ὤφθη· ἔνδον γάρ τοι ἐν αὐτῷ παλατίῳ κατὰ τὸ μεσαίτατον τῶν βασιλείων, ἐφ' ὑψηλῆς κείμενον χρυσῆς λάρνακος τὸ βασιλέως σκῆνος, βασιλικοῖς τε κόσμοις, πορφύρᾳ τε καὶ διαδήματι τετιμημένον, πλεῖστοι περιστοιχισάμενοι ἐπαγρύπνως δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐφρούρουν.

ſcha nocte cuſtoditum eſſe, auctor eſt PAVLINVS [a]. Atque heic conclamationis *Romanis* vſitatæ loco eccleſiam pſalmodia, hymnis & laudibus Dei reſonare faciebant, quæ veteris cærimoniæ conclamandi eximia correctio erat atque emendatio. GREGORIVS NYSSENVS [b] vigilias, ad corpus *Macrinæ* ſororis actas, repræſentat. Per totam noctem pſalmos cantatos eſſe dicit, quemadmodum in nocturna peruigilatione ante martyrum celebritatem fieri conſueuerit. Et nonnihil huiusmodi eſt, quod AVGVSTINVS [c] in matris ſuæ ædibus aliquanto poſt illius obitum factum eſſe dicit: *Pſalterium arripuit Euodius, & cantare cœpit pſalmum, cui reſpondebamus omnis domus: Miſericordiam & iudicium cantabo tibi, Domine.*

§. VI.

Exportatio cadaueris per propinquos & neceſſarios, vel homines honoratiores vel quoscumque officioſos, prout res & circumſtantiæ defuncti requirerent, peracta.

VLTIMA circumſtantia, DIONYSIO memorata, exportatio eſt corporis ad ſepulchrum. Quæ in ſpeciali iſto caſu, de quo loquitur, flagrante ſcilicet plaga peſtilentiæ, ab iſtiusmodi officioſis peragebatur hominibus, qui cum ſuæ ipſorum vitæ periculo mortuis fratribus vltimum amoris officium præſtare haud grauabantur. Crebræ huiuſmodi caritatis officium præſtandi occaſiones dabantur in tribus primis ſæculis, non ſolum ob contagioſos morbos, ſed ob multitudinem etiam martyrum & pauperum, qui non habebant, in quo confiderent, niſi in humanitate talium beneficorum hominum in eccleſia. Interdum hoc officium a proximis & neceſſariis per-

(a) Paulin. vit. Ambroſ. Ad eccleſiam, antelucana hora qua defunctus eſt, corpus ipſius portatum eſt, ibique eadem fuit nocte, quam vigilauimus in paſcha.
Vid. Gregor. Turon. de gloria confeſſor. cap. CIV. vbi de Pelagia Lemouicina loquens ait: Et hæc dicens, emiſit ſpiritum abluta iuxta morem, conlocatur in feretro; atque in eccleſiam deportatur.

(b) Nyſſen. vit. Macrinæ, tom. II. p. 200. τῆς ἐν παννυχίδος περὶ αὐτὴν ἐν ὑμνῳδίαις, καθάπερ ἐπὶ μαρτύρων πανηγύρεως, τελεσθείσης, κ.τ.λ. *Quum igitur nocturna peruigilatio, vt in martyrum celebritate, canendis pſalmis perfecta eſſet, cetera.*

(c) Auguſt. confeſſ. lib. IX. c. XII.

age-

agebatur, interdum vero ab illuſtri conditione hominibus, ſi peculiari quodam honore defunctum ob merita & virtutes eius adficere eis eſſet animus. Iam ſupra ex EVSEBIO [*d*] adnotauimus, quod *Aſturius* ſenator *Romanus* cadauer *Marini* martyris humeris ſuis impoſitum baiularit ad ſepulchrum: & quod *Eutychianus* epiſcopus *Romanus* trecentos amplius martyres ſuis manibus ſepeliiſſe perhibeatur. HIERONYMVS [*e*] etiam narrat, epiſcopos *Palæſtinos* hunc ſingularem honorem *Paulæ*, nobiliſſimæ feminæ *Romanæ*, exhibuiſſe, vt ſuis eam manibus tranſtulerint ceruicemque feretro ſubiecerint. Ita GREGORIVS NYSSENVS [*f*] ſe & alios quoſdam de clero inſignes viros *Macrinam* ſororem ſuam ad ſepulchrum deportaſſe adfirmat. BASILIVM ſanctorum virorum, hoc eſt clericorum, manibus elatum eſſe, GREGORIVS NAZIANZENVS [*g*] perhibet.

§. VII.

Peculiares hominum ordines in maioribus quibuſdam eccleſiis, ſub nominibus copiatarum *&* parabolanorum, *ad curanda ægrotorum corpora, & præſtanda mortuis omnia iſta officia, inſtituti.*

IN prioribus ſæculis pauperes communi eccleſiæ ſumtu efferebantur, quemadmodum ex TERTVLLIANO [*] diſcimus.

(*d*) Euſeb. lib. VII. c. XVI. vid. §. I. ſub litt. (a) pag. 43.

(*e*) Hieron. epiſt. XXVII. epitaph. Paulæ. Translata epiſcoporum manibus & cervicem feretro ſubiicientibus.

(*f*) Nyſſen. vit. Macrinæ. tom. II. p. 201. *ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐδέδοκτο, καὶ ἐν χερσὶν ἦν ἡ σπουδή· ὑποβὰς τὴν κλίνην ἐγὼ, κἀκεῖνον ἐπὶ τὸ ἕτερον μέρος προσκαλεσάμενος· ἄλλωντε δύο τῶν ἐν τῷ κλήρῳ τετιμημένων, τὸ ὀπίσθιον τῆς κλίνης μέρος ὑπολαβόντων, ἠρέμα τοῦ πρόσω ἐχόμενος βάδην, ὡς εἰκὸς, καὶ κατ' ὀλίγον ἡμῖν γινομένης τῆς κινήσεως. Quum autem hæc ita conſtituta ſtudioſe gererentur, ego feretrum ſubiens illum (Araxium epiſcopum) aduocaui, vt alteram partem ſuſtineret: poſteriores vero feretri partes ſubierunt alii duo de clero inſignes viri: ſenſim igitur procedebatur, quum & qui præibant ſeleſentim incederent & nos item gradatim ſequeremur.*

(*g*) Naz. orat. XX. in laud. Baſil. p. 371. *προεκομίζετο μὲν ὁ ἅγιος χερσὶν ἁγίων ὑψόμενος.*

(*) Tertull. apologet. c. XXXIX. Modicam vnusquiſque *ſtipem* menſtrua die, vel quum velit, & ſi modo velit, & ſi modo poſſit, apponit. --- inde non epulis, nec potaculis, nec ingratis voratrinis diſpenſatur, ſed *egenis* alendis *humandiſque* &c.

Postea autem in quibusdam maioribus ecclesiis, vbi magna inopum multitudo erat, ineunte saeculo quarto duos hominum ordines institutos in ecclesia deprehendimus, clericali quodam charactere insignitos, quorum proprium negotium erat, ministrare aegrotis, maxime in morbis contagiosis, & facere omnia officia, quae fieri oportebat, vt pauperes honesto ac decenti funere efferrentur. Horum alteri *parabolani* dicebantur, eo quod morbo quodam contagioso decumbentibus ministrantes vitam suam exponerent periculo; & alteri *copiatae*, *laborantes*, *lecticarii*, *fossarii*, *sandapilarii* & *decani* (conuenienter vetustis *Romanis libitinariorum* & *vespillonum* nominibus) quorum erat, pro pauperibus fodere sepulchra, & loculum siue feretrum portare & in terra deponere, quemadmodum pleraque ex istis nominibus significant. Quod satis est heic vel innuisse, quia de hisce hominum ordinibus in duobus distinctis capitibus supra [**] fusius diximus.

§. VIII.

Psalmodia, magna illa caerimonia in omnibus exsequiis inter christianos vsitata, & gentilium neniis, siue cantionibus lugubribus, ad tibias cani solitis, opposita.

ITAQVE pergimus. Quum gentiles suas haberent nenias, siue cantiones lugubres, quae ad tibias & nonnumquam ad tubas [b] canebantur: harum loco christiani defunctos suos sollemni psalmodia ad sepulchra deducere malebant. Non est, quod de hoc ritu multa in tribus prioribus saeculis, dum adhuc ferueret persecutio, nos inuenturos speremus. Simul atque autem pacata eorum tempora venissent, in quolibet scriptore mentionem eius inuenimus. *Constitutionum apostolicarum* auctor [i] hac in re ita praecipit: „In funeribus mortuorum, cum „psalmis deducite eos, si fuerint fideles in domino: *Pretiosa e„nim in conspectu domini mors sanctorum eius:* Et iterum: *Conuertere,*

(**) Lib. III. cap. VIII. & IX. vol. II. p. 41. seq. & pag. 47. seqq.

(b) Vid. Rosini antiquit. Roman. lib. V. c. XXXIX. p. 991. Seruius in V. Aeneid. scribit, moris fuisse, vt maioris aetatis funera ad tubam proferrentur: minoris vero ad tibias. cetera.

(i) Constit. lib. VI. c. XXX. ἐν ταῖς ἐξόδοις τῶν κεκοιμημένων ψάλλοντες προπέμπετε αὐτοὺς, ἐὰν ὦσι πιστοὶ ἐν κυρίῳ· Τίμιος γὰρ ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων

„animae

„*anima mea, in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi:* Et alio in „loco: *Memoria iuſtorum cum laudibus.* Et; *Iuſtorum animæ in ma-„nu Dei*„. Hi probabiliter fuerunt de iſtis verſiculis, qui pſalmodiam eorum talibus occaſionibus conſtituerunt. Nam CHRYSOSTOMVS, loquens de hac materia, non ſolum rationem nobis reddit pſalmodiæ eorum, ſed narrat etiam, quibus pſalmis vel portionibus pſalmorum vſi ſint, tamquam huic ſollemnitati accommodatis. *Dic mihi*, inquit [*k*], *quid ſibi velint hymni? Annon Deum glorificamus eique gratias agimus, quod eum, qui iam exceſſerit, coronauerit? Quod a laboribus liberauerit? Quod eiecto metu eum apud ſe habeat? Non ideo ſunt hymni? Non ideo pſalmodiæ?* Et paucis interiectis: *Cogita, quid pſallas illo tempore: Conuertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Et rurſus: Non timebo mala, quoniam tu mecum es. Et rurſus: Tu es mihi refugium a tribulatione, quæ me circumdat. Cogita, quid ſibi velint hi pſalmi. --- Si reuera credis iis, quæ dicis, ſuperuacanee luges & lamentaris. Si autem ludis & ſimulas, & hæc putas eſſe fabulas, cur pſallis? Cur etiam eos, qui adſunt, pateris? Cur non eos, qui pſallunt, abigis?* Loquitur hæc aduerſus eos, qui nimio luctui ſe dabant in exſequiis, oſtendens, quod id huic pſalmodiæ eccleſiæ non conueniat. Idem argumentum frequenter hac occaſione vrget, auocare homines ſtudens non a moderato, ſed a nimio luctu, vt qui cum vſitata eccleſiæ pſalmodia nequeat conſiſtere, eoſque eodem tempore gentilium ludibrio exponat. *Quid non illi dicent* [*l*]? *Quos de nobis ſermones habebunt? Hi ſunt, qui de*

αὐτῦ· καὶ πάλιν· Ἐπίστρεψον, ἡ ψυχή μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι κύριος εὐηργέτησέ σε· καὶ ἐν ἄλλοις· Μνήμη δικαίων μετ᾽ ἐγκωμίων· καὶ Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ.

(*k*) Chryſoſt. homil. IV. in Hebr. p. 1784. (p. 736. edit. Frf.) εἰπέ μοι, τί βούλονται -- οἱ ὕμνοι; οὐχὶ τὸν θεὸν δοξάζομεν, καὶ εὐχαριστοῦμεν, ὅτι λοιπὸν ἐστεφάνωσε τὸν ἀπελθόντα, ὅτι τῶν πόνων ἀπήλλαξεν, ὅτι τῆς δειλίας ἐκβαλὼν ἔχει παρ᾽ ἑαυτῷ; οὐ διὰ τοῦτο ὕμνοι; οὐ διὰ τοῦτο ψαλμῳδίαι; --- ἐννόησον, τί ψάλλεις κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον· ἐπίστρεψον, ψυχή μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι κύριος εὐηργέτησέ σε· καὶ πάλιν, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ᾽ ἐμοῦ εἶ. καὶ πάλιν· Σύ μου εἶ καταφυγὴ ἀπὸ θλίψεως, τῆς περιεχούσης με. ἐννόησον, τί βούλονται οὗτοι οἱ ψαλμοί· --- εἰ ὄντως πιστεύεις οἷς λέγεις, περιττῶς πενθεῖς· εἰ δὲ παίζεις καὶ ὑποκρίνῃ καὶ μύθους αὐτὰ εἶναι νομίζεις, τί καὶ ψάλλεις; τί καὶ ἀνέχῃ τῶν παραγινομένων; διὰ τί μὴ ἀπελαύνεις τοὺς ψάλλοντας;

(*l*) Chryſoſt. homil. XXIX. de dormientibus, tom. V. p. 423. (homil. XXX. pag.

reſur-

resurrectione philosophantur? Sane quidem. At cum dogmatibus facta eorum non consentiunt. Resurrectionem enim esse quum defendant, de ea desperantibus tamen conuenienter agunt. Nam si resurrectionem esse considerent, talia non agerent. Si enim sibi persuaderent, in vitam meliorem eum introiisse, haud lugerent. Hunc efferendi modum (subiicit CHRYSOSTOMVS) *erubesce. Psalmorum cantiones, patrum conuentus, ac tanta fratrum multitudo est, non vt flear, mœreas & indigneris, sed vt Deo gratias agas, qui eum accepit, qui effertur.* HIERONYMVS quoque de hac psalmodia, tamquam præcipua quadam pompæ funebris parte, sæpius loquitur. Ita de exsequiis loquens *Paulæ*, *Bethlehemi* celebratis, ad quas magnus episcoporum, clericorum & populi *Palæstini* concursus factus, ait [m]: *Non vlulatus, non planctus, vt inter seculi homines fieri solet, sed psalmorum linguis diuersis*, (*Hebraica* scilicet, *Græca*, *Latina*, *Syra*que, quia populi his diuersis linguis vtentes aderant) *examina concrepabant.* Et de *Pauli* eremitæ loquens humatione [n], facta per *Antonium*, obuoluto & prolato foras illius corpore, hymnos quoque & psalmos de christiana traditione eum decantasse dicit. Idem de exsequiis *Macrinæ* sororis suæ memoriæ prodidit GREGORIVS NYSSENVS [o], & de *Cæsarii* fratris sui exsequiis GREGORIVS NAZIANZENVS [p]. Quid? quod hæc praxis adeo

390. edit. Francof. *τί γὰρ οὐχ ἐρῶσιν ἐκεῖνοι; τί δὲ οὐ φθέγξονται περὶ ἡμῶν; ποῖοί εἰσιν οἱ περὶ ἀναστάσεως φιλοσοφοῦντες; πάνυγε· οὐ γὰρ συμβαίνει τοῖς δόγμασι τὰ γινόμενα· ἐν ῥήμασι τὰ περὶ ἀναστάσεως φιλοσοφοῦσι, καὶ ἐν τοῖς πράγμασι τὰ τῶν ἀπεγνωκότων ποιοῦσιν· εἰ πεπεικότες ἦσαν ἑαυτοὺς, ὅτι πρὸς βελτίονα λῆξιν ἀπῆλθεν οὗτος, οὐκ ἂν ἐθρήνησαν· — αἰσχύνθητι τὸ σχῆμα τῆς ἐκφορᾶς· ψαλμῳδίαι καὶ εὐχαὶ καὶ πατέρων σύλλογος, καὶ πλῆθος ἀδελφῶν τοσοῦτον, οὐχ ἵνα κλαίῃς καὶ ὀδύρῃ καὶ ἀποδυσπετῇς, ἀλλ' ἵνα εὐχαριστῇς τῷ λαβόντι.*

(m) Hieronym. epitaph. Paulæ epist. XXVII.

(n) Id vit. Pauli. (tom. I. opp. p. 245. a. edit. Paris. MDCXLIII.)

(o) Nyssen. vit. Macrin. tom. II. p. 201. *καὶ ἦν τις μυστικὴ πομπὴ τὸ γινόμενον, ὁμοφώνως τῆς ψαλμῳδίας ἀπ' ἄκρων ἐπὶ ἐσχάτοις, καθάπερ ἐν τῇ τῶν τριῶν παίδων ὑμνῳδίᾳ, μελῳδουμένης. Quæ quidem pompa non carebat mysterio, quum a principio ad finem vsque* decantatio psalmorum *eadem voce triplicique canentium ordine, sicut ille trium puerorum cantus, absolueretur.*

(p) Naz. orat. X. tom. I. p. 169. *καὶ νῦν ἡμῖν ὁ πολὺς Καισάριος ἀποσέσωσται, κόνις τιμία, νεκρὸς ἐπαινούμενος, ὕμνοις ἐξ ὕμνων παραπεμπόμενος, μαρτύρων βήμασι πομπευόμενος, — ψαλμῳδίαις κοιμιζόμεναις τὰς θρήνους. Nunc nobis magnus ille Cæsarius seruatus est, cinis pretiosus, mortuus*

vni-

vniuerſalis fuit, vt inter *Nouatianos* etiam obtinuiſſe dicatur SOCRATI [q], qui *Pauli*, epiſcopi ipſorum, corpus cum cantu ad tumulum portatum eſſe narrat. VICTOR VTICENSIS [r] hoc reſpectu de inhumana regis cuiuſdam *Vandalorum* queritur crudelitate: *Quis ſuſtineat*, inquiens, *atque poſſit ſine lacrimis recordari, dum praeciperet noſtrorum corpora defunctorum, ſine ſollemnitate hymnorum, cum ſilentio ad ſepulturam perduci?* Nullis enim hoc priuilegium denegari ſolebat, niſi eis, qui vel manus violentas ſibi ipſi intuliſſent [s], vel publico ſupplicio ob ſcelera ſua affecti, vel in voluntario baptiſmatis neglectu mortui eſſent. Talibus haec pſalmodiae ſollemnitas in exſequiis non permittebatur, quod in eadem claſſe eſſent cum excommunicatis, quibus nullo modo licebat in officiorum, communicantibus in eccleſia peculiariter adſignatorum, venire ſocietatem. Illis autem, qui diuina vocatione ab hac vita recedebant, vti concilium quoddam *Toletanum* [t] loquitur, hoc eſt, piorum ac religioſorum chriſtianorum corporibus, hic honor tribuebatur,

laudatus, ex hymnis ad hymnos *transmiſſus*, *ad martyrum ſacraria cum pompa ductus* --- pſalmodiis *lectum ſalutantibus*.

(q) Socrat. lib. VII. cap. XLVI. ὃς τῇ ἑαυτοῦ ἐκκομιδῇ πάσας τὰς διαφόρας αἱρέσεις τρόπον τινὰ μίαν ἐκκλησίαν εἰργάσατο· πᾶσαι γὰρ αὐτοῦ τὸ σῶμα ἄχρι τοῦ μνήματος σὺν ψαλμωδίαις παρέπεμπον, ἐπείπερ καὶ ζῶν διὰ βίου ὀρθότητα πάσαις ἐπέραστος ἦν. *Qui, (Paulus) in ſuo funere omnes religionum ſectas, licet inter ſe diſcrepantes, vnam quodam modo effecit eccleſiam. Quippe cunctae* corpus eius cum pſalmorum cantu proſequutae ſunt ad tumulum: *eo quod, dum viueret, ob vitae ſanctimoniam cunctis pariter gratiſſimus fuerit.*

(r) Victor. de perſecut. Vandal. lib. I. bibl. patr. tom. VII. p. 589. (tom. VIII. p. 677. a. edit. Lugd. MDCLXXVII.)

(s) Concil. Bracar. I. can. XXXIV. XXXV. (al. concil. II. can. XVI. XVII.) Placuit, vt hi, qui ſibi ipſis aut per ferrum, aut per venenum, aut per praecipitium aut ſuſpendium, vel quolibet modo violentam inferunt mortem, nulla pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum pſalmis ad ſepulturam eorum cadauera deducantur. --- Similiter & de his placuit, qui pro ſuis ſceleribus puniuntur. Item placuit, vt catechumenis, ſine redemtione baptiſmi defunctis, ſimili modo neque oblationis commemoratio, neque pſallendi impendatur officium.

(t) Concil. Tolet. III. c. XXII. Qui diuina vocatione ab hac vita recedunt, cum pſalmis tantummodo & pſallentium vocibus debent ad ſepulchra deferri. Nam funebre carmen, quod vulgo defunctis cantari ſolet, vel in pectori-

vt cum psalmis ad sepulchra sua deferrentur. Isti autem psalmi non debebant esse carmina istiusmodi funebria, qualia defunctis suis gentiles cantare solebant, dum hi simul vel in pectore se, aut proximos, aut familias absurda & inepta ratione caedebant. Sufficere enim dicit, quod in spem resurrectionis christianorum corporibus famulatus diuinorum canticorum impendatur. Hoc aliam nobis ostendit differentiam inter rationem sepeliendi ethnicam & christianam. Ethnici suas habere solebant praeficas, siue feminas conductas ad funus deplorandum. Quas ipse deridet LVCIANVS, introducens per prosopopoeiam hominem mortuum hoc modo interrogantem: *Quid sibi vult ista tua lamentatio? Quid verberatio pectoris ad sonum tibiae?* Et CHRYSOSTOMVS [u], rem agens magis serio, quosdam reprehendit, qui suo adhuc tempore huic gentili consuetudini adhaerescebant, quibus edicit, nisi se emendent, fore, vt in eos extrema excommunicationis seueritate vtatur.

§. IX.

Loculos sertis floreis coronare haud permissum inter christianos, quamuis lumina ante eos portare non dubitarint.

GENTILES in pompa funebri cadauera sertis floreis coronare solebant, in signum victoriae, quemadmodum id interpretatur CLEMENS ALEXANDRINVS [x], argumentum inde desumens, quo idola eorum mortuos tantum homines esse probet. TERTVLLIANVS [y] etiam coronarum funebrium

bus se, aut proximos aut familias caedere omnino prohibemus. Sufficiat autem, quod in spe resurrectionis christianorum corporibus famulatus diuinorum impenditur canticorum.

(u) Chrysost. homil. IV. in Hebr. p. 1786. (p. 757. edit. Fr.) *εἴ τινες τὰς θρηνούσας ταύτας μισθώσαιντο, πιστεύσατέ μοι λέγοντι, οὐκ ἄλλως γὰρ ἐρῶ, ἀλλ' ὡς ἔχω ὁ βουλόμενος ὀργιζέσθω, πολὺν αὐτὸν χρόνον τῆς ἐκκλησίας ἀπείρξω ὡς τὸν εἰδωλολάτρην. Si quis has, quae lamententur, conduxerit, mihi credite dicenti: non aliter enim dico, quam sum adfectus, qui velit irascatur; eum longo tempore arcebimus ab ecclesia, tamquam idololatram.*

(x) Clem. paedagog. lib. II. c. VIII. p. 213. edit. Oxon. *Λοιχ ἔτα δὲ ἀμεριμνίας ὁ στέφανος σύμβολον· ταύτῃ καὶ τοὺς νεκροὺς καταστεφανοῦσιν· ᾧ λόγῳ καὶ τὰ εἴδωλα, ἔργῳ προσμαρτυροῦντες αὐτοῖς τὸ εἶναι νεκροῖς. Est autem corona tranquillitatis perturbatione vacuae signum. Qua de caussa mortuos coronant; quemadmodum etiam idola, eo facto mortua esse adserentes.*

(y) Tertull. de coron. milit. c. X. Quid enim tam dignum Deo, quam quod in-

me-

meminit, ſed eas inter reliquas omnes damnat, quas contra in libro de *corona militis* ſcribit, vbi illas omnes ſuperſtitioſas eſſe docet; tamquam inter ethnicos vſitatas. Non deprehendimus hanc conſuetudinem a chriſtianis in ritibus funebribus adhibitam. Paganus ille apud MINVCIVM FELICEM hoc nomine [z] eos accuſat, *Coronas*, inquiens, *etiam ſepulchris denegatis:* Et MINVCIVS [a] in reſponſione ſua accuſationem admittit, quando ait: *Nec mortuos coronamus. Ego vos in hoc magis miror, quemadmodum tribuatis exanimi aut ſentienti facem, aut non ſentienti coronam, quum & beatus non egeat, & miſer non gaudeat floribus. At enim nos exſequias adornamus eadem tranquillitate, qua viuimus: nec adnectimus areſcentem coronam, ſed a Deo aeternis floribus viuidam ſuſtinemus.* Manifeſtum ex his eſt, chriſtianos non coronaſſe mortuos ſuos. Neque, ſecundum hanc lectionem MINVCII, facibus in exſequiis vti potuerunt. Hoc autem mirum videtur, quandoquidem certum eſt, tempore MINVCII eos ſæpius coactos fuiſſe noctu ſepelire. Quamobrem probabile eſt, vocabulum *facem* in textum irrepſiſſe: ſenſus enim & ſcopus argumenti id non requirit. Quomodocumque autem res ſe habet, in ſæculis ſequentibus chriſtiani non dubitarunt lumina & faces de die geſtare ante mortuos, tamquam ſymbolum victoriæ ac lætitiæ, quemadmodum ipſum CHRYSOSTOMVM antea [b] audiuimus huius ritus rationem explanare. Vt adeo aut chriſtiani hac cærimonia numquam dubitarint vti, aut dici oporteat, ipſis viſum eſſe in poſterioribus ſæculis eam inter ritus ſuos adoptare.

§. X.

Orationes funebres in præclarorum hominum laudem habitæ.

CADAVERE ad ſepulturæ locum ita deducto, moris erat, orationem funebrem in defuncti laudem habere, ſi quid ſingu-

dignum idolo. Quid autem tam dignum idolo, quam quod & mortuo? Nam & mortuorum eſt ita coronari: vel quoniam & ipſi idola ſtatim fiunt, & habitu & cultu conſecrationis, quæ apud nos ſecunda idololatria eſt.

(z) Minuc. pag. 35. (cap. XII. n. 6. p. 38. edit. Hall.)

(a) Ibid. p. 109. (cap. XXXVIII. n. 5. 6. p. 142. cit. edit.)

(b) Chryſoſt. homil. IV. in Hebr. cit. cap. II. §. VI. ſub litt. (b) pag. 41.

 lare

lare & eminens in eo esset, quod tamquam exemplum virtutis aliis commendari mereretur, vel dignum esset, vt in debitam meritorum illius memoriam gloriamque recitaretur. Non paucæ istiusmodi orationes adhuc exstant: Verbi gratia illa EVSEBII in funere *Constantini*; & istæ AMBROSII in obitu *Theodosii* ac *Valentiniani* & *Satyri* fratris sui; & illæ GREGORII NAZIANZENI in patris, *Cæsarii* fratris, & *Gorgoniæ* sororis funeribus; nec non illa GREGORII NYSSENI in obitum *Meletii* episcopi *Antiocheni*, quam SOCRATES alicubi [c] ἐπικήδειον λόγον, *orationem funebrem*, & alibi ἐπιτάφιον [d] *epitaphium* appellat. At epitaphia HIERONYMI in *Nepotianum*, *Fabiolam* & *Paulam* alius sunt generis, vtpote solum priuatæ laudes, ab ipso ad perpetuandam eorum memoriam compositæ, non publice recitatæ, vt orationes funebres.

§. XI.

Vna cum psalmodia & vsitato officio ecclesiæ.

SIVE autem oratio funebris haberetur, siue non haberetur, reliquum ecclesiæ officium in mortuorum humatione celebrari solebat; vniuersum quidem officium, si funus efferretur ante meridiem, vbi eucharistiæ oblatio celebrari poterat; aut certe psalmodia & preces, si exsequiæ fierent a meridie. Psalmodia & preces fusius describuntur a personato DIONYSIO AREOPAGITA [e], qui populum Deo auctori victoriæ primum cantica gratiarum pro defuncto soluere dicit, quod ad optatum victoriæ brabium peruenerit, atque sibi similem sortem optare. Deinde præsulem peragere ad Deum precem & gratiarum actionem, quod largitus sit gratiam in cognitione Dei & christiana militia ad mortem vsque perseuerandi. Deinceps

(c) Socrat. lib. V. c. IX. τότε δὲ καὶ Μελίτιος ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος ἀῤῥωστίᾳ περιπεσὼν, ἐτελεύτησεν, ὅτε καὶ τὸν ἐπικήδειον ἐπ' αὐτῷ λόγον ὁ ἀδελφὸς Βασιλείου Γρηγόριος διεξῆλθεν. *Eodem tempore Melitius Antiochenfis episcopus in morbum prolapsus, e viuis excessit: eiusque in laudem Gregorius Basilii frater orationem funebrem dixit.*

(d) Id. lib. IV. cap. XXVI. ἐπιτάφιον εἰς Μελίτιον τὸν Ἀντιοχείας ἐπίσκοπον ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει διεξῆλθε. *Orationem funebrem in laudem Meletii Antiochenfis episcopi Constantinopoli recitauit.*

(e) Dionys. eccles. hierarch. cap. VII. p. 408. 409. 411.

vero

vero diaconum promiſſa de reſurrectione, quæ diuinis ſcripturis inſerta ſint, recitare, iiſque conſona pſalmorum cantica concinere. Tum archidiaconum catechumenos dimittere, ſanctoſque iam defunctos commemorare, iiſque recens vita functum conſimili congregatione aggregandum cenſere, hortarique omnes, exemplum illius imitentur, beatumque in *CHRISTO* finem petant. Poſtea antiſtitem precem ſuper defuncto peragere, & diuinam bonitatem rogare, vt defuncto peccata omnia dimittat, quæ per humanam infirmitatem contracta ſint, eumque in lucem ſanctam ac viuorum regionem transferat & collocet in ſinu *Abrahæ*, *Iſaac* & *Iacob*, in loco, a quo dolor & triſtitia gemituſque aufugiunt. Hac precatione finita, antiſtitem defuncto dare oſculum pacis, eumque oleo perfundere, atque ita corpus mandare terræ. Nulla heic eucharistiæ, in hoc officio celebratæ, fit mentio, in aliis autem ſcriptoribus reperitur. Et duæ poſteriores cærimoniæ dandi oſculum pacis & perfundendi oleo, quodammodo peculiares ſunt huic auctori, & prior earum expreſſis verbis prohibita eſt in aliis quibusdam regulis ſepeliendi. Hymni autem & pſalmodia, accommodarum partium ſcripturæ lectio & preces partem officii funebris conſtituunt in omnibus eccleſiis. HIERONYMVS [*f*] exſequias *Fabiolæ* hunc in modum deſcribit: *Sonabant pſalmi, & aurata templorum tecta reboans in ſublime quatiebat alleluiah.* Ita quoque in funere *Paulæ* [*g*], non ſolum in ipſa via, dum agmine inſtructo illud duxerint, ſed in media quoque eccleſia pſalmos cantatos eſſe adfirmat. Concilia *Africana* ſimiliter de precibus in exſequiis loquuntur: Quæ preces *παραθέσεις*, & *commendationes* [*h*] vocantur, vtpote quibus vtebantur, quum defunctorum cadauera terræ committe-

(*f*) Hieron. epitaph. Fabiol. cap. IV.

(*g*) Id. epitaph. Paulæ epiſt. XXVII. Alii choros pſallentium ducerent in media eccleſia &c.

(*h*) Concil. Mileuit. can. XII. Placuit, vt preces vel orationes ſeu miſſæ, quæ probatæ fuerint in concilio, ſiue præfationes, ſiue commendationes, ſeu manus impoſitiones, ab omnibus celebrentur. Nec aliæ omnino ducantur in eccleſia, niſi quæ a prudentioribus tractatæ, vel comprobatæ in ſynodo fuerint, ne forte aliquid contra fidem, vel per ignorantiam, vel per minus ſtudium ſit compoſitum.

 rent.

rent. Et hæ tales iubentur esse, quæ in synodo sint probatæ, ne forte aliquid contra fidem per ignorantiam in officia ecclesiæ irrepat. Hoc psalmodiam & preces officii funebris in ecclesia partem semper fuisse satis abunde demonstrat.

§. XII.

Interdum oblatio eucharistiæ celebrata.

Et quandocumque opportunum & commodum tempus erat, sacra etiam eucharistia istis ritibus addebatur. Hoc est, si exsequiæ hominis defuncti fierent ante meridiem, quod solum opportunum & commodum tempus erat celebrandæ eucharistiæ, quia non nisi a ieiunantibus recipi debebat. Hæc distinctio in concilio *Carthaginensi* tertio [*i*] facta est, quod primum decernit: *Sacramenta altaris non nisi a ieiunis celebrentur.* Et deinde addit: *Si aliquorum promeridiano tempore defunctorum, siue episcoporum, siue ceterorum commendatio facienda est, solis orationibus fiat, si illi, qui faciunt, iam pransi inueniantur.* Hoc manifesto indicat, communionem generatim in exsequiis celebratam esse hoc æuo, ad minimum in ecclesia *Africana*, nisi forte aliqua temporis circumstantia interueniens aliter fieri iusserit. Vnde POSSIDIVS [*k*] pro *Augustini* commendanda corporis depositione sacrificium Deo oblatum esse ait. Atque ita AVGVSTINVS [*l*] ipse pro *Monica* matre sua oblatum esse dicit sacrificium pretii sine redemtionis nostræ, sicut fieri consueuerit, priusquam cadauer deponeretur. Hinc est, quod VICTOR VTICENSIS [*m*] populum *Africæ*, quum omnis clerus in barbara *Vandalorum* persequutione expulsus esset, introducat sic conquerentem: *Qui nos sollemnibus orationibus sepulturi sunt morientes?* Ne autem hunc morem *Africæ* peculiarem fuisse existimemus, PAVLINVS [*n*] ita *Ambrosiam* illucescente paschatis die, peractis

(*i*) Concil. Carth. III. can. XXIX.

(*k*) Possid. vit. August. cap. XIII. Pro eius commendanda corporis depositione sacrificium Deo oblatum est & sepultus est.

(*l*) Aug. confess. lib. IX. cap. XII. Quum offerretur pro ea sacrificium pretii nostri, iam iuxta sepulchrum posito cadauere, priusquam deponeretur, sicut fieri solet &c.

(*m*) Victor. Vtic. de persec. Vandal. lib. II. bibl. patr. tom. VII. p. 600. (tom. VIII. p. 682. b. edit. Lugd. MDCLXXVII.)

(*n*) Paulin. vit. Ambros. Illucescente die dominico, quum corpus illius, peractis

sacra-

facramentis diuinis, fepultum effe narrat. Similem in modum EVSEBIVS [o] *Conftantini* imperatoris defcribit exfequias. Miniftros Dei diuini cultus cærimonias precationibus peregiffe dicit. Ne vero hæc pro folis precibus accipiamus, addit, illos cum diuinis cærimoniis ac myftico facrificio & fanctorum precum communione honoraffe. Ita AMBROSIVS in funere *Valentiniani* factum effe, in oratione de obitu illius docet, *Date*, inquiens [p], *manibus fancta myfteria: pio requiem eius pofcamus affectu.* Atque ita EVODIVS [q] fe pium notarium fuum fepeliiffe dicit. *Exfequias*, inquit, *præbuimus fatis honorabiles & dignas tantæ animæ: nam per triduum hymnis dominum collaudauimus fuper fepulchrum ipfius & redemtionis facramenta tertio die obtulimus.*

§. XIII.

Cum fpecialibus precibus pro defunctis.

HOC autem eo commodius fiebat, quia in officio euchariftico, ex iftorum temporum confuetudine, follemnis commemoratio mortuorum in genere fiebat & preces pro illis offerebantur Deo; aliæ quidem euchariftica pro eorum liberatione ex huius mundi afflictionibus; aliæ vero per modum deprecationis, vt Deus animam eorum recipiat in locum requiei & beatitatis; vt humanas eis aberrationes condonet, nec peccata quotidianæ incurfionis imputet, quæ in optimo quoque reliqua fint ex naturæ imbecillitate & labe: vt fpem eorum augeat, & tandem ad perfectam confummationem cum omnibus fanctis fuis per gloriofam refurrectionem perducat. Quæ preces omnes, vt alio loco [*] copiofius demonftrauimus, fpectare nullo modo potuerunt ad recentius omni fundamento deftitutum dogma de igne purgatorio, fed ex aliis, illud quam longiffime fuperantibus, rationibus fiebat. Quum autem fenfui atque opinionibus iftorum temporum effent confentaneæ,

facramentis diuinis, de ecclefia leuaretur portandum ad bafilicam Ambrofianam &c.

(o) Eufeb. vit. Conftantin. lib. IV. cap. LXXI. *Τὰ τῆς ἐνθέου λατρείας δι' εὐχῶν ἀπεπλήρουν --- μυστικῆς λειτουργίας ἀξιούμενον καὶ κοινωνίας ὁσίων ἀπολαῦον εὐχῶν.*

(p) Ambrof. de obitu Valent. p. 12.

(q) Ap. Auguftin. epift. CCLVIII.

(*) Lib. XV. cap. III. §. XVII. vol. V. p. 338.

offi-

officio communionis tanto lubentius in exsequiis vtebantur propter hasce preces, quæ in illo semper offerebantur Deo pro omnibus viris ac feminis defunctis, quibus animam illius speciatim adnumerabant, quem tum mandabant terræ. Siue autem communionem sacram in exsequiis haberent, siue non haberent, preces tamen numquam non habebant, quemadmodum ex paullo ante memoratis canonibus *Carthaginensibus* & *Mileuitanis*, de earum vsu præcipientibus, manifestum est. Et in his precibus, si nulla esset communio, animam defuncti in specie Deo commendabant, vnde hasce preces specialius *παραθέσεις*, *commendationes* dictas esse probabile est. Præterea orare pro illis solebant precibus priuatis & iaculatoriis, vti exempla reperimus in diuersis AMBROSII orationibus funebribus in *Theodosium*, *Valentinianum* & *Gratianum* imperatores, & in suum ipsius fratrem *Satyrum*, & in GREGORII NAZIANZENI sermone funebri in fratrem *Cæsarium*, nec non in priuatis AVGVSTINI precibus pro matre *Monica:* Vt ne mentionem faciamus precum, pro illis factarum in anniuersariis commemorationis diebus. Vna aliqua ex hisce precationum, in exsequiis recitari solitarum, formulis adhuc superest in *constitutionibus* sic dictis *apostolicis*, quam hoc loco eo lubentius interpono, quia planissime ostendit, nihil in hisce precibus reperiri, quod vllo modo ad ignem purgatorium referri possit, sed plane contrarium, nempe, quod anima defuncti statuatur ire ad locum requiei & beatitatis in sinu *Abrahæ*. Formula ista sic habet: Primum diaconus (r) ait: *Pro fratribus, qui in CHRISTO requieuerunt, oremus; vt hominum amans Deus, qui animam defuncti suscipit, ei remittat omne peccatum voluntarium ac non voluntarium, & propitius clemensque factus collocet eum in regione piorum, quiescentium in sinu Abrahami, Isaaci & Iacobi, cum omnibus, qui a sæculo placuerunt Deo, atque eius voluntatem fecerunt; vnde aufugit dolor, tristitia & gemitus.* Postea episcopus etiam precationem facit verbis se-

(r) Constitut. apost. lib. VIII. c. XLI. Ὑπὲρ ἀναπαυσαμένων ἐν χριστῷ ἀδελφῶν ἡμῶν δεηθῶμεν· ὅπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς, ὁ προσδεξάμενος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, παρίδῃ αὐτῷ πᾶν ἁμάρτημα ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον, καὶ ἵλεως καὶ εὐμενὴς γενόμενος, κατατάξῃ εἰς χώραν εὐσεβῶν, ἀνειμένων εἰς κόλπον Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, μετὰ πάντων τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος εὐαρεστησάντων, καὶ ποιησάντων τὸ θέλημα

quen-

quentibus: *Qui natura es immortalis ac fine carens; a quo cuncta immortalia & mortalia orta sunt; qui animal rationale hominem, ciuem mundi, in fabricatione effecisti mortalem, & resurrectionem promisisti; qui Henochum & Eliam non siuisti mortis experimentum capere: Deus Abrahami, Deus Isaaci & Deus Iacobi; non tamquam mortuorum, sed tamquam viuentium es Deus; quia cunctorum animæ apud te viuunt & spiritus iustorum in manu tua sunt, quos non tanget cruciatus; omnes enim sanctificati sub manibus tuis sunt: ipse & nunc respice super seruum hunc, quem selegisti & adsumsisti in aliam sortem; & condona ei, si quid volens aut inuitus deliquit; atque angelos ei exhibe placidos; atque colloca eum in sinu patriarcharum, prophetarum, apostolorum, omniumque qui tibi a sæculo placuerunt; vbi non est tristitia, dolor, gemitus, immo locus piorum sedatus, & pariter quieta terra rectorum, eorumque qui in ea vident gloriam CHRISTI tui; per quem tibi gloria, honor, cultus, actio gratiarum, adoratio, in sancto spiritu, in sæcula, Amen.*

TVM episcopus pro præsentibus orat, dicens, *Saluum fac, domine, populum tuum & benedic hereditati tuæ, quam acquisiuisti pretioso CHRISTI tui sanguine; pasce illos sub dextra tua; protege illos sub alis tuis; & tribue illis, vt certamen bonum certent, cursum consummant, fidem seruent, absque mutatione, culpa & crimine; per domi-*

αὐτοῦ· ἔνθα ἀπέδρα, ὀδύνη, καὶ λύπη καὶ στεναγμός· --- καὶ ὁ ἐπίσκοπος λεγέτω· ὁ τῇ φύσει ἀθάνατος καὶ ἀτελεύτητος, παρ' οὗ πᾶν ἀθάνατον καὶ θνητὸν γέγονεν· ὁ τὸ λογικὸν ζῶον, τὸν ἄνθρωπον, τὸν κοσμοπολίτην, θνητὸν ἐν κατασκευῇ ποιήσας, καὶ ἀνάστασιν ἐπαγγειλάμενος· ὁ τὸν Ἐνὼχ καὶ τὸν Ἠλίαν θανάτου πεῖραν μὴ ἐάσας λαβεῖν· ὁ θεὸς Ἀβραάμ, ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ, οὐχ ὡς νεκρῶν, ἀλλ' ὡς ζώντων θεὸς εἶ· ὅτι πάντων αἱ ψυχαὶ παρὰ σοὶ ζῶσι, καὶ τῶν δικαίων τὰ πνεύματα ἐν τῇ χειρί σου εἰσιν, ὧν οὐ μὴ ἅψηται βάσανος· πάντες γὰρ ἡγιασμένοι ὑπὸ τὰς χεῖράς σου εἰσίν· αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου τόνδε, ὃν ἐξελέξω, καὶ προσελάβου εἰς ἑτέραν λῆξιν, καὶ συγχώρησον αὐτῷ, εἴ τι ἑκὼν ἢ ἄκων ἐξήμαρτε, καὶ ἀγγέλους εὐμενεῖς παράστησον αὐτῷ, καὶ κατάταξον αὐτὸν ἐν τῷ κόλπῳ τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων, ὅπου οὐκ ἔνι λύπη, ὀδύνη καὶ στεναγμός, ἀλλὰ χῶρος εὐσεβῶν ἀνειμένος, καὶ γῆ εὐθείων συνανειμένη, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ὁρώντων τὴν δόξαν τοῦ χριστοῦ σου· δι' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας, εὐχαριστία, προσκύνησις, ἐν ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν. --- καὶ ὁ ἐπίσκοπος εὐχαριστείτω ὑπὲρ αὐτῶν, λέγων τοιάδε· σῶσον, κύριε, τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, ἣν περιεποιήσω τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ χριστοῦ σου· ποίμανον αὐτοὺς ὑπὸ τὴν δεξιάν σου, καὶ σκέπασον αὐτοὺς ὑπὸ τὰς πτέρυγάς σου, καὶ δὸς αὐτοῖς τὸν ἀγῶνα ἀγωνίσασθαι καλόν, τὸν δρόμον τελέσαι, τὴν πίστιν τηρῆσαι ἀτρέπτως, ἀ-

num nostrum Iesum Christum dilectum filium tuum; cum quo tibi gloria, honor & veneratio, atque sancto spiritui, in sæcula, Amen.

Hae preces pro mortuis non ideo factæ, quasi cum *Romanensibus* animas eorum in igne purgatorio, vel alio quocumque loco cruciatus hærere crediderint, sed ex contraria prorsus ratione, videlicet quod eas per sanctos angelos in locum requiei, in sinum patriarcharum, apostolorum & prophetarum conductas statuerint. Quod firmissimo nobis argumento est, ecclesiæ tunc temporis ignem purgatorium, quo mortui per multa tempora post mortem torqueri dicuntur, omnino ignotum fuisse. Omnes autem preces illius ex alia ratione proficiscebantur, quæ dogma de igne purgatorio subuertit, quando animas defunctorum in statu requiei & beatitatis statim collocari credebat.

§. XIV.

Corrupta consuetudo dandi mortuis osculum pacis & eucharistiam, per vetustos canones correcta & emendata.

Dum de precibus pro mortuis & de eucharistiæ administratione in exsequiis loquimur, non prætereunda silentio est corrupta quædam consuetudo, quæ per ignorantiam & superstitionem in quibusdam locis inuecta, seuere autem per canones prohibita est. Hæc consuetudo erat dandi mortuis osculum pacis & eucharistiam. Hæc speciem pietatis habebat & sine dubio orta est ex laudabili consuetudine celebrandi eucharistiam in exsequiis, ad quam probandam etiam facit. At non nisi cœcæ superstitionis effectus erat. Et propterea licet fictus auctor sub nomine DIONYSII AREOPAGITAE [s] de consuetudine dandi defunctis osculum pacis cum approbatione loquatur: tamen quum hæc consuetudo, vna cum ritu dan-

μέμπτως, ἀνεγκλήτως, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, τοῦ ἀγαπητοῦ σου παιδός· μεθ' οὗ σοι δόξα, τιμὴ καὶ σέβας, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

(s) Dionys. ecclef. hierarch. cap. VII. p. 408. εἶτα προσελθὼν ὁ θεῖος ἱεράρχης, εὐχὴν ἱερωτάτην ἐπ' αὐτῷ ποιεῖται, καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν, αὐτός τε ὁ ἱεράρχης ἀσπάζεται τὸν κεκοιμημένον, καὶ μετ' αὐτὸν οἱ παρόντες ἅπαντες. *Tum accedens diuinus antistes precem super eo sacratissimam peragit, qua finita, ipsemet antistes* defunctum salutat *& cum illo præsentes omnes.*

di

di mortuis euchariſtiam, in *Galliam* circa annum DLXXVIII inuehi cœpiſſet, concilium *Antiſſiodorenſe* canonem aduerſus eam in hæc verba promulgauit [t]: *Non licet mortuis nec euchariſtiam nec oſculum tradi.* Corrupta conſuetudo dandi euchariſtiam mortuis introduci cœpta erat aliquanto ante ætatem AVGVSTINI. Verum ille & reliqui patres, qui in concilio *Carthaginenſi* tertio conuenerant, ei ſeſe opponebant [u], interdicentes ignorantibus & infirmis presbyteris, quorum ſtultitia hæc praxis inualuerat, ne ampiius eam fouerent, populumue in iſtiuſmodi erroneas inducerent opiniones, vt euchariſtiam mortuis dandam eſſe ſibi perſuaderent: quum dictum ſit a domino: *Accipite & edite:* cadauera autem nec accipere poſſint nec edere. Iidem illi mortuos ſacramenta etiam baptiſmi recipere poſſe exiſtimabant: quaſi peculiaris quædam virtus atque efficacia ipſis externis ſacramentorum elementis inſit, ſine ſenſu & fide in recipiente. Qui errores a CHRYSOSTOMO [x] etiam redarguuntur; & ille dandi mortuis euchariſtiam ſpecialius a concilio *Trullano* [y]. Quæ omnia oſtendunt, errorem fuiſſe, cui multi populi ſuperſtitioſi adhæſerint; nulla tamen auctoritate in eccleſia eum publice permiſſum vel confirmatum eſſe. Mos conſepeliendi mortuis euchariſtiam (qui tantopere inualuit in eccleſia *Romanenſi*) poſteriorum tantum ſæculorum nouatio eſt, cœpta a *Benedicto* monacho, ſine vllo præuio exemplo in vetuſtis eccleſiæ monumentis, quemadmodum occaſionem habui oſtendendi libro quodam anteriore [*]. Progrediamur itaque ab hiſce corruptis conſuetudinibus ad ritus magis approbatos eccleſiæ.

(t) Concil. Antiſſiodor. can. XII.

(u) Concil. Carthag. III. c. VI. Placuit, vt corporibus defunctorum euchariſtia non detur. Dictum eſt enim a domino, Accipite & edite: Cadauera autem nec accipere poſſunt nec edere. Cauendum eſt etiam, ne mortuos baptizari poſſe fratrum infirmitas credat, quum euchariſtiam mortuis non dari animaduerterint.

(x) Chryſoſt. homil. XL. in 1 Cor. p. 668. (p. 449. edit. Francof.) Vid. lib. XV. cap. IV. §. XIX. vol. V. p. 425.

(y) Concil. Trull. can. LXXXIII. ibid.

(*) Lib. XV. cap. IV. §. XX.

§. XV.

Eleemosynæ communiter additæ precibus pro defunctis.

ELEEMOSYNAE tamquam aptæ semper precum comites, iam viuentibus pro mortuis opportunissime dari credebantur. *Vis mortuum honorare*, inquit CHRYSOSTOMVS [z], *fac eleemosynas.* Et alio loco [a]: *Cur post mortem tuorum pauperes conuocas: cur presbyteros, vt pro eo velint orare, obsecras? Non ignoro, te responsurum, vt defunctus requiem adipiscatur, vt propitium iudicem inueniat.* Hanc consuetudinem paullo post laudat & diuites ad eam hortatur, qui hæredes suos sepeliant: *Si multæ barbaræ gentes vna cum defunctis res eorum cremare solent, quanto æquius defuncto tuo filio tua tradere potes: non vt in cinerem redigantur, sed vt gloriosum magis illum reddant. Putas eum maculis inquinatum abiisse, da ipsi sua, vt illis se a maculis abstergat: putas, in iustitia ipsum decessisse, præbe ipsi tua ad mercedis & retributionis adiectionem.* HIERONYMVS hoc nomine laudat *Pammachium* [b], *Ceteri mariti*, inquiens, *super tumulos coniugum spargunt violas, rosas, lilia, floresque purpureos, & dolorem pectoris his officiis consolantur. Pammachius noster sanctam fauillam ossaque veneranda eleemosynæ balsamis rigat.*

§. XVI.

Et quotannis in anniuersariis commemorationis defunctorum diebus repetitæ.

NONNVLLI hasce eleemosynas quotannis in anniuersaria commemorationis defuncti die repetebant. Hisce temporibus commune facere solebant conuiuium, religiosos cum sacerdotibus conuocantes, fideles vna cum clero, egenos & pauperes, pupillos & viduas, vt fieret festiuitas in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebrabant,

(z) Chrysost. homil. LXI. in Ioan. (p. 401. edit. Frf.) βέλει τιμῆσαι τὸν ἀπελθόντα; ἑτέρως τίμησον, ἐλεημοσύνας ποιῶν.

(a) Id. homil. XXXII. in Matth. p. 307. (p. 371. edit. Frf.) τί μετὰ ταῦτα πένητας καλεῖς; καὶ παρακαλεῖς ἱερέας εὔξασθαι; ἵνα εἰς ἀνάπαυσιν ἀπέλθῃ, φησὶν, ὁ τετελευτηκὼς, ἵνα ἵλεω σχῇ τὸν δικαστήν. Pag. 374. d. εἰ γὰρ καὶ βάρβαροι συγκατακαίεσι τοῖς ἀπελθȣ̃σι τὰ ὄντα, πολλῷ μᾶλλον σὲ συναποστεῖλαι τῷ τετελευτηκότι δίκαιον τὰ αὐτȣ̃· ȣ̓χ ἵνα τέφρα γένηται, καθάπερ ἐκεῖνα, ἀλλ᾽ ἵνα πλείονα τȣ́τῳ περιβάλῃ δόξαν· καὶ εἰ μὲν ἁμαρτωλὸς ἀπῆλθεν, ἵνα τὰ ἁμαρτήματα λύσῃ· εἰ δὲ δίκαιος, ἵνα προσθήκη γένηται τȣ̃ μισθȣ̃ καὶ ἀντιδόσεως.

(b) Hieron. epist. XXVI. ad Pammach. de obitu vxoris, cap. II.

sibi

sibi autem efficeretur in odorem suauitatis in conspectu Dei, quemadmodum personatus ORIGENES in *Iobum* [c] loquitur. CHRYSOSTOMVS [d] homines huius consuetudinis maiorem rationem habere dicit, quam aliarum, quæ maioris sint momenti. Si filii aut fratris defuncti memoriam agant, eos pungi a conscientia, si non morem impleuissent & pauperes vocassent. Sed aliis temporibus, etiam si *CHRISTI* faciant commemorationem, ipsos pauperes despicere & non exhorrescere.

§. XVII.

Quod autem sæpius in magnos abusus degenerauit, de quibus querelæ factæ tamquam nihilo melioribus, quam sint parentalia gentilium.

ATENIM VERO hoc sæpius in magnos degenerauit abusus. Nonnulli enim cibi potionisque pauperibus dandæ loco, occasionem captabant indulgendi comessationibus. Quod vitium est, quod tam acerbe in gentilium parentationibus vituperat TERTVLLIANVS [e], quando epulas eis obiectat, quibus ad defunctorum busta ita intemperanter indulgeant, vt inde redeant dilutiores, gulosissime eos nutrientes, quos antea in speciem quidem religiose, sed re vera atrocissime exusserint. In tribus prioribus sæculis nemo omnium gentilium hoc crimen in christianos retorquere poterat: Quarto autem sæculo tanta a quibusdam vitia tali occasione committebantur, vt *Manichæi* tempore AVGVSTINI id obiectarent catholicis, resque adeo in publicum nota erat, vt AVGVSTINVS eam fateri cogeretur. *Noui*, inquiebat [f], *multos esse, qui luxuriosissime super mortuos bibant & epulas cadaueribus exhibentes super sepultos se*

(c) Origen. in Iob. lib. III. p. 437. (p. 274. h. edit. Paris. MDCIIII.)

(d) Chrysost. homil. XXVII. in 1 Cor. p. 565. (pag. 296. edit. Frf.). *ἀνάμνησιν τοῦ Χριστοῦ ποιεῖς, καὶ πένητας παρορᾷς, καὶ οὐ φρίττεις; ἀλλ' εἰ μὲν υἱοῦ ἢ ἀδελφοῦ τετελευτηκότος ἀνάμνησιν ἐποίεις, ἐπλήγης ἂν ὑπὸ τοῦ συνειδότος, εἰ μὴ τὸ ἔθος ἐπλήρωσας; καὶ πένητας ἐκάλεσας.*

(e) Tertull. de testimon. animæ cap. IV. Quando extra portam cum obsoniis & mattæis tibi potius parentans ad busta recedis, aut a bustis dilutior redis. Id. de resurrect. carn. cap. I. Ipsos defunctos atrocissime exurit, quos postmodum gulosissime nutrit.

(f) Augustin. de morib. eccles. cap. XXXIV.

ipsos sepeliant, & voracitates ebrietatesque suas deputent religioni. Dicit autem, ecclesiam hos mores condemnare & istiusmodi homines tamquam malos filios corrigere studere. De eadem re iterum in epistola quadam, ad *Aurelium* episcopum *Carthaginensem* data [g], queritur, vbi hasce oblationes pro defunctis ita fieri cupit, vt ne sint sumtuosæ & in ebrietates ac comessationes degenerent. Et si quid pecuniæ hoc intuitu oblatum fuerit, vt ex primitiuo scopo & intentione istiusmodi oblationum in præsenti pauperibus erogetur. Tales oblationes ecclesia libenti semper animo accepit, ad alias autem quascumque nullum vmquam est cohortata [h]. Auctor libri *de duplici martyrio* sub nomine CYPRIANI [i], qui longo post AVGVSTINVM tempore scripsit, similem animaduersionem in plebis *Africanæ* intemperantiam habet. *Temulentia*, inquit, *adeo communis est Africæ nostræ, vt propemodum non habeant pro crimine. Annon videmus ad martyrum memorias christianum a christiano cogi ad ebrietatem? An hoc leuius crimen ducimus, quam hircum immolare Baccho?* Sed hac de re diximus libro quodam antecedente [k] fusius, vbi

(g) Augustin. epist. LXIV. ad Aurelium. Quoniam istæ in cœmiteriis ebrietates & luxuriosa conuiuia, non solum honores martyrum a carnali & imperita plebe credi solent, sed etiam solatia mortuorum, mihi videtur facilius illic dissuaderi posse istam fœditatem ac turpitudinem, si & de scripturis prohibeatur, & oblationes pro spiritibus dormientium, quas vere aliquid adiuuare credendum est, super ipsas memorias non sint sumtuosæ, atque omnibus petentibus sine typho & cum alacritate præbeantur, neque vendantur. Sed si quis aliquid pecuniæ offerre voluerit, in præsenti pauperibus eroget. Ita nec deserere videbuntur memorias suorum, quod potest gignere non leuem cordis dolorem, & id celebrabitur in ecclesia, quod pie & honeste celebratur. Conf. homil. CI. de diuersis.

(h) Vid. concil. Carth. IV. can. XCV. Qui oblationes defunctorum aut negant ecclesiis, aut cum difficultate reddunt, tamquam egentium necatores excommunicentur.

Concil. Vasens. I. can. IV. Qui oblationes defunctorum fidelium detinent, & ecclesiis tradere demorantur, vt infideles sunt ab ecclesia abiiciendi: quia vsque ad exinanitionem fidei peruenire certum est hanc diuinæ pietatis exacerbationem: qua & fideles de corpore recedentes votorum suorum plenitudine, & pauperes collatu alimoniæ & necessaria sustentatione fraudantur. Hi enim tales, quasi egentium necatores, nec credentes iudicium Dei habendi sunt. cetera.

(i) Cyprian. de duplici martyrio p. 42. (p. 560. lin. 1. seq. edit. Paris. MDCXLVIII.)

(k) Lib. XX. cap. VII. §. X. vol. IX. pag. 147.

occa-

occaſionem habuimus in eadem animaduertendi vitia, a quibuſdam ad monumenta martyrum in anniuerſariis eorum commemorationibus commiſſa. Reuertimur iam ad ritus funebres veteris eccleſiæ.

§. XVIII.

Decens moderati doloris teſtatio in funeribus non prohibita, ſed gentilis conſuetudo conducendi præficas ad deplorandum funus, a veteribus grauiter vituperata.

MODERATVS luctus ex amicorum amiſſu decenter quidem declaratus, res ita naturalis per ſe atque inſita in animis mortalium eſt, & cum ipſo gaudio ac fide hominis chriſtiani tam bene conſiſtere poteſt, vt veteres ne quidquam contra iſtiuſmodi doloris teſtationem in funere dixerint. Duo autem maximopere improbabant vituperabantque grauiter; primum quidem immoderatum luctum, vtpote characteri & profeſſioni hominis chriſtiani minime conuenientem, cuius conuerſatio iam in cælo, ipſiuſque ſpes & exſpectatio non minor ſit, quam corona & regnum poſt mortem; quem proinde non oporteat lugere ſupra modum, ſed cum miſtura gaudii, quod amicus quidam ante ſe ad cælum abierit ad anticipandam eius poſſeſſionem. Alterum, quod improbabant, gentilis conſuetudo erat conducendi feminas ad deplorandum funus & edendum immodicum inſolitumque clamorem ante defunctum, cum laceratione crinium multiſque aliis ridiculis luctus indiciis. Præcipua earum *Romanis* dicebatur *præfica*, eo quod reliquis præficeretur, vt modum illis daret plangendi, quemadmodum eas EX VARRONE, OVIDIO, SEXTO POMPEIO, NONIO MARCELLO aliiſque *Romanis* auctoribus deſcribit IOANNES ROSINVS [*l*]. Hoc vero veteres chriſtiani maximopere impro-

(*l*) Roſin. lib. III. c. XXXI. p. 506. *Præfica*] Terentius Varro, lib. de lingua latina: Præfica, vt Aurelius ſcribit, mulier ab luctu, quæ conduceretur, quæ ante domum mortui laudes eius caneret. Hoc factitatum Ariſtoteles ſcribit, in libro, qui ſcribitur νόμιμα βαρβαρικά, quibus teſtimonium eſt, quod Fretum eſt Næuii.

Hoc quidem hercle opinor præfica eſt:
Nam mortuos collaudat.

Claudius ſcribit, ea quæ præficeretur ancillis, quemadmodum lamentaren-

ba-

babant, in illudque tamquam mere gentilem consuetudinem acriter inuehebantur. *Nemo defunctos ploret*, inquit CHRYSOSTOMVS [m], *nemo lugeat, nemo mortem CHRISTI, qua mors superata est, calumnietur. Quid frustra fles, si mortem in somnum redactam esse credis? Quid te cædis & luges? Si enim gentiles id faciunt, ridenli sunt; si autem fidelis pariter ac infidelis hac in re peccat, quid respondebit? quamnam veniam petere audebit, præsertim longis temporibus postea, quum iam nemo christianorum de resurrectione ambigat? Tu vero sedulo studes delictum hoc quasi amplificare, & incitatrices fletus mulieres conuocas, quarum flebili cantu incendatur atque inflammetur vehementius ægritudo tua: nec Paulo dicenti auscultas, Quæ consonantia est Christo ac Belial, vel quæ pars fideli cum infideli?* Deinde pergit monstrosam stultitiam & absurdam huius cærimoniæ rationem multis argumentis ostendere, cunctisque leuibus rationibus, quas istiusmodi christiani ad excusandam hanc christiano homine minime dignam praxin adlegent, respondet. Alio loco [n] adhuc acrius eos reprehendit, *Quando video*, inquiens,

tur, præfica est dicta: vtrumque ostendit, a præfectione præficam dictam. Plautus in truculento:

Sine virtute argutum ciuem mihi habeam pro præfica.

Sext. Pompeius: Præficæ dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductæ, quæ dant ceteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum præfectæ. Nonius Marcellus: Præficæ, inquit, dicebantur apud veteres, quæ adhiberi solent funeri mercede conductæ, vt & flerent & fortia facta laudarent. Lucilius XII. Mercede quæ conductæ flent alieno in funere præficæ multo, & capillos scindunt & clamant magis.

Id. lib. V. c. XXXIX. pag. 592. Adhibebantur etiam præficæ, quas Sext. Pompeius ait, mulieres fuisse, ad lamentandum mortuum conductas, quæ darent ceteris modum plangendi, vnde etiam nomen habeant, quasi quæ huic rei sint præfectæ, cetera.

(m) Chrysost. homil. XXXII. in Matth. p. 306. (p. 371. edit. Francof.) *Μηδεὶς κοπτέσθω λοιπὸν, μηδὲ θρηνείτω, μηδὲ τὸ κατόρθωμα τοῦ Χριστοῦ διαβαλλέτω· καὶ γὰρ ἐνίκησε τὸν θάνατον· τί τοίνυν περιττὸν θρηνεῖς; ὕπνος τὸ πρᾶγμα γέγονε, τί ὀδύρῃ καὶ κλαίεις; τοῦτο γὰρ εἰ καὶ Ἕλληνες ἐποίουν, καταγελᾶν δεῖ· ὅταν δὲ ὁ πιστὸς ἐν τούτοις ἀσχημονῇ, ποία ἀπολογία; τίς ἔσται συγγνώμη τοιαῦτα ἀνοηταίνουσι, καὶ ταῦτα μετὰ χρόνον τοσοῦτον καὶ σαφῆ τῆς ἀναστάσεως ἀπόδειξιν; σὺ δὲ ὥσπερ αὐξῆσαι τὸ ἔγκλημα σπεύδων, καὶ θρηνῳδὰς ἡμῖν ἄγεις Ἑλληνίδας γυναῖκας, ἐξάπτων τὸ πένθος, καὶ τὴν κάμινον διεγείρων, καὶ οὐκ ἀκούεις τοῦ Παύλου λέγοντος· τίς συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαλ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου·*

(n) Chrysost. homil. IV. in Hebr. p. 1784.

qui

qui fiunt in foro planctus & eiulatus propter e viuis excedentes; vlulatusque & lamentationes, & alia, quae fiunt indecore: Credite, me pudet Graecorum & haereticorum, qui vident, & nos omnes, vt semel dicam, irrident. Nam quidquid de cetero dixero, frustra dicam philosophans de resurrectione. Quamobrem? Quoniam non, quae a me dicuntur, attendunt Graeci; sed quae a nobis fiunt. Statim enim dicent: Quando poterit ex his quisquam mortem despicere, qui ne potest quidem alium videre mortuum. Pulchra sunt, quae dicta sunt a Paulo & digna coelis Deique benignitate. Quid enim dicit? Et liberauit eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant seruituti. Sed non finitis nos haec cernere, per ipsa facta vobiscum pugnantes. Ostende mihi eum, qui in ipso motu animi & in eo, quod accidit, philosophatur & tunc credam resurrectionem. Ita gentiles per elegantem prosopopoeiam introducit differentes, vt istiusmodi christianos, si fieri possit, pudefactos ad magis virilem agendi rationem hac in re perducat. Addit, capillos vellere & eiulare, tantum crimen & dedecus esse, vt, si fieret, quod oporteret, eos qui sint huiusmodi, longo tempore arceri oporteret a liminibus ecclesiae, vtpote resurrectionem re ipsa negantes. In summa, ex auctoritate episcopali illis edicit, si quis in praua ista consuetudine conducendi feminas gentiles ad lamentandum mortuum perstiterit, eum longo tempore se arciturum ab ecclesia tamquam idololatram. Nam si *Paulus* auarum vocet idololatram, multo magis eum, qui super fidelem ea introducat, quae sint idololatrarum. Exinde seuere illis interdicit, ne istiusmodi ethnicas mulieres in funere ad lamentandum mortuum amplius adhibeant, nisi minas ad effectum deduci & censura ecclesiastica adfici velint. Ex quibus (vt ne eis immoremur, quae aliis locis [o] dicit, nec quae ab aliis dicuntur scriptoribus) fa-

(o) Chrysost. homil. VI. in 1 Thess. (p. 312. 313. edit. Frf.)
Id. homil. XXIX. de dormientibus. tom. V. p. 423. (p. 377. edit. Francof. οὐδὲ τὴν ἀθυμίαν ἀλλὰ τὴν ἐπίτασιν τῆς ἀθυμίας ἀναιρῶ· τὸ μὲν γὰρ ἀθυμεῖν, τῆς φύσεως· τὸ δὲ πέρα τοῦ μέτρου τοῦτο ποιεῖν, μανίας καὶ παραφροσύνης καὶ γυναικώδους ψυχῆς· ἄλγησον, δάκρυσον, ἀλλὰ μὴ ἀποδυσπετήσῃς, μηδὲ δυσχεράνῃς, μὴ ἀγανακτήσῃς· --- δάκρυσον, ὡς ὁ δεσπότης σου ἐδάκρυσε τὸν Λάζαρον, μέτρα τιθεὶς ἡμῖν καὶ κανόνας καὶ ὅρους ἀθυμίας, οὓς ὑπερβαίνειν οὐ δεῖ. κ. τ. λ. *Tristitiam non tollo, sed tristitiae vehementiam tollo. Nam moerere naturale est, sed supra modum moerere, insani, amentis ac muliebrem animam gerentis est.*

cile iudicare possumus, quantus abusus hæc indecens lugendi ratio in ecclesia credita fuerit.

§. XIX.

Nouemdiale *gentilium, tamquam praxis superstitiosa, reiectum.*

GENTILES aliam habebant consuetudinem repetendi luctum suum tertio, septimo & nono die, quæ speciatim dicebatur *nouemdiale*: Et nonnulli addebant vicesimum, tricesimum & quadragesimum, non sine superstitiosa opinione de hisce particularibus diebus, vbi defunctorum manibus lac, vinum, serta & flores offerre solebant, quemadmodum antiquitatum *Romanarum* scriptores [p] nobis narrant. Nonnihil huius superstitionis, demto sacrificio, adhuc residuum erat inter rudiores christianos tempore AVGVSTINI. Loquitur enim de quibusdam, qui defunctorum suorum respectu *nouemdiale* celebrent, quibus illud interdicendum existimat. *Nescio*, inquit [q], *vtrum inueniatur alicui sanctorum in scripturis celebratum esse luctum nouem dies, quod apud Latinos NOVEMDIALE appellant. Vnde mihi videntur ab hac consuetudine prohibendi, si qui christianorum istum in mortuis suis numerum seruant, qui magis est in gentilium consuetudine.* Non videtur significare, quod exacte hanc consuetudinem obseruarint, vti quidem gentiles; sed quod potius superstitiosi fuerint in obseruandis nouem diebus luctus, cuius rei nullum exemplum detur in scripturis. Alia ratio erat continuandi officia funebria per tres dies continuos, quæ licita erat apud

Mœre, lacrima, at vide ne stomacheris, ne impatienter mortuum requiras. --- Lacrima, sed vt dominus tuus Lazarum luxit, qui nobis regulam modumque ac fines doloris constituit, quos egredi non licet. Conf. supra §. VIII. sub litt. (l) pag. 55. seq.

(p) Rosin. antiquit. lib. V. cap. XXXIX. p. 997. Ceterum quum nonnulli essent, qui suorum vel propinquorum vel amicorum minus desiderium ferre possent, tertium, septimum, nonum, & quidam vicesimum, tricesimum & quadragesimum, non sine quadam numerorum religione dies defunctorum manibus & memoriæ statuebant: vnde parentationes, feralia, nouemdialia, decennalia, vicenalia, tricennalia, &c. originem traxerunt, quæ omnia tum lacte, & vino, tum sertis & floribus, tum aliis rebus ab antiquis celebrabantur.

(q) Augustin. quæst. CLXXII. in genes. (tom. IV. p. 125. edit. Basil. MDLXIX.)

chri-

christianos, quia nihil in se habebat, nisi eumdem Dei cultum repetitum. Ita EVODIVS scribens ad AVGVSTINVM [r], & narrans, quo funere elatus sit pius quidam iuuenis, qui ipsius notarius fuerat, ait: *Exsequias praebuimus satis honorabiles & dignas tantae animae: Nam per triduum hymnis Dominum collaudauimus super sepulchrum ipsius & redemtionis sacramenta tertio die obtulimus.* Auctor *constitutionum* [s] huius repetitionis officii funebris in die tertio, & die nono, & die quadragesimo meminit, peculiarem singulorum reddens rationem. *Quod spectat ad mortuos; celebretur dies tertius in psalmis, lectionibus & precibus ob eum, qui tertia die resurrexit; item dies nonus, in recordationem superstitum & defunctorum; atque dies quadragesimus iuxta veterem typum; Mosen enim ita luxit populus; denique anniuersarius dies pro memoria ipsius.* IOANNES BAPTISTA COTELERIVS in suis ad hunc locum adnotationibus diuersos alios vetustos scriptores nominat, qui huius illiusue ex hisce diebus meminerunt. PALLADIVS in *historia Lausiaca* c. XXVI. diei tertii & quadragesimi mentionem facit. IVSTINIANVS in nouella quadam [t] de tertio, nono, quadragesimo & anniuersario commemorationis die loquitur; feminis vitam monasticam professis interdicens, ne monasteria virorum ingrediantur, sub obtentu sollemnis commemorationis mortuorum. Hisce addit COTELERIVS AMBROSIVM concione de obitu *Theodosii*, & ISIDORVM PELVSIOTAM lib. I. epist. CXIV. EVSTRATIVM *Constantinopolitanum* in bibliothecae *Photianae* codice CLXXI. Vt omittamus DAMASCENVM, NICONEM, PHILIPPVM SOLITARIVM, HINCMARVM, THEODORVM archiepiscopum *Cantuariensem* & alios recentiores scriptores. SVICERVS & MEVRSIVS eiusdem consuetudinis

(r) Euodii epist. CCLVIII. inter epist. Augustin.

(s) Constit. lib. VIII. c. XLII. Ἐπιτελέσθω δὲ τρίτα τῶν κεκοιμημένων, ἐν ψαλμοῖς καὶ ἀναγνώσεσι, καὶ προσευχαῖς, διὰ τὸν διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐγερθέντα· καὶ ἔννατα, εἰς ὑπόμνησιν τῶν περιόντων καὶ τῶν κεκοιμημένων· καὶ τεσσαρακοστὰ κατὰ τὸν παλαιὸν τύπον· Μωσῆν γὰρ οὕτως ὁ λαὸς ἐπένθησε· καὶ ἐνιαύσια, ὑπὲρ μνείας αὐτοῦ.

(t) Iustin. nouell. CXXXIII. cap. III. Sed neque aliam ingressuum occasionem excogitanto. -- per caussam eorum, quae peraguntur circa exsequias, quas scilicet memorias appellant, in tertium nonumque diem conuenientes, item quum quadraginta excesserint, aut etiam annus.

 men-

mentionem faciunt in vocabulo τριτεννάται, quod memorias mortuorum significat, quæ celebrentur tertio & nono die, quod in veteri ecclesia factum dicunt. Vt adeo, quando AVGVSTINVS contra noni diei obseruationem loquitur, non illud sit, quod COTELERIVS statuit, quia hanc consuetudinem ignorauit, vna cum AMBROSIO & pluribus aliis *Latinis* (in quo COTELERIVS sibi ipse contradicit, quandoquidem AMBROSIVM antea pro hac praxi adlegauit). Sed inde est, quod AVGVSTINVS aliquid vitiosum in quorumdam superstitiosorum christianorum praxi obseruarat, qui nouem dies celebrabant cum quodam abusu, probabiliter cum ebrietate & intemperantia, ad modum *nouemdialis* gentilium; quemadmodum ipsum antea audiuimus conquerentem de conuiuiis, quæ istiusmodi christiani ad monumenta mortuorum instituerint, parentalibus gentilium quam simillima.

§. XX.

Consuetudo spargendi flores super sepulchra mortuorum sine offendiculo retenta.

CONSVETVDO spargendi flores super sepulchra mortuorum innocens habita, adeoque a quibusdam christianis sine offensione retenta. AMBROSIVS & HIERONYMVS eius sine reprehensione meminerunt. Tantummodo de ea loqui videntur, tamquam consuetudine maxime vulgi. Nam intelligentiores christianos eam tamquam rem friuolam despicere, & reverentiam in mortuos actibus magis conuenientibus declarare innuunt. Ita AMBROSIVS in oratione de obitu *Valentiniani* ait [u]: *Non ego floribus tumulum eius adspergam, sed spiritum eius Christi odore perfundam. Spargant alii plenis lilia calathis: Nobis lilium est Christus: Hoc reliquias eius sacrabo.* Similem in modum HIERONYMVS [x] *Pammachium* amicum suum hoc nomine laudat, *Ceteri mariti*, inquiens, *super tumulos coniugum spargunt violas, rosas, lilia floresque purpureos; & dolorem pectoris his officiis consolantur. Pammachius noster sanctam fauillam ossaque veneranda eleemosynæ balsamis rigat. His pigmentis atque odoribus fouet cineres quiescen-*

(u) Ambros. de obitu Valent. p. 12.
(x) Hieron. epist. XXVI. ad Pammach. de obitu vxoris, cap. II.

tes,

tes, ficut fcriptum: Sicut aqua exftinguit ignem, fic eleemofyna exftinguit peccatum.

§. XXI.

Iuxta ac geftatio veftis lugubris ad certum tempus.

EAMDEM opinionem fouebant de geftatione veftis lugubris ob defunctum. Non damnabant eam nec tamen magnopere approbabant, fed omnium libertati relinquebant tamquam rem indifferentem; eos potius laudantes, qui illam vel prorfus omitterent, vel poft breue tempus deponerent, vt qui fortitudini & philofophiæ hominis chriftiani agerent convenientius. Ita HIERONYMVS [y] *Iulianum* quemdam virum diuitem ac præpotentem tempore fuo prædicat, quod, quum paucorum dierum interuallo vxorem fuam & duas filias perdidiffet, lugubrem veftem non amplius quadraginta diebus geftarit, & quod coniugem fuam non quafi mortuam fed quafi proficifcentem duxerit. CYPRIANVS [z] quidem rem paullo longius videtur extendere. Dicit, reuelatum fibi effe diuinitus, vt conteftaretur adfidue & publice prædicaret, „Fratres „non effe lugendos, arceffitione dominica de fæculo libera„tos; quum fciamus, non eos amitti, fed præmitti, recedentes „præcedere; defiderari eos debere, non plangi: nec accipien„das effe heic atras veftes, quando illi ibi indumenta alba iam „fumferint: occafionem dandam non effe gentilibus, vt nos „merito ac iure reprehendant, quod quos viuere apud Deum „dicimus, vt exftinctos & perditos lugeamus, & fidem, quam „fermone & voce depromimus, cordis & pectoris teftimonio „non probemus„. CYPRIANVS nullum omnino luctum de mortuis oftendi oportere exiftimabat; neque adeo vlla luctus indicia, cuiufmodi eft veftis lugubris; quia mors hominis chri-

(y) Hieron. epift. XXXIV. ad Iulian. Laudent te alii, & tuas contra diabolum victorias panegyricis profequantur: quod læto vultu mortes tuleris filiarum: quod in quadragefimo die dormitionis earum lugubrem veftem mutaueris: & dedicatio offium martyris candida tibi veftimenta reddiderit: vt non fentires dolorem orbitatis tuæ, quem ciuitas vniuerfa fentiret, fed ad triumphum martyris exfultares, quod fanctiffimam coniugem tuam non quafi mortuam, fed quafi proficifcentem deduxeris.

(z) Cyprian. de mortal. p. 164. (p. 115. edit. Fell. Amftelod. MDCC.)

ſtiani non niſi translatio eius ſit in cælum. Verum alii rem non tantopere vrgebant, ſed moderatum luctum naturæ permitti poſſe ſtatuebant, eaque propter veſtem lugubrem non omnino damnabant, vtpote quæ ſit tantum decens iſtiuſmodi moderatæ triſtitiæ teſtatio, licet id magis approbarent, ſi quis animo forti eam repudiare poſſet.

§. XXII.

Alii quidam ritus non permiſſi a veteribus.

ALIOS quoſdam ritus funebres inuenimus ſpuriis auctoribus, qui ſub DIONYSII AREOPAGITAE & ATHANASII nominibus ſcripſerunt, memoratos: Cuiuſmodi erat inunctio mortui cadaueris per ſacerdotem, antequam terræ mandaretur, cuius ritus rationem perſonatus DIONYSIVS reddit, quando, *Memineris heic*, inquit [a], *vt in prima illa regeneratione ſacra ante ſanctum baptiſmum, poſt antiquarum veſtium depoſitionem, ille, qui initiatur, in prima ſancti ſymboli participatione, ſacri chriſmatis oleo inungatur; & heic demum in fine omnium defuncto itidem oleum adfunditur, & tunc quidem olei inunctio baptizantem ad ſacra certamina euocabat; nunc autem adfuſum oleum declarat, eum, qui defunctus eſt, iisdem ſacris certaminibus exactis functum eſſe.* Hæc vnctio erat prorſus diuerſa ab antiqua ratione inungendi & condiendi cadaver ad ſepulturam, de qua ſupra loquuti ſumus. Et quum reliqui ſcriptores nihil de ea dicant, vt rem incertam relinquimus, quandoquidem nudum huius ſcriptoris teſtimonium ad ſtabiliendam aliquam antiquam eccleſiæ conſuetudinem non ſufficit. Idem de alio ritu dicere poſſumus, cuius meminit perſonatus ATHANASIVS [b], qui de accenſo ad ſepulchrum

(a) Dionyſ. eccleſ. hierarch. cap. VII. p. 415. Μέμνησο δὲ, ὅτι κατὰ τὴν ἱερὰν θεογενεσίαν πρὸ τοῦ θειοτάτου βαπτίσματος, πρώτη μέθεξις ἱεροῦ συμβόλου δίδοται τῷ τελουμένῳ, μετὰ τὴν ὁλικὴν τῶν προτέρων ἐσθήτων ἀπαμφίεσιν, τὸ τῆς χρίσεως ἔλαιον· ἐν τέλει δὲ νῦν ἁπάντων ἐπὶ τῷ κεκοιμημένῳ τὸ ἔλαιον ἐπιχέεται· Καὶ τότε μὲν ἡ τοῦ ἐλαίου χρίσις ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας ἐκάλει τὸν τελούμενον· νῦν δὲ τὸ ἐπιχεόμενον ἔλαιον ἐμφαίνει, κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας ἀθλήσαντα καὶ τελειωθέντα τὸν κεκοιμημένον.

(b) Athan. ſerm. de dormientibus, cit. a Durant. de ritibus lib. I. c. XXIII. n. 14. pag. 235. (p. 117. edit. Lugdun. MDCLXXV.) Si quis diem obierit, licet in aëre deponatur humatus, ne omiſeris oleum, & ceram, inuocato Chriſto Deo, ad ſepulchrum accendere. *Et poſtea:* Oleum enim & cera holocauſtum eſt, incruentæ autem hoſtiæ oblatio propitiatio eſt.

mor-

mortui oleo & cera loquitur, tamquam holocausto, quod Deo offeratur. At vero prætterquam quod reliqui scriptores de eo silent, duo sunt, quæ ei aduersantur, primum quidem, Quod potius pars iudaicæ superstitionis, quam ritus christianus esse videatur, deinde, Quod concilium *Illiberritanum* expressum canonem [c] habet, qui cærimoniam prohibet non multum ab hac diuersam: *Cereos per diem placuit in cœmiterio non incendi: Inquietandi enim spiritus sanctorum non sunt. Qui hæc non obseruauerint, arceantur ab ecclesiæ communione.* Non ausim lectoribus huius inhibitionis explicare rationem, nec dixerim, ritum ante memoratum hoc canone diserte vetari: Est autem quædam analogia & similitudo inter duas istas cærimonias, & exinde probabile omnino est, neutram earum receptam vel vllo modo approbatam fuisse ab ecclesia.

§. XXIII.

Quibus priuilegium sepeliendi cum hisce sollemnibus ritibus denegatum sit.

VIDIMVS vniuersam rationem sepeliendi inter veteres christianos, cum omnibus ritibus sacris pariter ac ciuilibus, in ea vsitatis. Vnum tantum superest, quod generatim de toto hoc negotio obseruemus: Quod videlicet christiana sepultura cum hisce sollemnibus cærimoniis credita sit priuilegium, & tale quidem, quod viri boni semper desiderarent, si habere possent, mali autem ob crimina sua priuatione eius punirentur ab ecclesia; quæ id eis tamquam notam censuræ & indignationis apponebat, quod sollemnis humationis, quæ in praxi ecclesiæ obtinebat, non permitteret eis honorem & priuilegium. Equidem boni haud tantam corporum suorum habebant rationem, vt ea re vera damnum aut detrimentum capere crederent, si vel inimicorum suorum rabies vel alius quisquam casus fortuitus hoc ipsis priuilegium negaret. Fusius hanc veterum sententiam declarat AVGVSTINVS [d]: „At enim, inquiens, in tanta strage cadauerum nec sepeliri potuerunt.

(c) Concil. Illiberrit. can. XXXIV.

(d) August. de ciuitate Dei lib. I. c. XII.

„runt. Neque iſtud pia fides nimium reformidat, tenens prædictum, nec abſumentes beſtias reſurrecturis corporibus obfuturas, quorum capillus capitis non peribit. Nec vllo modo diceret veritas: *Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere*, ſi quidquam obeſſet futuræ vitæ, quidquid inimici de corporibus occiſorum facere voluiſſent. Niſi forte quiſpiam ſic abſurdus eſt, vt contendat eos, qui corpus occidunt, non debere timeri ante mortem, ne corpus occidant, & timeri debere poſt mortem, ne corpus occiſorum ſepeliri non ſinant. Falſum eſt ergo, quod ait *CHRISTVS, qui corpus occidunt & poſtea non habent, quod faciant:* ſi habent tanta, quæ de cadaueribus faciant? Abſit vt falſum ſit, quod veritas dixit. Dictum eſt enim, aliquid eos facere, quum occidunt, quia in corpore ſenſus eſt occidendo: poſtea vero nihil habere quod faciant, quia nullus ſenſus eſt in corpore occiſo. Multa itaque corpora chriſtianorum terra non texit: ſed nullum eorum quiſquam a cælo & terra ſeparauit, quam totam implet præſentia ſui, qui nouit, vnde reſuſcitet, quod creauit. Dicitur quidem in pſalmo: *Poſuerunt mortalia ſeruorum tuorum eſcam volatilibus cæli, carnes ſanctorum tuorum beſtiis terræ. Effuderunt ſanguinem eorum ſicut aquam, in circumitu Hieruſalem, & non erat, qui ſepeliret:* ſed magis ad exaggerandam eorum crudelitatem, qui iſta fecerunt, non ad eorum infelicitatem, qui iſta perpeſſi ſunt. Quamuis enim hæc in conſpectu hominum dura & dira videantur: *ſed pretioſa in conſpectu domini mors ſanctorum eius.* Proinde omnia iſta, id eſt, curatio funeris, conditio ſepulturæ, pompæ exſequiarum, magis ſunt viuorum ſolatia, quam ſubſidia mortuorum. Si aliquid prodeſt impio ſepultura pretioſa, oberit pio vilis aut nulla. Præclaras exſequias in conſpectu hominum exhibuit purpurato illi diuiti turba famulorum: ſed multo clariores in conſpectu domini vlceroſo illi pauperi miniſterium præbuit angelorum, qui eum non extulerunt in marmoreum tumulum, ſed in *Abrahæ* gremium ſuſtulerunt. -- Sepulturæ curam etiam philoſophi contemſerunt: & ſæpe vniuerſi exercitus, dum pro terrena patria morerentur, vbi poſtea iacerent, vel quibus beſtiis eſca fierent, non curarunt.

„Licu-

„Licuitque de hac re poëtis plauſibiliter dicere:

„*Cælo tegitur, qui non habet vrnam.*

„Quanto minus debent de corporibus inſepultis inſultare chriſti-„anis, quibus & ipſius carnis & membrorum omnium reformatio „non ſolum ex terra, verum etiam ex aliorum elementorum „ſecretiſſimo ſinu, quo dilapſa cadauera receſſerunt, in tem-„poris puncto reddenda & redintegranda promittitur.

Haec chriſtianorum erat conſolatio, ſi vel malitia vel fati conditioniſue ſuæ neceſſitas ſepulturæ illis beneficium negaret. Alias autem inter fratres ſuos decenter ſepeliri etiam atque etiam cupiebant; & qui ſuperſtites erant, partem iuſtitiæ mortuis debitæ eſſe credebant, vt humaniter eos poſt obitum tractarent. Id quod ex AVGVSTINO etiam condiſcimus, quando poſt verba modo adlata ſic pergit [e]: „Nec ideo tamen „contemnenda & abiicienda ſunt corpora defunctorum, ma-„ximeque iuſtorum atque fidelium, quibus tamquam organis „& vaſis ad omnia bona opera ſanctus vſus eſt ſpiritus. Si „enim paterna veſtis & annulus, ac ſi quid huiuſmodi, tanto „carius eſt poſteris, quanto erga parentes maior adfectus: „nullo modo ipſa ſpernenda ſunt corpora, quæ vtique multo „familiarius atque coniunctius quam quælibet indumenta ge-„ſtamus. Hæc enim non ad ornamentum vel adiutorium, „quod adhibetur extrinſecus, ſed ad ipſam naturam hominis „pertinent. Vnde & antiquorum iuſtorum funera officioſa „pietate curata ſunt, & exſequiæ celebratæ, & ſepultura pro-„viſa: ipſique dum viuerent, de ſepeliendis vel etiam transfe-„rendis ſuis corporibus filiis mandauerunt„. Et hoc quidem id faciebat honorificum & deſiderabile priuilegium, ſepeliri ad modum fidelium. Erat autem priuilegium, quod ad nullos niſi tales pertinebat. Omnes catechumeni, qui in voluntario baptiſmatis neglectu decedebant, beneficio eius excludebantur, vti in quodam concilii *Bracarenſis* primi canone [f] inuenimus & multis locis CHRYSOSTOMI [g], qui auditores ſuos adhor-

(*e*) Auguſtin. ibid. c. XIII.

(*f*) Concil. Bracar. I. can. XXXV. Vid. §. VIII. ſub litt. (s) pag. 57.

(*g*) Chryſoſt. homil. III. in Philipp. p. 1224. (p. 32. ſeq. edit. Francof.) οὐκ εἰκῇ ταῦτα ἐνομοθετήθη ὑπὸ τῶν ἀποςόλων, τὸ ἐπὶ τῶν φρικτῶν μυςηρίων μνήμην γί-

tatur,

tatur, vt priuatas eleemosynas priuatasque preces pro illis offerant, nullum autem locum in publicis ecclesiæ officiis eos habere adfirmat. Aliter res se habebat, si qui morerentur sine baptismo, non ex aliquo eius neglectu vel contemtu, sed ex ineuitabili necessitate, quæ præuideri haud poterat nec præueniri, dum pie & studiose ad recipiendum baptismum sese præparent. Hoc in casu martyrium vel propria hominum fides ad supplendum baptismum sufficere credebatur, quemadmodum alio loco [*] pluribus demonstrauimus, & tum sepeliebantur cum iisdem ritibus, quibus ceteri fideles, quandoquidem eodem, quo illi, loco ab ecclesia habebantur.

ALIVD genus hominum, quibus ecclesia sollemnes exsequias denegabat, *biathanati* erant, hoc est illi, qui sibi ipsis violentas manus inferebant, manifesto homicidii rei, idque sine resipiscentia, mortem sibi ipsis consciscentes, & in eadem classe omnes eos collocabant, qui ob scelera sua supplicio adfecti erant; quia hi virtualiter & indirecte αὐτόχειρες erant, dum ea patrarant, quæ in cursu iustitiæ eos præmaturæ morti obiecerant, vel certe talia, quæ tam spiritualem censuram quam pœnam commeruerant temporalem. Hoc intuitu concilium *Bracarense* [*b*] statuit, hisce vtrisque honorem exsequiarum cum

νεσθαι τῶν ἀπελθόντων· ἴσασιν αὐτοῖς πολὺ κέρδος γινόμενον, πολλὴν τὴν ὠφέλειαν· ὅταν γὰρ ἑστήκῃ λαὸς ὁλόκληρος χεῖρας ἀνατείνοντες, πλήρωμα ἱερατικὸν, καὶ προκέηται ἡ φρικτὴ θυσία, πῶς οὐ δυσωπήσομεν ὑπὲρ τούτων τὸν Θεὸν παρακαλοῦντες; ἀλλὰ τοῦτο μὲν περὶ τῶν ἐν πίστει παρελθόντων· οἱ δὲ κατηχούμενοι οὐδὲ ταύτης καταξιοῦνται τῆς παραμυθίας, ἀλλὰ ἀπεστέρηνται πάσης τῆς τοιαύτης βοηθείας, πλὴν μιᾶς τινος· ποίας δὲ ταύτης; ἔξεστι πένησιν ὑπὲρ αὐτῶν διδόναι· ποιεῖ τινα αὐτοῖς παραψυχὴν τὸ πρᾶγμα. *Non frustra hæc ab apostolis sunt legibus constituta: vt in venerandis, inquam, atque horrificis mysteriis memoria eorum fiat, qui decesserunt. Nouerant, hinc multum ad illos lucri accedere, multum vtilitatis. Eo enim tempore, quo vniuersus populus stat manibus passis, ac cœtus sacerdotalis, & illud horrorem venerationis plenum incutiens sacrificium: quomodo Deum non placabimus pro istis orantes? Atque id quidem de iis, quæ in fide decesserunt. Catechumeni vero neque hac dignantur consolatione; sed omni auxilio sunt destituti, vno quodam excepto. Quale vero hoc? licet pauperibus pro ipsis dare, atque hinc aliquid percipiunt refrigerationis* Vid. sis etiam homil. XXIV. in Ioan. p. 159. homil. I. in act. p. 14.

(*) Lib. X. cap. II. §. XX & XXI. volum. IV. p. 44. seqq. & p. 50. 51.

(*b*) Concil. Bracar. I. c. XXXIV. Vid. §. VIII. sub litt. (s) pag. 57.

vsita-

vſitata pſalmodiæ ſollemnitate negari debere. Concilium *Antiſſiodorenſe* [*i*] canonem habet ita decernentem: *Quicumque ſe propria voluntate in aquam iactauerit, aut collum ligauerit, aut de arbore præcipitauerit, aut ferro percuſſerit, aut qualibet occaſione voluntariæ ſe morti tradiderit, iſtorum oblatio non recipiatur.* Simile decretum exſtat in concilio ſecundo *Aurelianenſi* [*k*], quo oblationes recipi vetantur eorum, qui ipſi ſibi mortem propriis manibus probentur intuliſſe; illi tamen excipiuntur, qui in aliquo crimine fuerint interemti; Ex ſuppoſito reor, quod tales homines ante ſupplicium veram pœnitentiam egerint. Si quis vero violentas manus ſibi ipſe intuliſſet, vel in ſceleribus ſuis interemtus eſſet, nulla vmquam in eius gratiam exceptio data eſt. OPTATVS [*l*] ex ipſis *Donatiſtarum* epiſcopis aliquem ſollemnem ſepulturam *Circumcellionibus* denegaſſe narrat, eo quod in tumultu aduerſus magiſtratum ciuilem occiſi eſſent. Quod oſtendit, hoc fuiſſe regulam, exacte obſeruatam in eccleſia.

ALIVD genus hominum, quibus ſollemnium exſequiarum priuilegium negabat eccleſia, omnes erant excommunicati, qui in contemtu diſciplinæ & cenſuræ eccleſiaſticæ pertinaciter perſeuerabant. Sub qua denominatione omnes hæretici atque ſchiſmatici, qui re ipſa per eccleſiæ cenſuras tales denuntiati erant, comprehendebantur. Nam officium funebre ad ſolos pertinebat fideles, ſiue communicantes, hoc eſt eos, qui vel in plena eccleſiæ communione deceſſerant, vel ſi excommunicati fuiſſent, parati tamen fuerant communicare, dum regulas pœnitentiæ ac diſciplinæ in eccleſia receperant iisque ſeſe ſubmiſerant. Rebus ita ſeſe habentibus deſiderium communionis accipiebatur, quemadmodum deſiderium bapti-

(*i*) Concil. Antiſſiodor. can. XVII.

(*k*) Concil. Aurel. II. can. XV. Oblationes defunctorum, qui in aliquo crimine fuerint interemti, recipi debere cenſemus, ſi tamen non ipſi ſibi mortem probentur propriis manibus intuliſſe.

(*l*) Optat. lib. III. p. 68. (p. 71. 72. edit. Pariſ. MDCLXXIX.) In loco Octauenſi occiſi ſunt plurimi, detruncati ſunt multi: Quorum corpora vſque in hodiernum per dealbatas aras aut menſas poterunt numerari. Ex quorum numero quum aliqui in baſilicis ſepelire cœpiſſent, Clericus presbyter in loco Subbulenſi ab epiſcopo ſuo coactus eſt, vt inſepultam faceret ſepulturam.

ſmi in catechumenis, & tractabantur vt communicantes, etiamſi ſine reconciliatione in eccleſia eſſent mortui. Eccleſia tunc cenſuras ſuas relaxabat eoſque in communionem ſuam recipiebat, & perinde ac ceteros communicantes tractabat poſt mortem: Qua de re in libro quodam anteriore [*m*], vbi de diſciplina eccleſiæ egimus, diximus copioſius.

LIBRI VICESIMI TERTII
CAPVT QVARTVM
DE LEGIBVS, AD DEFVNCTORVM CORPORA ET SEPVLCHRA A SPOLIATORVM DIREPTORVMQVE VIOLENTIA, TVTA PRAESTANDA FACTIS.

§. I.

Antiquæ leges Romanæ *admodum ſeueræ contra ſpoliatores ſepulchrorum, & contra omnem iniquitatem atque iniuriam in defunctorum corpora.*

QVAMQVAM ad ritus funebres non multum attinet, de ſepulchrorum ſpoliatoribus & legibus aduerſus illos factis verba facere, quum tamen quodam modo ad mortuos ſpectent, & nonnulla notatu digna in ſe contineant, non nihil de hoc argumento, in totius diſſertationis noſtræ clauſulam, lubet addere. Supra [*] monuimus, vetuſtas leges *Romanas* admodum ſeueras fuiſſe contra omnem iniquitatem atque iniuriam in corpora & ſepulchra mortuorum. Res ſacræ habebantur, adeoque ſi quis ſepulchrum violaret, ita vt corpus extraheret, vel oſſa erueret, crimen capitale erat, in humilioris fortunæ hominibus ſupplicio [*a*], in honeſtioribus autem deportatione in inſulam, vel alia relegatione aut damnatione ad operas metallicas puniendum, quemadmodum ex reſponſo

(*m*) Lib. XIX. cap. II. §. XI. vol. VIII. p. 227. ſeqq.

(*) Cap. II. § II. pag. 24.

(*a*) Digeſt. lib. XLVII. tit. XII. de ſepulchro violato leg. XI. Rei ſepulchrorum violatorum, ſi corpora ipſi extraxerint, vel oſſa eruerint, humilioris quidem fortunæ ſummo ſupplicio adficiuntur: Honeſtiores in inſulam deportantur: alii autem relegantur aut in metallum damnantur.

PAV-

PAVLI in *pandectis* apparet, nec non ex illis christianorum imperatorum legibus [b], quæ de priscis legibus hoc crimen morte punientibus, loquuntur. Distinctionem faciunt inter corpora & sepulchra. Qui sepulchrum tantummodo violaret, neque vero iniuriam inferret corpori, non supplicio, sed vel bonorum proscriptione, vel infamiæ nota, vel exilio adficiendus, vel ad effodienda metalla damnandus erat. At si quam

(b) Cod. Theod. lib. IX. tit. XVII. de sepulchr. violatis leg. II. Factum solitum sanguine vindicari, multæ inflictione corrigimus: Atque ita supplicium statuimus in futurum, vt nec ille absit a pœna, qui ante commisit. Vniuersi itaque, qui de monumentis columnas vel marmora abstulerint, vel coquendæ calcis gratia lapides deiecerint, ex consulatu scilicet Dalmatii & Zenophili, singulas libras auri per singula sepulchra fisci rationibus inferant, inuestigati per prudentiæ tuæ iudicium. Eadem etiam pœna, qui dissiparunt, vel ornatum minuerunt, teneantur; & qui posita in agris suis monumenta calcis coctoribus vendiderunt: vna cum his, qui ausi sunt comparare: Quidquid enim attingi nefas est, non sine piaculo comparatur: Sed ita, vt ab vtroque vna libra postuletur. Sed si & præcepto iudicum monumenta deiecta sunt, ne sub specie publicæ fabricationis pœna viretur, eosdem iudices iubemus hanc multam agnoscere: nam ex vectigalibus, vel aliis titulis ædificare debuerunt. Quod si aliquis multam metuens, sepulchri ruinas terræ congestione celauerit & non intra statutum ab excellentia tua tempus confessus sit, ab alio proditus duas auri libras cogatur inferre. Qui vero libellis datis a pontificibus impetrarunt, reparationis gratia labentia sepulchra deponerent, si vera docuerunt, ab inlatione multæ separentur: At si in vsum alium depositis abusi sunt, teneantur pœna præscripta. Hoc in posterum obseruando, vt in prouinciis, locorum iudices; in vrbe Roma, cum pontificibus tua celsitudo inspiciat, si per sarturas succurrendum sit alicui monumento: vt ita demum data licentia tempus etiam consummando operi statuatur. Quod si aliquis contra sanctionem clementiæ nostræ sepulchrum læsurus attigerit, viginti libras auri largitionibus nostris cogatur inferre. Locorum autem iudices si hæc obseruare neglexerint, non minus nota quam statuta in sepulchrorum violatores pœna grassetur. Ibid. leg. III. Quosdam comperimus, lucri nimium cupidos, sepulchra subuertere, & substantiam fabricandi ad proprias ædes transferre, ii detecto scelere animaduersionem priscis legibus definitam subire debebunt.

Valent. nouell. V. de sepulchris, Diligenter quidem legum veterum conditores prospexerunt miseris & post fata mortalibus, eorum, qui sepulchra violassent, capita persequendo. Sed quoniam noxiæ mentes cæco semper in facinus furore rapiuntur, & se ad pœnas dudum statutas existimant non teneri, necesse est seueritatem nouari, quam videmus hactenus impune contemtam. cetera.

iniuriam ipſi corpori faceret, crimen eius capitale erat, ipſiuſque ſanguis ad expiandum facinus poſcebatur; niſi forte conditionis ipſius dignitas talis eſſet, vt leges, vita eius in tuto collocata, ſupplicium in alius generis pœnam commutarent.

§. II.

Hæc ſeueritas maximam partem continuata permanſit ſub imperatoribus chriſtianis, cum circumſtantiis quibuſdam additiciis.

Haec lex per omnem *Conſtantini* ætatem continuata permanſit: *Conſtans* autem filius eius pœnam quodam modo mutavit; quæ autem mutatio non durauit diu; nam illico a *Conſtantio* reuocata & vetus pœna reſtituta eſt. *Conſtans* prima lege de demoliendis ſepulchris (nullam ipſorum corporum violatorum faciens mentionem) rem prorſus eo loco relinquebat, quo inuenerat; *Si quis*, inquiens [c], *in demoliendis ſepulchris fuerit apprehenſus, ſi id ſine domini conſcientia faciat, metallo adiudicetur: ſi vero domini auctoritate vel iuſſione vrgeatur, relegatione plectatur. Et ſi forte detractum aliquid de ſepulchris, ad domum eius villamque peruectum poſt hanc legem reperietur, villa ſiue domus aut ædificium quodcumque erit, fiſci viribus vindicetur.* Secunda autem lege [d] mortis pœnam, veteribus legibus conſtitutam, auferebat, eiuſque loco multam viginti librarum auri illis omnibus dictitabat, qui in vllo huiuſmodi crimine eſſent conuicti. *Conſtantius* hanc antiquæ pœnæ mitigationem non approbabat, ſed indulgentia *Conſtantis* fratris reuocata, duabus nouis legibus capitis pœnam, antiquis temporibus conſtitutam, renouabat, pœnam quamdam adiiciens per modum multæ. Prior illius lex [e] ita habet: *Quoſdam comperimus, lucri nimium cupidos, ſepulchra ſubuertere & ſubſtantiam fabricandi ad proprias ædes transferre: Hi detecto ſcelere animaduerſionem priſcis legibus definitam, ſubire debebunt.* Poſteriore lege primum decem pondo auri fiſco inferre iubet, quiſquis de ſepulchro ſaxa vel marmora vel colu-

(c) Cod. Theodoſ. ibid. leg. I.

(d) Ibid. leg. II. Factum ſolitum ſanguine vindicari, multæ inflictione corrigimus, cet. Vid. ſub litt. anteced. (b).

(e) Cod. Theod. ibid. leg. III.

mnas

mnas aliamue quamcumque materiam, propriæ fabricæ vel venditionis gratia abstulerit. Deinde subiungit [f]: *Quæ pœna priscæ seueritati accedit: nihil enim derogatum est illi supplicio, quod sepulchra violantibus videtur impositum.* Cuius accessionis ratio ex initio huius legis intelligitur, quia scilicet geminum facinus istiusmodi sepulchrorum violatores perpetrent, in mortuos æque ac viuos iniuriosum; in mortuos, destruendo eorum habitationes; in viuos, polluendo eos, dum istiusmodi materias ad fabricandas domus adhibeant. Addit tandem in clausula legis: *Huic pœnæ subiacebunt, & qui corpora sepulta, aut reliquias contrectauerint.* Exstat etiam lex *Iuliani* in codice *Theodosiano*, in qua ille primum queritur de audacia hominum in demoliendis sepulchris & auferendis hinc ornamentis; & deinde eos ex priscarum legum seueritate puniri [g] iubet. Denique *Theodosius* iunior & *Valentinianus III.* longe omnium seuerissimam legem contra sepulchrorum violatores quoscumque promulgarunt, pœna pro hominum, in isto scelere conuictorum, conditione constituta. *Seruos [h] colonosque, in hoc facinore deprehensos, duci protinus ad tormenta conuenit. Si de sua tantum fuerint temeritate confessi, luant commissa sanguine suo. Si dominos inter supplicia nullo interrogante nexuerint, pariter puniantur. Ingenui quoque, quos similis præsumtio reos fecerit, si fortasse plebeii & nullarum fuerint facultatum, pœnas morte persoluant. Splendidiores autem, vel dignitatibus noti, bonorum suorum medietate multati, perpetua notentur infamia. Clericos vero, quos tam diri operis constiterit auctores, dignos credimus maiore supplicio: vehementius enim coërcendus est, quem peccasse mireris ---*

(f) Ibid. leg. IV. Qui ædificia manium violant, domus, (vt ita dixerim) defunctorum, geminum videntur facinus perpetrare: nam & sepultos spoliant, destruendo, & viuos polluunt, fabricando. Si quis igitur de sepulchro abstulerit saxa, vel marmora, vel columnas, aliamue quamcumque materiam, fabricæ gratia, siue id fecerit venditurus, decem pondo auri cogatur inferre fisco; siue quis propria sepulchra defendens, hanc in iudicium querelam detulerit, siue quicumque alius accusauerit, vel officium nuntiauerit. Quæ pœna priscæ seueritati accedit: nihil enim derogatum est illi supplicio, quod sepulchra violantibus videtur impositum. Huic autem pœnæ subiacebunt, & qui corpora sepulta, aut reliquias contrectauerint.

(g) Ibid. leg. V. Hoc fieri prohibemus, pœna manium vindice cohibentes. Vid. supr. c. II. §. II. sub litt. (d) pag. 24.

(h) Valentin. nouell. V. de sepulchris, ad calcem cod. Theodos. p. 22. b.

Quis-

Quisquis igitur ex hoc numero sepulchrorum violator exstiterit, illico clerici nomen amittat, & sic stilo proscriptionis addictus perpetua deportatione plectatur -- Sed quoniam plerumque statutis salubribus dissimulatione venalium iudicum negatur effectus, praesenti iubemus edicto, vt prouinciae moderator, adminiculo municipum fultus, censuram nostrae legis exerceat. -- Criminosis poena reddatur, pax sepultis.

§. III.

Nulla indulgentia sepulchrorum spoliatoribus ab summis imperantibus in festo paschali tributa.

Ad maiorem vim & terrorem hisce legibus conciliandum, imperatores, quum variorum scelerum reis in festo paschali ex more indulgentiam darent, sepulchrorum violatores ab hoc beneficio excludere solebant cum reliquis atrocioribus offensoribus, quos tali venia iudicabant indignos, cuiusmodi erant sacrilegi, incestuosi, raptores virginum, adulteri, venefici, malefici, monetae adulteratores, homicidae & perduelles: Sicut exceptiones inuenimus factas in diuersis legibus VALENTINIANI, GRATIANI, THEODOSII senioris, THEODOSII iunioris & VALENTINIANI III. sub eumdem titulum in codice *Theodosiano* [i] collectis, praeter hanc celebrem *Valentiniani* legem modo recitatam.

§. IV.

Ob hoc crimen mulieri per leges permissum a marito discedere.

Dignum quoque obseruatu est, Quod *Constantinus*, qui vxoribus libertatem indulsit a maritis suis ob tria crimina discedendi, hoc vnum ex illis tribus fecerit: *In repudio mittendo a femina, haec sola crimina inquiri placet, si homicidam, vel medicamentarium, vel sepulchrorum dissolutorem* [k] *maritum suum esse probauerit. Theodosius* iunior idem crimen caussis legitimis diuortii in viris ac feminis accenset in lege quadam sua [l], quam non solum in nouo codice suo interposuit, sed diuersis etiam suis

(i) Cod. Theod. lib. IX. tit. XXXVIII. de indulgentiis criminum. leg. III. IV. VI. VII. VIII. Vid. lib. XX. c. V. §. VI. sub litt. (l). (m). (n). vol. IX. pag. 109. 110.

(k) Cod. Theod. lib. III. tit. XVI. de repudiis, leg. I.

(l) Cod. Iust. lib. V. tit. XVII. de repudiis. leg. VIII.

ipsius

ipsius legibus ac nouellis confirmauit, quemadmodum iam pluribus ostendimus, quando de diuortiis [*] libro vltimo verba fecimus. Neque vero leges ecclesiasticæ puniendo huic crimini, quod crudelissimum & immanissimum latrocinii genus habebatur, defuerunt; qua de re copiosius disseruimus sub capite de disciplina ecclesiastica [†], neque adeo de ea plura hoc loco dicere opus est.

§. V.

Ratio quædam, homines ad committendum hoc crimen inducens, erat sepulchra gentilium ample magnificeque exornandi consuetudo.

IAM si quæratur, vnde factum, vt homines religionem profitentes christianam huic flagitio tantopere addicti fuerint, vt tot leges aduersus illud ferri oportuerit? Respondeo, Tres potissimum caussæ siue rationes erant, quæ ad hoc latrocinii genus homines inducebant; Quarum duæ aliquid plausibile in se habebant; Prima autem nihil in se habebat, nisi ipsam auaritiam, oriundam ex ample magnificeque exornatis monumentis, super sepulchra gentilium poni solitis; quæ nonnulli peruersi christiani æque atque alii, non tam inuido quam auaro & rapaci oculo intuentes, occasionem captabant publice vel priuatim ex iis spolia prædasque faciendi. Manifestum hoc est ex querelis, quæ in diuersis legibus fiunt de spoliatoribus, qui marmora, columnas & alia pretiosa ornamenta de sepulchris auferant, vt vel suas ipsorum ædes illis exornent, vel aliis ea vendendo quæstum faciant. Nonnulli ita illiberales ac sordidi erant, vt monumenta, quemadmodum lex quædam loquitur, coquendæ calcis gratia deiicerent, aliisue in hunc vsum venderent.

§. VI.

Magis plausibilis ratio petita ex legibus, omnes gentilium aras & imagines exscindi iubentibus.

VERVM hæc rapacitas aliquo modo tegebatur plausibili pietatis & zeli pro religione christiana obtentu. Nam *Con-*

(*) Lib. XXII. cap. V. §. V & VIII. vol. IX. pag. 360 & 362.
(†) Lib. XVI. cap. VI. §. XXIV. volum. VII. pag. 312 seqq.

stantinus an. CCCXXXIII omnes aras atque imagines iuxta ac templa dirui iusserat. Gentilium autem monumenta & sepulchra sæpius istiusmodi imaginibus exornata erant: Quod præter sententiam legis hominibus sordidis occasionem dabat gentilium monumenta demoliendi, sub notione destruendi imagines & idololatriam omnesque eius reliquias ac vestigia exstirpandi. Quod si intra legis intentionem sese tenuissent, destruentes solum imagines & aras, non ipsa sepulchra, nulla iusta querelarum caussa fuisset. Quando autem sub hoc obtentu non solum imagines, sed vniuersum etiam monumentorum ædificium deiiciebant, eradentes titulos, & dissipantes cadauera vel cineres mortuorum, & auferentes marmora ac columnas, & quidquid alicuius ornamenti vel pretii erat; hoc succedentibus imperatoribus intolerandum videbatur, & propterea tot bonæ leges contra hypocriticam istiusmodi illegitimorum reformatorum rapacitatem ferebantur. Lex bona erat, si modo legitime ea essent vsi. Verum illi auaritia & rapacitate ducti limites suos egrediebantur: & propterea *Constans, Constantini* filius, an. CCCXLIX omnes istos inuestigari iubebat, qui lege parentis ita abusi essent, & sub obtentu destruendi imagines de monumentis columnas vel marmora [*m*] abstulissent, vel coquendæ calcis gratia lapides deiecissent. Quotquot hoc fecisse detegerentur, ex consulatu *Dalmatii* & *Zenophili*, hoc est ex anno CCCXXXIII, vbi *Constantinus* edictum suum promulgauit, quod fraudulenter in vsum suum conuerterant, eos singulas libras auri pro singulis deiectis monumentis fisci rationibus inferre cogendos esse pronuntiabat. Et si quis in posterum huius rapinæ reus inueniretur, eum viginti auri libras similiter fisco imperatoris inferre oportere declarabat. Vt adeo hæc demoliendis ethnicorum sepulchris prætexta caussa, destruendi videlicet idololatriam consilium, me-

(*m*) Cod. Theod. lib. IX. tit. XVII. de sepulchris, leg. II. Vniuersi itaque, qui de monumentis columnas vel marmora abstulerint, vel coquendæ calcis gratia lapides deiecerint, ex consulatu scilicet Dalmatii & Zenophili, singulas libras auri per singula sepulchra fisci rationibus inferant. ----- Quod si aliquis contra sanctionem clementiæ nostræ sepulchrum læsurus attigerit, viginti libras auri largitionibus nostris cogatur inferre.

re hypocriticus auaritiæ, religionis ſpeciem habentis, actus fuerit.

§. VII.

Tertia quædam ratio, ſtudium acquirendi reliquias martyrum, ad vendendum eas quæſtumque ex illis faciendum.

TERTIA quædam ratio eiuſdem generis erat, quæ nonnullos ex rudioribus & auarioribus clericis videtur impuliſſe. Hæc erat martyrum reliquias acquirendi ac vendendi quæſtuoſa mercatura. Hæc eos inducebat, vt turpis lucri gratia ſepulchra ſpoliarent, & martyrum vel aliorum quorumcumque oſſa auferrent, vt ſufficientem haberent apparatum reliquiarum (vtrum genuinarum an falſarum, non magni intererat) ad fouendam ſtultam eorum ſuperſtitionem, qui ipſos ex eis quæſtum facere facile patiebantur. Huiuſmodi ſuperſtitio, quæ ad fouendam auaritiam & religioſas fraudes ſpectabat, inter quoſdam in eccleſia ſatis mature ſeſe mouebat. Quamvis enim eccleſia per quingentos amplius annos reliquias martyrum in nullum alium vſum adhiberet, quam vt decenter eas humaret; quidam tamen ſuperſtitioſi homines priuatim in alium eas vſum conuertebant. OPTATVS *Lucillam*, feminam quamdam opulentam, primam ſchiſmatis *Donatiſtarum* auctorem, vt quis eam recte vocauerit, narrat, antequam euchariſtiam ſumeret, ſolitam eſſe reliquias cuiuſdam martyris deoſculari [n], quem ſiue veri ſiue falſi nominis talem ſibi acquiſierit & hunc in vſum ſeruarit. Hoc nomine quum grauiter a *Cæciliano*, archidiacono *Carthaginenſi*, reprehenſa eſſet, iratam

(n, Optat. lib. I. p. 40. (p. 18. edit. Pariſ. MDCLXXIX.) Hoc apud Carthaginem poſt ordinationem Cæciliani factum eſſe, nemo eſt qui neſciat: per Lucillam ſcilicet, neſcio quam feminam factioſam, quæ ante concuſſam perſecutionis turbinibus pacem, dum adhuc in tranquillo eſſet eccleſia, quum correptionem archidiaconi Cæciliani ferre non poſſet, quæ ante ſpiritualem cibum & potum, os neſcio cuius martyris, ſi tamen martyris, libare dicebatur, & quum præponeret calici ſalutari os, neſcio cuius hominis mortui, & ſi martyris, ſed nec dum vindicati, correpta, cum confuſione irata diſceſſit. ---- Pag. 19. Lucilla, quæ iam dudum ferre non potuit diſciplinam, cum omnibus ſuis potens & factioſa femina, communioni miſceri noluit. --- Schiſma igitur illo tempore confuſæ mulieris iracundia peperit, ambitus nutriuit, auaritia roborauit &c.

diſces-

discessisse dicit, & *Caeciliano* ad episcopatum euecto, ipsam, vtpote potentem & factiosam feminam, alios quosdam concitasse, qui ipsi sese opponerent: & hoc schismati *Donatistarum*, ex mulieris imperiosae, reliquias cuiusdam martyris superstitiosissime reuerentis, iracundia conflato, prima initia dedisse. Similiter AVGVSTINVS [o] narrat, fuisse sua memoria multos otiosos monachos, qui instinctu Satanae prouincias circumiuerint, venditantes reliquias martyrum, qui an veri nominis martyres fuerint, valde sit dubium. Sed tamen hi quaestuosam eorum mercaturam fecerunt; & sine dubio hinc inducti sunt ad spolianda sepulchra martyrum vel aliorum quorumuis, quod aeque consilio eorum inseruire potuit. Cui hominum generi sese opponens *Theodosius magnus* [p], legem promulgabat in haec verba: *Humanum corpus nemo ad alium locum transferat; nemo martyrem distrahat, nemo mercetur: Habeant vero in potestate, si quolibet in loco sanctorum aliquis est conditus, pro eius veneratione, quod martyrium vocandum sit, addant quod voluerint fabricarum.* Hic honor erat, martyribus tunc exhiberi solitus, vt quiete iacere in sepulchris sinerentur, & ecclesiae aedificarentur super illis, quae Deo eiusque cultui, non religiosae adorationi cuiusdam martyris, dedicabantur; tantummodo in honorem eius ecclesia martyrium, nomine ipsius appellari poterat. Praeter hunc autem nullus honor sub obtentu venerationis ei erat tribuendus. Et corpus quidem illius tollere & mercaturam ossium eius facere, tantum aberat a veneratione, vt disturbatio cinerum eius haberetur & sepulchrorum spoliatio, quae mera auaritia erat, ficto religionis nomine obtecta. Non est mihi dubium, quin lex *Valentiniani III.* quae de episcopis aliisque de clero, spoliationis sepulchrorum consciis loquitur, contra istiusmodi genus hominum lata sit, qui martyrum ossa effoderint, & velut sanctas reliquias vendiderint, vt

(o) Augustin. de opere monachor. cap. XXVIII. Callidissimus hostis tum multos hypocritas sub habitu monachorum vsquequaque dispersit, circumeuntes prouincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes: Alii membra martyrum, si tamen martyrum, venditant; Alii fimbrias & phylacteria sua magnificant &c.

(p) Cod. Theod. lib. IX. tit. VII. de sepulchris violatis, leg. VII.

lucro

lucro suo gratificarentur superstitiosæ impendiis multitudinis, quæ id martyri honori cedere existimabat, si ossa eius supra terram conseruarentur; quum tamen omnes leges ecclesiæ ac reipublicæ id tunc sacrilegam sepulchrorum direptionem & disturbationem sanctarum reliquiarum interpretarentur, quas quietas & imperturbatas iacere ad resurrectionem vsque oporteret.

§. VIII.

Peculiaris consuetudo in Aegypto *corpora mortuorum aromatibus condita & insepulta adseruandi domi supra terram.*

PECVLIARIS in *Aegypto* consuetudo obtinebat, quæ fortassis malæ huic praxi magnum robur atque incrementum dedit; etiamsi non inueniamus, homines ita peruerse eam vsurpasse; sed tamen ex alia ratione improbabatur. Mos enim *Aegypti* erat, corpora mortuorum ita condire, vt ea vel domi suæ, vel in monumentis & mausoleis insepulta supra terram seruarent. Cadauer ita conditum *Græcis* scriptoribus τάριχος, *Aegyptiis Gabbara* dicebatur. A recentioribus medicorum filiis *mummia* appellatur, quemadmodum THOMAS GATAKERVS [q] obseruat, ab *Arabico Mum*, quod ceram significat, quæ in hoc negotio præcipue adhibebatur. Vetustissimi scriptores de hac *Aegyptiorum* condiendi mortuos ratione loquuntur. Ita MARCVS TVLLIVS CICERO [r], *Condiunt*, inquit, *Aegyptii mortuos, & eos domi seruant.* Hæc consuetudo a christianis etiam per *Aegyptum* videtur retenta, quorum multi (certum est, non omnes) mortuos suos non sepelire subter terram consueuerant, sed aromatibus conditos & arefactos, domi suæ seruare, lectulis superpositos, rati id vita functis esse honori. ATHANASIVS *Antonium* [s] celeberrimum illum eremitam *Aegyptium*, narrat „hac consuetudine magnopere offensum, adeoque rogasse epi-

(q) Gataker. not. in Marc. Anton. lib. IV. p. 171. (p. 133. edit. Traiect. ad Rhen. MDCXCVII. fol.) Ita apud illos cadauer sit τάριχος, id est, *salsura*, siue *mummia*, vti appellant recentiores medicorum filii, ab *Arabico Mum*, id est *cera*; quia ceromate etiam in eo negotio vtebantur; apud illos τίφρα, id est *fauilla* vel *cinis*.

(r) Cic. quæst. Tuscul. lib. I. §. CVIII.

(s) Athan. vit. Anton. tom. II. p. 502. (tom. I. p. 862. edit. Paris. MDCXCVIII.) Ὁ Ἀντώνιος πολλάκις περὶ τούτου καὶ ἐπισκόπους ἠξίου παραγγέλλειν τοῖς λαοῖς· ὁμοί-

M 3 sco-

„ſcopos *Aegyptiacos*, vt ea de re populum monerent, finemque „eius conſuetudinis facerent. Similiterque laicos pudore adfeciſſe, mulieresque obiurgaſſe dicentem, nec legitimum nec „ſanctum eſſe. Nam patriarcharum & prophetarum corpora „hactenus in monumentis ſeruari: ipſumque Domini corpus „in monumentum fuiſſe depoſitum, impoſitumque ipſi lapidem, quo opertum ſit; donec tertia die reſurrexiſſet. Hiſque „verbis virum ſanctum demonſtraſſe, præuaricari eum, qui defunctorum corpora non abſconderet, quamuis ſancta eſſent. „Nihil enim maius & ſanctius eſſe corpore dominico. Quibus „auditis, multos deinceps ſub terra occultaſſe & domino egiſſe gratias, quod tam probe edocti eſſent„. Addit paullo poſt, *Antonium* mandaſſe, vt corpus ſuum humaretur terraque contegeretur, idque factum in loco quodam, quem nemo norit, duobus exceptis, qui funeris curam habuerint. Verum enimvero non erat facile inueteratam conſuetudinem abrogare, quamobrem licet multi hanc viam deſererent, multi tamen ei inſiſtebant. Nam AVGVSTINVS [t] de ea loquitur, tamquam re ſuo adhuc tempore viitata inter *Aegyptios*, quod ad minimum cadauera ſiccarint, & quaſi ænea reddiderint, vt ea a corruptione conſeruarent. Hæc lingua ſua peculiari nomine *Gabbaras* vocabant, quod lingua noſtra *Anglicana*, *Egyptian Mummies* dixerimus. Non diſerte quidem dicit, quod ſupra terram ea ſeruarint, videtur autem illud innuere, quando ipſos condiendo corpora id agere dicit, vt ea ſiccent, & ænea quaſi reddant atque a corruptione conſeruent.

ὡς δὲ καὶ λαϊκοὺς ἐνέτρεπε, καὶ γυναιξὶν ἐπέπληττε, λέγων, μήτε νόμιμον, μήτε ὅλως ὅσιον εἶναι τοῦτο· καὶ γὰρ τὰ τῶν πατριαρχῶν καὶ τὰ τῶν προφητῶν σώματα μέχρι νῦν σώζεται εἰς μνήματα, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ τοῦ κυρίου σῶμα εἰς μνημεῖον ἐτέθη· λίθος τε ἐπιτεθεὶς ἔκρυψε αὐτό, ἕως ἀνέστη τριήμερον, καὶ ταῦτα λέγων, ἐδείκνυε παρανομεῖν τὸν μετὰ θάνατον μὴ κρύπτοντα τὰ σώματα τῶν τελευτώντων, κἂν ἅγια τυγχάνῃ· τί γὰρ μεῖζον ἢ ἁγιώτερον τοῦ κυριακοῦ σώματος; πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες, ἔκρυψαν ὑπὸ γῆν λοιπόν, καὶ ηὐχαρίστουν τῷ κυρίῳ, καλῶς διδαχθέντες.

(t) Auguſt. ſerm. CXX. de diuerſis, c. XII. Aegyptii diligenter curant cadauera mortuorum: Morem enim habent ſiccare corpora & quaſi ænea reddere: Gabbaras ea vocant.

§. IX.

§. IX.

Cultum religiosum reliquiis in veteri ecclesia exhiberi haud permissum, nisi post tempora Augustini.

DIVERSA hinc argumenta componere possumus, quemadmodum in quodam diligenter elaborato & erudito libro fecit IOANNES DALLAEVS [u], ad demonstrandum, nullum religiosum cultum reliquiis sanctorum & martyrum per aliquot priora saecula in ecclesia exhibitum fuisse. Nam id magnopere curabant illis temporibus, vt eas sub terram occultarent (non vero, vt altari imponerent (x), vti in saeculis posterioribus). Hic maximus honos erat, quem eis se exhibere posse existimabant. *S. Antonius* eremita nec legitimum nec sanctum esse putabat, supra terram eas seruare insepultas: Leges sacrilegium appellabant, si quis earum caussa sepulchra spoliaret, & omnibus ac singulis eas emere vel vendere interdicebant. *Lucilla* reprehendebatur, quod illicitum eis honorem tribuisset. AVGVSTINVS inuehitur in monachos, circumeuntes prouincias ac martyrum vendentes reliquias. Damnat etiam eos, qui sepulchra & picturas adorent, mortuos se hoc ipso honorare dictitantes [y], quos in eadem classe collocat, qua illos, qui super monumenta martyrum luxuriosissime bibant, & voracitates ebrietatesque suas deputent religioni. Omnes istos offendiculo esse dicit ecclesiae, quae eos tamquam rudes & superstitiosos damnet, & quotidie tamquam malos filios corrigere studeat. Habetur in saeculo tertio exemplum quorumdam bonae mentis christianorum, qui quum *Fructuosus* & *Eulogius* martyres combusti essent, cineres eorum collegerunt, & prout quisque potuit, sibi vendicarunt, non religiosum eis cultum exhibendi, sed reuerentiam & amorem testificandi caussa. Quibus autem *Fructuosus* post passionem [z] apparuit eosque monuit, „vt quod vnusquisque per caritatem

(u) Dallaeus de obiecto cultus religiosi, lib. IV. tot.

(x) Mabillon. de liturg. Gallicana lib. I. cap. IX. n. IV. *Fatetur, nusquam super altare positas fuisse reliquias, ad decimum vsque saeculum.*

(y) August. de moribus ecclesiae cath. cap. XXXIV. Noui multos esse sepulchrorum & picturarum adoratores: Noui multos esse, qui luxuriosissime super mortuos bibant, & epulas cadaueribus exhibentes, super sepultos se ipsos sepeliant, & voracitates ebrietatesque suas deputent religioni. &c.

(z) Acta Fructuosi, ap. Baron. an. CCLXII. n. LXVIII.

de

„de cineribus vsurpasset, restituerent sine mora, vnoque in lo„co simul condendos curarent„. Magna cura ecclesiæ & ipsorum martyrum hisce temporibus non eo spectabat, vt reliquiæ religiosi cultus gratia supra terram seruarentur, sed vt decenter sub terram occultarentur. Hinc quum *Aemilianus* præfectus *Eulogium* diaconum, qui vna cum *Fructuoso* episcopo suo mortem pro *CHRISTO* subibat, interrogaret, num & ipse *Fructuosum* post mortem vellet colere? clara voce respondebat: *Ego Fructuosum non colo* [a], *sed & ipsum colo, quem & Fructuosus.* Simile responsum datum legimus a fratribus ecclesiæ *Smyrnensis*, quum iudæi, *Polycarpo* christianæ religionis caussa ad mortem dato, proconsulem *Romanum* adirent monerentque, ne cadauer illius christianis donaret, ne forte, relicto crucifixo magistro suo, hunc deinceps colere inciperent. *Stulti*, inquiebant christiani [b], *qui ignorant, nos nec Christum vmquam posse relinquere, qui pro salute omnium, quotquot ex genere humano salui futuri sint, mortem pertulerit, nec alium quemquam colere. Illum enim vtpote filium Dei adoramus: Martyres vero, tamquam discipulos & imitatores domini, merito amore prosequimur, ob eximiam eorum beneuolentiam, quam erga regem ac magistrum suum declararunt. Quorum nos quoque consortes ac condiscipulos fieri omnibus modis optamus.* Narrant deinde centurionem, animaduersa iudæorum pertinacia, corpus in

(a) Ibid. num. LXII.

(b) Acta Polycarpi ap. Euseb. lib. IV. cap. XV. ὑπέβαλον γοῦν τινες Νικήτην τὸν τοῦ Ηρώδου πατέρα, ἀδελφὸν δὲ Δάλκης, ἐντυχεῖν τῷ ἡγεμόνι, ὥστε μὴ δοῦναι αὐτοῦ τὸ σῶμα· μή, φησὶν, ἀφέντες τὸν ἐσταυρωμένον, τοῦτον ἄρξωνται σέβειν· καὶ ταῦτα εἶπον, ὑποβαλόντων καὶ ἐνισχυσάντων τῶν ἰουδαίων, οἳ καὶ ἐτήρησαν, μελλόντων ἡμῶν ἐκ τοῦ πυρὸς αὐτὸν λαμβάνειν· ἀγνοοῦντες ὅτι οὔτε τὸν χριστόν ποτε καταλιπεῖν δυνησόμεθα, τὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ παντὸς κόσμου τῶν σωζομένων σωτηρίας παθόντα, οὔτε ἕτερόν τινα σέβειν· τοῦτον μὲν γὰρ υἱὸν ὄντα τοῦ θεοῦ προσκυνοῦμεν· τοὺς δὲ μάρτυρας ὡς μαθητὰς τοῦ κυρίου καὶ μιμητὰς ἀγαπῶμεν ἀξίως ἕνεκα εὐνοίας ἀνυπερβλήτου τῆς εἰς τὸν ἴδιον βασιλέα καὶ διδάσκαλον· ὧν γένοιτο καὶ ἡμᾶς συγκοινωνούς τε καὶ συμμαθητὰς γενέσθαι· ἰδὼν οὖν ὁ ἑκατοντάρχης τὴν τῶν ἰουδαίων γενομένην φιλονεικίαν, θεὶς αὐτὸν ἐν μέσῳ, ὡς ἔθος αὐτοῖς, ἔκαυσεν· οὕτως τε ἡμεῖς ὕστερον ἀνελόμενοι τὰ τιμιώτερα λίθων πολυτελῶν καὶ δοκιμώτερα ὑπὲρ χρυσίον ὀστᾶ αὐτοῦ, ἀπεθέμεθα ὅπου καὶ ἀκόλουθον ἦν· ἔνθα ὡς δυνατὸν ἡμῖν συναγομένοις ἐν ἀγαλλιάσει καὶ χαρᾷ, παρέξει ὁ κύριος ἐπιτελεῖν τὴν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ ἡμέραν γενέθλιον, εἴς τε τῶν προηθληκότων μνήμην, καὶ τῶν μελλόντων ἄσκησίν τε καὶ ἑτοιμασίαν.

medio

medio collocatum concremasse, atque ita se demum ossa illius, gemmis pretiosissimis cariora & quouis auro puriora, colligentes, vbi docuerit, condidisse: eoque in loco propositum sibi esse, si Deus concesserit, conuenire & natalem eius martyrii diem cum hilaritate & gaudio celebrare, tum in memoriam eorum, qui glorioso certamine perfuncti sint, tum ad posteros huiusmodi exemplo erudiendos & confirmandos. Vnum adhuc testimonium adiiciam ex AVGVSTINO, vbi pias quasdam obseruationes in ante memoratorum *Fructuosi* & *Eulogii* passiones facit. Eiusdem responsi meminit, iudici *Romano* ab *Eulogio* diacono dati, de quo loquuntur acta: Quod scilicet iudici roganti, *Num quid & tu Fructuosum colis?* regesserit, *Ego non colo Fructuosum, sed Deum colo, quem colit & Fructuosus.* Quam in rem AVGVSTINVS hanc habet animaduersionem: „Hoc modo nos admonuit [c], vt martyres honoremus, & „cum martyribus Deum colamus. Neque enim tales esse de„bemus, quales paganos dolemus. Et quidem illi mortuos „homines colunt. Illi quippe omnes, quorum nomina audi„tis, quibus templa constructa sunt, homines fuerunt; & in „rebus humanis habuerunt plerique eorum & pene omnes re„giam potestatem. Auditis *Iouem*, auditis *Herculem*, auditis „*Neptunum*, auditis *Plutonem*, *Mercurium*, *Liberum* & ceteros: ho„mines fuerunt. Non ista solum in fabulis poëtarum, sed et„iam in historia gentium declarantur. Qui legerunt, noue„runt: qui non legerunt, credant eis, qui legerunt. Illi er„go homines beneficiis quibusdam temporalibus res humanas „sibi conciliauerunt, & ab hominibus vanis & vana sectanti„bus ita coli cœperunt, vt dii vocarentur, dii haberentur, „tamquam diis templa ædificarentur, tamquam diis supplica„retur, tamquam diis aræ constituerentur, tamquam diis sacer„dotes ordinarentur, tamquam diis victimæ immolarentur. „Templum autem solus Deus verus habere debet, sacrificium „soli Deo vero offerri debet„. Et aliquanto post de martyri-

(c) Augustin. serm. CI. de diuersis. p. 571. (tom. V. p. 1106. edit. Paris. num. 3. 4. 7.)

bus libere profitetur, quod eos pro diis non habeant, nec tamquam deos colant. „Non eis templa, inquit, non eis al„taria, non sacrificia exhibemus. Non eis sacerdotes offe„runt: absit. Deo præstantur. Immo Deo ista offeruntur, a „quo nobis cuncta præstantur. Etiam apud memorias sancto„rum martyrum, quum offerimus, nonne Deo offerimus? - - „Quando audistis dici apud memoriam sancti *Theogenis*, a me „vel ab aliquo fratre & collega meo, vel aliquo presbytero, „Offero tibi, sancte *Theogenis*? aut, Offero tibi, *Petre?* aut, „Offero tibi, *Paule?* Numquam audistis. Non fit: non licet. „Et si dicatur tibi, Numquid tu *Petrum* colis? responde quod „de *Fructuoso* respondit *Eulogius*: Ego *Petrum* non colo, sed De„um colo, quem colit & *Petrus*„. Deinde exemplum adfert *Pauli* & *Barnabæ*, cultum religiosum in *Lycaonia* a ciuibus istius regionis sibi oblatum recusantium, nec non exemplum angeli, *Ioannem* se adoraturum prohibentis Deumque adorare præcipientis. Quibus dictis hæc digna notatu verba, tum contra eos, qui conuiuia ad sepulchra martyrum instituebant, tum contra illos, qui martyres adorabant, subiicit [*d*]. „Oderunt „martyres lagenas vestras, oderunt sartagines vestras. Sine in„iuria eorum dico, qui tales non sunt: illi ad se referant, qui „talia faciunt: oderunt ista martyres, non amant talia facien„tes. Sed multo plus oderunt, si colantur„. Hæc planissime demonstrant, nullum religiosum cultum martyribus exhibitum esse ab ecclesia tempore *Augustini*: Verum rudes quidam & superstitiosi homines cæco zelo abrepti, hasce res martyribus honori esse arbitrabantur, quæ tum ipsis tum ecclesiæ erant dedecori, Deoque & martyribus displicebant: quibus maximo, qui eis tribui poterat, honori erat, si, qui superstites erant, reliquias eorum in sepulchro quiete deponerent, eorumque ad tumulos, ad collaudandum Deum pro præclaris eorum factis & victoriis reportatis de diaboli terroribus, coirent atque ex istorum exemplis ad pietatem & constantiam in fide sese exci-

(*d*) August. ibid. p. 572. (pag. 1108. n. 8. cit. edit. monachor. Benedict.)

ta-

tarent. De aliis honoribus erga mortuos antiqua ecclesia novit nihil; certe nullos approbauit vel confirmauit: sed eos corrigere & reprimere studuit, vbicumque apparerent, vtpote qui nimis prope accederent similitudine ad stoliditates & superstitiones gentilium, quorum dii non nisi mortui homines erant, dii facti consecratione sui & adoratione, sine vllo fundamento in natura. Natura enim non erant dii. Atque hoc maius omni contradictione argumentum est, quo veteres adversus illos vsi sunt; quo de plura diximus & hoc loco & alibi [*], atque ita huic dissertationi de modo tractandi mortuos in antiqua ecclesia, finem imponimus.

IAM vniuersum veteris ecclesiæ statum contemplatus, diversasque publicæ adorationis partes & diuini cultus officia interpretatus sum. Quod magnam partem proposito consilioque respondet, quod, quum ad hoc opus adgrederer, susceperam. Alius adhuc liber de ritibus miscellaneis addi poterat: At enim vero, quando viginti annos in hoc opere elaboraui, iterum ac sæpius corporis imbecillitate tentatus: quæ res difficilem laborem homini infirma valetudine iam minus iucundum facit; & quum res ipsæ non magni momenti sint: malo opus integrum & absolutum cum pleno indice lectoribus tradere, quam nimia adfectando id imperfectum relinquere: quod nec mihi ipsi nec aliis probaretur. Laudo DEVM pro summa ipsius bonitate & gratia, quæ mihi hoc dedit & concessit, vt vniuersum opus lætus atque alacer perfecerim. Gratias ago hominibus pro patientia, qua vsi sunt, & laboris mei approbatione. Gratias ago & habeo præcipue patronis & fautoribus, quas debeo maximas, quod mihi in hoc opere præsto fuerunt & addiderunt calcar. Neminem reprehendo, quod mihi defuerit, neminem, qui vniuersum opus, vel

(*) Lib. XIII. cap. III. vol. V. p. 68. seqq.

aliquam eius partem improbet. Habent forte rationes, mihi ignotas nec vmquam inueſtigandas. Spero tamen, opus quodam modo vtile fore tum iis, qui nunc viuunt, tum illis, qui poſt nos victuri ſunt: quemadmodum doctus quidam præſul mihi aliquando, approbationem teſtando ſuam meque ad pergendum excitando, futurum adfirmabat, *Seris*, inquiens, *arbores, alteri ſæculo profuturas.* Quod ſi ita eſt, metam meam contigi: Cedant omnia in eccleſiæ emolumentum & in diuini numinis gloriam!

INDEX PRIMVS RERVM.

Numerus *primus* librum, *secundus* caput, *tertius* paragraphum denotat.

A.

In

Asco-

Canon.

Clinici.

Auri-

Ethni-

De-

Diaconicum.

Diaconissæ.

vsu

Diui-

Gen-

Ephpha-

Esseni.

Ευχὴ

Hospi-

Ieiu-

Edicta

Inde-

Chri-

K.

Κρα-

ti-

Ordo.

am

Tem-

Προε-

XVII.

Sacri-

Manu-

Et

Vica-

Z.

INDEX SECVNDVS AVCTORVM.

Not. 1. Allegationes fiunt vt plurimum ſecundum editiones Binghamianas.

2. Si qua editio in hac verſione latina adhibita fuit, diuerſa ab illa, qua vſus eſt cl. Auctor, ea in parentheſi ( ) indicatur.

Flor. an.

A.

Notæ

ALGE-

Fl. an.

1130. ALGERVS.

De euchariſtia. *Pariſ. 1610.* Vol. 6. p. 420.

LEO ALLATIVS.

De conſenſione perpetua occidentalis & orientalis eccleſiæ. *Colon. 1648. 4to.* Vol. 3. p. 201.

De dominicis & hebdomadibus Græcorum. *Ibid.* Vol. 9. p. 127. 160. 253.

De miſſa præſanctificatorum. *Ibid.* Vol. 6. p. 412. 413. 438. 439.

De libris eccleſiaſticis Græcorum. *Pariſ. 1646. 4to.* Vol. 6. p. 411.

De narthece veteris eccleſiæ & templis recentiorum Græcorum. *Pariſ. 1646. 4to.* Vol. 3. p. 172. 205. 284.

PETRVS ALLIXIVS.

De Triſagio. *Rothomagi 1674. 4to.* Vol. 6. p. 41.

IOANNES HENRICVS ALSTEDIVS.

Supplementum ad *Chamieri* panſtratiam. Vol. 2. p. 286.

810. AMALARIVS.

De officiis eccleſiaſticis. Bibl. patr. tom. 10. (tom. 14. ed. *Lugd.*) Vol. 1. p. 70. Vol. 2. p. 4. 179. Vol. 3. p. 280. Vol. 9. p. 250.

SIXTINVS AMAMA.

Oratio de barbarie. *Franequeræ 1656. 4to.* Vol. 6. p. 159.

373. AMBROSIVS.

Opera omnia, 3 volumin. *Baſil. 1567. fol.* (*Colon. 1616. fol.* maxime autem *Pariſ. 1642. fol.*)

De Abel & Cain. Vol. 8. p. 197.

De Abrahamo patriarcha. Vol. 4. p. 50. Vol. 7. p. 419. Vol. 9. p. 285. 307.

De apologia Dauid. Vol. 8. p. 152.

Oratio de baſilicis non tradendis contra Auxentium. Vol. 5. p. 178.

De Elia & ieiunio. Vol. 7. p. 375. 459. Vol. 9. p. 37. 61. 150. 212.

Epiſtola 5. ad Felic. epiſc. Comenſem. Vol. 9. p. 165.

8. ad Fauſtinum. Vol. 6. p. 339.

24. ad Marcellum. Vol. 1. p. 124.

28. ad Theodoſium. Vol. 7. p. 144.

29. ad Theodoſium. Vol. 2. p. 149. Vol. 3. p. 113. 123. Vol. 7. p. 100. 132.

De

Ano-

Fl. an.

ANONYMVS.

Breuiarium fidei, edit. a *Sirmondo.* Vol. 4. p. 408.

ANONYMVS.

De Francis. Apud *Combefisium* histor. Monothelitar. Vol. 9. p. 63.

ANONYMVS.

De hæresi Prædestinatorum, edit. a *Sirmondo* cum censura *Aurai. Parif.* 1645. *8uo.* Vol. 4. p. 156.

ANSEGISVS ABBAS.

Capitularia *Caroli Magni. Parif.* 1640. *8uo.* Vid. CAROLVS MAGNVS.

160. ANTIOCHVS.

In bibliothec. patr. græc. latin. tom. I. *Parif.* 1624. *fol.*
Homilia 7. de ieiunio. Vol. 3. p. 4.
Homilia 19. de fornicatione. Vol. 5. p. 17.

160. ANTONINVS IMPERATOR.

Opera, cum commentar. *Gatakeri* græc. latin. *Cantabr.* 1652. *4to.* (*Traiecti* ad *Rhenum* 1697. *fol.*) Vol. 10. p. 93.

ANTONINVS.

Iter Britanniarum, cum notis *Thom. Gale. Lond.* 1709. *4to.* Vol. 3. p. 558.

1446. ANTONINVS FLORENTINVS.

Chronicon, 3 vol. *Lugd.* 1586. Vol. 6. p. 387.

389. ANVLINVS.

Epistola ad Constantinum. Apud *Augustin.* epist. 68. Vol. 2. p. 254.

APOLLONIVS.

Contra Montanistas. Apud *Eusebium.* Vol. 5. p. 81. Vol. 9. p. 210. 263. 280.

APVLEIVS.

Opera, *Lugdun. Batauor.* 1623. *12mo.* (*Lugdun.* 1596. *12mo.*)
De asino aureo. Vol. 9. p. 294. 296.

1250. THOMAS AQVINAS.

Summa theologiæ. *Colon.* 1603. *fol.* (*Parif.* 1622.) Vol. 2. p. 4. Vol. 3. p. 275. Vol. 7. p. 501.
Opuscula. *Venetiis* 1596. (*Venetiis* 1490. *4to.*) Vol. 8. p. 214.

Con-

Fl. an.

Tom. 2.

Homi-

Fl. an.

Fl. an

Epi-

Fl. an.

Fl. an.

Quæ-

Fl. an.

H. an.

Tom. 6.

Fl. an.

Tom. 7.

Contra

Fl. an.

Contra Crescomium Donatistam.
Lib. 1. cap. 29. Vol. 7. p. 9.
Lib. 2. cap. 33. Vol. 4. p. 52.
cap. 35. Vol. 4. p. 52. - cap. 37. Vol 1. p. 63.
Lib. 3. cap. 27. Vol. 7. p. 316. - cap. 29. Vol. 1. p. 295.
cap. 47. Vol. 7. p. 69. 287. - cap. 50. Vol 7. p. 72.
Contra Gaudentium. Lib. 3. cap. 3. 5. 9. Vol. 7. p. 155.
De baptismo contra Donatistas.
Lib. 1. cap. 2. Vol. 7. p. 15. 295. 308.
Lib. 2. cap. 1. Vol. 4. p. 405.
cap. 13. Vol. 4. p. 52. Vol. 8. p. 200.
Lib. 3. cap. 10. Vol. 4. p. 315.
cap. 16. Vol. 4. p. 368. 375. Vol. 8. p. 210.
cap. 17. Vol. 8. p. 199. - cap. 18. Vol. 8. p. 200.
cap. 19. Vol. 7. p. 10.
Lib. 4. cap. 4. Vol. 7. p. 151. - cap. 16. Vol. 7. p. 308.
cap. 17. Vol. 6. p. 554. Vol. 7. p. 291.
cap. 21. Vol. 4. p. 51.
cap. 22. Vol. 4. p. 46. Vol. 8. p. 276.
cap. 24. Vol. 4. p. 296.
Lib. 5. cap. 2. Vol. 4. p. 52. - cap. 20. Vol. 6. p. 323.
cap. 21. Vol. 4. p. 139. Vol. 8. p. 190.
cap. 23. Vol. 4. p. 377. - cap. 28. Vol. 4. p. 52.
Lib. 6. cap. 5. Vol. 7. p. 16. 295. 308.
cap. 25. Vol. 4. p. 165.
Lib. 7. cap. 52. Vol. 7. p. 16. 295. 308.
De vnico baptismo contra Petilianum. Cap. 12. Vol. 7. p. 305.
De vnitate ecclesiæ. Cap. 21. Vol. 7. p. 2. 8. 10.
Breuiculus collationum cum Donatistis.
Die 1. cap. 14. Vol. 1. p. 159. Vol. 3. p. 416.
Die 3. cap. 8. Vol. 7. p. 155. - cap. 14. Vol 1. p. 333.
cap. 16. Vol. 1. p. 207. 213. 221. Vol. 2. p. 195.
cap. 18. Vol. 3. p. 153.
Liber post collationem contra Donatistas. C. 20. Vol. 7. p. 151. 153.
De gestis cum Emerito Donatistarum episcopo. Vol. 6. p. 90.
Contra Fulgentium Donatistam. Cap. 7. Vol. 4. p. 406.

Fl. an.

Fl. an.

Tom. 10.

Hom.

Col-

Fl. an.

Collectio ecclesiasticarum constitutionum græc. latin. cum notis *Leunclauii* & *Fabrotti*. Apud *Iustellum* in bibliotheca iuris canonici. *Paris.* 1661. *fol.* Vol. 2. p. 48.

Responsa ad varias quæstiones iur. canon. Apud *Leunclauium* in iure Græco-Roman. passim per lib. 2. 5. 7. Vol. 1. p. 79. 357.

STEPHANVS BALVZIVS.

Notæ ad *Gratianum* & *Antonium Augustinum* de emendatione *Gratiani*, *Paris.* 1672. *8uo*. Vol. 1. p. 147. 335. Vol. 3. p. 592. Vol. 4 p. 162. Vol. 6. p. 483. Vol. 8. p. 110.

Notæ ad *Rheginonem* cum appendice auctorum veterum. *Paris.* 1671. *8uo*. Vol. 4. p. 348. Vol. 6. p. 396.

Concilia Galliæ Narbonensis. *Paris.* 1668. *8uo*. Vol. 1. p. 147.

172. BARDESANVS SYRVS.

De fato. Apud *Eusebium* de præparatione euangel. lib. 6. Vol. 7. p. 239.

THOMAS BARLOW.

Remains. *London.* 8uo. Vol. 1. p. 193.

CAESAR BARONIVS.

Annales ecclesiastici, 12 vol. *Antwerpiæ* 1610. (*Antwerp.* 1670. *fol.*)

Tom. 1.

Apparatus, Vol. 9. p. 66.
Ad ann. 34. Vol. 1. p. 338. 346. Vol. 5. p. 10.
ann. 39. Vol. 1. p. 239.
ann. 44. Vol. 2. p. 2. 263. Vol. 4. p. 62.
ann. 45. Vol. 1. p. 64. - ann. 56. Vol. 1. p. 20.
ann. 57. Vol. 2. p. 180. Vol. 3. p. 105. 181. Vol. 6. p. 477. Vol. 9. p. 64.
ann. 58. Vol. 1. p. 137. 360. Vol. 3. p. 280. Vol. 7. p. 223.
ann 71. Vol. 1. p. 64. - ann. 74. Vol. 7. p. 99.
ann. 94. Vol. 1. p. 14.

Tom. 2.

Ad ann. 102. Vol. 3. p. 297. - ann. 107. Vol. 3. p. 281.
ann. 112. Vol. 1. p. 235. Vol. 3. p. 134.
ann. 120. Vol. 6. p. 521. Vol. 7. p. 255.
ann. 130. Vol. 10. p. 9. - ann. 138. Vol. 1. p. 23. 24.

ann.

Fl. an.

Tom. 7.

Ad ann. 522. Vol. 3. p. 459. - ann. 528. Vol. 6. p. 369.
ann. 535. Vol 7. p. 158. - ann. 544. Vol. 9. p. 174.
ann. 572. Vol. 7. p. 317.

Tom. 8.

Ad ann. 648. Vol. 6. p. 487. - ann. 680. Vol. 7. p. 172.
ann. 694. Vol. 6. p. 389.

Tom. 10.

Ad ann. 865. Vol. 3. p. 283. - ann. 867. Vol. 6. p. 263.
ann. 869. Vol. 2. p. 169. - ann. 968. Vol. 3. p. 285.
ann. 969. Vol. 6. p. 488.

Tom. 11.

Ad ann. 1057. Vol. 1. p. 201.

Tom. 12.

Ad ann. 1195. Vol. 3. p. 456.

Notæ ad martyrologium Romanum. *Colon.* 1603. *4to.* Vol. 3. p. 463.

ISAAC BARROW.

Of the Pope's Supremacy and Unity of the Church, among his Works, 3 Vol. *Lond.* 1687. *fol.* (Edit. German. *Lipf.* 1623. *4to.*) Vol. 7. p. 54. 145.

370. BASILIVS CAESARIENSIS.

Opera græc. lat. *Parif.* 1638. *fol.*

Tom. 1.

In hexaëmeron homilia 2. Vol. 6. p. 132.
7. Vol. 6. p. 132. Vol. 9. p. 352.
9. Vol. 6. p. 132.

Procemium in pfalm. Vol. 5. p. 89.

In pfalmum 14. Vol. 2. p. 321. Vol. 7. p. 358. 363. 381.
28. Vol. 5. p. 90. - Pf. 37. Vol 8. p. 133.
45. Vol. 7. p. 254. - Pf. 46. Vol. 4. p. 228.
48. Vol. 1. p. 9. - Pf. 59. Vol. 5. p. 90.
115. Vol. 5 p. 20.

De ieiunio. homil. 1. Vol. 6. p. 513. Vol. 9. p. 213.
2. Vol. 9. p. 189.

Fl. an.

Fl. an.

- - - Can. 17. Vol. 8. p. 47. - Can. 18. Vol. 3. p. 101.
Can. 19. Vol. 3. p. 54.
Can. 22. Vol. 7. p. 384. 440. Vol. 8. p. 111. 116. Vol. 9. p. 293.
Can. 24. Vol. 1. p. 344. - Can. 27. Vol. 8. p. 38.
Can. 31. Vol. 9. p. 298. - Can. 32. Vol. 2. p. 312.
Can. 34. Vol. 7. p. 125. Vol. 8. p. 151.
Can. 36. Vol. 9. p. 298.
Can. 38. Vol. 7. p. 285. Vol. 9. p. 293.
Can. 40. Vol. 7. p. 385. Vol. 9. p. 294.
Can. 42. Vol. 7. p. 385. Vol. 9. p. 293. 294.
Can. 48. Vol. 7. p. 435. - Can. 49. Vol. 7. p. 192.
Can. 51. Vol. 2. p. 10. 312.
Can. 56. Vol. 3. p. 195. Vol. 7. p. 395. Vol. 8. p. 116.
Can. 57. Vol. 3. p. 186. Vol. 7. p. 403. Vol. 8. p. 116.
Can. 58. Vol. 7. p. 416. Vol. 8. p. 116.
Can. 59. Vol. 7. p. 416.
Can. 60. Vol. 3. p. 95. Vol. 7. p. 372.
Can. 61. Vol. 7. p. 468. Vol. 8. p. 150.
Can. 62. Vol. 7. p. 442.
Can. 63. Vol. 7. p. 442. Vol. 8. p. 150.
Can. 64. Vol. 7. p. 368. - Can. 65. Vol. 7. p. 250. 263.
Can. 67. Vol. 7. p. 420. - Can. 68. Vol. 7. p. 420.
Can. 69. Vol. 8. p. 8. 47. - Can. 70. Vol. 8. p. 38.
Can. 72. Vol. 7. p. 249. - Can. 74. Vol. 8. p. 177.
Can. 75. Vol. 7. p. 420. Vol. 8. p. 113.
Can. 76. Vol. 7. p. 420. - Can. 78. Vol. 7. p. 421.
Can. 80. Vol. 7. p. 429.

Epistola 10. Gregorio. Vol. 3. p. 473.
47. Athanasio. Vol. 7. p. 100. 132.
52. Eidem. Vol. 1. p. 112.
61. Occidentalibus. Vol. 6. p. 113.
63. Neocæsariensibus. Vol. 1. p. 117. Vol. 5. p. 23. 88. 149. 173. 327. 333. Vol. 6. p. 3. 17. 18. 232.
68. Senatui Tyanorum. Vol. 5. p. 174.
73. Monachis suis. Vol. 3. p. 477.

Histo-

Fl. an.

Hiſtoria eccleſiaſtica gentis Anglorum cum notis *Abrah. Wheeloci. Cantabr.* 1643. *fol.*

Lib. 1. cap. 27. Vol. 7. p. 53. 425.
cap. 29. Vol. 3. p. 560.
cap. 30. Vol. 3. p. 169. 335. Vol. 9. p. 164.
Lib. 2. cap. 2. Vol. 3. p. 35. 60. 399. 559.
cap. 4. Vol. 3. p. 169. - cap. 9. Vol. 3. p. 608.
cap. 16. Vol. 3. p. 558.
Lib. 3. cap. 4. Vol. 1. p. 103. Vol. 3. p. 36. 69. 132. 160. 554. 555.
cap. 25. Vol. 3. p. 160.
Lib. 4. cap. 5. Vol. 3. p. 70. 560. 597.
cap. 12. Vol. 3. p. 561. - cap. 18. Vol. 3. p. 561.
cap. 27. Vol. 2. p. 295.
Lib. 5. cap. 8. Vol. 3. p. 597.

ROBERTVS BELLARMINVS.

De controuerſiis chriſtianæ fidei. 3 vol. *Ingolſtadii* 1590. & *Pariſ.* 1620. *fol.* (4 tom. *Colon.* 1615. *fol.*)

Tom. 1. (edit. *Colon.*)

De verbo Dei non ſcripto. Lib. 4. cap. 3. Vol. 2. p. 180.

Tom. 2.

De conciliis. Lib. 1. cap. 15. Vol. 1. p. 282.
De clericis. Lib. 1. cap. 7. Vol. 2. p. 91.
cap. 11. Vol. 1. p. 287. Vol. 2. p. 38.
cap. 16. Vol. 1. p. 294.
cap. 17. Vol. 1. p. 192.
cap. 25. Vol. 2. p. 283.
cap. 28. Vol. 2. p. 228.
De monachis. Lib. 2. cap. 6. Vol. 3. p. 90.
cap. 38. Vol. 3. p. 47.
cap. 40. Vol. 2. p. 414.
De beatitudine ſanctorum. Lib. 1. cap. 13. Vol. 5. p. 35.
De imaginibus. Lib. 2. cap. 9. Vol. 3. p. 299.

Tom. 3.

De euchariſtia. Lib. 4. cap. 4. Vol. 6. p. 432. Vol. 8 p. 10. 24.
De miſſa. Lib. 2. cap. 9. Vol. 6. p. 379.

Fl. an.

In concilium Trullanum.

Can. 36. Vol. 1. p. 264. Vol. 3. p. 567.

Can. 74. Vol. 6. p. 516.

Codex canonum vindicatus. In appendice ad *Cotelerii* patres apostolicos. Tom. 2. *Antwerp.* 1698. *fol.* (*Amstelodam.* 1697. *4to.*)

Lib. 2. cap. 2. Vol. 3. p. 244. - cap. 5. Vol. 1. p. 204.

Lib. 3. cap. 5. Vol. 1. p. 3.

cap. 7. Vol. 9. p. 181. - cap. 10. Vol. 9. p. 257.

THEODORVS BEZA.

Adnotationes in Nouum Testamentum, *Geneu.* 1582. *fol.*

In acta apostolorum. Vol. 10. p. 46.

In 1 ad Cor. 14. Vol. 6. p. 123.

Epistolæ Theologicæ. *Geneua* 1573. *8uo.*

Epistol. 2. ad Thomam Tilium. Vol. 4. p. 163.

BIBLIOTHECA PATRVM LATINA.

Vol. 27. *Paris.* 1654. (*Lugdun.* 1677.) *Vid.* ALCIMVS AVITVS, AMALARIVS, aliique complures.

BIBLIOTHECA PATRVM GRAECO-LATINA.

Per *Fronton. Ducæum.* 2 vol. *Paris.* 1624. Vid. COMBEFISIVS.

Not. Quum auctores, qui ex vtraque hac bibliotheca allegantur, suo quisque loco & ordine occurrant, superuacaneum esse ratus sum, heic paginas, ad quas in decem huius operis voluminibus citantur, adscribere. Idem de aliis huiusmodi collectionibus, e. g. de tomis conciliorum, obseruandum.

BIBLIOTHECA IVRIS CANONICI. Vid. IVSTELLVS.

IACOBVS BILLIVS.

Scholia in Nazianzeni opera. 1583. Vol. 1. p. 117.

IOSEPHVS BINGHAMVS.

French Churches Apology for the Church of England, *Oxford.* Vol. 4. p. 211. Vol. 6. p. 590.

Scholastical History of Lay-*Baptism*, Vol. 4. p. 139. 148. 183. 255. 355. 368. Vol. 6. p. 391. Vol. 7. p. 28. 30. 62. 301. 307. 328. Vol. 8. p. 13. 18. 22. 221. 233.

SEVE-

Fl. an.

Fl. an.

- - - cap. 25. Vol. 1. p. 308. 358. Vol. 2. p. 3. 13. 18. 21. 23. 29. 39. Vol. 3. p. 240. 244. 245. 276. Vol. 6. p. 306.
Lib. 2. cap. 1. Vol. 6. p. 233.
cap. 3. Vol. 6. p. 33. 103. 104.
cap. 5. Vol. 6. p. 156. 239. 296. 297. 384.
cap. 6. Vol. 3. p. 193. Vol. 6. p. 44.
cap. 7. Vol. 6. p. 75. 82.
cap. 8. Vol. 1. p. 302. Vol. 4. p. 112. Vol. 6. p. 263.
cap. 12. Vol. 6. p. 223. 347.
cap. 13. Vol. 6. p. 368. 464. 467.
cap. 15. Vol. 6. p. 371. - cap. 16. Vol. 6. p. 362.
cap. 17. Vol. 6. p. 416. 418. 426. 447. 451. 477. 482. 588. Vol. 7. p. 125.
cap. 18. Vol. 6. p. 431. 433. 434. 437. 440. 442.
cap. 19. Vol. 6. p. 394. 397. 420. 433. Vol. 8. p. 11. 26. 29.
cap. 20. Vol. 6. p. 498.
In appendice rer. liturgic. Vol. 8. p. 214.

De psalmodia. *Paris.* 1663. 4to. (In operibus *Antwerpiæ* 1723. *fol.*)
Cap. 11. Vol. 5. p. 304.
Cap. 16. Vol. 4. p. 114. Vol. 6. p. 16. 43.

EDVARDVS BREREWOODVS.

Patriarchal Government of the ancient Church. *Lond.* 1687. *8uo.* Vol. 1. p. 239. 257. 258. Vol. 3. p. 390. 392. 399. 409.
Enquiries about the diversity of Languages &c. *Lond.* 1635. *4to.* Vol 1. p. 263 456. Vol. 6. p. 399.
De ponderibus & pretiis nummorum Apud *Walton.* in prolegomenis ad biblia polyglotta. Vol. 1. p. 201.

BREVIARIVM FIDEI.

Apud *Iacobum Sirmondum.* Vol. 4. p. 408.

BREVIARIVM ROMANVM.

Paris. 1509. (*Colon.* 1628. *8uo.*) Vol. 6. p. 53. 55.

BARNABAS BRISSONIVS.

De formulis & sollemnibus populi Romani verbis. *Paris.* 1583. Vol 5. p. 128. 251. Vol. 6. p 235.

Fl. an.

IOAN-

Fl. an.

IOANNES CABASSVTIVS.

Notitia conciliorum & canonum. *Lugdun.* 1670. 8*uo.* (*Venetiis* 1703. 8*uo.*) Vol. 1. p. 192. 291. 346. (Vid. hæc loca exscripta ad calcem Vol. 2. p. 446. 447.) Vol. 2. p. 16. 39. 93. 94. 398.

423. CAELESTINVS PAPA.

Epistolæ decretales. Apud *Iustellum*; *Crab.* & *Labbeum* in tomis conciliorum.

Epistola ad Gallos. Vol. 6. p. 354. 355.

ad episc. Narbon. Vol. 1. p. 147. Vol. 2. p. 97. 421.

ad Nestorium. Vol. 7. p. 81.

IVLIVS CAESAR.

De bello gallico. (Cum notis *Christoph. Cellarii. Halæ Magdeb.* 1705. 8*uo.*) Vol. 9. p. 271.

500. CAESARIVS ARELATENSIS.

Homiliæ. In bibliothec. patr. tom. 2. (tom. 8. edit. *Lugdun.* 1677.)

Homilia 6. de pascha. Vol. 4. p. 320.

8. in verba: *Cuius opus manserit* &c. Vol. 6. p. 310.

33. de sermonibus otiosis. Vol. 5. p. 25.

34. de genibus flectendis. Vol. 5. p. 260. Vol. 6. p. 202. 245.

De non recedendo ab ecclesia. Apud *Mabillonium.* Vol. 6. p. 61.

Vita eius. Apud *Surium.* Vol. 2. p. 34.

CAESARIVS NAZIANZENVS.

Dialogi. In biblioth. patr. tom. 5. edit. *Lugdun.* 1677. Vol. 6. p. 272.

THOMAS CAIETANVS.

Commentarius in libros historicos vet. testam. Vol. 6. p. 96.

In Thom. Aquinatis summulam. Vol. 3. p. 275.

CAIVS ROMANVS.

Aduersus Proclum patronum sectæ Cataphrygarum. Apud Euseb. lib. 2. c. 25. Vol. 3. p. 132. Vol. 9. p. 154.

IOANNES CALVINVS.

Opera, 9 vol. *Amstelod.* 1667. *fol.*

Institutiones. Vol 6. p. 589.

Epistola de quibusdam ecclesiæ ritibus. Vol. 6. p. 589. Vol. 8. p. 249. 275.

Fl. an.

IOANNES CALVINVS, al. KAHL.

PETRVS CANISIVS.

250. CANONES sic dicti APOSTOLICI.

Fl. an.

Can. 53. Vol. 2. p. 412. Vol. 7. p. 415. Vol. 8. p. 80. 96.
Can. 58. Vol. 1. p. 86. Vol. 6. p. 111. Vol. 8. p. 66.
Can. 60. Vol. 8. p. 79. - Can. 61. Vol. 2. p. 126.
Can. 62. Vol. 8. p. 79. - Can. 63. Vol. 8. p. 81.
Can. 64. Vol. 7. p. 46. 377. Vol. 9. p. 38. 58.
Can. 65. Vol. 7. p. 294. - Can. 66. Vol. 7. p. 403.
Can. 67. Vol. 2. p. 194. Vol. 7. p. 440. - Can. 68. Vol. 8. p. 77.
Can. 69. Vol. 2. p. 6. Vol. 8. p. 83. 98. Vol. 9. p. 209. 257.
Can. 70. Vol. 2. p. 411. Vol. 7. p. 274.
Can. 71. Vol. 7. p. 222. - Can. 72. Vol. 7. p. 223. 310.
Can. 73. Vol. 1. p. 223. Vol. 7. p. 310.
Can. 74. Vol. 2. p. 210. Vol. 7. p. 165.
Can. 75. Vol. 7. p. 297. - Can. 76. Vol. 8. p. 61. 100.
Can. 80. Vol. 1. p. 155. - Can. 83. Vol. 2. p. 401. Vol. 8. p. 70.
Can. 85. Vol. 4. p. 126. - Can. 86. 87. Vol. 2. p. 132.

1310. PETRVS CANTOR.

De verbo mirifico. Apud *Hug. Menard.* in facramentar. *Gregorii.* Vol. 2. p. 5.
Verbum abbreuiatum. Apud *Bonam* de rebus liturgicis. Vol. 6. p. 386. 387. 388.

MELCHIOR CANVS.

Loci theologici, & de facramentis. *Colon.* 1685. 8*uo.*
Lib. 3. cap. 5. Vol. 9. p. 178.
Lib. 11. cap. 6. Vol. 6. p. 162.

IVLIVS CAPITOLINVS.

Vita Antonini philofophi. Vol. 7. p. 456. Vol. 9. p. 4. Vol. 10. p. 5. 26.

BARTHOLOMAEVS CARRANZA.

Summa conciliorum. *Louan.* 1681. 4*to.* Vol. 1. p. 218. Vol. 2. p. 274.

CARLETONVS.

Divine Right of Tithes. *Lond.* 1606. 4*to.* Vol. 2. p. 283. 285.

768. CAROLVS MAGNVS.

Capitularia. Apud *Lindebrogium* in codice legum antiquarum, & apud *Anfegifum* abbatem & *Baluzium.* Vol. 1. p. 147. Vol. 3. p. 286. Vol. 5. p. 28. Vol. 7. p. 167. 256. 260. Vol. 9. p. 339. Vol. 10. p. 19.

Fl. an.

cap.

cap.

Fl. an.

- cap. 8. Vol. 1. p. 193. Vol. 4. p. 15. Vol 8. p. 109.
  cap. 10. Vol. 3. p. 255. Vol. 4. p. 249. 266. 309. Vol. 9.
  cap. 11. Vol 5. p. 301. Vol. 6. p. 507. (p. 121.

Lib. 2. cap. 1. Vol. 7. p. 354.
  cap. 2. Vol. 6. p. 353. - cap. 5. Vol. 7. p. 163. 203.

Government of the ancient Church by Bishops, Metropolitans and Patriarchs. *Lond.* 1683. *8uo.* Vol. 1. p. 205. 236. 238. 241. 248. Vol. 3. p. 388. 391. 395. 397. 399. 411.

CAWDREY.

Difcourfe of Patronage. *Lond.* -- *4to.* Vol. 2. p. 295.

1057. GEORGIVS CEDRENVS.

Annales græco-latini, cum notis *Xylandri. Bafil.* 1566. *fol.* Vol. 3. p. 173. 294. Vol. 6. p. 4. Vol. 9. p. 173.

LVDOVICVS CELLOTIVS.

Notæ in capitula *Gualtheri Aurelianenfis.* In concil. tom. 8. p. 649. Vol. 1. p. 282. Vol. 5. p. 27.

CENTVRIAE MAGDEBVRGENSES.

Bafil. 1624. *fol.* 3 vol.

Centur. 2. Vol. 4. p. 162. - Centur. 3. Vol. 5. p. 143.

250. CELERINVS.

Epiftola ad Cyprianum. Vol. 1. p. 284.

DANIEL CHAMIERIVS.

Panftratia catholica 3 vol. *Geneuæ* 1626. *fol.*

De canone. lib. 4. cap. 6. Vol 6. p. 87.

De euchariftia. lib. 7. cap. 9. Vol. 6. p. 370.
  cap. 11. Vol. 6. p. 372. 373.
  lib. 8. cap. 7. Vol. 6. p. 432.
  lib. 9. cap. 3. Vol. 8. p. 13.
  lib. 11. cap. 2. Vol. 6. p. 463.

De ieiuniis. lib. 17. cap. 7. Vol. 9. p. 178.

CHARISIVS GRAMMATICVS.

In corpore auctorum linguæ latinæ. *Geneuæ* 1622. *4to.* Vol. 7. p. 455.

CHRONICON ALEXANDRINVM, alias PASCHALE.

Vid. fupra fub litt. A.

Homil.

Fl. an.

Homil. 25. de diabolo tentatore. Vol. 6 p. 133.
Homil. 28. siue 3 de incomprehensibili Dei natura. Vol. 5. p. 197. 261. Vol. 6. p. 151. 190. 208. 219. 472. 585. Vol. 9. p. 47.
Homil. 29. siue 4 de incomprehensib. Dei natura. Vol. 5. p. 198. 256. 261. Vol. 6. p. 201. 220.
Homil. 30. siue 5 de incomprehensibili Dei natura. Vol. 6. p. 190. Vol. 8. p. 131.
Homil. 31. de b. Philogonio. Vol. 1. p. 154. Vol. 6. p. 127. 131. 541. 584. Vol. 9. p. 75. 77.
Homil. 34. siue 1. aduersus Iudæos. Vol. 5. p. 199. Vol. 6. p. 306. Vol. 7. p. 277. 278.
Homil. 39. siue 6. aduersus Iudæos. Vol. 1. p. 112. Vol. 4. p. 228. Vol. 5. p. 6. Vol. 6. p. 479. 480. Vol. 7. p. 253. 280.
Homil. 40. de Iuuentino & Maximo. Vol. 5. p. 199. 294. Vol. 6. p. 577. Vol. 7. p. 215. Vol. 9. p. 143.
Homil. 41. de Pelagia. Vol. 5. p. 3.
Homil. 42. in Ignatium. Vol. 1. p. 64 Vol. 3. p. 446.
Homil. 43. de Romano martyre. Vol. 9. p. 134.
Homil. 44. de natiuitate Maccabæorum. Vol. 9. p. 158.
Homil. 45. in Meletium. Vol. 1. p. 135.
Homil. 46. in Lucianum mart. Vol. 1. p. 10. Vol. 6. p. 200.
Homil. 47. in Iulian. mart. Vol. 5. p. 199. Vol. 7. p. 461. Vol. 9. p. 143. 148.
Homil. 48. de Romano mart. Vol. 6. p. 128.
Homil. 49. 50. de Maccabæis. Vol. 9. p. 158.
Homil. 51. de Bernice & Prosdoce. Vol. 5. p. 199.
Homil. 52. de Eustathio Antiocheno. Vol. 6. p. 326.
Homil. 53. de pœnitentia 1. Vol. 6. p. 128. 180.
Homil. 55. de pœnitentia 5. Vol. 5. p. 200.
Homil. 56. de pœnitentia 8. Vol. 6. p. 537.
Homil. 57. de pœnitentia 9. Vol. 5. p. 275.
De sancta Babyla. Vol. 1. p. 17.
Homil. 60. Catechef. ad illumin. Vol. 4. p. 321. Vol. 5. p. 200.
Homil. 62. de fato 2. Vol. 7. p. 333. 334.
Homil. 71. de Phoca martyr. Vol. 5. p. 3.
Homil. 73. de Barlaam. Vol. 7. p. 451. Vol. 9. p. 140.

In

Fl. an.

Fl. an.

Tom. 5.

Ho-

Fl. an.

Homil. 30. de proditione Iudæ. Vol. 6. p. 300. 323. Vol. 9. p. 235.
Homil. 31. de baptismo siue natali Christi. Vol. 6. p. 449. 565. Vol. 9. p. 69. 74.
Homil. 32. in cœmiterii appellationem & crucem. Vol. 6. p. 324.
Homil. 34. de resurrectione Christi. Vol. 9. p. 115.
Homil. 35. de adscensione Christi. Vol. 5. p. 213. Vol. 6. p. 215. Vol. 9. p. 127. 128.
Homil. 36. de sancta pentecoste. Vol. 3. p. 209. 225. Vol. 5. p. 210. 212. 245. Vol. 6. p. 155. 295.
Homil. 37. de sancta pentecoste. Vol. 9. p. 127.
Homil. 38. de pœnitentia & eucharistia. Vol. 5. p. 211. 212. Vol. 6. p. 558.
De laudibus Pauli. homil. 4. Vol. 7. p. 218.
Homil. 47. in illud, Saulus spirans minas. Vol. 6. p. 66.
Homil. 48. in inscriptionem altaris. Vol. 6. p. 66. 175. 201.
Homil. 50. de vtilitate lect. scripturæ S. Vol. 4. p. 389. Vol. 5. p. 213. Vol. 6. p. 175.
Homil. 51. de Christi precibus. Vol. 5. p. 211.
Homil. 52. in eos, qui pascha ieiunant. Vol. 5. p. 213. 324. Vol. 6. p. 155. 216. 295. 494. 544. 582. Vol. 7. p. 278. Vol. 9. p. 96. 98. 99. 107. 188. 196. 202. 351.
Homil. 54. in Heliam & viduam. Vol. 6. p. 134.
Homil. 56. Quod non sit desperandum. Vol. 6. p. 194.
Homil. 57. de non euulgandis peccatis fratrum. Vol. 6. p. 231. Vol. 8. p. 133.
Homil. 58. Non esse ad gratiam concionandum. Vol. 8. p. 133.
Homil. 59. in martyres. Vol. 5. p. 294. 296. Vol. 6. p. 576. Vol. 9. p. 144. 146.
Homil. 60. Dæmones non gubernare mundum. Vol. 6. p. 206.
Demonstratio, quod Christus sit Deus. Vol. 3. p. 130. 237. Vol. 5. p. 268. Vol. 6. p. 309. Vol. 10. p. 17.
Liber ad eos qui scandalizati sunt. Vol. 5. p. 214.
Homil. 62. de paralytico. Vol. 5. p. 211. 237. 247.
Homil. 63. Cur in pentecoste legantur acta. Vol. 5. p. 214. Vol. 6. p. 64. 65. Vol. 9. p. 121.

Ho-

Ho-

Fl. an.

Homilia 82. Vol. 5. p. 250. Vol. 6. p. 322. 496. Vol. 7. p. 159. 474.
Homilia 83. Vol. 6. p. 272. 273. 532. Vol. 7. p. 413.
(Opus imperfectum in euangelium Matthæi vulgo CHRYSOSTOMO attributum.
Homil. 2. Vol. 9. p. 156. - Hom. 38. Vol. 7. p. 497.
Homil. 44. Vol. 2. p. 287. - Hom. 48. Vol. 1. p. 27.)

In Ioannem.

Præfatio Vol. 5. p. 219.
Homilia 1. Vol. 5. p. 92. - Hom. 10. Vol. 6. p. 69.
Homil. 24. Vol. 6. p. 336. Vol. 10. p. 82.
Homil. 25. Vol 4. p. 330. - Hom. 42. 44. Vol. 5. p. 220.
Homil. 61. Vol. 5. p. 220. Vol. 10. p. 68.
Homil. 72. Vol. 3. p. 180. Vol. 6. p. 254.
Homil. 77. Vol. 5. p. 220. Vol. 6. p. 300.

In acta apostolorum.

Homilia 4. Vol. 9. p. 273.
Homil. 18. Vol. 5. p. 305. 346. Vol. 6. p. 265.
Homil. 19. Vol. 5. p. 220. Vol. 6. p. 334.
Homil. 21. Vol. 5. p. 221. - Hom. 23. Vol. 1. p. 8.
Homil. 24. Vol. 1. p. 318. Vol. 5. p. 221.
Homil. 30. Vol. 2. p. 305. Vol. 6. p. 190. 195.
Homil. 37. Vol. 6. p. 326.

In epistolam ad Romanos.

Homilia 7. Vol. 5. p. 221. - Hom. 14. Vol. 5. p. 222.
Homil. 16. Vol. 3. p. 287. - Hom. 24. Vol. 6. p. 59.
Homil. 29. Vol. 5. p. 19.

In epistol. 1. ad Corinthios.

Homil. 2. Vol. 1. p. 311. - Hom. 3. Vol. 4. p. 51.
Homil. 14. Vol. 6. p. 371. - Hom. 15. Vol. 7. p. 110.
Homil. 24. Vol. 5. p. 223. Vol. 6. p. 318. 548.
Homil. 26. Vol. 5. p. 266. 273.
Homil. 27. Vol. 6. p. 505. 512. 567. Vol. 10. p. 69.
Homil. 28. Vol. 6. p. 537. - Hom. 30. Vol. 5. p. 331.
Homil. 35. Vol. 1. p. 47. Vol. 5. p. 223. Vol. 6. p. 358. Vol. 7. p. 314.
Homil. 36. Vol. 5. p. 223. 224. Vol. 6. p. 14. 19. 77. 155. 295.

Ho-

Fl. an.

Fl. an.

Ex editione *Henrici Sauilii. Eton.* 1613. 8 vol. *fol.*

*Ex tomo I.

In psalm. 9. (ita corrigendum). Vol. 4. p. 228.

Ex tomo 4.

In acta apostolorum.
Homil. I. Vol. 4. p. 256. Vol. 5. p. 18.
Homil. 21. Vol. 6. p. 334. - Hom. 46. Vol. 4. p. 125.

Ex tomo 5.

Homil. 57. In illud, Eumdem habentes spiritum. Vol. 5. p. 180.
Homil. 63. De sancto Babyla. Vol. I. p. 17.
Homil. 78. In hebdomadem magnam. Vol. 9. p. 113.
Homil. 116. De pascha. Vol. 10. p. 49.
Homil. 123. In illud, Si voluntario peccauerimus. Vol. 3. p. 235. Vol. 6. p. 367.

Ex tomo 6.

Oratio I. ad Stagyrium. Vol. 8. p. 184.
Homil. 5. de pœnitentia. Vol. 6. p. 310.

Ex tomo 7.

Oratio II. In illud, Quidcumque ligaueritis. Vol. 6. p. 546.
Oratio 17. De fide. Vol. 4. p. 340.
Oratio 63. In adscensionem Christi. Vol. 9. p. 126.
Oratio 85. De paschate. Vol. 9. p. 108.
In psalmum 110. Vol. 4. p. 228.

Ex latine editis.

Homil. 5. De resurrectione. Vol. 6. p. 574.
Homil. 6. De pœnitentia. Vol. 6. p. 497. Vol. 8. p. 131.
Homil. In illud, Attendite, ne eleemosynam faciatis. Apud *Albertin.* de eucharistia p. 432. Vol. 6. p. 471.
Homil. De laudibus euangelii. Apud *Habertum* in archieratico p. 79. Vol. I. p. 168.
Epistola ad Cæsarium. Apud *Albertinum* loc. cit. p. 532. Vol. 6. p. 453.

DAVID CHYTRAEVS.

De statu ecclesiarum in Græcia, Asia &c. *Francof.* 1583. *fol.* Vol. I. p. 263.

MAR-

Fl. an.

MARCVS TVLLIVS CICERO.
Opera. *Geneuæ* 1646 (*Lugdun. Batauor.* 1692. *4to.*)
Pro Sexto Roſcio Amerino. Vol. 7. p. 508.
In Verrem. Vol. 2. p. 286. Vol. 9. p. 4.
In Catilinam. Vol. 2. p. 422.
Quæſtiones Tuſculanæ. Vol. 10. p. 93.
De legibus. Vol. 10. p. 4.

1160. IOANNES CINNAMVS.
Hiſtoria græc. latin. cum notis *Iacobi Du Freſne. Pariſ.* 1670. *fol.* Vol. 3. p. 164.

CLAGET.
Of the Unity of the Church. *Lond.* 1693. *8vo.* Vol. 7. p. 2.

192. CLEMENS ALEXANDRINVS.
Opera græc. latin. *Pariſ.* 1641. Item *Oxonii* 1715. *fol.*
Cohortatio ad gentes. Vol. 5. p. 39. 82. Vol. 7. p. 212.
Pædagog. lib. 1. cap. 6. Vol. 4. p. 143. 391.
lib. 2. cap. 1. Vol 6. p. 505.
cap. 2. Vol. 6. p. 322.
cap. 4. Vol. 3. p. 277.
cap. 8 Vol. 10. p. 58.
lib. 3. cap. 11. Vol. 6. p. 301. Vol. 8. p. 210.
cap. 12. Vol. 1. p. 59. Vol. 5. p. 39. 60.
Stromat. lib. 1. cap. 1. Vol. 6. p. 370. 438. 574.
cap. 11. Vol. 1. p. 4.
cap. 20. Vol. 6. p. 273.
cap. 21. Vol. 9. p. 66.
lib. 2. cap. 11. Vol. 1. p. 4.
cap. 12. Vol. 7. p. 6.
cap. 20. Vol. 9. p. 267.
cap. 23. Vol. 9. p. 350.
lib. 3. cap. 2. Vol. 9. p. 270. 273.
cap. 4. Vol. 9. p. 268.
cap. 6. Vol. 2. p. 159.
cap. 9. Vol. 9. p. 276.
lib. 4. cap. 13. Vol. 1. p. 28.

IOAN-

Fl. an. 564.

IOANNES CLIMACVS.

Opera græc. latin. *Parif.* 1633. *fol.* Vol. 3. p. 282.

PHILIPPVS CLVVERIVS.

Italia vetus. *Lugdun. Batau.* 1622. *fol.* (Ibid. 1624. *fol.*) Vol. 3. p. 168. 507. 510. 512. 515. 516. 518.

CODEX CANONVM ECCLESIAE VNIVERSAE.

Apud *Iuftellum.* Vol. 3. p. 413. Vol. 4. p. 158.

CODEX CANONVM ECCLESIAE AFRICANAE.

Apud *Iuftellum* & tom. 2. conciliorum.
Can. 3. Vol. 5. p. 191. - Can. 6. Vol. 3. p. 102.
Can. 18. Vol. 2. p. 168. Vol. 4. p. 186. Vol. 6. p 425.
Can. 33. Vol. 3. p. 139.
Can. 37. Vol. 2. p. 289. Vol. 4. p. 391. Vol. 6. p. 260.
Can. 42. Vol. 3. p. 336. - Can. 43. Vol. 8. p. 207.
Can 45. Vol. 4. p. 215. - Can. 47. Vol. 7. p. 305.
Can. 48. Vol. 2. p. 138. Vol. 4. p. 408. Vol. 7. p. 64. 330.
Can. 53. Vol. 3. p. 139. Vol. 7. p. 65.
Can. 55. Vol. 2. p. 174. - Can. 56. Vol. 3. p. 139.
Can. 57. Vol. 7. p. 305. Vol. 8. p. 225.
Can. 58. Vol. 2. p. 138. Vol. 3. p. 167.
Can. 59. Vol. 2. p. 214. - Can. 60. Vol. 7. p. 225.
Can. 61. Vol. 7. p. 379. Vol. 9. p. 35.
Can. 67. Vol. 7. p. 65. - Can. 68. Vol. 2. p. 198.
Can. 72. Vol. 4. p. 211. 403. - Can. 75. Vol. 2. p. 59. 64.
Can. 77. Vol. 8. p. 103. - Can. 78. Vol. 3. p. 418.
Can. 80. Vol. 3. p. 28. - Can. 81. Vol. 7. p. 171.
Can. 84. Vol. 1. p. 157. 212. - Can. 86. Vol. 1. p. 212. 214.
Can. 90. Vol. 1. p. 210. 213. - Can. 91. Vol. 1. p. 296.
Can. 93. Vol. 7. p. 65. 331. - Can. 100. Vol. 1. p. 210. 213.
Can. 103. Vol. 6. p. 248. - Can. 115. Vol. 5. p. 243.
Can. 117. 118. Vol. 3. p. 411. - Can. 119. Vol. 3. p. 138. 411.
Can. 123. Vol. 3. p. 139. 411. - Can. 128. Vol. 7. p. 297.
Can. 129. Vol. 7. p. 297. - Can. 132. 133. Vol. 7. p. 166.
Can. 135. Vol. 7. p. 51.

Ora-

Fl. an.

cap.

Fl. an.

- - cap. 28. Vol. 1. p. 308. 316. 355. Vol. 2. p. 185.
cap. 31. Vol. 6. p. 501.
cap. 32. Vol. 4. p. 8. 219. 220. 223. 225. 226. 229. 232. 233. 234. Vol. 7. p. 2. 11. 236. 241. 246. 409. 451.
cap. 33. Vol. 9. p. 53. 56. 72. 84. 116. 125. 127. 232.
cap. 34. Vol. 1. p. 32. Vol. 5. p. 308. 312.
cap. 35. Vol. 2. p. 26. Vol 5. p. 301. 308. 339.
cap. 36. Vol. 5. p. 340. Vol. 6. p. 215.
cap. 37. Vol. 2. p. 26. Vol. 5. p. 316. 322. 341. Vol. 6. p. 215. (222.
cap. 38. Vol. 1. p. 308. Vol. 5. p. 323.
cap. 39. Vol. 5. p. 323.
cap. 40. Vol. 2. p. 288. 290. Vol. 6. p. 361.
cap. 41. Vol. 10. p. 64. - cap. 42. Vol. 10. p. 75.

CONSTITVTIONES ECCLESIAE ALEXANDRINAE.

Apud *Beueregium* in pandectis. Vol. 1. p. 278.

CONTIVS.

In institutiones Iustiniani. Vol. 7. p. 425.

250. CORNELIVS, EPISCOPVS ROMANVS.

Epistolae; apud *Cyprianum*. Vol. 1. p. 274. Vol. 2. p. 378. Vol. 7. p. 490. Vol. 8. p. 15.
apud *Eusebium*. Vol. 1. p. 90. 178. 323. 330. Vol. 2. p. 6. 182. 292. Vol. 3. p. 505. Vol. 4. p. 335. 364. 381. Vol. 5. p. 150. Vol. 6. p. 484. Vol. 7. p. 317.

CORPVS IVRIS CIVILIS.

Per *Dionysium Gothofredum*. *Lugdun.* 1589. 2 vol. 8uo. Vid. IVSTINIANVS.

CORPVS IVRIS CANONICI.

Videlicet *Gratiani* decretum, decretales *Gregorii*, Sextus decretalium, *Clementinae*, & Extrauagantes, cum emendationibus *Gregorii XIII. Romae* 1582. 4 vol. *fol.* (*Colon.* 1717. 2 vol. *4to.*)

Decreti pars 1.
Distinct. 23. cap. 8. Vol. 1. p. 278.
cap. 19. Vol. 2. p. 37.
Distinct. 25. cap. 1. Vol. 1. p. 331. 335.

Fl. an.

- - Distinct. 4. cap. 4. Vol. 6. p. 397.
cap. 78. Vol 4. p. 338.
cap. 101. Vol. 4. p. 299.
cap. 117. Vol. 4. p. 404.

Decretales Gregorii noni.
Lib. 1. tit. 23. de officio archidiaconi. cap. 7. Vol. 1. p. 338.
tit. 24. de officio archipresbyteri, cap. 1. Vol. 1. p. 335.
Lib. 2. tit. 9. de feriis. cap. 2. Vol. 9. p. 161.
Lib. 3. tit. 23. de solutionibus, cap. 3. Vol. 7. p. 186.
tit. 28. de sepulturis. cap. 1. Vol. 10. p. 22.
tit. 41. de celebratione missarum. cap. 5. Vol. 6. p. 337.
cap. 6. Vol. 6. p. 333.
tit. 49. de immunitate ecclesiæ. cap. 6. Vol. 3. p. 366.
Lib. 5. tit. 38. de pœnitentia & remiss. cap. 12. Vol. 6. p. 588.

COSINVS.

Scholastical History of the canon of scripture. *Lond.* 1683. *4to.* Vol. 6. p. 97.

History of Transubstantiation. *Lond.* 1676. *8uo.* Vol. 6. p. 455. 462.

IOANNES BAPTISTA COTELERIVS.

Notæ in patres apostolicos. 2 vol. *Antwerp.* 1698. Adduntur in appendice *Beueregii* codex canonum vindicatus; *Vsserii* dissertationes Ignatianæ; & *Pearsonii* vindiciæ Ignatii.

In Herm. Pastor. Vol. 4. p. 194. Vol. 7. p. 435. 437.

In constitutiones apostolicas.
Lib. 2. cap. 1. Vol. 1. p. 145.
cap. 25. Vol. 1. p. 288. Vol. 2. p. 3. 29.
cap. 57. Vol. 2. p. 41. 54. Vol. 5. p. 277. & Vol. 6. (p. 19.
cap. 58. Vol. 8. p. 45.
cap. 59. Vol. 5. p. 281.
Lib. 3. cap. 2. Vol. 7. p. 437.
cap. 15. Vol. 1. p. 352. 354.
cap. 20. Vol. 1. p. 166.
Lib. 5. cap. 13. Vol. 9. p. 68. 71. 83.
cap. 15. Vol. 9. p. 59.
cap. 20. Vol. 9. p. 40.

CALCI-

Fl. an. 250.

CAECILIVS CYPRIANVS.

Opera. *Oxon.* 1682. *fol.* Et cum notis *Rigaltii.* *Parif.* 1684. *fol.*
(Cum notis *Felli*, *Amftelod.* 1700. *fol.*)

Libri & tractatus.

Ad Donatum. Vol. 2. p. 20. Vol. 4. p. 36. Vol. 7. p. 410. 412. 444. (449.
De idolorum vanitate. Vol. 5. p. 83.
Teftimonium aduerfus Iudæos. lib. 2. cap. 2. Vol. 3. p. 223.
lib. 3. cap. 50. Vol. 4. p. 67.
cap. 62. Vol. 9. p. 283.
De habitu virginum. Vol. 7. p. 457.
De vnitate ecclefiæ. Vol. 1. p. 113. Vol. 4. p. 45. 310. Vol. 6. p. 554.
Vol. 7. p. 7. 29. 101. 102. 290. 291.
De lapfis. Vol. 1. p. 305. Vol. 2. p. 304. 319. 324. 406. Vol. 4. p.
205. 262. Vol. 5. p. 145. Vol. 6. p. 113. 392. 414. 428.
473. 535. Vol. 7. p. 125. 149. 198. 203. 284. Vol. 8. p.
118. 122. 124. 127. 149. 200. Vol. 9. p. 283.
De oratione dominica. Vol. 4. p. 45. Vol. 5. p. 146. 235. 241. 254.
270. 299. 300. 303. Vol. 6. p. 310. 322. 578.
De mortalitate. Vol. 10. p. 77.
Ad Demetrianum. Vol. 4. p. 310. Vol. 5. p. 320. Vol. 6. p. 356.
De opere & eleemofynis. Vol. 2. p. 263. Vol. 3. p. 113. 149. 248.
Vol. 6. p. 249.
De bono patientiæ. Vol. 2. p. 303. Vol. 5. p. 53. Vol. 6. p. 478.
Vol. 7. p. 180.
De zelo & liuore. Vol. 7. p. 518.
De fpectaculis. Vol. 6. p. 415.
De duplici martyrio. Vol. 10. p. 70.
Epiftola 3. al. 8. Vol. 1. p. 73. 284. Vol. 8. p. 7.
4. al. 9. Vol 2. p. 14.
6. al. 14. Vol. 1. p. 274.
7. al. 13. Vol. 4. p. 262.
8. Vol. 1. p. 77. Vol. 5. p. 53. 146.
9. Vol. 1. p. 73. 302. Vol. 6. p. 264.
10. al. 16. Vol. 6. p. 535. Vol. 7. p. 27. 125. 127. 179. 189. 336.
Vol. 8. p. 205. 209. 232.

Epi-

Fl, an.

Epist.

Fl. an.

Epiſtola 52. al. 55. Vol. 1. p. 59. 110. 150. 178. 330. Vol. 2. p. 96. 315. Vol. 7. p. 201. 204. 283. 284. 327. 394. Vol. 8. p. 224. 243.

54. al. 57. Vol. 6. p. 578. Vol. 8. p. 181.

55. al. 59. Vol. 1. p. 178. 273. Vol. 3. p. 149. 224. Vol. 7. p. 27. 90. 197. 291. 416. Vol. 8. p. 58. 165. 171. 181.

56. al. 58. Vol. 1. p. 86. Vol. 6. p. 478. Vol. 9. p. 155. 201.

57. al. 54. Vol. 6. p. 45.

58. al. 61. Vol. 1. p. 285. Vol. 5. p. 53. 72.

59. al. 64. Vol. 4. p. 206. 388.

60. al. 57. Vol. 4. p. 45. Vol. 6. p. 264.

61. al. 2. Vol. 4. p. 224. Vol. 7. p. 210.

62. al. 4. Vol. 2. p. 339. 377. 378. Vol. 3. p. 98. Vol. 7. p. 63. 127. 462. Vol. 8. p. 89.

63. Vol. 1. p. 81. Vol. 3. p. 223. Vol. 5. p. 300. Vol. 6. p. 274. 318. 515. Vol. 8. p. 194.

64. al. 65. Vol. 2. p. 315. Vol. 3. p. 224.

65. al. 3. Vol. 1. p. 97. 298. Vol. 7. p. 29.

66. al. 1. Vol. 2. p. 264. 403. Vol. 6. p. 256. 331. 348. 350. (Vol. 7. p. 170. 318.

67. al. 68. Vol. 1. p. 179.

68. al. 67. Vol. 1. p. 111. 113. 146. 161. 167. 298. Vol. 2. p. 98. 172. 12?. 315. 457. Vol. 7. p. 32. 101.

69. al. 66. Vol. 1. p. 70. 100. Vol. 4. 85. 276. Vol. 5. p. 145. Vol. 7. p. 5. 26.

70. Vol. 1. p. 119. Vol. 4. p. 85. 276. 314. Vol. 5. p. 145.

71. Vol. 4. p. 405. Vol. 7. p. 6.

72. Vol. 1. p. 121. Vol. 4. p. 351. 374.

73. Vol. 4. p. 44. 52. 164. 362. 374. 406. Vol. 5. p. 64. (Vol. 8. p. 191. 276.

74. Vol. 4. p. 405.

75. Vol. 1. p. 70. 71. Vol. 2. p. 21. 199. 203. Vol. 4. p. 52. 363. 375. Vol. 5. p. 147. Vol. 6. p. 128. 417. Vol. 7. p. 160. 261. Vol. 8. p. 191.

76. al. 79. Vol. 1. p. 123. Vol. 2. p. 21. Vol. 4. p. 219. 334. Vol. 8. p. 191.

81. Vol. 1. p. 73. Vol. 2. p. 244. Vol. 7. p. 234.

83. Vol. 1. p. 121.

Paſſio. Vol. 2. p. 419. &c. Vid. PONTIVS.

Cate.

Fl. an.

730 IOANNES DAMASCENVS.

DAMASVS.

Fl. an.

Vita Pelagii. Vol. 1. p. 164.
Decreta. Vol. 6. p. 31.

303. ACTA DATIVI:

Apud *Baron.* ad ann. 303. Vol. 5. p. 57.

MARTINVS DELRIO.

Disquisitiones magicæ. *Louan.* 1599. *4to.* Vol. 4. p. 246.

DEMONSTRATION

That the Church of Rome has erred in her decrees about Communion in one kind. *Lond.* 1686. *4to.* Vol. 6. p. 432.

THOMAS DEMPSTERVS.

Additiones ad *Rosini* antiquitates Romanas. *Colon.* 1620. (*Colon.* 1662. *4to.*) Vol. 7. p. 455 508. Vol. 9. p. 6. 11. Vol. 10. p. 6.

DEPOSITIO MARTYRVM.

Apud *Pearson.* annal. Cyprian. Vol. 9. p. 153. Vol. 10. p. 11. 27.

370. DIDYMVS ALEXANDRINVS.

Opera. In bibliothec. patr. tom. 9. (tom. 5. ed. *Lugdun.* 1677.)
De spiritu sancto. Vol. 4. p. 165.

LVDOVICVS DE DIEV.

Animaduersiones in epistolas D. Pauli. *Lugdun. Batauor.* 1646. *4to.*
In 1 Cor. 6. Vol. 1. p. 126.

DIO CASSIVS. Vid. sub littera C.

DIOGENES LAERTIVS.

De vitis philosophorum, græc. lat. cum Hesychio, Milesio & Eunapio, de iisdem. *Colon. Allobrog.* 1616. *8uo.* cum notis *If. Casauboni.* (*Amstelod.* 1692. *4to.*)
Vita Platonis. Vol. 7. p. 463.

254. DIONYSIVS ALEXANDRINVS.

Epistolæ variæ. Apud Eusebium. Vol. 1. p. 321. Vol. 3. p. 213. 429. 430. Vol. 4. p. 54. Vol. 5. p. 43. 149. 320. Vol. 6. p. 358. 447. 478. Vol. 7. p. 23. Vol. 8. p. 231. Vol. 10. p. 2.
Epistola canonica. Apud *Beueregium* in pandectis.
Can. 1. Vol. 3. p. 4. Vol. 9. p. 228.
Can. 2. Vol. 3. p. 149. 213. Vol. 6. p. 422.
Can. 4. Vol. 7. p. 192.

FRAN-

Fl. an.

E.

ELIAS

Fl. an.

cap.

Fl. an.

- - cap. 13. Vol. 3. p. 17. - cap. 14. Vol. 3. p. 135. 173.
cap. 15. Vol. 2. p. 121. - cap. 16. Vol. 3. p. 168.
cap. 21. Vol. 3. p. 14. 32. Vol. 9. p. 230.
Lib. 2. cap. 8. Vol. 3. p. 356.
Lib. 3. cap. 4. Vol. 4. p. 112. - cap. 7. Vol. 4. p. 111.
cap. 39. Vol. 2. p. 240. 241. 244.
cap. 44. Vol. 6. p. 39.
Lib. 4. cap. 4. Vol. 1. p. 170.
cap. 31. Vol. 3. p. 200. Vol. 10. p. 20.
cap. 36. Vol. 6. p. 398. 502. - cap. 37. Vol. 7. p. 171.
cap. 38. Vol. 2. p. 78. Vol. 6. p. 350.
Lib. 6. cap. 8. Vol. 3. p. 135.
cap. 21. Vol. 3. p. 215. 238. 245.

434. EVCHERIVS LVGDVNENSIS.

Homiliæ. *Antuerp.* 1602. 8uo. Vol. 5. p. 25. 31. Vol. 9. p. 80.

EVCHOLOGIVM GRAECORVM.

Cum notis *Iacobi Goar. Parif.* 1647. *fol.* Vol. 4. p. 26. Vol. 6. p. 223. Vol. 8. p. 183. 212.

581. EVLOGIVS, PATRIARCHA ALEXANDRINVS.

Apud *Photium*, cod. 280. Vol. 1. p. 26. 330. Vol. 4. p. 170.

380. EVNAPIVS SARDIANVS.

De viris philofophorum, græc. latin. *Colon. Allobrog.* 1616. 8uo. (*Antuerp.* 1568. 8uo.) Vol. 3. p. 165.

410. EVODIVS.

Epiftolæ. Inter epiftolas Auguftini. Vol. 10. p. 63. 75.

303. ACTA EVPLII.

Apud *Baronium* ad ann. 303. Vol. 5. p. 57. 303. Vol. 10. p. 32.

315. EVSEBIVS CAESARIENSIS.

Hiftoria ecclefiaftica cum notis *Valefii. Parif.* 1672. & *Cantabr.* 1720. *fol.* (*Amftel.* 1695. *fol.*)
Lib. 1. cap. 1. Vol. 3. p. 409. - cap. 4. Vol. 9. p. 56.
cap. 7. Vol. 1. p. 321. - cap. 11. Vol. 1. p. 59.
cap. 13. Vol. 4. p. 118. Vol. 8. p. 210.
Lib. 2. cap. 12. Vol. 10. p. 12.
cap. 17. Vol. 1. p. 2. Vol. 3. p. 2. 136. 198. Vol. 5. p. 127.

Fl. an.

Fl. an.

cap. 58. Vol. 3. p. 163. - cap. 59. Vol. 3. p. 274.
cap. 61. Vol. 4. p. 5. Vol. 5. p. 21. 260. 325.
cap. 62. Vol. 4. p. 147. 242.
cap. 66. Vol. 10. p. 48. 50. 51. - cap. 71. Vol. 10. p. 16. 63.

De laudibus Constantini, ad calcem historiæ.
Cap. 9. Vol. 3. p. 120. - cap. 16. Vol. 5. p. 13.
Cap. 17. Vol. 3. p. 115. 118. 133. Vol. 5. p. 92. 95.

Epistola ad Cæsarienses de fide Nicæna. Apud *Socratem* lib. 1. cap. 8. & *Theodoretum* lib. 1. cap. 12. Vol. 1. p. 119. Vol. 4. p. 97. 277.

EVSEBIVS EMISENVS.

340. Homiliæ sed tamen dubiæ. *Antwerp.* 1620. 8*uo*. (In bibliothec. patr. tom. 6. *Lugdun.* 1677.)

Homilia de pentecoste. Vol. 4. p. 378.
de natali S. Genesii. Vol. 9. p. 134.
de Maccabæis. Vol. 9. p. 159.

EVTYCHIANVS, EPISCOPVS ROMANVS.

275. Decreta. Apud *Crabbeum*. Vol. 7. p. 454.

EVTHYMIVS ZIGABENVS.

1116. Panoplia orthodoxæ fidei aduersus omnes hæreses. *Venet.* 1555. *fol.* (In bibliothec. patr. tom. 19. *Lugdun.* 1677.) Vol. 4. p. 157. 161.

F.

IOANNES FABER.

Declamatio de humanæ vitæ miseria. Apud *Hotting.* histor. eccles. sæcul. 16. part. 4. Vol. 6. p. 160.

CAROLVS FABROTVS.

Notæ ad *Balsamonis* collectionem constitutionum ecclesiasticarum. Apud *Iustellum* in biblioth. iuris canon. tom. 2. Vol. 1. p. 347.

FACVNDVS HERMIANENSIS.

540. Opera, cum notis *Sirmondi*. *Paris.* 1675. *fol.* Vol. 6. p. 322. 460.

FASCI-

Lib.

MAT-

Fl. an.

MATTHAEVS GALENVS.

Catechifmus. Apud *Dallaum* de confirmatione. Vol. 4. p. 349. 356.

IOANNES GARNERIVS.

Liber diurnus Romanorum pontificum. *Parif.* 1680. *4to.* Vol. 2. p. 170.

THOMAS GATAKERVS.

Notæ in libros Antonini. *Cantabrig.* 1652. *4to.* (*Traiecti* ad *Rhen.* 1698. *fol.*) Vol. 10. p. 93.

GAVDENTIVS BRIXIENSIS.

387. Opera. In bibliothec. patr. tom. 2. (tom. 5. *Lugd.* 1677.)

Præfat. ad Beneuolum. Vol. 6. p. 199.

Tract. 2. ad neophytos. Vol. 4. p. 130.

4. de lectione Exodi. Vol. 6. p. 135.

15. de Maccabæis. Vol. 9. p. 159.

16. de ordinatione ipfius. Vol. 8. p. 192.

17. die dedicationis bafilicæ. Vol. 3. p. 124. 318.

MICHAEL GEDDES.

Church-hiftory of Ethiopia. *London.* 1696. *8uo.* Vol. 3. p. 343.

492. GELASIVS PAPA.

Epiftolæ decretales. In tomis conciliorum.

Epift. 4. ad Fauftum. Vol. 7. p. 147.

9. ad epifc. Lucaniæ. Vol. 2. p. 181. 279. 280. 292. Vol. 3. p. 22. 104. 111. Vol. 4. p. 252. 358. 364. Vol. 7. p. 323. 325. Vol. 8. p. 59. 101. Vol. 9. p. 247.

Epift. ad Ruffinum. Apud *Gratianum*. Vol. 8. p. 14.

Decreta. Apud *Crab.* & *Grat.* Vol. 5. p. 297. Vol. 6. p. 87. Vol. 7. p. 319.

De duabus naturis Chrifti. In biblioth. patr. tom. 4. (tom. 8. edit. *Lugdun.*) Vol. 6. p. 459.

AVLVS GELLIVS.

Opera. *Aurel. Allobrog.* 1609. *8uo.*

Noct. Attic. lib. 9. cap. 15. Vol. 9. p. 4.

lib. 20. cap. 1. Vol. 7. p. 507.

GESTA

Fl. an.

314. GESTA PVRGATIONIS CAECILIANI, EPISC. CARTH.
Ad calcem OPTATI. *Parif.* 1631. Vol. 1. p. 295. Vol. 3. p. 131. 132. 153. 154. 242. 271. 298. Vol. 6. p. 90. 265. Vol. 10. p. 2.

581. GILDAS SAPIENS.
De excidio Britanniæ. In bibl. patr. tom. 5. Vol. 3. p. 133. 153.

1200. GIRALDVS.
Itinerarium Cambriæ, & Cambriæ defcriptio. *Lond.* 1585. 8*uo.* Vol. 3. p. 560.

GLOSSA
In Extrauagant. Vol. 7. p. 162.
In Gratianum. Vol. 8. p. 24.

301. ACTA GLYCERII.
Apud *Baron.* ad ann. 301. Vol. 5. p. 56.

IACOBVS GOAR.
Notæ ad euchologium Græcorum. *Parif.* 1647. *fol.* Vol. 3. p. 266. 267. Vol. 6. p. 223. 467.

1110. GOFFRIDVS, VINDOCINENSIS ABBAS.
Opera, cum notis SIRMONDI. *Parif.* 1639. (Apud *Dallæum* de confeffione p. 553.) Vol. 8. p. 143.

MELCHIOR GOLDASTVS.
Conftitutiones imperiales. 3 vol. *Hanou.* 1609. *fol.* (*Offenbac.* 1610.) Vol. 3. p. 603.

THOMAS GOODWINVS.
Mofes & Aaron. Vol. 1. p. 16. Vol. 3. p. 441.

DIONYSIVS GOTHOFREDVS.
Notæ in codicem Iuftinianeum. *Colon.* 1524. (*Amftelod.* 1663. *fol.*) Vol. 9. p. 333.

IACOBVS GOTHOFREDVS.
Commentarius in codicem Theodofianum, 6 vol. *Lugdun.* 1665. *fol.*
In lib. 1. tit. 12. de affefforibus domefticis & cancellariis. leg. 3. Vol. 2. p. 65.
In lib. 2. tit. 8. de feriis. leg. 2. Vol. 9. p. 3. 6. 9.
tit. 9. de pactis. leg. 8. Vol. 7. p. 368.

Fl. an.

Fl. an.

- - tit. 6. ne sanctum bapt. iteretur. leg. 6. Vol. 4. p. 411.
tit. 10. de paganis. leg. 25. Vol. 3. p. 166.

IOANNES ERNESTVS GRABIVS.

Spicilegium patrum, 3 vol. *Oxon.* 1698. &c. 8uo. Vol. 1. p. 6. 56. 136. Vol. 4. p. 146. 150. Vol. 5. p. 259.
Adnotationes in Irenæum. Vol. 5. p. 133.
in Bulli iudic. eccles. cathol. Vol. 4. p. 73.

1130. GRATIANVS.

Decretum, siue concordantia discordantium canonum, in corpore iuris canonici. *Romæ* 1582. *fol.* Vid. supra *Corpus iuris canonici.*

470. GREGENTIVS.

Disputatio cum Herbano Iudæo græc. latin. In auctario bibliothec. patr. Ducæano, tom. 1. *Paris.* 1624. Vol. 3. p. 459. Vol. 5. p. 277.

GREGORIVS MAGNVS.

590. Opera, 4 tom. *Antwerp.* 1615. (*Paris.* 1705.)

Tom. 1.

Præfatio in Iobum ad Leandr. ante moralia. Vol. 2. p. 102. 199.
Moralia in Iobum lib. 19. cap. 13. Vol. 6. p. 96.
In Ezechielem, præfat. Vol. 6. p. 198.
Homil. 2. Vol. 7. p. 185. - Hom. 5. Vol. 6. p. 106.
Homil. 19. Vol. 6. p. 148.
In euangelia.
Homil. 2. Vol. 7. p. 326. - Homil. 15. Vol. 5. p. 108.
Homil. 16. Vol. 9. p. 183.
Homil. 26. Apud *Gratianum.* Vol. 7. p. 161. Vol. 8. p. 278.

Tom. 2.

Dialogi. lib. 1. cap. 5. Vol. 2. p. 71. - lib. 2. cap. 24. Vol. 6. p. 426. lib. 4. cap. 55. Vol. 6. p. 241.
Epistolæ.
Lib. 1. epist. 41. Vol. 4. p. 341. Vol. 7. p. 53.
Lib. 2. epist. 20. Vol. 3. p. 518. - epist. 26. Vol. 7. p. 161.
epist. 34. Apud *Gratianum.* Vol. 7. p. 189.

Lib.

Fl. an.

Orat. 8. Ad patrem, quum ei curam ecclesiæ Nazianzenæ commisisset. Vol. 1. p. 189.
Orat. 10. De funere Cæsarii. Vol. 6. p. 340. Vol. 10. p. 40. 56.
Orat. 11. De funere Gorgoniæ. Vol. 5. p. 293. Vol. 6. p. 408. 415. 416.
Orat. 16. De amore pauperum. Vol. 3. p. 184.
Orat. 18. In laudem Cypriani. Vol. 1. p. 112.
Orat. 19. De funere patris. Vol. 1. p. 52. 79. 80. 154. 172. Vol. 3. p. 173. 349. 473. Vol. 5. p. 175. Vol. 6. p. 408. Vol. 7. p. 272. Vol. 9. p. 108.
Orat. 20. In laudem Basilii. Vol. 1. p. 52. 117. 141. 150. 177. 270. 327. 371. Vol. 3. p. 354. 358. Vol. 5. p. 20. 172. 175. Vol. 6. p. 258. Vol. 10. p. 53.
Orat. 21. In laudem Athanasii. Vol. 1. p. 112. 141. Vol. 2. p. 107. 357. 362. 368. 369. 370. Vol. 6. p. 166. Vol. 7. p. 55.
Orat. 22. In laudem Maccabæorum. Vol. 9. p. 159.
Orat. 24. In Aegyptiorum aduentum. Vol. 4. p. 167.
Orat. 31. In illud, Quum consummasset Iesus hos sermones. Vol. 1. p. 8. Vol. 7. p. 184. Vol. 9. p. 358.
Orat. 32. In præsentia 150 episcoporum. Vol. 1. p. 80. Vol. 2. p. 383. Vol. 3. p. 330. Vol. 6. p. 113. 198.
Orat. 38. In natiuitatem Christi. Vol. 9. p. 78.
Orat. 39. In sancta lumina. Vol. 4. p. 49. Vol. 9. p. 81.
Orat. 40. In sanctum baptisma. Vol. 2. p. 279. Vol. 4. p. 24. 28. 56. 125. 141. 142. 144. 146. 151. 186. 207 238. 240. 241. 243. 244. 247. 259. 268. 280. 287. 319. 321. 386. 387. 393. Vol. 6. p. 513. Vol. 9. p. 83.
Orat. 41. In pascha. Vol. 1. p. 80.
Orat. 42. In pascha. Vol. 6. p. 345. Vol. 9 p. 240.
Orat. 43. In nouam dominicam. Vol. 9 p. 51. 119.
Orat. 44. In sanctam pentecosten. Vol. 9. p. 130.
Orat. 51. In Apollinarium. Vol. 1. p. 29.
Epistola 42. Gregorio Nysseno. Vol. 1. p. 189.
Epistola 49. Olympio. Vol. 3. p. 312.
Epistola 57. Procopio. Vol. 9. p. 335. 341.
Epistola 71. al. 74. Celeusio. Vol. 9. p. 222.
Epistola 80. Aërio & Alypio. Vol. 2. p. 289.

Fl. an.

De baptismo Christi. Vol. 3. p. 228. Vol. 4. p. 167. 316. 322. 331. 336. Vol. 6. p. 450. Vol. 9. p. 81.
De resurrectione Christi. orat. 3. Vol. 9. p. 112.
Vita Gregorii Thaumat. Vol. 2. p. 85. 184. 189. Vol. 3. p. 148.
De funere Meletii. Vol. 1. p. 81.
Vita Ephrem. Vol. 6. p. 142. Vol. 10. p. 28.
Oratio de mortuis. Vol. 6. p. 345.

254. GREGORIVS NEOCAESARIENSIS, alias THAVMATVRGVS.

Opera græc. lat. *Parif.* 1622. *fol.*
Expositio fidei. Vol. 4. p. 86.
Epistol. canonica apud *Iustellum.*
Can. 1. Vol. 7. p. 192. - Can. 5. Vol. 7. p. 82.
Can. 10. Vol. 7. p. 470.
Can. 11. Vol. 3. p. 148. Vol. 8. 111. 113. 115. 116.

GREGORIVS THOLOSANVS.

De republica. *Francof.* 1642. Vol. 1. p. 104.

573. GREGORIVS TVRONENSIS.

Historia Francorum. *Parif.* 1610. 8*vo.* (In operibus. *Parif.* 1699. *fol.*)
Lib. 2. cap. 31. Vol. 3. p. 254. - cap. 34. Vol. 5. p. 25.
Lib. 4. cap. 13. Vol. 3. p. 592. - cap. 16. Vol. 7. p. 143.
Lib. 6. cap. 38. Vol. 3. p. 592.
Lib 7. cap. 7. Vol. 6. p. 235.
Lib. 8. cap. 3. Vol. 6. p. 6.
Lib. 9. cap. 3. Vol. 6. p. 430.
Lib. 10. cap. vlt. Vol. 5. p. 15.
De gloria martyrum. *Colon.* 1583. 8*vo.* (In operibus cit. edit.)
Lib. 1. cap. 10. Vol. 6. p. 503.
De gloria confefforum. ibid.
Cap. 104. Vol. 10. p. 52. - Cap. 106. Vol. 10. p 23.
De vitis patrum. Cap. 8. Vol. 6. p. 6.

IOHN GREGORY.

Observations on Scripture, and Posthumous Works. *Lond.* 1650. 4*to.* Vol. 2. p. 275. Vol. 6. p. 418.

Fl. an.

841. HAIMO.

In epist. ad Hebr. cap. 6. (Apud *Dallæum* de confirmatione.) Vol. 4. p. 377.

cap. 13. Vol. 4. p. 354.

FRANCISCVS HALLERIVS.

De hierarchia ecclesiastica. *Paris.* 1646. *fol.*

Lib. 1. cap. 3. Vol. 2. p. 10. - cap. 7. Vol. 1. p. 55. Vol. 6. p. 122.

HENRICVS HAMMONDVS.

Opera Anglican. 4 vol. *Lond.* 1684. *fol.*

Contra Blondell. Vol. 1. p. 193. 204. 296. Vol. 3. p. 221. 233.

Defence of Infant-Bapt. Vol. 4. p. 192.

Adnotationes in Nou. Test. (edit. *Io. Cleric. Amstelod.* 1699. fol.)

In Actor. cap. 11. Vol. 1. p. 268.

In epist. 1 ad Cor. cap. 15. Vol. 4. p. 190.

In 1 Timoth. cap. 3. Vol. 1. p. 346.

In epist. ad Titum præfat. Vol. 1. p. 204.

In Apocalyps. cap. 1. Vol. 1. p. 83.

MARTINVS HANCKIVS.

De scriptoribus Byzantinis. *Lipsiæ* 1677. 4to. Vol. 2. p. 130.

842. GEORGIVS HAMORTVLVS.

MSCr. Apud *Allatium* de hebdomad. Græcorum. Vol. 9. p. 172.

HARDINGVS.

Answer to Jewel's Challenge. *Antwerp.* 1565. 8uo. Vol. 6. p. 431.

1150. CONSTANTINVS HARMENOPVLVS.

Epitome iuris canonici græc. lat. Apud *Leunclauium* in iure græco-romano. tom 1. Vol. 1. p. 222. Vol. 2. p. 381.

De sectis hæreticis, & confessio de fide orthodoxa, ibid. Apud *Leunclauium* & in auctario bibl. patr. *Ducæano.* Tom. 1. *Paris.* 1624. Vol. 4. p. 160. Vol. 7. p. 249.

STEPHANVS HEDDIVS.

De vita Wilfridi, cap. 12. Vol. 3. p. 399.

170. HEGESIPPVS.

Commentarius actorum ecclesiasticorum. Fragmenta passim apud *Eusebium.* Vol. 1. p. 62. 136. Vol. 7. p. 6.

Fl. an.

Fl. an.

Pro-

Fl. an.

Conc.

Fl. an.

Contr. Constant. Vol. 1. p. 33.
Fragment. Vol. 1. p. 307. Vol. 4. p. 105. Vol. 7. p. 50.

461. HILARIVS PAPA.

Epistolæ decretales. In tomis conciliorum.
Epist. 1. ad Ascan. Tarraconensem. Vol. 1. p. 147.
2. ad Tarraconenses. Vol. 9. p. 165.
8. ad episcopos Galliæ. Vol. 8. p. 94.
Ep. ad Leonr. Apud *Baron.* ad ann. 462. Vol. 1. p. 210.

430. HILARIVS ARELATENSIS.

Epistolæ. Inter epistolas Augustini. Vol. 6. p. 95.

845. HINCMARVS RHEMENSIS.

Opera. 2 vol. *Paris.* 1645. *fol.*

Tom. 1.

De prædestinatione. lib. 1 cap. 4. Vol. 6. p. 333.
Capitula archidiacon. presbyt. data. Vol. 1. p. 336.

Tom. 2.

Opusc. 55. capitular. cap. 48. Vol. 4 p. 61. Vol. 8. p. 279.
Epist. ad Hildeboldum. Vol. 8. p. 146.
Vita Remigii. Apud *Baron.* an. 471. Vol. 1. p. 144.

220. HIPPOLYTVS PORTVENSIS.

Canon paschalis. Apud *Caueum* histor. litterar. tom. 1. p. 68. Eam etiam exhibent *Scaliger*, *Aegidius Bucherius* & *Gruterus*. Vol. 9. p. 17. 104.
De consummatione mundi & antichristo, græc. latin. In auctario bibl. patr. *Ducæano*, tom. 2. Vol. 3. p. 147. 244. Vol. 5. p. 140.
Demonstratio de antichristo græc. latin. Apud *Combefis.* in auctario nouissimo, *Paris.* 1672. *fol.* Vol. 3. p. 147.

LVCAS HOLSTENIVS.

Adnotationes in geographiam *Caroli a Sancto Paulo*, in Italiam antiquam *Cluuerii*, & thesaurum geographicum *Ortelii*, *Romæ* 1666. 8uo.
In geogr. *Car. a S. Paulo.* Vol. 3. p. 402. 447. 463. 472. 473 474. 475. 494. 496. 497. 507. 511. 513. 517. 518. 519. 520. 522. 527. 528. 558.

Fl. an.

Historia sacramentaria. *Tigur.* 1598. *fol.* (*Geneu.* 1681. *fol.*)
Lib. 2. cap. 1. Vol. 306. Vol. 6. p. 370. Vol. 8. p. 24.
cap. 2. Vol. 6. p. 398.

IOANNES HENRICVS HOTTINGERVS.

Historia ecclesiastica, 9 vol. *Hanou.* 1655. 8uo. (*Tigur.* 1651. 5 vol. 8uo.) Vol. 1. p. 14. Vol. 6. p. 161.
De translatione bibliorum. *Heidelb.* 1660. Vol. 5. p. 93.

FRANCISCVS HOTTOMANNVS.

Quæstiones illustres iuris. 1598. 8uo. Vol. 9. p. 333.

HVBERTVS DE SYLVA CANDIDA.

Liber de azymo & ieiunio sabbatorum contra *Michaelem Cerularium* & *Leonem Achridanum.* Apud *Baron.* in appendice tom. 2. Vol. 6. p. 443.

PETRVS DANIEL HVETIVS.

Origeniana, 2 vol. *Rothomagi* 1668. *fol.*
Lib. 1. cap. 3. Vol. 3. p. 157. - cap. 4. Vol. 2. p. 129.
Demonstratio euangelica. *Amstel.* 1680. 8uo. (*Lipsiæ* 1694. 4to.) Vol. 3. p. 170.

1120. HVGO DE S. VICTORE.

Opera. *Venet.* 1588. 3 vol. (Apud *Bon.* de reb. liturgic. lib. 2. cap. 19.) Vol. 6. p. 397. (Apud *Dallæum* de cult. religios. lib. 2. p. 237.) Vol. 6. p. 466.

I.

S. IACOBVS.

Liturgia ei adscripta, græc. latin. Bibl. patr. auctar. *Duceano.* tom. 2. *Paris.* 1624. Vol. 1. p. 120. Vol. 3. p. 248. 250. Vol. 4. p. 95. Vol. 6. p. 213. 491. 497. Vol. 8. p. 211.

385. IDACIVS.

Contra Varimundum Arianum. Biblioth. patr. tom. 4. Vol. 4. p. 166. Vol. 5. p. 62.

790. IESSE AMBIANENSIS.

De ordine baptismi. (Apud *Baluzium* in notis ad Rheginon. lib. 1. cap. 69.) Vol. 4. p. 348. Vol. 6. p. 396.

Fl. an.

101. IGNATIVS.

ACTA IGNATII.

ILLYRICVS. Vid. FLACIVS.

INDEX LIBRORVM PROHIBITORVM ETC. Vid. SOTOMAIOR.

INDEX LIBRORVM EXPVRGANDORVM ETC. Vid. QVIROGA.

INA.

402. INNOCENTIVS I. PAPA.

Epiſt.

Fl. an.

Lib. 3. ep. 259. Vol. 7. p. 93. - ep. 343. Vol. 6. p. 188.
ep. 382. Vol. 6. p. 189.
Lib. 4. ep. 143. Vol. 2. p. 39. - ep. 162. Vol. 1. p. 37.

ISO.

De miraculis S. Othomari cap. 3. Vol. 6. p. 272. 427.

IOANNES IVELLVS.

Apologia ecclesiæ Anglicanæ. *Lond.* 1606. 12*mo.* (*Lipf.* 1534.) Vol. 6. p. 373. 384.

361. IVLIANVS IMPERATOR.

Opera, græc. latin. cum notis *Petauii. Parif.* 1630. 4*to.* (*Lipsiæ* 1696. *fol.*)
Epistola ad Arsacium. Vol. 2. p. 140. 413.
Fragment. epist. Vol. 2. p. 438. 439. 440. 441. Vol. 6. p. 523.
Orat. 7. Vol. 3. p. 165.

510. IVLIANVS HALICARNASSENSIS.

Fragmenta commentarii in Iobum. Apud catenam in Iob. *Lond.* 1637. *fol.* Vol. 3. p. 277.

498. IVLIANVS POMERIVS.

De vita contemplatiua. Inter opera *Prosperi*, cui vulgo tribuitur. *Colon.* 1540. 8*uo.*
Lib. 1. cap. 23. Vol. 6. p. 191. 192.
Lib. 2. cap. 7. Vol. 7. p. 80. 131. Vol. 8. p. 135.
cap. 12. Vol. 2. p. 331.

337. IVLIVS PAPA.

Epistol. ad Orientales. Apud *Athanas.* in apologia 2. tom. 1. Vol. 1. p. 167.
Epist. apud *Gratianum.* Vol. 6. p. 275. 435.

550. IVNILIVS AFER.

De partibus diuinæ legis. Bibl. patr. tom. 1. (tom. 10. edit. *Lugd.* 1677.) Vol. 4. p. 33.

FRANCISCVS IVNIVS.

Opera. *Franequeræ* 1597. *fol.* Et *Geneu.* 1607. *fol.* (*Geneu.* 1613. *fol.*)
Notæ in Tertullian. de corona militis. Vol. 9. p. 147.
de idololatria. Vol. 7. p. 230.
Parallel. Vol. 1. p. 16.

Fl. an.

Digesta siue Pandectæ.

Lib. 1. tit. 12. de officio præfecti vrbi. leg. 1. Vol. 3. p. 389.
Lib. 2. tit. 12. de feriis. leg. 1. Vol. 9. p. 5. 18.
Lib. 11. tit. 5. de aleator. leg. 1. Vol. 2. p. 317.
Lib. 13. tit. 7. de pignoraticia actione. leg. 1. Vol. 7 p. 491.
Lib. 22. tit. 5. de testibus. leg. 13. Vol. 7. p. 508.
Lib. 43. tit. 10. ad leg. Cornel. de falso. leg. 9. Vol. 7. p. 491.
Lib. 47. tit. 2. de furtis. leg. 43. Vol. 7. p. 469.
tit. 11. de extraordinar. criminibus. leg. 4. Vol. 7. p. 398.
tit. 12. de sepulchro violato. leg. 3. Vol. 10. p. 5. leg. 4. Vol. 10. p. 25. leg. 11. Vol. 10. p. 84.
tit. 20. de stellionatu. leg. 3. Vol. 7. p. 483.
Lib. 48. tit. 5. ad leg. Iul. de adult. leg. 8. Vol. 7. p. 446. leg. 13. Vol. 9. p. 357.
tit. 10. de leg. Cornel. de falsis. leg. 2. Vol. 7. p. 485. leg. 32. Vol. 7 p. 493.
tit. 16. ad senatusconsult. Turpil. leg. 1. Vol. 7. p. 508.
tit. 19. de pœnis. leg 19. Vol. 7. p. 398. leg. 29. Vol. 7. p. 467.
Lib. 49. tit. 4. Quando appellandum sit. leg. 1. Vol. 2. p. 58.
Lib. 50. tit. 13. de extraordin. cognitionibus. leg. 1. Vol. 1. p. 19.
tit. 15. de censibus. leg. 3. Vol. 2. p. 230.

Codex.

Lib. 1. tit. 1. de summa trinitate. num. 7. Vol. 6. p. 350.
tit. 2. de SS. ecclesiis. leg 1. Vol. 2. p. 267. leg. 2. Vol. 10. p. 15. 18. leg. 4. Vol. 2. p. 41. leg. 7 Vol. 2. p. 247. leg. 11. Vol. 2. p. 248. leg. 12. Vol 2. p. 273. leg. 13. Vol. 2. p. 270. leg. 21. Vol. 2. p. 298. leg. 24. Vol. 1. p. 259.
tit. 3. de episcopis & clericis. leg. 5. Vol. 3. p. 99. leg. 6. Vol. 2. p. 251. leg. 7. Vol. 2. p. 213. leg 12. Vol. 2. p. 261. leg. 18. Vol. 2. p. 51. leg. 25. Vol. 2. p. 224. leg. 29. Vol. 3. p. 15. leg. 31. Vol. 2. p. 193. leg. 40. Vol. 1. p. 102. Vol. 2 p. 400. leg. 42. Vol. 2. p. 61. 114. 356. Vol. 8. p. 69. leg. 53. Vol. 1. p. 277. Vol.

Fl, an.

tit. 25. de naturalibus liberis. leg. 1. Vol. 9. p. 295. 296.
Lib. 8. tit. 47. de patria poteſtate. leg. 10. Vol. 7. p. 380.
tit. 54. de donationibus. leg. 34. Vol. 9. p. 318.
Lib. 9. tit. 4. de cuſtodia reorum. leg. 6. Vol. 9. p. 24.
tit. 17. de his qui parentes vel liberos occidunt. leg. 1. Vol. 7. p. 399.
tit. 19. de ſepulchro violato. leg. 1. Vol. 10. p. 24. leg. 5. Vol. 10. p. 25.
tit. 20. ad legem Fabiam de plagiariis. leg. 6. Vol. 7. p. 499.
tit. 29. de crimine ſacrilegii. leg. 1. Vol. 6. p. 116.
tit. 38. de malefic. & mathemat. leg. 2. Vol. 7. p. 235.
tit. 39. de his qui latrones occultarint. leg. 2. Vol. 7. p. 500.
tit. 46. de calumniatoribus. leg. 7 -- 10. Vol. 7. p. 509.
Lib. 10. tit. 13. de his, qui deferunt. leg. 1. Vol. 7. p. 485.
Lib. 11. tit. 17. de collegiatis. leg. vnica. Vol. 2. p. 45.
tit. 25. de mendicantibus validis. leg. 1. Vol. 3. p. 61. Vol. 7. p. 502.
tit. 40. de ſpectaculis &c. leg. 6. Vol. 7. p. 446.
Lib. 12. tit. 41. de metatis. Vol. 2. p. 244.
tit. 51. de curſu publico leg. 21. Vol. 2. p. 248.
Lib. 16. tit. 2. de epiſcopis. leg. 1. Vol. 2. p. 254.

Nouellæ.

Nouell. 3. cap. 1. Vol. 1. p. 324. Vol. 2. p. 15. 36. 39. Vol. 3. p. 494. 600.
5. cap. 1. Vol. 3. p. 68. cap. 2. Vol. 3. p. 44. cap. 3. Vol. 3. p. 37. cap. 4. Vol. 2. p. 277. cap. 6. Vol. 3. p. 94. Vol. 8. p. 21. cap. 9. Vol. 1. p. 102.
6. cap. 1. Vol. 2. p. 169. cap. 2. Vol. 2. p. 78. 396. 398. Vol. 8. p. 92. cap. 3. Vol. 8. p. 93. cap. 6. Vol. 1. p. 342. 352. Epilog. Vol. 1. p. 226. 256.
7. cap. 1. Vol. 1. p. 249. 259. cap. 2. Vol. 2. p. 117.
9. Vol. 7. p. 366.
11. Vol. 1. p. 232.
14. tot. Vol. 7. p. 447.
17. cap. 6. Vol. 3. p. 359. cap. 7. Vol. 3. p. 365. Vol. 7. p. 393.

Sanctio

Fl, an

Sanctio pragmatica. Vol. 7. p. 493.

Edictum de fide orthodoxa. Apud *Leunclauium* in iure gr. romano tom. 1. & in tom. 5. conciliorum. Vol. 7. p. 171.

IVVENALIS POETA.

Satyr. 1. Vol. 10. p. 6. - Satyr. 2. Vol. 7. p. 443.
Satyr. 5. Vol. 8. p. 488. - Satyr. 6. Vol. 7. p. 489.
Satyr. 8. Vol. 7. p. 517. - Satyr. 12. Vol. 3. p. 292.

330. IVVENCVS.

Historia euangelica carmine heroico. In corpore poëtarum tom. 2. *Lugdun.* 1603. *4to.* (Biblioth. patr. tom. 4. edit. *Lugdun.* 1677.) Vol. 6. p. 322.

K.

MARTINVS KEMPIVS.

De osculo. *Lipsiæ* 1665. *8uo.* Vol. 6. p. 304.

WHITE KENNET.

Case of Impropriations & Augmentation of Vicarages stated by History and Law from the first usurpation of Popes and Monks. *Lond.* 1704. *8uo.* Vol. 3. p. 603. 604.

CHRISTIANVS KORTHOLTVS.

De calumniis paganorum in veteres christianos sparsis. *Kilon.* 1668. Vol. 6. p. 521. 523.

De vita & moribus veterum christianorum. *Kilon.* 1683. Vol. 1. p. 19.

L.

PHILIPPVS LABBEVS.

Collectio conciliorum 17 vol. *Paris.* 1671. *fol.* Vid. dicta ad Biblioth. patr. græc. latin.

De scriptoribus ecclesiasticis 2 vol. *Paris.* 1660. *8uo.* Vol. 5. p. 141. Vol. 9. p. 171.

303. LVCIVS CAECILIVS LACTANTIVS.

Opera. *Lugdun.* 1594. *8uo.* (*Lipsiæ* 1715. *8uo.*)
Institutiones diuinæ.

Lib. 2. cap. 1. Vol. 5. p. 72. - cap. 2. Vol. 3. p. 150. 151. 224. - cap. 10. Vol. 5. p. 278. - cap. 15. Vol. 7. p. 238.

Lib.

IOAN-

Fl. an.

IOANNES LAVNOIVS.

De recta interpretatione sexti canonis Nicæni, *Parif.* 1662. *8uo.* Vol. 1. p. 241.

507. LAVRENTIVS NOVARIENSIS.

Homiliæ. In biblioth. patr. tom. 2. (tom. 9. edit. *Lugdun.*)
Homil. 1. de pœnitentia. Vol. 4. p. 322. Vol. 6. p. 538.

LECTIONARIVM GALLICANVM.

Apud *Mabillonium* de liturgia Gallicana. *Parif.* 1685. *4to.* Vol. 6. p. 62. 69. 71.

1013. LEO GRAMMATICVS.

Chronographia cum notis *Combefisii.* *Parif.* 1655. *fol.* Vol. 3. p. 189.

458. LEO IMPERATOR ET ANTHEMIVS.

Nouellæ ad calcem codicis *Theodosiani.*
Nouell. 2. Vol. 1. p. 259. Vol. 2. p. 192. 193.
Nouell. 8. Vol. 3. p. 49. Vol. 7. p. 488.

886. LEO SAPIENS.

Notitia ecclesiæ græc. lat. Apud *Leunclauium* in iure græco-roman. tom. 1. p. 88. Vol. 3. p. 37. 567. & sæpissime in hoc volumine.
In tacticis. Apud *Vsserium.* Vol. 5. p. 9.
Nouellæ. Apud *Leunclauium* tom. 2. p. 78. & ad calcem codicis *Iustiniani.*
Nouell. 53. Vol. 10. p. 19. - Nou. 54. Vol. 9. p. 24.
73. Vol. 2. p. 55. Vol. 3. p. 200. 202.
77. Vol. 7. p. 404. - Nouell. 89. Vol. 9. p. 339. 340.

440. LEO MAGNVS, PAPA.

Opera. *Lugdun.* 1672. *fol.* (In biblioth. patr. tom. 7. *Lugd.* 1677.)
In anniuersario die adsumtionis suæ ad pontificatum. Serm. 3. Vol. 4. p. 317. 370.
De ieiunio decimi mensis. Serm. 8. Vol. 9. p. 244.
In sollemnitatem natiuitatis D. N. I. C. Serm. 1. Vol. 6. p. 31.
Serm. 4. Vol. 4. p. 278.
In sollemnitatem epiphaniæ D. N. I. C. Sermones octo. Vol. 9. p. 80.
Serm. 3. Vol. 6. p. 118. - Serm. 7. Vol. 9. p. 157.

Fl. an.

LEONARDVS LESSIVS.

De iure & iustitia. *Antwerp.* 1626. *fol.* (*Louan.* 1605. *fol.*)
Lib. 2. cap. 14. Vol. 7. p. 501. - cap. 43. Vol. 7. p. 246.
cap. 45. Vol. 7. p. 310.

HAMONDVS LESTRANGIVS.

Alliance of divine offices. *Lond.* 1690. *fol.*
Chap. 3. Vol. 4 p. 71. 113. Vol. 5. p. 334. Vol. 6. p. 3. 4. 48. 297.
Chap. 4. Vol. 4. p. 116. Vol. 5. p. 22. 27. Vol. 6. p. 131.
Chap. 5. Vol. 9. p. 171. 236. - Chap. 7. Vol. 6. p. 447. 501.
Chap. 10. Vol. 6. p. 408.
Remonstrance in the Cause of Liturgy. *Lond.* 1642. 4*to.* Vol. 1. p. 295.
Smectymno-Mastix, or *A Defence of the Remonstrance. Lond.* 1651. 8*uo.* Vol. 5. p. 138.

IOANNES LEVNCLAVIVS.

Ius Græco-Romanum, gr. lat. 2 tomis. *Francof.* 1594. *fol.* Vol. 1. p. 79. 264. 357. cet. Vid. quæ monuimus ad *Biblioth. patr. græc. lat.* supra.

LEXICON IVRIDICVM.

Per Anonymum. *Geneu.* 1615. 8*uo.* Vol. 3. p. 15.

LIBANIVS.

360. Opera, græc. latin. 2 vol. *Paris.* 1606. *fol.*
Oratio apologetica. Vol. 3. p. 165.
Pro agricolis. Vol. 7. p. 424.
Contra Florent. Vol. 2. p. 241.
In Tisamenum. Vol. 1. p. 355.

LIBELLVS PRECVM EPISCOPORVM GALLIAE AD LEON.

450. Ad ann. 450. Vol. 3. p. 138.

LIBERATVS.

553. Breuiarium siue historia caussæ Nestorianæ & Eutychianæ, cum appendice. Apud *Crabbeum* concil. tom. 2. & notis *Garnerii. Paris.* 1675. 8*uo.* (Apud *Labbeum* tom. 5. concil. p. 740.)
Cap. 11. Vol. 3. p. 25. - Cap. 12. Vol. 1. p. 245. Vol. 2. p. 78.
Cap. 14. Vol. 1. p. 293. Vol. 2. p. 107.
Cap. 15. Vol. 3. p. 356. Vol. 8. p. 59.

Fl. an.

1141. PETRVS LOMBARDVS.

Liber sententiarum. *Lugd.* 1594. 8*uo.* (*Cracouiæ* 1519. 4*to.*) Vol. 2. p. 4. Vol. 8. p. 143. 217. 285. Vol. 9. p. 309. 312.

IOANNES LOMEIERVS.

De bibliothecis. *Zutphan.* 1669. 8*uo.* (*Vltraiecti* ad *Rhen.* 1680. 8*uo.*) Vol. 3. p. 272.

170. LVCIANVS ATHEVS.

Opera, græc. latin. 2 vol. *Salmur.* 1619. 12*mo.* (*Basil.* 1619. 4 vol. 8*uo.*)

Philopatr. Vol. 5. p. 37. 59. 130. 237.

De morte peregrini. Vol. 1. p. 19. 22. 354.

253. LVCIANVS MARTYR.

Epistolæ. Inter Cyprianicas.

Epist. 17. Vol. 1. p. 48. - Epist. 20. Vol. 2. p. 244.

Acta. Apud *Metaphrastem.* Vol. 6. p. 402.

CHRISTIANVS LVPVS.

Scholia in canones conciliorum. 5 vol. *Bruxel.* 1673. 4*to.*

Tom. 1. Vol. 4. p. 113.

Tom. 3. Vol. 3. p. 231. Vol. 6. p. 267.

In concil. Nicæn. can. 19. Vol. 1. p. 347.

Trull. can. 7. Vol. 1. p. 317. - can. 81. Vol. 6. p. 41.

1320. NICOLAVS LYRANVS.

Glossa in biblia. *Lugdun.* 1589.

In Deuter. cap. 22. Vol. 7. p. 463.

In Matth. 12. Vol. 7. p. 155.

M.

IOANNES MABILLONIVS.

De liturgia Gallicana. *Parif.* 1685. 4*to.*

Lib. 1. cap. 2. Vol. 6. p. 79. 372. - cap. 3. Vol. 6. p. 311.

cap. 4. Vol. 6. p. 44. 61. 362.

cap. 5. Vol. 5. p. 239. Vol. 6. p. 430. 483.

cap. 6. Vol. 6. p. 515. - cap. 9. Vol. 10. p. 16. 95.

Lib. 2. num. 5. Vol. 6. p. 176.

In notis p. 108. Vol. 6. p. 48.

MA-

Il. an.

MAMERTVS.

De ſtatu animæ, lib. 2. cap. 10. Vol. 6. p. 106.

PETRVS DE MARCA.

De concordia ſacerdotii & imperii. *Pariſ.* 1663. *fol.*
Lib. 1. cap. 3. Vol. 1. p. 239.
Lib. 2. cap. 13. Vol. 1. p. 192.
Lib. 6. cap. 1. Vol. 1. p. 205. - cap. 4. Vol. 3. p. 394.
cap. 6. Vol. 2. p. 216.
Lib. 8. cap. 2. Vol. 2. p. 91. - cap. 3. Vol. 2. p. 94.
cap. 6. Vol. 2. p. 115. - cap. 9. Vol. 2. p. 113. 116.

Commentarius in cap. *Clericus.* Ad calcem *Antonii Auguſtini* de emendatione Gratiani. *Pariſ.* 1672. Vol. 2. p. 223. Vol. 8. p. 11. 31.

Diſſertationes de primatibus &c. *Pariſ.* 1669. *8uo.* (*Francof.* 1708.) Vol. 1. p. 81. 213. 263. Vol. 3. p. 539. 543.

534. MARCELLINVS COMES.

Chronicon cum Euſebii chronico. *Amſtelod.* 1658. Vol. 3. p. 28. Vol. 9. p. 169.

S. MARCVS.

Liturgia ipſi adſcripta, gr. latin. In auctario bibl. patr. *Ducæano.* Tom. 2. *Pariſ.* 1624. Vol. 2. p. 38. Vol. 3. p. 250. Vol. 6. p. 491.

Paſſio. Apud *Valeſium.* Vol. 1. p. 139.

402. MARCVS GAZENSIS.

Vita Porphyrii. Apud *Baron.* ad ann. 402. Vol. 4. p. 6. 387.

MARTIALIS POETA.

Epigr. 6. de ſpectaculis. Vol. 7. p. 206.

450. MARTIANVS IMPERATOR.

Nouellæ ad codicem Theodoſianum.
Nou. 5. Vol. 2. p. 270. Nou. 8. Vol. 3. p. 101.

PETRVS MARTYR.

Loci communes. *Lond.* 1583. *fol.* (*Baſil.* 1580.)
Lib. 2. cap. 10. Vol. 9. p. 338. 345. - cap. 20. Vol. 4. p. 233.
Lib. 5. cap. 5. Vol. 7. p. 156.

MARTYROLOGIVM ROMANVM.

Cum notis *Baronii*, *Colon.* 1616. *4to.* Vol. 3. p. 413.

MAR-

Com-

Fl. an.

Commentar. apocalypt. Vol. 3. p. 210.
Epist. 66. Vol. 5. p. 300. 302.

HVGO MENARDVS.

Notæ in sacramentar. *Gregorii. Paris.* 1641. *4to.* (*Paris.* 1705. *fol.*) Vol. 2. p. 5. Vol. 3. p. 106. 285. Vol. 4. p. 348. Vol. 5. p. 14. 15. Vol. 6. p. 52. Vol. 9. p. 64.

FERDINANDVS DE MENDOZA.

Commentarius in canones concilii Illiberritani. Tom. I. conciliorum *Labb.*
In can. 36. Vol. 3. p. 300. - can. 39. Vol. 4. p. 4.

418. MARIVS MERCATOR.

Opera, cum notis *Garnerii. Paris.* 1673. *fol.* (Cum notis *Baluzii. Paris.* 1684. *8uo.*) Vol. 4. p. 59.

HIERONYMVS MERCVRIALIS.

De arte gymnastica. *Amstelod.* 1672. *4to.* Vol. 4. p. 229.

IOANNES MEVRSIVS.

Glossarium græco-barbarum. *Lugdun. Batau.* 1614. Vol. 3. p. 205.

1080. MICROLOGVS.

De obseruationibus ecclesiasticis. In biblioth. patr. tom. 10. (tom. 18. edit. *Lugdun.* 1677.) Vol. 5. p. 62. Vol. 6. p. 443.

IOANNES MILLIVS.

Prolegomena in Nou. Testament. *Oxon.* Vol. 5. p. 93.

220. MINVCIVS FELIX.

Dialogus cum notis *Rigaltii. Oxon.* 1678. (Cum notis *Cellarii. Halæ* 1699. *8uo.*)
Cap. 8. Vol. 1. p. 23. 25. Vol. 5. p. 330. - Cap. 9. Vol. 6. p. 520.
Cap. 10. Vol. 3. p. 150. 224. - Cap. 11. Vol. 10. p. 29.
Cap. 12. Vol. 10. p. 32. 59.
Cap. 22. Vol. 5. p. 82. Vol. 7. p. 443.
Cap. 27. Vol. 2. p. 20.
Cap. 29. Vol. 5. p. 37. 267. Vol. 7. p. 364.
Cap. 30. Vol. 7. p. 398. 406.
Cap. 31. Vol. 6. p. 519. Vol. 7. p. 421.

MISSALE ROMANVM.

Antwerp. 1584. (*Colon.* 1644. *fol.*) Vol. 6. p. 334. 364. 420. 498.

Fl. an.

THO-

Fl. an.

THOMAS MORTONVS.

Grand Imposture of the Church of Rome. *Lond.* *4to.* Vol. 1. p. 104.
Catholick Appeal for Protestants. *Lond.* 1610. *fol.* Vol. 9. p. 177.
Apologia catholica. *Lond.* 1606. *4to.* Vol. 1. p. 282.

IOANNES MOSCHVS.

Pratum spirituale, græc. lat. In auctario bibl. patr. *Ducæano.* tom. 2. *Parif.* 1624.
Cap. 18. Vol. 3. p. 18. - Cap. 29. Vol. 6. p. 402.
Cap. 57. Vol. 3. p. 18. - Cap. 79. Vol. 9. p. 235.
Cap. 129. Vol. 3. p. 18. - Cap. 176. Vol. 4. p. 162. 195.
Cap. 196. Vol. 6. p. 398. - Cap. 207. Vol. 4. p. 383.
Cap. 214. Vol. 4. p. 253. Vol. 9. p. 84.

STEPHANVS LE MOYNE.

Varia sacra, 2 vol. græc. lat. *Lugd. Batau.* 1685. *4to.* Vol. 1. p. 264.

PETRVS MVLLERVS.

De osculo sancto. *Ienæ* 1675. *4to.* Vol. 6. p. 304.

N.

GVILIELMVS DE NANGIACO.

Vita S. Ludouici. Apud *Io. Bon.* rer. liturgic. lib. 1. cap. 15. Vol. 6. p. 385.

THOMAS NAOGEORGVS.

De regno pontificio. Apud *Hospin.* de fest. christianis. Vol. 9. p. 129.

MARTINVS NAVARRVS.

Miscellanea, inter opera 6 tom. *Venet.* 1602. Vol 2. p. 275. Vol. 6. p. 387.

GREGORIVS NAZIANZENVS. Vid. sub littera G.

1333. NICEPHORVS CALLISTVS.

Historia ecclesiastica. 2 vol. *Parif.* 1630. *fol.*
Lib. 3. cap. 29. Vol. 1. p. 145. - Lib. 7. cap. 6. Vol. 9. p. 74.
Lib. 12. cap. 34. Vol. 7. p. 448. - Lib. 13. cap. 4. Vol. 6. p. 180.
Lib. 14. cap. 43. Vol. 1. p. 79. - cap. 58. Vol. 10. p. 17.
Lib. 15. cap. 22. Vol. 3. p. 140. - cap. 23. Vol. 3. p. 31. 32.
Lib. 17. cap. 25. Vol. 6. p. 399. 503. - cap. 28. Vol. 9. p. 173.

ONV-

Fl. an.

ONVPHRIVS.

De coemiteriis. *Colon.* 1574. *fol.* (*Colon.* 1568. *fol.*) Vol. 3. p. 129. 260. Vol. 10. p. 9.

Interpretationes vocum ecclesiasticarum. ibid. Vol. 1. p. 293. Vol. 3. p. 135.

Vitae pontificum Romanorum. ibid. Vol. 3. p. 30.

368. OPTATVS.

Opera, cum notis *Gabr. Albaspinai. Paris.* 1631. *fol.* (*Par.* 1679. *fol.*)

Lib. 1. Vol. 1. p. 72. 151. 207. 285. 294. 298. 318. 328. Vol. 2. p. 195. Vol. 3. p. 153. 230. 242. Vol. 4. p. 402. Vol. 7. p. 59. 315. 327. Vol. 8. p. 78. Vol. 10. p. 91.

Lib. 2. Vol. 1. p. 11. 48. Vol. 2. p. 123. 125. 415. Vol. 3. p. 128. 153. 312. 340. 506. Vol. 4. p. 127. 141. Vol. 5. p. 170. 242. Vol. 6. p. 327. 361. 409. Vol. 7. p. 44. 316. 365. Vol. 8. p. 122. 206.

Lib. 3. Vol. 1. p. 4. 9. Vol. 3. p. 257. 441. Vol. 4. p. 140. 147. 315. 321. Vol. 5. p. 170. 171. Vol. 6. p. 156. 296. Vol. 7. p. 58. 76. 365. Vol. 10. p. 14. 83.

Lib. 4. Vol. 4. p. 346. 351. Vol. 6. p. 179. Vol. 7. p. 59.

Lib. 5. Vol. 4. p. 164. Vol. 5. p. 171. Vol. 7. p. 57.

Lib. 6. Vol. 3. p. 104. 105. 227. 238. Vol. 5. p. 61. Vol. 6. p. 252. 321. Vol. 7. p. 316. Vol. 9. p. 342.

Lib. 7. Vol. 4. p. 368.

730. ORDO ROMANVS.

De diuinis ecclesiae catholicae officiis. In bibl patr. tom. 9. (tom. 13. edit. *Lugdun.* 1677.) Vol. 1. p. 358. Vol. 2. p. 37. 102. Vol. 3. p. 111. 234. Vol. 4. p. 328. 348. 385. Vol. 6. p. 396.

230. ORIGENES.

Opera, latine, 2 vol. *Basil.* 1571. *fol.* (Et *Paris.* 1604. *fol.*)

Tom. 1.

In Exod. homil. 7. Vol. 9. p. 17.
homil. 13. Vol. 5. p. 51. Vol. 6. p. 202. 470. 478.

In Leuit. homil. 1. Vol. 5. p. 51. 60. - homil. 2. Vol. 8. p. 237.
homil. 4. Vol. 7. p. 469. - homil. 5. Vol. 5. p. 51.
homil. 8. Vol. 4. p. 203. - homil. 9. Vol. 4. p. 369.

Fl. an.

Contra Celfum, græc. latin. *Cantabr.* 1677. 4to.
Lib. 1. Vol. 1. p. 19. 20. 25. Vol. 5. p. 51. 71. 330. Vol. 6. p. 519.
Lib. 3. Vol. 1. p. 26. 73. Vol. 2. p. 127. 302. Vol. 5. p. 49.
Lib. 5. Vol. 1. p. 22. Vol. 2. p. 3. Vol. 5. p. 44. 73. 74. Vol. 7. p. 421.
Lib. 6. Vol. 3. p. 309. Vol. 5. p. 143. Vol. 6. p. 520.
Lib. 7. Vol. 1. p. 47. Vol. 2. p. 19. Vol. 3. p. 5. Vol. 5. p. 50. 51. Vol. 7. p. 251. 363.
Lib. 8. Vol. 2. p. 288. Vol. 3. p. 150. 224. Vol. 5. p. 44. 71. 74. 85. 320. Vol. 6. p. 312. 323. Vol. 9. p. 131.
Philocalia, ad calcem lib. contra Celfum. Vol. 9. p. 27.

PAVLVS OROSIVS.

416. Hiftoria ecclefiaftica. *Colon.* 1583. 8uo. (In biblioth. patr. tom. 6. p. 378.)
Lib. 7. cap. 33. Vol. 3. p. 42. 421.
cap. 39. Vol. 3. p. 352. - cap. 40. Vol. 3. p. 90.

OSIANDER.

In can. 4. Neocæfar. *Witteb.* 1614. Vol. 7. p. 191.

IOANNES FRIDERICVS OSTERWALDVS.

Caufes of the corruption of the chriftians. *Lond.* 1702. 8uo. (Edit. Gallic. *a la Haye* 1721.) Vol. 2. p. 431. 436.

IOANNES HENRICVS OTHO.

Lexicon Rabbinicum Philologicum. *Geneu.* 1675. 8uo. Vol. 3. p. 441. Vol. 5. p. 122. Vol. 7. p. 115.

OTHO FRISINGENSIS.

1144. Chronicon. *Bafil.* 1569. *fol.* (*Francof.* 1670. *fol.*)
Lib. 6. cap. 35. Vol. 1. p. 104. Vol. 7. p. 78.
Lib. 7. cap. 32. Vol. 3. p. 456.

P.

GEORGIVS PACHYMERES.

1280. Paraphrafis in Dionyfium Areopagitam. Vol. 4. p. 22.

PACHOMIVS.

340. Regula. In biblioth. patr. tom. 15. (tom. 4. edit. *Lugd.* 1677.) Vol. 3. p. 74. 282.
Acta, cap. 77. Apud *Papebroch.* die 14 Maii. Vol. 3. p. 9.

Fl. an.

Cap. 14. Vol. 3. p. 57. 91. - Cap. 15. Vol. 3. p. 38. 58.
Cap. 19. Vol. 6. p. 581. - Cap. 21. Vol. 3. p. 77. Vol. 5. p. 105.
Cap. 22. Vol. 3. p. 28. - Cap. 26. Vol. 10. p. 75.
Cap. 32. Vol. 3. p. 77. - Cap. 38. Vol. 3. p. 54. 80.
Cap. 39. Vol. 3. p. 74. 77. - Cap. 40. Vol 3. p. 65.
Cap. 46. Vol. 3. p. 109. - Cap. 52. Vol 3 p. 52. 80.
Cap. 83. Vol. 3. p. 77. - Cap. 96. Vol. 3. p. 77.
Cap. 104 Vol. 3. p. 282. - Cap. 119. Vol. 3. p. 239.

Vita Chryſoſtomi. Inter opera Chryſoſtomi, tom. 2. (ſeorſum *Lutet. Pariſ.* 1680. *4to.*)

Cap. 9. Vol. 4. p. 129. 255. 383. Vol. 9. p. 239. 242.
Cap. 15. Vol. 5. p. 29. - Cap. 17. Vol. 5. p. 109.
Cap. 20. Vol. 3. p. 465.

De gentibus Indiæ. *Lond.* 1668. *fol.* Vol. 3. p. 465.

1330. PETRVS PALVDANVS.

Commentarius in librum ſententiarum. Vol. 6. p. 420.

IACOBVS PAMELIVS.

Liturgica, 2 vol. *Colon.* 1571. Vol. 6. p. 239.

Notæ in Cyprianum. Vol. 1. p. 180.

Notæ in Tertullianum. Vol. 9. p. 66.

PAMPHILVS MARTYR.

Apologia pro Origene. Apud *Photium* cod. 118. Vol. 1. p. 275. Et inter opera Origen. latin. tom. 1. p. 756. Vol. 6. p. 130. 144.

GVIDO PANCIROLLVS.

Commentarius in notitiam dignitatum imperii Romani orientalis & occidentalis. *Venetiis* 1593. *fol.* (*Geneuæ* 1623. *fol.*) Vol. 3. p. 374. 412.

PANDECTAE CANONVM. Vid. BEVEREGIVS.

PANDECTAE SIVE DIGESTA IN CORPORE IVRIS CIVILIS, TOM. 1. Vid. IVSTINIANVS.

PANORMITANVS. Vid. TVDESCHVS.

DANIEL PAPEBROCHIVS.

Conatus chronico-hiſtoricus ad catalogum pontificum Romanorum. *Antwerp.* 1685. *fol.* Vol. 3. p. 353. Vol. 9. p. 138.

Inter

Fl. an.

Inter epistol. Augustin. epist. 31. Vol. 6. p. 403.
epist. 35. Vol. 2. p. 104.
Inter epist. Hieronym. epist. 14. ad Celantiam. Vol. 3. p. 45.
Carm. 13. ad Cytherium. Vol. 3. p. 526.
18. Natalis 3. Felic. Vol. 3. p. 215. 243. 314.
19. Natal. 4. Felic. Vol. 2. p. 24. 25. 35.
21. Natal. 6. Felic. Vol. 3. p. 291. 347. Vol. 9. p. 149.
24. Natal. 9. Felic. Vol. 3. p. 304.
25. Natal. 10. Felic. Vol. 3. p. 304.

CAROLVS A SANCTO PAVLO.

Geographia sacra cum notis & animaduersionibus *Lucæ Holstenii*. *Amstel.* 1703. *fol.* Vol. 1. p. 264. Vol. 3. p. 69. 218. 430. & paginis sequentibus frequentissime.

PAVLVS DIACONVS.

774. Historia miscellanea. *Hamburgi* 1611. 4to. Vol. 3. p. 201. Vol. 9. p. 12. 174.

PAVLVS EMISENVS.

431. Homilia, in actis concilii Ephesini part. 3. cap. 31. Vol. 9. p. 69.

IOANNES PEARSONIVS.

Annales Cypriani, *Oxon.* 1682. *fol.* (*Amstelod.* 1700. *fol.*) Vol. 1. p. 6. 160. Vol. 2. p. 178. Vol. 9. p. 153. Vol. 10. p. 11.

Vindiciæ epistolarum Ignatii. In appendice ad *Cotelerii* patres apostolicos. *Antwerp.* 1698. *fol.*

Præfat. ad lectorem. Vol. 1. p. 145.
Part. 1. cap. 9. Vol. 5. p. 216.
cap. 11. Vol. 1. p. 102. 235. 273. 324. Vol. 2. p. 93. 106. Vol. 3. p. 463.
Part. 2. cap. 8. Vol. 7. p. 416. - cap. 9. Vol. 1. p. 22.
cap. 13. Vol. 1. p. 184. 185. 269.
cap. 16. Vol. 1. p. 276. 278.

Exposition of the Creed. *Lond.* 1669. *fol.* (Latine *Francof.* ad *Viadrum* 1691. 4to.) Vol. 4 p. 80. 115.

Opera posthuma, nimir. Lectiones in acta apostolorum. Et de serie & successione primorum Romæ episcoporum. *Lond.* 1688. 8uo.

PHILO

Fl. an.

40. PHILO IVDAEVS.

Opera græc. lat. *Parif.* 1640.
De vita contemplatiua. Vol. 1. p. 2. Vol. 5. p. 126.

425. PHILOSTORGIVS.

Hiftoria ecclefiaftica gr. lat. *Cantabr.* 1720. *fol.* (*Amftel.* 1695. *fol.*)
Lib. 2. cap. 13. Vol. 6. p. 407. - cap. 14. Vol. 2. p. 128.
Lib. 3. cap. 5. Vol. 6. p. 81. - cap. 13. Vol. 6. p. 33.
cap. 17. Vol. 1. p. 74. 314.
Lib. 7. cap. 3. Vol. 3. p. 262. 303.
Lib. 8. cap. 12. Vol. 7. p. 106.
Lib. 9. cap. 10. Vol. 2. p. 100. - cap. 13. Vol. 2. p. 100.

858. PHOTHIVS.

Bibliotheca, græc. latin. *Parif.* 1612. *fol.* (*Rothomagi* 1653. *fol.*)
Cod. 52. Vol. 8. p. 176. - Cod. 107. Vol. 6. p. 398.
Cod. 118. Vol. 1. p. 275. - Cod. 137. Vol. 7. p. 106.
Cod. 138. Vol. 7. p. 106. - Cod. 171. Vol. 10. p. 75.
Cod. 182. Vol. 1 p. 330. - Cod. 196. Vol. 1. p. 314. Vol. 6. p. 142.
Cod. 222. Vol. 1. p. 36. Vol. 6. p. 307.
Cod. 228. Vol. 6. p. 40. - Cod. 229. Vol. 6. p. 455.
Cod. 254. Vol. 1. p. 67. - Cod. 256. Vol. 2. p. 100.
Cod. 271. Vol. 4 p. 371. Vol. 5. p. 267.
Cod. 280. Vol. 4. p. 170. - Cod. 287. Vol. 1. p. 26.
Nomocanon, græc. lat. Apud *Iuftellum* bibl. iuris canonici tom. 2. Vol. 4. p. 214.

ELLIES DV PIN.

De antiqua ecclefiæ difciplina. *Parif.* 1686. *8uo.* (*Parif.* 1691. *4to.*) Vol. 1. p. 241. Vol. 3. p. 392.
Bibliotheque, or Hiftory of ecclefiaftical Writers to the Seventeenth Century. *Lond.* 1692. *fol.* (Edit. Gallican. & priorum fæculorum Latin. 1692. *4to.*) Vol. 1. p. 241. 254. Vol. 2. p. 129. 164. 197. Vol. 5. p. 140. 216. 266. Vol. 6. p. 53. 139. 263. 388. Vol. 7. p. 178. 181. 183. 208. Vol. 9. p. 171.

250. ACTA PIONII MARTYRIS.

Apud *Baron.* ad an. 254. Vol. 1. p. 12.

Fl. an.

196. POLYCRATES.

Fragmenta. Apud *Eusebium* in histor. ecclesiastica. Vol. 1. p. 138. Vol. 7. p. 161. Vol. 9. p. 91.

POLYDORVS VERGILIVS.

De inuentoribus rerum. *Basil.* 1540. 8*uo.* Liber expurgatus in indice Sotomaior. Vol. 3. p. 367. Vol. 6. p. 28. Vol. 8. p. 180.

FRANCISCVS POLYGRANVS.

Assertiones quorumdam ecclesiæ dogmatum. *Colon.* 1571. Liber prohibitus in indice Sotomaior. Vol. 8. p. 180.

IVLIANVS POMERIVS. Vid. supra sub litt. I.

LIBER PONTIFICALIS. Vid. DAMASVS.

PONTIFICALE ROMANVM.

Paris. 1648. Cap. de ordinatione lectorum. Vol. 5. p. 110.

MATTH. POLVS.

Synopsis criticorum 5 vol. *Lond.* 1669. Vol. 5. p. 272. Vol. 7. p. 115.

430. POSSIDIVS al. POSSIDONIVS.

Vita Augustini, præfixa operibus Augustini.

Cap. 4. Vol. 2. p. 104. - Cap. 5. Vol. 1. p. 87. Vol. 6. p. 108.
Cap. 8. Vol. 1. p. 167. 189. 212. Vol. 2. p. 168.
Cap. 9. Vol. 2. p. 361. - Cap. 12. Vol. 2. p. 60.
Cap. 13. Vol. 10. p. 62. - Cap. 15. Vol. 6. p. 147.
Cap. 19. Vol. 1. p. 125. - Cap. 21. Vol. 2. p. 105.
Cap. 22. Vol. 7. p. 512. - Cap. 23. Vol. 2. p. 282.
Cap. 24. Vol. 2. p. 67. 69. 297.
Cap. 25. Vol. 2. p. 8. 294. Vol. 3. p. 29.
Cap. 27. Vol. 5. p. 242. Vol. 9. p. 336. - Cap. 28. Vol. 5. p. 185.

CHRISTOPHORVS POTTERVS.

Answer to charity mistaken. *Lond.* 1634. 8*uo.* Vol. 5. p. 54.

FRANCISCVS POTTERVS.

Interpretation of the Number 666. *Oxon.* 1642.

IOANNES POTTERVS.

Discourse of Church-Governement. *Lond.* 1607. 8*uo.* Vol. 1. p. 289.

1152. POTHO PRVMIENSIS.

De statu domus Dei. *Hagenou.* 1532. 8*uo.* Apud *Hospin.* de festis. Vol. 9. p. 161.

Fl, an.

De vocatione gentium, lib. 2, cap. 20. Vol. 4. p. 60.
Chronicon. In appendice chronici Eusebiani per *Scaligerum*, *Amstelod.* 1658. *fol.* Vol 5. p. 179.

405. AVRELIVS PRVDENTIVS.

Poëmata. In corpore poëtarum. (Seorsum cum notis *Cellarii*, *Halæ Magdeburgicæ* 1703. 8*uo.*)
Cathemerin. hymn. 2. matutin. Vol. 5. p. 260.
5. ad incensum lucernæ. Vol. 6. p. 346.
8. post ieiunium. Vol. 9. p. 260.
10. de exsequiis defunctorum. Vol. 10. p. 32. 48.
12. de epiphania. Vol. 9. p. 156.
Peristephan. hymn. 2. de S. Laurentio, Vol. 1. p. 323. 328. 332. Vol. 3. p. 122. 241. 242. 347. Vol. 5. p. 330.
5. de S. Vincentio. Vol. 1. p. 16.
6. de Fructuoso. Vol. 5. p. 268. Vol. 9. p. 260.
10. de S. Romano. Vol. 1. p. 19. 21.
11. de S. Hippolyto, Vol. 3. p. 123. 194. Vol. 9. p. 134. Vol. 10. p. 27.
Apotheos. Vol. 9. p. 32.
Contra Symmachum lib. 1. Vol. 7. p. 224. Vol. 9. p. 8.

Q.

IOSEPHVS QVESNELLVS.

Dissertationes & notæ in opera Leonis magni. 2 vol. *Paris.* 1676. 4*to.* Vol. 2. p. 138. Vol. 4. p. 115. Vol. 6. p. 118. Vol. 8. p. 5. Vol. 9. p. 65.

M. FABIVS QVINTILIANVS.

Institutiones oratoriæ. *Francof.* 1629. 8*uo.* Vol. 7. p. 444.

CASPAR QVIROGA.

Index librorum expurgatorum. *Salmur.* 1601. 4*to.* Vol. 8. p. 180.

R.

847. RABANVS MAVRVS.

De institutione clericorum & cærimoniis ecclesiæ, Vol. 1. p. 191. Vol. 6. p. 586.
De proprietate sermonis, Vol. 6. p. 586.

Notæ

Fl. an.

Notæ in Minuc. Felic. cap. 8. Vol. 1. p. 25.
Tertullian. apologet. cap. 30. Vol. 5. p. 138.

GEORGIVS RITTERSHVSIVS.

De iure asylorum. Inter criticos Londinenses.
Cap. 3. Vol. 3. p. 357. - Cap. 6. Vol. 3. p. 362.
Cap. 8. Vol. 3. p. 364.

ANDREAS RIVETVS.

Opera, 3 vol. *Amstelod.* 1651. *fol.*
In genes. 14. exercitat. 80. Vol. 2. p. 283.
47. exercitat. 172. Vol. 10. p. 22.
Criticus sacer. *Geneuæ* 1626. *8uo.* (In operibus.)
Lib. 3. cap. 4. Vol. 4. p. 115. - cap. 5. Vol. 9. p. 171.
Synopsis purioris theologiæ. *Lugdun. Batauor.* 1632. *8uo.* (*Lugd. Batau.* 1643.)
Disputat. 44. Vol. 4. p. 212. - Disp. 48. Vol. 7. p. 156.

IOANNES ROFFENSIS BVCKERIGIVS. Vid. sub litt. B.
IOANNES ROFFENSIS al. FISCHER. Vid. sub litt. F.

IOANNES ROSINVS.

Antiquitates Romanæ cum paralipomenis Dempsteri. *Col.* 1620. *4to.*
Lib. 3. cap. 31. Vol. 10. p. 71.
Lib. 5. cap. 37. Vol. 9. p. 342. - cap. 39. Vol. 10. p. 54. 74.

RVFFINVS.

390. Historia ecclesiastica. *Basil.* 1549. *fol.* (In operibus. *Paris.* 1580. *fol.*)
Lib. 1. cap. 3. Vol. 3. p. 114. - cap. 5. Vol. 2. p. 410.
cap. 6. Vol 3. p. 387.
cap. 9. Vol. 1. p. 45. Vol. 2. p. 109. Vol. 3. p. 158. 462.
cap. 10. Vol. 3. p. 159. 465. - cap. 12. Vol. 5. p. 289.
cap. 14. Vol. 5. p. 157. - cap. 15. Vol. 10. p. 37.
Lib. 2. cap. 6. Vol. 3. p. 460. - cap. 9. Vol. 1. p. 188. Vol. 6. p. 146.
cap. 16. Vol. 5. p. 289. - cap. 23. Vol. 3. p. 169.
cap. 28. Vol. 3. p. 166. - cap. 30. Vol. 3. p. 350.
Commentar. in Hoseæ cap. 2. (Inter opera) Vol. 9. p. 32.
Expositio symboli. Inter opera Cypriani. *Oxon.* 1682. (Inter ipsius *Ruffini* opera edit. cit.) Vol. 1. p. 120. Vol. 4. p. 64. 69. 70. 102. Vol. 6. p. 93.

Fl. an.

In lib. 3. epist 3. Vol. 10. p. 49. - epist. 12. Vol. 10. p. 4.
lib. 4. epist. 3. Vol. 6. p. 55. - epist. 15. Vol. 3. p. 325.
epist. 24. Vol. 2. p. 414.
lib. 5. epist. 14. Vol. 5. p. 24. - epist. 17. Vol. 5. p. 296.
lib. 6. epist. 1. Vol. 1. p. 77. - epist. 3. Vol. 1. p. 137. 416.
lib. 8. epist. 11. Vol. 1. p. 135. - lib. 9. epist. 3. Vol. 3. p. 40.

CHRONICON SAXONICVM. Vid. sub littera C.

IOSEPHVS SCALIGER.

De emendatione temporum. *Geneuae* 1629. (Et *Lutet. Paris.* 1583. *fol.*) Vol. 5. p. 142. Vol. 9. p. 89. 103. 233.
Castigationes in Eusebii chronicon cum canonibus isagogicis &c. *Amstelod.* 1658. *fol.* Vol. 1. p. 3.

EMANVEL a SCHELSTRATE.

Sacrum concilium Antiochenum restitutum. *Antwerp.* 1681. *4to.* Vol. 2. p. 2. 4. 16. 93. 394. Vol. 3. p. 205. 230. 269. 441. 567. Vol. 4. p. 91. 113. 116. 242. Vol. 5. p. 5. Vol. 6. p. 347. 349. 464. Vol. 8. p. 30. 76.
De disciplina arcani. *Rom.* 1685. *4to.* Vol. 3. p. 301. Vol. 6. p. 267.
Dissertation of Patriarchal and Metropolitical Power against Stillingfleet. *Lond.* 1688. *4to.* Vol. 3. p. 393. 401. 403. 404.
Ecclesia Africana. *Paris.* 1679. *4to.* Vol. 2. p. 162.

ABRAHAMVS SCVLTETVS.

Medulla patrum, 2 vol. *Amberg.* 1613. *4to.* Vol. 4. p. 230.

202. ACTA MARTYRVM SCYLLITANORVM.

Apud *Baron.* ad an. 202. Vol. 7. p. 363.

434. COELIVS SEDVLIVS.

Mirabilium diuinorum libri, paschale carmen dicti. Biblioth. patr. tom. 8. (Cum notis *Cellarii. Halae Magdeburgicae* 1704. *8uo.*) Vol. 8. p. 236.
In epist. 1. ad Corinth. cap. 7. Vol. 9. p. 285.

IOANNES SELDENVS.

Vxor hebraica. *Lond.* 1646. *4to.* (*Francofurti* 1673. *4to.*)
Lib. 2. cap. 14. Vol. 9. p. 319. - cap. 24. Vol. 9. p. 343.
cap. 25. Vol. 9. p. 320. - cap. 28. Vol 9. p. 335.
cap. 29. Vol. 9. p. 332. 333. 340. - cap. 30. Vol. 9. p. 313.

cap.

Lib.

Epist.

Fl. an.

Epist. 1. ad Himerium Tarracon. Vol. 2. p. 97. 105. 124. 157. Vol. 4. p. 251. 364. Vol. 7. p. 201. 284. Vol. 8. p. 159. 201. 219. Vol. 9. p. 199. 325. 337.
Epist. 2. ad eccles. Mediolanens. Vol. 1. p. 279.
Epist. 4. ad episc. African. Vol. 1. p. 166. 232.

IACOBVS SIRMONDVS.

Opera, 5 vol. *Paris.* 1696. *fol.*
Censura coniecturæ anonymi de suburbicariis regionibus & ecclesiis. Vol. 3. p. 390.
Historia pœnitentiæ. Vol. 8. p. 30.
Notæ in Augustini sermones, a se editos.
Serm. 14. Vol. 3. p. 419. - Serm. 18. Vol. 6. p. 153.
Serm. 37. Vol. 3. p. 329.
Notæ in Ennodium. Vol. 6. p. 177.
Dissertatio de vsu fermenti in eucharistia. Vol. 6. p. 266.
Prædestinatorum hæresis. Vol. 4. p. 156. Vol. 9. p. 266.
Miscellanea. Vol. 3. p. 416.

432. SIXTVS PAPA.

Epistolæ. In tomis conciliorum.
Epist. 3. ad Ioannem Antiochenum. Vol. 9. p. 165.

SIXTVS SENENSIS.

Bibliotheca sancta. *Colon.* 1586. *fol.* (*Colon.* 1626. *fol.*)
Lib. 5. adnotat. 118. Vol. 2. p. 91.
Lib. 6. adnot. 26. Vol. 7. p. 354. - adnot. 267. Vol. 7. p. 122.

IOANNES SLEIDANVS.

Commentar. de statu religionis & reipubl. *Argentor.* 1566. *8uo.* Vol. 3. p. 286. Vol. 4. p. 185.

SMECTYMNVS.

Answer to the Remonstrance &c. Vol. 1. p. 295.

THOMAS SMITHVS.

Account of the greek Church. *Lond.* 1680. *8uo.* (Edit. latin. *Traiecti* ad *Rhenum* 1698. *8uo.*) Vol. 3. p. 284. Vol. 5. p. 130. 326. 343. Vol. 6. p. 36. 399. 412. 441. Vol. 8. p. 213. Vol. 9. p. 344.

Fl. an.

Lib.

HEN-

Fl. an.

HENRICVS STEPHANVS.

Thesaurus græcæ-linguæ, 4 vol. *fol.* Vol. 6. p. 19.

PVBL. PAPINIVS STATIVS.

Poëmata. *Amstelod.* 1630.

Siluar. lib. 4. Vol. 9. p. 4.

EDVARDVS STILLINGFLEETVS.

Origines Britannicæ. *Lond.* 1685. *fol.*
Cap. 4. Vol. 5. p. 14. 15. 284. Vol. 6. p. 7. 49. 51. 58. 70. 85. 274.
Cap. 5. Vol. 3. p. 400. (468.

Unreasonableness of Separation. *Lond.* 1682. 4*to.* Vol. 1. p. 213.
Vol. 2. p. 95. 116. 118. Vol. 3. p. 417. 420. 453. Vol. 6. p. 227.

Irenicum. *Lond.* 1662. 4*to.* Vol. 1. p. 94. 293. 294.

Defence of the Charge of Idololatry &c. *Lond.* 1676. 8*uo.* Vol. 3.
p. 368. Vol. 5. p. 83. Vol. 8. p. 31.

Answer to Cressy's Apologetical Epistle. *Lond.* 1675. 8*uo.* Vol. 3.
p. 399. Vol. 9. p. 100. 103.

STRABO.

Geographia, græc. latin. cum notis *Casauboni. Paris.* 1620. *fol.*
(*Amstelod.* 1707. *fol.*)
Lib. 12. Vol. 3. p. 466. 467. 469. 476.
Lib. 13. Vol. 3. p. 491. - Lib. 16. Vol. 3. p. 447.
Lib. 17. Vol. 3. p. 428. 448. 465.

WALAFRIDVS STRABO.

De rebus ecclesiasticis. Bibl. patr. tom. 10. (tom. 15. edit. *Lugd.*
1677.)
Cap. 4. Vol. 3. p. 173. 176. - Cap. 18. Vol. 6. p. 262.
Cap. 22. Vol. 6. p. 58. - Cap. 25. Vol. 6. p. 12. 30. 32.
Cap. 26. Vol. 4. p. 336. 342. - Cap. 27. Vol. 9. p. 253.
Cap. 28. Vol. 5. p. 25. 27.

IOANNES GVILIELMVS STVCKIVS.

Antiquitates conuiuales. *Amstel.* 1695. *fol.* Vol. 7. p. 458.

CAIVS SVETONIVS TRANQVILLVS.

Cæsarum 12 vitæ, & alia quæ exstant. (Edit. *Hartmacc. Dresdæ*
1695. 12*mo.*)

Vita Iul. Cæsaris, Cap. 52. Vol. 7. p. 428.

Vita

Fl. an.

Fl. an.

295. 297. 301. Vol 6. p. 330. 348. 469. 478. 575. 576. Vol. 7. p. 46. 375. Vol. 9. p. 16. 37. 123. 133. 145.
Cap. 10. Vol. 10. p. 58. - Cap. 11. Vol. 2. p. 22. Vol. 7. p. 208.
Cap. 13. Vol. 7. p. 211. Vol. 9. p. 283. 344.

De fuga in persecutione, ad Fabium.
Cap. 11. Vol. 1. p. 58. 298.
Cap. 14. Vol. 6. p. 407. Vol. 9. p. 43.

Contra Hermogen. Cap. 1. Vol. 7. p. 212.

De idololatria.
Cap. 5. Vol. 6. p. 254.
Cap. 7. Vol. 3. p. 147. Vol. 6. p. 480. Vol. 7. p. 213.
Cap. 8. Vol. 7. p. 214. - Cap. 9. Vol. 7. p. 236. 238. 251. 260.
Cap. 11. Vol. 4. p. 223. Vol. 7 p. 212. 216. 408. 447. 497.
Cap. 14. Vol. 4. p. 248. Vol. 5. p. 298. Vol. 7. p. 229. Vol. 9. (p. 6. 120. 131.
Cap. 16. Vol. 7. p. 220. Vol. 9. p. 320.
Cap. 17. Vol. 7. p. 220. 232.

De ieiuniis aduersus Psychicos.
Cap. 1. Vol. 9. p. 259. - Cap. 2. Vol. 9. p. 179. 207.
Cap. 10. Vol. 5. p. 302. - Cap. 11. Vol 9. p. 259.
Cap. 13. Vol. 5. p. 135. Vol. 6. p. 489. Vol. 9. p. 207. 210. 259. (262.
Cap. 14. Vol. 9. p. 60. 179. 230. 255.
Cap. 15. Vol. 7. p. 375. Vol. 9. p. 16. 37. 60. 211.

Contra Iudæos. Cap. 4. Vol. 9. p. 56.

Aduersus Marcionem.
Lib. 1. cap. 7. Vol. 4. p. 232.
cap. 14. Vol. 4. p. 390. Vol. 6. p. 456.
cap. 23. Vol. 6. p. 322. - cap. 29. Vol. 4. p. 235. 331.
Lib. 2. cap. 21. Vol. 9. p. 24.
Lib. 3. cap. 24. Vol. 6. p. 343.
Lib. 4. cap. 5. Vol. 1. p. 58. - cap. 9. Vol. 7. p. 179.
cap. 10. Vol. 8. p. 187. - cap. 34. Vol. 9. p. 350.
cap. 40. Vol. 6. p. 456.
Lib. 5. cap. 7. Vol. 9. p. 283. - cap. 10. Vol. 4. p. 187. 189.

De monogamia.
Cap. 1. Vol. 9. p. 280. - Cap. 7. Vol. 9. p. 283.
Cap. 10. Vol. 6. p. 331. 343.

De

Fl. an.

THEOCRITVS.

423. THEODORETVS.

Lib.

Fl. an.

THE-

Fl. an.

THEODOSIVS IMPERATOR.

Codex cum commentariis *Iacobi Gothofredi* 6 vol. *Lugd.* 1665. *fol.*

Tom. 1.

Lib. 1. tit. 3. de paganis. leg. 25. Vol. 3. p. 324.
tit. 12. de assessoribus, domesticis & cancellariis, Vol. 2. p. 65.
Lib. 2. tit. 1. de iurisdictione. leg. 9. Vol. 7. p. 481.
tit. 8. de feriis. leg. 1. Vol. 9. p. 16. 19. 114.
leg. 2. Vol. 9. p. 2. 9. 13. 16. 85. 88. 118. 233.
tit. 9. de pactis. leg. 4. Vol. 7. p. 482. leg. 8. Vol. 7. p. 354. 368.
tit. 10. de postulando. leg. 1. Vol. 7. p. 480.
tit. 21. de inofficiosis dotalibus. Vol. 9. p. 322.
tit. 33. de vsuris. leg. 1. Vol. 2. p. 321. 322. leg. 3. Vol. 2. p. 324.
Lib. 3. tit. 3. de patribus, qui filios distraxerunt. leg. 1. Vol. 7. p. 380.
tit. 5. de sponsalibus &c. Vol. 9. p. 314.
leg. 1. Vol. 9. p. 318. leg. 2. Vol. 9. p. 317. 321.
leg. 3. Vol. 9. p. 318. leg. 4. Vol. 9. p. 324.
leg. 5. Vol. 9. p. 317. 321. leg. 6. Vol. 9. p. 315. 325.
leg. 7. Vol. 9. p. 325. leg. 8. Vol. 9. p. 318.
tit. 6. Si prouinciæ rector &c. leg. 1. Vol. 9. p. 297.
tit. 7. de nuptiis. Vol. 9. p. 314. leg. 1. Vol. 7. p. 383. Vol. 9. p. 295. 323. leg. 2. Vol. 9. p. 288. leg. 3. Vol. 9. p. 327.
tit. 8. de secundis nuptiis. leg. 1. Vol. 9. p. 298.
tit. 10. Si nuptiæ ex rescripto petantur. leg. 1. Vol. 7. p. 423.
tit. 11. Si quis nuptias inuitæ petat. leg. 1. Vol. 9. p. 297.
tit. 12. de incestis nuptiis. leg. 2. Vol. 7. p. 422. Vol. 9. p. 19.
leg. 3. Vol. 7. p. 423.
tit. 13. de dotibus. Vol. 9. p. 322.
tit. 16. de repudiis. leg. 1. Vol. 7. p. 431. 446. Vol. 9. p. 302. 356. Vol. 10. p. 88. leg. 2. Vol. 9. p. 307. 359.
Lib. 5. tit. 3. de bonis clericorum. leg. 1. Vol. 2. p. 273.
tit. 7. de expositis. leg. 1. Vol. 7. p. 407. leg. 2. ibid.
tit. 8. de his, qui sanguinolentos emtos vel nutriendos acceperint. leg. 1. Vol. 7. p. 380.

Tom. 2.

Lib. 6. tit. 2. de episcopis. leg. 39. Vol. 7. p. 371.
tit. 4. de prætoribus. leg. 29 & 30. Vol. 9. p. 10.

tit.

Fl. an.

tit.

leg.

Fl. an.

leg. 39. Vol. 7. p. 66. leg. 43. Vol. 7. p. 273.
leg. 44. Vol. 7. p. 273. 288. leg. 51. Vol. 7. p. 70.
leg. 52. Vol. 2. p. 276. leg. 53. Vol. 7. p. 288.
leg. 56. Vol. 7. p. 70. leg. 59. Vol. 9. p. 97.
leg. 66. Vol. 1. p. 34. Vol. 7. p. 105.

tit. 6. Ne sanctum baptisma iteretur. leg. 1. Vol. 4. p. 410.
leg. 4. Vol. 3. p. 362. Vol. 4. p. 406. leg. 6. Vol. 9. p. 97.

tit. 7. de apostatis. leg. 1. Vol. 7. p. 282.
leg. 2. Vol. 4. p. 5. leg. 3. Vol. 7. p. 270.
leg. 4. Vol. 3. p. 362.

tit. 8. de Iudæis, Cælicolis & Samaritanis. leg. 1. Vol. 7. p. 270. 274.
leg. 6. Vol. 9. p. 288. leg. 19. Vol. 7. p. 273.
leg. 23. Vol. 7. p. 274. leg. 29. Vol. 1. p. 237.

tit. 9. Ne christianum mancipium iudæus habeat. leg. 3. Vol. 7. p. 274.

tit. 10. de paganis, sacrificiis & templis. leg. 16. Vol. 3. p. 167.
leg. 17. Vol. 9. p. 36. leg. 18. Vol. 3. p. 167.
leg. 19. Vol. 2. p. 275. Vol. 3. p. 167. Vol. 7. p. 226. 231
leg. 20. Vol. 2. p. 275. Vol. 7. p. 258.
leg. 24. Vol. 9. p. 97. leg. 25. Vol. 3. p. 168.

tit. 11. de religione. leg. 1. Vol. 2. p. 221.

tit. 12. seu subditor. de episcopali iudicio. leg. 1. Vol. 2. p. 216. leg. 3. Vol. 2. p. 221.

Nouellæ ipsius & Valentiniani; ad calcem codicis.

Titul. 7. de repudiis. Vol. 9. p. 360.
Tit. 21. Neque donum diuinum &c. Vol. 2. p. 247.
Tit. 24. De episcoporum ordinatione. Vol. 2. p. 99.
Tit. 25. De pretio solidi. Vol. 7. p. 494.
Tit. 26. De corporatis vrbis Romæ. Vol. 2. p. 146. 260.
Tit. 38. De successione curialium. Vol. 2. p. 148. Vol. 7. p. 447.
Vid. etiam VALENTINIANVS.

385. THEOPHILVS ALEXANDRINVS.

Epistolæ heortasticæ. Bibl. patr. tom. 3. (tom. 5. edit. *Lugdun.* 1677.)

Epist. 1. Vol. 4. p. 316. Vol. 5. p. 62. Vol. 6. p. 321. 371. Vol. 9. p. 86. 190.

Ca-

FRAN-

Fl. an.

FRANCISCVS TOLETVS.

Summa casuum conscientiæ, siue Instructio sacerdotum, (*Duaci* 1633. 8*uo*.) Vol. 7. p. 78. 162. 186.

1483. IOANNES TRITHEMIVS.

De scriptoribus ecclesiasticis. *Colon.* 1531. 4*to*. Vol. 6. p. 270. 388.

1428. NICOLAVS TVDESCHVS, vulgo PANORMITANVS.

Commentarius in quinque libros decretalium, *Lugd.* 1586. *fol.* Vol. 3. p. 362.

FRANCISCVS TVRRIANVS.

Notæ in canones Arabicos concilii Nicæni, Tom. 2. conciliorum. Vol. 1. p. 191.

FRANCISCVS TVRRETINVS.

Institutio theologiæ elenchticæ, 4 vol. *Geneu.* 1688. 4*to*.
Part. 2. loc. 11. de lege Dei, quæst. 14. Vol. 9. p. 14.

V.

VALENTINIANVS III. IMPERATOR.

Nouellæ. Ad calcem codicis Theodosiani.
Tit. 5. de sepulchris. Vol. 2. p. 224. Vol. 7. p. 312. Vol. 10. p. 85. 87.
Tit. 12. de episcopali iudicio. Vol. 2. p. 146. 147. 207. 222. 224. 225. 260. Vol. 3. p. 43. Vol. 7. p. 421. Vol. 9. p. 362.
Vid. etiam THEODOSIVS.

VALERIVS MAXIMVS.

Lugdun. 1640.
Lib. 1. cap. 1. Vol. 7. p. 241.
Lib. 2. cap. 1. Vol. 7. p. 456.
Lib. 6. cap. 1. Vol. 7. p. 443. - cap. 9. Vol. 7. p. 293.

HENRICVS VALESIVS.

Notæ in *Eusebii* historiam ecclesiasticam, *Cantabrigiæ* 1720. (*Amstelod.* 1695. *fol.*)
In lib. 1. cap. 13. Vol. 4. p. 119.
lib. 2. cap. 17. Vol. 1. p. 3. Vol. 3. p. 2.
cap. 23. Vol. 1. p. 136. - cap. 25. Vol. 1. p. 12.
lib. 3. cap. 23. Vol. 4. p. 145.

Fl. an.

Notæ in historiam ecclesiasticam *Theodoreti.* ibid.
In lib. 1. cap. 8. Vol. 4. p. 67. - cap. 9. Vol. 2. p. 197.
cap. 26. Vol. 1. p. 337.
lib. 2. cap. 13. Vol. 6. p. 19. - cap. 24. Vol. 6. p. 32.
cap. 27. Vol. 4. p. 252. Vol. 5. p. 249.
lib. 4. cap. 5. Vol. 1. p. 134.
Notæ in historiam ecclesiasticam *Euagrii.* ibid.
In lib. 1. cap. 15. Vol. 2. p. 122.
lib. 2. cap. 8. Vol. 3. p. 331.
Notæ in historiam ecclesiasticam *Philostorgii.* ibid.
In lib. 7. cap. 3. Vol. 3. p. 261.
Notæ in historiam ecclesiasticam *Theodori Lectoris.* ibid.
In lib. 1. Vol. 3. p. 140.
lib. 2. Vol. 3. p. 306. 458. Vol. 4. p. 112.
Epistola de Anastasi & martyrio Hierosolymitano. Ad calcem *Eusebii.* Vol. 3. p. 127. 330. Vol. 4. p. 254.
Dissertatio de martyrologio Romano. Ad calcem *Eusebii.* Vol. 9. p. 137.

M. TERENTIVS VARRO.

De lingua latina, cum notis *Scaligeri. Paris.* 1585. 8*uo.*
Lib. 5. Vol. 10. p. 5. - Lib. 8. Vol. 7. p. 455.

NICOLAVS VEDELIVS.

Exercitationes in *Ignatium. Geneu.* 1623. 4*to.*
In epist. ad Magnesian c. 4. Vol. 3. p. 141.

FLAVIVS VEGETIVS.

De re militari. *Lugdun. Batau.* 1592. 8*uo.* (Lat. germ. *Francof.* ad *Mœnum* 1616. *fol.*)
Lib. 2. cap. 5. Vol. 7. p. 356.

VENANTIVS FORTVNATVS. Vid. sub litt. F.

POLYDORVS VERGILIVS. Vid. sub litt. P.

IOSEPHVS VICECOMES.

De ritibus baptismi. *Paris.* 1618. 4*to.*
Lib. 1. cap. 7. Vol. 3. p. 259. - cap. 9. Vol. 3. p. 261.
cap. 25. Vol. 4. p. 248. Vol. 9. p. 120.
Lib. 2. cap. 20. Vol. 4. p. 269. - cap. 27. Vol. 4. p. 281.

VIN-

Fl. an.

434. VINCENTIVS LIRINENSIS.

Commonitorium aduersus hæreses, cum notis *Filesaci*. *Paris.* 1619. *4to.* (*Colon.* 1613. *12mo.*)
Cap. 40. Vol. 6. p. 107.

VIRGILIVS POETA.

Georgic. lib. 4. v. 291. Vol. 3. p. 464.

VITRVVIVS.

De architectura. *Lugd.* 1586. *4to.*
Lib. 5. cap. 10. Vol. 7. p. 455.

LVDOVICVS VIVES.

De caussis corruptarum artium & de tradendis disciplinis. *Oxon* 1612. *8uo.* Vol. 6. p. 162.

LEGES VISIGOTHORVM.

Apud *Gothofred.* ad cod. Theod. Vol. 9. p. 85. 88.

VLPIANVS.

Passim in pandectis iuris ciuilis. Vol. 2. p. 22. Vol. 10. p. 5. &c.

VOPISCVS.

Inter augustæ historiæ scriptores.
Vita Saturni. Vol. 1. p. 234.
Vita Aurelian. Vol. 3. p. 113. 149. 505.

GERARDVS IOANNES VOSSIVS.

Theses theologicæ & historicæ de variis doctrinæ christianæ capitibus. *Bellositi Dobunor.* 1628. *4to.* (*Hagæ Comit.* 1658. *4to.*)
Disputat. 12. de resurrectione carnis. Vol. 4. p. 191.
19. quæ est 1. de symbolis cœnæ dominicæ. Vol. 6. p. 271.
21. quæ est 3. de symbolis cœnæ domin. Vol. 6. p. 483.
22. quæ est 4. de symbolis cœnæ dom. Vol. 6. p. 277. 278.
23. quæ est 5. de symbolis cœnæ domin. Vol. 6. p. 432. 436. 438. Vol. 8. p. 12. 27.
Disputationes 20 de baptismo. *Amstelod.* 1648. *4to.*
Disputat. 1. Vol. 4. p. 157. 329.
2. Vol. 4. p. 166. 181. 182. 243.
7. Vol. 4. p. 52. - Disp. 12. Vol. 4. p. 4.
14. Vol. 4. p. 192. - Disp. 17. Vol. 4. p. 398.
20. Vol. 4. p. 159.

Fl. an.

WALTERVS AVRELIANENSIS.

Capitula cum notis *Cellotii*, tom. 8. conciliorum. Vol. 6. p. 396.

BRIANVS WALTONVS.

Prolegomena siue apparatus ad polyglott. *Tigur.* 1673. *fol.* Vol. 5. p. 93. Vol. 6. p. 102.

RICHARDVS WATSONVS.

De antiqua libertate ecclesiæ Britannicæ. *Lond.* 1687. 8*uo*. Vol. 3. p. 399.

WERNDLY.

Notes on the Tigurine Liturgy. *Lond.* 1693. 8*uo.*

1480. WESSELVS GRONINGENSIS.

Apud *Illyricum* catal. test. veritatis. p. 1908. Vol. 7. p. 445.

EDVARDVS WETTENHALLVS.

Gift of Singing. *Lond.* 8*uo.* Vol. 5. p. 130. Vol. 6. p. 29. 49.

Gift of Prayer. ibid. Vol. 6. p. 152.

Duty of preaching. Vol. 6. p. 132. 175.

HENRICVS WHARTONVS.

Appendix ad *Cauei* histor. litterar. *Lond.* 1689. *fol.* (*Geneu.* 1693. *fol.*) Vol. 3. p. 275. Vol. 4. p. 68.

Auctarium historiæ dogmaticæ *Iacobi Vsserii*, *Lond.* 1690. 4*to*. Vol. 5. p. 107. Vol. 9. p. 250.

Discourse of Pluralities. *Lond.* 1703. 8*uo.* Vol. 3. p. 603.

ABRAHAMVS WHEELOCKIVS.

Notæ in *Bedæ* historiam. Vol. 3. p. 597.

GVILIELMVS WHITAKERVS.

De conciliis. *Herborn.* 1601. 8*uo.* Vol. 1. p. 282.

DANIEL WHITBY.

Idololatry of Host-Worship. *Lond.* 1671. 8*uo.* Vol. 6. p. 427. 472.

IOANNES WHITGIFT.

Opera Anglicana. *Lond.* 1674.

Defence. Vol. 4. p. 162.

Protest. Reconcil. Vol. 7. p. 156.

IOANNES WOLFIVS.

Lectiones memorabiles. *Francof.* 1672. *fol.* Vol. 4. p. 185.

INDEX TERTIUS
CONCILIORUM ALPHABETICUS ET CHRONOLOGICUS CUM NUMERO CANONUM.

A. D.

A.

A. D.

Can. 3. Vol. 1. p. 98. Vol. 2. p. 388. Vol. 7. p. 92. Vol. 8. p. 104.
Can. 4. Vol. 2. p. 379. Vol. 7. p. 92. Vol. 8. p. 72.
Can. 5. Vol. 7. p. 64. Vol. 8. p. 9.
Can. 6. Vol. 1. p. 51. Vol. 7. p. 89.
Can. 7. Vol. 1. p. 108. Vol. 2. p. 206. Vol. 8. p. 33.
Can. 8. Vol. 1. p. 105. 196.
Can. 9. Vol. 1. p. 90. 211. 223. 227. Vol. 3. p. 383. 410. 414. 563.
Can. 10. Vol. 1. p. 194. 195. Vol. 2. p. 24. Vol. 3. p. 563. Vol. 8. p. 105.
Can. 11. Vol. 8. p. 75. 94. - Can. 12. Vol. 1. p. 68. Vol. 8. p. 75.
Can. 16. Vol. 1. p. 192. Vol. 2. p. 111.
Can. 17. Vol. 2. p. 108. 193. - Can. 18 Vol. 2. p. 108.
Can. 19. Vol. 8. p. 56. - Can. 20. Vol. 1. p. 225.
Can. 21. Vol. 2. p. 111. 393. Vol. 7. p. 291. 328.
Can. 22. Vol. 2. p. 175. - Can. 23. Vol. 8. p. 61.
Can. 24. Vol. 1. p. 109. Vol. 2. p. 329. - Can. 25. Vol. 1. p. 109.
In concilio Chalced. act 14. Vol. 1. p 233.
Epistol. synodic. Apud *Euseb.* lib. 7. cap. 30. Vol. 2 p. 340. Vol. 4. p. 65. Vol. 5. p 43. 149. Vol. 6. p. 196. Vol. 7. p. 4.

341. ANTIOCHENVM IN ENCAENIIS.

Cuius 25 canones inserti sunt in codicem canonum ecclesiæ vniuersæ. Vid. in indice auctor. sub litt. C. & *Iustellus.*

578. ANTISSIODORENSE IN GALLIA. CAN. XLV.

Can. 1. Vol. 9. p. 8. - Can. 2. Vol. 9. p. 87.
Can. 6. Vol. 4. p. 357. - Can. 8. Vol. 6. p. 276.
Can. 12. Vol. 6. p. 425. Vol. 10. p 64.
Can. 16. Vol. 9. p. 25. - Can. 17. Vol. 10. p. 83.
Can. 18. Vol. 3. p. 260. Vol. 4. p. 208. 250. 335.
Can. 19. Vol. 6. p 514. - Can. 21. Vol. 1. p. 359.
Can. 25. Vol 4. p. 298. - Can. 27. Vol. 7. p. 419.
Can. 28. Vol. 7. p. 420. - Can. 29. Vol. 7. p. 410.
Can. 30. Vol. 7. p. 420. - Can. 33. Vol. 8. p. 98.
Can. 34. Vol. 8. p. 98. - Can. 36. Vol. 6. p. 482.
Can. 42. Vol. 6. p. 482.

788. AQVISGRANENSE IN GERMANIA. CAN. LXXXII.

Can. 70. Vol. 6. p. 587.

Can. 14.

A. D.

Can. 14. Vol. 2. p. 319. - Can. 15. Vol. 6. p. 427. Vol. 8. p. 107.
Can. 16. Vol. 8. p. 223. - Can. 17. Vol. 4. p. 180. Vol. 8. p. 201. 221.
Can. 18. Vol. 1. p. 225. - Can. 19. Vol. 8. p. 103.
Can 21. Vol. 8. p. 126. 159.
Can. 22. Vol. 7. p. 127. Vol. 8. p. 126.
Can. 23. Vol. 7. p. 232. - Can. 24. Vol. 7. p. 510.
Can. 25. Vol 2. p. 124. - Can. 27. Vol. 4. p. 359.
Can. 30. Vol. 7. p. 96. - Can. 31. Vol. 7. p. 413.
Can. 36. Vol. 2. p 117. - Can. 54. Vol. 2. p. 114.

813. ARELATENSE SVB CAROLO MAGNO. CAN. XXVI.

Can. 16. Vol. 9. p. 26. - Can. 21. Vol. 10. p. 18.
Arelatense apud *Gratianum*. Can. 6. Vol. 9. p. 322.

535. ARVERNENSE I. IN GALLIA. CAN. XVI.

Can. 6. Vol. 7. p. 276.

549. ARVERNENSE II. CAN. XVI.

Can. 2. Vol. 7. p. 173.

670. AVGVSTODVNENSE IN GALLIA. CAN. XV.

Can. 15. Vol. 4. p. 117.

511. AVRELIANENSE I. IN GALLIA. CAN. XXXI.

Can. 2. Vol. 3. p. 367. - Can. 4. Vol. 2. p. 146.
Can. 10. Vol. 2. p. 200. - Can. 11. Vol. 8. p. 159.
Can. 16. Vol. 6. p. 262. - Can. 17. Vol. 2. p. 287. Vol. 6. p. 262.
Can. 19. Vol. 1. p. 102. - Can. 21. Vol. 3. p. 93.
Can. 27. Vol. 5. p. 25. - Can. 28. Vol. 6. p. 377.
Can. 30. Vol. 7. p. 241. 243.

533. AVRELIANENSE II. CAN. XXI.

Can. 3. Vol. 7. p. 322. - Can. 7. Vol. 3. p. 397.
Can. 12. Vol. 6. p. 518. Vol. 9. p. 151.
Can. 14. Vol. 6. p. 256. - Can. 15. Vol. 10. p. 83.
Can. 18. Vol. 1. p. 357. Vol. 9. p. 288.
Can. 20. Vol. 8. p. 82. - Can. 27. Vol. 9. p. 25.

538. AVRELIANENSE III. CAN. XXXIII.

Can. 6. Vol. 8. p. 63.
Can. 7. Vol. 2. p. 192. Vol. 8. p. 13.
Can. 8. Vol. 8. p. 13. - Can. 13. Vol. 7. p. 276.

MAR-

A. D.

570. MARTINI BRACARENSIS COLLECTIO CANONVM EX SYNODIS GRAECIS. CAPIT. LXXXV.

Cap. 26. Vol. 8. p. 13. - Cap. 48. Vol. 9. p. 312.
Cap 51. Vol. 4. p. 358. - Cap. 52. Vol. 4. p. 347. 366.
Cap. 55. Vol. 6. p. 275. - Cap. 57. Vol. 5. p. 256.
Cap. 64. Vol. 5. p. 306. - Cap. 66. Vol. 5. p. 14.
Cap. 72. Vol. 7. p. 257. - Cap. 81. Vol. 8. p. 178.
Cap. 82. Vol. 8. p. 183. - Cap. 83. Vol. 6. p. 374.

C.

650. CABILLONENSE I. IN GALLIA. CAN. XX.

Can. 10. Vol. 8. p. 57. - Can. 11. Vol. 2. p. 208.
Can. 19. Vol. 9. p. 151.

813. CABILLONENSE II. SVB CAROLO MAGNO. CAN. LXVI.

Can. 1. Vol. 2. p. 350. - Can. 3. Vol. 5. p. 106.
Can. 16. Vol. 3. p. 333.

381. CAESARAVGVSTANVM IN HISPANIA. CAN. VIII.

Can. 2. Vol. 7. p. 377. Vol. 9. p. 38. - Can. 3. Vol. 6. p. 416.
Can. 5. Vol. 7. p. 90. - Can. 8. Vol. 3. p. 101.

256. CARTHAGINENSE SVB CYPRIANO PRO REBAPTIZANDIS HAERETICIS.

Vol. 1. p. 71. 80. 122. Vol. 4. p. 23. 139. 314. 351. 405. Vol. 8. p. 190.

348. CARTHAGINENSE I. SVB GRATO. CAN. XIV.

Can. 2. Vol. 8. p. 84. - Can. 3. Vol. 2. p. 336. 340.
Can. 5. Vol. 2. p. 174. 389. 390.
Can. 6. Vol. 2. p. 405. Vol. 8. p. 70.
Can. 7. Vol. 1. p. 108. Vol. 2. p. 205. Vol. 8. p. 33.
Can. 8. Vol. 2. p. 151. - Can. 9. Vol. 2. p. 60. 150.
Can. 11. Vol. 1. p. 99. 223.
Can. 13. Vol. 2. p. 319. 320. Vol. 7. p. 482.
Can. 14. Vol. 7. p. 391. Vol. 8. p. 66.

390. CARTHAGINENSE II. SVB GENETHLIO. CAN. XIII.

Can. 3. Vol. 4. p. 357. Vol. 8. p. 231. - Can. 4. Vol. 8. p. 231.
Can. 5. Vol. 1. p. 176. - Can. 6. Vol. 2. p. 211.
Can. 7. Vol. 7. p. 92.

Can. 8.

Can. 8.

A. D.

Act. 2.

A. D.

Act. 2. Vol. 1. p. 237. Vol. 4. p. 109. 111.
Act. 3. Vol. 1. p. 238. Vol. 3. p. 412. Vol. 8. p. 58.
Act. 4. Vol. 1. p. 254. Vol. 2. p. 215. Vol. 8. p. 72.
Act. 6. Vol. 1. p. 216. Vol. 3. p. 44. 477.
Act. 7. Vol. 2. p. 387. - Act. 9. Vol. 2. p. 68.
Act. 10. Vol. 1. p. 140. 198. 334. 337. Vol. 8. p. 22.
Act. 11. Vol. 2. p. 193.
Act. 13. Vol. 1. p. 216. 219. Vol. 3. p. 479.
Act. 15. vbi habentur canones.
Can. 2. Vol. 1. p. 90. Vol. 2. p. 67. 71. 141. Vol. 3. p. 22. Vol. 7. p.
Can. 3. Vol. 2. p. 405. Vol. 3. p. 81. Vol. 8. p. 70. (31. 322. 326.
Can. 4. Vol. 1. p. 101. 102. Vol. 2. p. 22. 44. 68. 81. 322.
Can. 6. Vol. 2. p. 170. Vol. 3. p. 26. Vol. 8. p. 55.
Can. 7. Vol. 2. p. 9. 381. Vol. 3. p. 81. Vol. 7. p. 371.
Can. 9. Vol. 1. p. 98. 251. Vol. 2. p. 208. Vol. 8. p. 74.
Can. 10. Vol. 2. p. 399. Vol. 8. p. 95. - Can. 11. Vol. 2. p. 206.
Can. 12. Vol. 1. p. 211. Vol. 3. p. 384. Vol. 8. p. 102.
Can. 14. Vol. 1. p. 344. Vol. 9. p. 287.
Can. 15. Vol. 1. p. 348. Vol. 2. p. 185.
Can. 16. Vol. 3. p. 94. 99. Vol. 7. p. 371. Vol. 8. p. 178.
Can. 17. Vol. 1. p. 211. 251. Vol. 3. p. 384. 591.
Can. 19. Vol. 1. p. 226. - Can. 20. Vol. 2. p. 173. 388.
Can. 21. Vol. 2. p. 211. - Can. 23. Vol. 2. p. 60.
Can. 25. Vol. 1. p. 155. 219. 228. Vol. 2. p. 67. 292.
Can. 26. Vol. 1. p. 110. Vol. 2. p. 67. 68.
Can. 28. Vol. 1. p. 246. 249. 259. Vol. 2. p. 110. Vol. 3. p. 382.
Can. 29. Vol. 8. p. 40. (Vol. 9. p. 12.
Can. 30. Vol. 1. p. 255.
Act. 16. Vol. 1. p. 161. 220. 233. 245. Vol. 3. p. 493.

787. CHALCVTENSE IN BRITANNIA. CAN. XX.

Can. 7. Vol. 5. p. 16. - Can. 10. Vol. 3. p. 241.

381. CONSTANTINOPOLITANVM I. GENERALE II. CAN. VII.
CONTRA MACEDONIVM.

Can. 1. Vol. 8. p. 221.
Can. 2. Vol. 1. p. 243. 246. Vol. 2. p. 176.
Can. 3. Vol. 1. p. 259. Vol. 3. p. 382. Vol. 9. p. 12.

Can. 21.

A. D.

Can. 21. Vol. 1. p. 357. - Can. 22. Vol. 8. p. 49.
Can. 26. Vol. 3. p. 228. 332.
Can. 27. Vol. 1. p. 230. Vol. 5. p. 114. Vol. 7. p. 48.
Can. 29. Vol. 7. p. 304.
Can. 30. Vol. 7. p. 424. Vol. 9. p. 291.
Can. 31. Vol. 7. p. 395. - Can. 34. Vol. 7. p. 403.
Can. 36. Vol. 7. p. 36. Vol. 8. p. 163. - Can. 40. Vol. 7. p. 391.
Apud *Crabbe* can. 86. Vol. 4. p. 367.

431. EPHESINVM, GENERALE III. CONTRA NESTORIVM. CAN. VII.

Libell. Basilii diacon. ad Theodos. Vol. 3. p. 265.
Act. 1. Vol. 1. p. 197. Vol. 2. p. 69. 76. Vol. 3. p. 462. 498. Vol. 8. (p. 227.
Act. 6. Decret. de fide, Vol. 4. p. 110.
Epist. legator, schismaticor. ad suos in Epheso. Vol. 1. p. 27.
Act. 7. Exemplar suggestionum episcopor. Cypri. Vol. 1. p. 205.
Decretum de episcopis Cypri, Vol. 1. p. 219. 244. 262. Vol. 2. p. 176.
Epist. encyclica synodi. Vol. 8. p. 234.
Can. 3. Vol. 8. p. 234. - Can. 5. Vol. 8. p. 234.
Can. 6. Vol. 8. p. 9.
Epist. synodi ad synodum Pamphyliæ. Vol. 2. p. 386. Vol. 8. p. 38.
Decret. contr. Messalianit. Vol. 2. p. 200. Vol. 4. p. 159.
Libell. supplex ab Euperio & Cyrillo oblatus synodo. Vol. 3. p. 493.
Epist. synodi ad imperator. Apud *Crabbe*. Vol. 5. p. 17.

G.

324. GANGRENSE IN PAPHLAGONIA CONTRA EVSTATHIVM. CAN. XX.

Præfatio. Vol. 2. p. 289. 420. Vol. 7. p. 465. Vol. 8. p. 225. Vol. 9. (p. 277.
Can. 1. Vol. 9. p. 278. - Can. 2. Vol. 8. p. 81.
Can. 4. Vol. 2. p. 165. Vol. 7. p. 19. Vol. 9. p. 278.
Can. 5. Vol. 3. p. 340. Vol. 7. p. 19. 373. Vol. 9. p. 49.
Can. 6. Vol. 3. p. 340. Vol. 7. p. 19. 373. Vol. 9. p. 49.
Can. 7. Vol. 1. p. 109. Vol. 2. p 289. Vol. 7. p. 373.

A. D.

Can. 3. Vol. 2. p. 150. Vol. 4. p. 264. Vol. 7. p. 131. 206. Vol. 8. p. (158. 161. 181.
Can. 4. Vol. 4. p. 41.
Can. 5. Vol. 7. p. 126. 403. - Can. 6. Vol. 7. p. 396. Vol. 8. p. 167.
Can. 7. Vol. 8. p. 158. - Can. 8. Vol. 7. p. 126. 436. Vol. 8. p. 167.
Can. 9. Vol. 7. p. 434. Vol. 9. p. 306. 311.
Can. 10. Vol. 4. p. 41. Vol. 7. p. 126. 435. 436. Vol. 8. p. 167.
Can. 11. Vol. 4. p. 41. 237.
Can. 12. Vol. 1. p. 32. Vol. 7. p. 126. 447. Vol. 8. p. 167.
Can. 13. Vol. 7. p. 126. Vol. 8. p. 161. 167.
Can. 14. Vol. 7. p. 83. 126. 415. - Can. 15. Vol. 9. p. 287.
Can. 16. Vol. 7. p. 104. 419. Vol. 9. p. 287.
Can. 17. Vol. 8. p. 167. Vol. 9. p. 288.
Can. 18. Vol. 1. p. 300. Vol. 7. p. 417. Vol. 8. p. 18. 167.
Can. 19. Vol. 2. p. 410.
Can. 20. Vol. 2. p. 319. 320. Vol. 7. p. 481.
Can. 21. Vol. 7. p. 21. 82. 373. Vol. 9. p. 48.
Can. 22. Vol. 7. p. 303. - Can. 23. Vol. 9. p. 231. 248.
Can. 24. Vol. 2. p. 123. - Can. 25. Vol. 1. p. 107.
Can. 26. Vol. 9. p. 61. 231. 249. 264. - Can. 27. Vol. 2. p. 340.
Can. 28. Vol. 6. p. 255. 572. Vol. 7. p. 20. 274.
Can. 29. Vol. 6. p. 255. - Can. 30. Vol. 2. p. 126.
Can. 32. Vol. 8. p. 232.
Can. 33. Vol. 1. p. 300. Vol. 2. p. 165. Vol. 8. p. 90.
Can. 34. Vol. 3. p. 129. 244. Vol. 7. p. 222. Vol. 10. p. 79.
Can. 35. Vol. 3. p. 129. 336. Vol. 5. p. 293. 464.
Can. 36. Vol. 3. p. 299. - Can. 37. Vol. 4. p. 218. Vol. 7. p. 222.
Can. 38. Vol. 4. p. 263. 382. Vol. 8. p. 233.
Can. 39. Vol. 1. p. 33. Vol. 4. p. 3.
Can. 40. Vol. 7. p. 232. 233. - Can. 41. Vol. 7. p. 232.
Can. 42. Vol. 4. p. 8. 40. - Can. 43. Vol. 9. p. 125.
Can. 45. Vol. 2. p. 418. Vol. 4. p. 41. 217.
Can. 46. Vol. 1. p. 32. Vol. 7. p. 283. - Can. 47. Vol. 8. p. 158.
Can. 48. Vol. 2. p. 278. Vol. 7. p. 325. - Can. 49. Vol. 7. p. 275.
Can. 50. Vol. 1. p. 32. Vol. 2. p. 411. Vol. 7. p. 275.
Can. 51. Vol. 2. p. 137. Vol. 7. p. 301.
Can. 52. Vol. 7. p. 511. - Can. 53. Vol. 7. p. 89.

A. D.

Can. 17.

A. D.

Can. 17. Vol. 5. p. 166. Vol. 6. p. 4.
Can. 18. Vol. 5. p. 166. 301. 314.
Can. 19. Vol. 3. p. 212. Vol. 4. p. 19. Vol. 5. p. 7. 21. 166. 334. Vol. 6. p. 115. 222. 226. 230. 247. 299. 419. 571. Vol. 8. p. 114. 115.
Can. 20. Vol. 1. p. 49. 326. Vol. 2. p. 15.
Can. 21. Vol. 1. p. 302. Vol. 2. p. 13. 211. Vol. 3. p. 251. 338.
Can. 22. Vol. 2. p. 13. 14. Vol. 5. p. 167. 251.
Can. 23. Vol. 5. p. 251. - Can. 24. Vol. 2. p. 24. 412. Vol. 8. p. 95.
Can. 25. Vol. 2. p. 14. - Can. 26. Vol 2. p. 25.
Can. 28. Vol. 3. p. 14. 336. Vol. 6. p. 517. Vol. 9. p. 151.
Can. 29. Vol. 5. p. 287. Vol. 7. p. 274. Vol. 9. p. 29. 55.
Can. 30. Vol. 7. p. 455.
Can. 31. Vol. 6. p. 403. Vol. 7. p. 104. 419. Vol. 9. p. 287.
Can. 32. Vol. 7. p. 103. - Can. 33. Vol. 7. p. 103. 294.
Can. 34. Vol. 7. p. 103. Vol. 8. p. 84.
Can. 35. Vol. 5. p. 80. Vol. 8. p. 84.
Can. 36. Vol. 4. p. 227. Vol. 7. p. 250. 252.
Can. 37. Vol. 6. p. 403. Vol. 7. p. 274. - Can. 32. Vol. 7. p. 222.
Can. 41. Vol. 1. p. 108. Vol. 2. p. 206. Vol. 8. p. 33.
Can. 44. Vol. 3. p. 210. 212.
Can. 46. Vol. 4. p. 30. Vol. 5. p. 167. Vol. 9. p. 235.
Can. 47. Vol. 4. p. 142. 335. Vol. 5. p. 167.
Can. 49. Vol. 5. p. 286. 298. Vol. 6. p. 411. 574. 577. 581. Vol. 9. p. 54. 221.
Can. 51. Vol. 5. p. 286. Vol. 9. p. 133. 171. 225.
Can. 52. Vol. 9. p. 225. 312.
Can. 53. Vol. 7. p. 458. Vol. 9 p. 347.
Can. 54. Vol. 8. p. 88.
Can. 56. Vol. 1. p. 272. Vol. 3. p. 208.
Can. 57. Vol. 1. p. 85. 172. 198. Vol. 3. p. 564.
Can. 59. Vol. 5. p. 167. Vol. 6. p. 26. 62.
Can. 60. Vol. 6. p. 62. 91.

1215. LATERANENSE QVARTVM, SVB INNOCENTIO III.

Can. 21. Vol. 6. p. 587.

569. LVCENSE I. IN HISPANIA.

Vol. 3. p. 547. 548. Vol. 4. p. 345.

RO-

A. D.

487. ROMANVM SVB FELICE.

Vol. 1. p. 281.
Can. 2. Vol. 7. p. 303. Vol. 8. p. 18. 162.
Can. 3. Vol. 7. p. 303.
Can. 4. Vol. 7. p. 303. Vol. 8. p. 164.

461. ROMANVM SVB HILARIO PAPA. CAN. V.

Vol. 1. p. 281. Vol. 8. p. 60. 63.

499. ROMANVM SVB SYMMACHO.

Vol. 1. p. 281.

715. ROMANVM SVB GREGORIO II.

Can. 8. Vol. 7. p. 426. - Can. 12. Vol. 7. p. 257.

ROMANVM, APVD COTELER. PATR. APOSTOL.

Vol. 4. p. 139. Vol. 8. p. 190.

S.

1022. SALEGVNSTADENSE IN ANGLIA. CAN. XX.

Can. 2. Vol. 9. p. 246. 248. - Can. 3. Vol. 9. p. 313.

347. SARDICENSE IN THRACIA SIVE MOESIA. CAN. XXI.

Can. 1. Vol. 2. p. 393. Vol. 7. p. 329. Vol. 8. p. 18.
Can. 2. Vol. 7. p. 329. Vol. 8. p. 169. 282.
Can. 6. Vol. 1. p. 172. 209. 219. 222. Vol. 3. p. 564.
Can. 7. Vol. 1. p. 130. Vol. 2. p. 395.
Can. 8. Vol. 2. p. 395. - Can. 10. Vol. 1. p. 149. Vol. 2. p. 151.
Can. 11. Vol. 2. p. 396. Vol. 7. p. 21. 373. Vol. 9. p. 49.
Can. 12. Vol. 2. p. 396. - Can. 13. Vol. 1. p. 97. Vol. 7. p. 89.
Can. 14. Vol. 1. p. 223. Vol. 7. p. 189.
Can. 15. Vol. 2. p. 174. Vol. 8. p. 56.
Can. 16. Vol. 2. p. 397. - Can. 17. Vol. 7. p. 94.
Can. 19. Vol. 1. p. 72. Vol. 8. p. 106.
Epist. synod. apud Theodoret. lib. 2. cap. 6. Vol. 1. p. 34.

303. SINVESSANVM FICTITIVM.

Vol. 1. p. 201.

T.

516. TARRACONENSE IN HISPANIA. CAN. XIII.

Can. 4. Vol. 1. p. 128. 129. Vol. 8. p. 98.

A. D.

Can. 12. Vol. 5. p. 179. Vol. 6. p. 25. 30. 54. Vol. 7. p. 391.
Can. 13. Vol. 5. p. 165. 346. Vol. 6. p. 37. 47. Vol. 8. p. 67.
Can. 14. Vol. 6. p. 12. 30. Vol. 8. p. 67.
Can. 15. Vol. 6. p. 6. Vol. 8. p. 67. - Can. 16. Vol. 6. p. 67.
Can. 17. Vol. 6. p. 429. Vol. 8. p. 68.
Can. 18. Vol. 3. p. 211. Vol. 6. p. 360. Vol. 7. p. 322.
Can. 19. Vol. 1. p. 142. - Can. 20. Vol. 1. p. 325.
Can. 24. Vol. 2. p. 9. - Can. 25. Vol. 2. p. 350.
Can. 28. Vol. 5. p. 252. Vol. 7. p. 318.
Can. 30. Vol. 7. p. 359. - Can. 31. Vol. 8. p. 98.
Can. 39. Vol. 6. p. 108. - Can. 40. Vol. 1. p. 312. Vol. 5. p. 252.
Can. 41. Vol. 2. p. 417. Vol. 3. p. 51. - Can. 44. Vol 7. p. 389.
Can. 45. Vol. 7. p. 314. - Can. 48. Vol. 3. p. 49.
Can. 52. Vol. 7. p. 372. - Can. 55. Vol. 3. p. 94.
Can. 56. Vol. 4. p. 221. - Can. 57. Vol. 4. p. 136.
Can. 62. Vol 9. p. 353. - Can. 63. Vol. 4. p. 209. Vol. 7. p. 270.
Can. 74. Vol. 7. p. 358.

636. TOLETANVM V. CAN. IX.

Can. 1. Vol. 5 p. 26. Vol. 9. p. 252.
Can. 2. Vol. 7. p. 358. 389.
Can. 3. Vol. 7. p. 389. - Can. 4. Vol. 7. p. 389.
Can. 5. Vol. 7. p. 390. - Can. 7. Vol. 7. p. 390.

638. TOLETANVM VI. CAN. XIX.

Can. 2. Vol. 5. p. 26. Vol. 9. p. 252.
Can. 17. Vol. 7. p. 390. - Can. 18. Vol. 7. p. 390.

646. TOLETANVM VII. CAN. VI.

Can. 2. Vol. 6. p. 514.

653. TOLETANVM VIII. CAN. XII.

Can. 2. Vol. 7. p. 359. 367.
Can. 3. Vol. 7. p. 323. - Can. 9. Vol. 9. p. 209.

656. TOLETANVM X. CAN. VII.

Can. 2. Vol. 7. p. 390. - Can. 3. Vol. 8. p. 61.

775. TOLETANVM XI. CAN. XVI.

Can. 3. Vol. 1. p. 230. - Can. 6. Vol. 8. p. 99.
Can. 8. Vol. 7. p. 322. 325. - Can. 11. Vol. 6. p. 404.
Can. 12. Vol. 6. p. 255. Vol. 8. p. 229.

Can. 57.

A. D.

Can. 57. Vol. 6. p. 261. - Can. 58. Vol. 3. p. 119. Vol. 6. p. 417.
Can. 59. Vol. 3. p. 140. Vol. 4. p. 260.
Can. 61. Vol. 4. p. 227. Vol. 7. p. 257. 499.
Can. 62. Vol. 7. p. 224. 228. Vol. 9. p. 8.
Can. 66. Vol. 9. p. 116. - Can. 67. Vol. 8. p. 82.
Can. 69. Vol. 3. p. 210. Vol. 6. p. 429.
Can. 74. Vol. 6. p. 518. - Can. 77. Vol. 7. p. 455.
Can. 80. Vol. 7. p. 21. 273. Vol. 9. p. 49.
Can. 82. Vol. 3. p. 313. - Can. 83. Vol. 1. p. 425. Vol. 10. p. 67.
Can. 90. Vol. 5. p. 257. - Can. 91. Vol. 7. p. 397.
Can. 93. Vol. 9. p. 299.
Can. 95. Vol. 4. p. 5. 180. 371. Vol. 8. p. 221.
Can. 96. Vol. 8. p. 223. - Can. 97. Vol. 2. p. 55. Vol. 3. p. 202.
Can. 98. Vol. 6. p. 325. - Can. 101. Vol. 6. p. 479. 483.

859. TVLLENSE I. APVD SAPONARIAS.

Can. 10. Vol. 5. p. 106.

461. TVRONENSE I. CAN. XIII.

Can. 1. Vol. 1. p. 299. 300.
Can. 5. Vol. 2. p. 9. 382. Vol. 7. p. 371.
Can. 8. Vol. 7. p. 96. 100. Vol. 8. p. 159.
Can. 11. Vol. 2. p. 389.

567. TVRONENSE II. CAN. XXVII.

Can. 2. Vol. 3. p. 214.
Can. 3. Vol. 3. p. 236. Vol. 6. p. 410.
Can. 4. Vol. 6. p. 430. - Can. 17. Vol. 9. p. 245.
Can. 18. Vol. 5. p. 346. Vol. 6. p. 9. Vol. 9. p. 132. 247. 248. 249.
Can. 19. Vol. 1. p. 359. Vol. 5. p. 310. Vol. 6. p. 45. Vol. 9. p. 249.
Can. 22. Vol. 7. p. 426. Vol. 9. p. 291.

813. TVRONENSE III. SVB CAROLO MAGNO. CAN. LI.

Can. 3. Vol. 2. p. 350. - Can. 49. Vol. 6. p. 396.
Can. 37. Vol. 5. p. 257. - Can. 40. Vol. 9. p. 26.
Can. 50. Vol. 6. p. 586.

448. TYRIVM.

In act. 9. concil. Chalcedonensis. Vol. 2. p. 215.

SOLI DEO GLORIA.

CORRIGENDA.

Vol. I. Pag. 2. not. (*a*) lin. 1. legend. XXIX. Ibid. ἐπειδὴ. P. 14. lin. 5. leg. impulsore. P. 22. lin 21. leg. acriter. P. 34. (*w*) lin. 1. leg. imp. P. 44. (*c*) Hieronym. add. contr. Lucifer. P. 70. (*a*) leg. Ep. LXXV. Ibid. MDCLXVI. P. 71. (*c*) pro *Id.* leg. Hieron. P. 80. lin. 8. l. istarum. Ibid. (*g*) XXXII. P. 91. (*c*) Apol. II. P. 106. (*c*) Sulpic. P. 107. (*g*) lin. 5 Loaysa. P. 13'. (*d*) leg. Nepotianum. P. 134. (*l*) lin. 3. ἱερεῖ. P. 178. (*t*) dele †. P. 231. (*m*) lin. 4. del. †. P. 233. lin. 10. leg. ipsi. P. 273. (*) Orig. in Ioan. P. 284. (*x*) post Ancyran. add. can. 13. P. 301. (*c*) c. CI. P. 303. (*i*) XLVIII. P. 330. (*m*) Cornel. P. 339. lin. 24. παρόδῳ. ... lin. 8. viduas.

Vol. II. Pag. 5. (*p*) mirifico. P. 91. (*f*) Maso. ... 112. lin. 3. hic. P. 124. (*w*) XCIII. P. 169. (*d*) nouell. C. ... 1. (*b*) 1620. P. 179. lin. 35. apostoli. (*m*) lin. 1. 1155. P. 224. (*k*) nouell. V. P. 233. (*r*) lib. XIV. P. 249. (*c*) decurionibus. P. 318. (*e*) can. XVII. P. 321. (*t*) Psalm. XIV. tom. 1.

Vol. III. Pag. 3. (*d*) Cels. lib. V. P. 47. (*u*) add. lib. II. P. 72. (*a*) lin. 5. Cap. XXVI. P. 109. lin. 5. post *moniales* add. *Sanctimoniales*. P. 130. (*e*) Can. IX. P. 140. (*y*) LXIX. P. 157. ann. CCXLIV. num. IV. P. 166. (*w*) tit. X. P. 167. (z) leg. XVIII. P. 209. (*c*) XXXVI. P. 223. (*l*) castit. P. 225. (*f*) lin. 8. XXXVI. P. 295. (*r*) lib. XIX. cap. XII. P. 381. n. 4. pro Carleolum leg. Caërleona siue Caërlegio.

Vol. IV. Pag. 63. (*b*) & (*c*) del. velandis. P. 71. (*g*) MDCXLII. P. 228. (*g*) lin. 7. psalm. IX. P. 251. (*p*) ep. IV. P. 299. (*g*) DCCCXIII.

Vol. V. Pag. 9. lin. penult. lege p. 407. P. 88. (*l*) epist. XXVII. P. 110. (*o*) Furius. P. 126. (*u*) MDCXL. P. 183. (*q*) mansionibus. P. 188. (*p*) lin. 3. lib. II. c. XIII. P. 213. (*b*) XXXV. P. 256. (*o*) dele *lib.* P. 296. (*d*) epist. XVII.

Vol. VI. In tit. lin. 2. Hauantinæ. Pag. 12. (*i*) post Tolet. add. IV. P. 75. lin. 7. Valentinum. P. 95. (*g*) Philastr. P. 126. (*q*) lin. 7. post hæres. add. LXXIX. P. 137. (*i*) LXVII. de S. cet. P. 184. (*i*) post XXVI. add. ex L. P. 201. (*u*) XLVIII. de, cet. P. 216. (*n*) LXXII. P. 244. (*p*) LIX. P. 271. (*p*) ritibus. P. 273. (*y*) hæres. XLVII. Encrat. n. III. P. 307. (*o*) ep. IV. P. 318. (*d*) lin. penult. LXIII. P. 351. (*f*) lib. II. c. XXIII. P. 354. (*t*) lib. II. c. XXIII. P. 506. (*q*) lin. penult. Theophyl. P. 510. (*z*) Tertull. apologet. P. 573. (*k*) ep. XCVII.

Vol.

Vol. VII. In tit. lin. 2. Hauantinæ. P. 6. (*l*) 458. P. 26. (*u*) XXVII. add. al. P. 53. (*r*) lib. I. ep. XLI. P. 69. lin. 9. a fin. lib. II. P. 91. (*s*) CLXVIII. Ibid. (*t*) CLXIX. P. 166. (*b*) XXXIX. P. 356. (*) lib. II. tit. LIX. P. 358. (*n*) tom. II. P. 386. (*u*) post moneta del. *tit. XXII.* P. 398. (*y*) lib. XLVIII. P. 405. lin. 10. LXXIV. P. 418. (*s*) tit. VII. P. 440. (*b*) lib. IX. P. 503. (*s*) Ambrof. P. 520. (*d*) post Letoium add. c. VI.

Vol. VIII. Pag. 39. post (*k*) add. Concil. Nic. can. X. P. 6[illegible] lin. 18. [illegible]lum. P. 122. (*m*) lin. 2. Cyprian. de lapsis. P. 148. (*g*) tom. I.

Vol. IX. Pag. 16. (*m*) tit. VI. P. 36. (*s*) tit. V. P. 107. (*g*) XCV. P. 188. (*b*) LXXXVI.

Vol. X. Præfat. pag. 12[illegible] n. I. ARNALDI. lin. 28. pro populum leg. papalem. P. 46. lin. 1. nomine. Pag. 56. lin. vlt. τὸ ipsius ponend. lin. antec. post domesticorum. In [illegible] lib. XXIII. pag. 25. (*g*) tit. XVII. P. 92. (*p*) tit. XVII. In ind. rerum sub tit. *Roma* pro *cubitu* leg. *ambitu.*

Sunt hæc potiora, quæ præcipue in adnotationibus mihi occurrerunt, sphalmata: reliqua, quæ oculos meos effugerunt, si a beneuolo lectore obseruata fuerint, vt ista emendare ne grauetur, etiam atque etiam rogo.